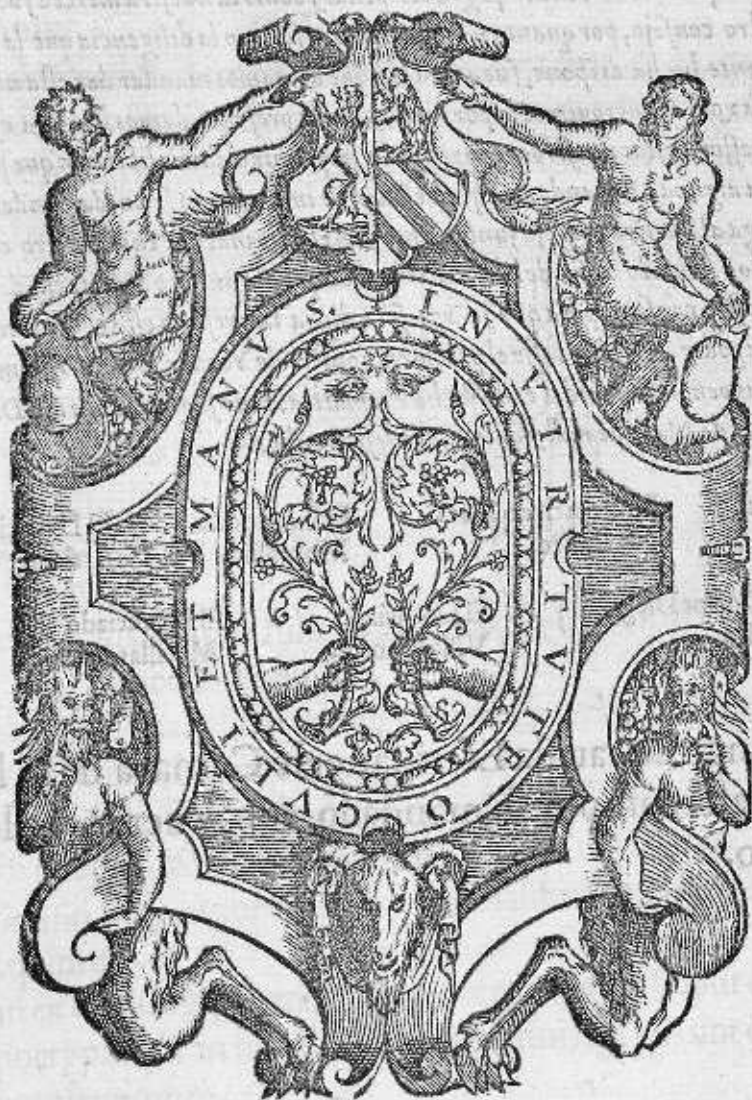


VARIARVM RE- SOLUTIONVM,

Appendix, seu Liber Quartus, in quo
varia ex varijs locis obser-
uantur.

AVTHORE DIDACO COVARRV.
uias à Leyua Episcopo Ciuitatensi.



SALMANTICAE,
Excudebat Andreas à Portonarijs. S. C. M. Typographus.
M. D. L X I.
CVM PRIVILEGIO.



CON PHELIPPE por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nanarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizya, de Mallorca, de Senilla, de Cerdeña, de Cordona, de Corcega, de Murcia, de Iac, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, de las islas e tierra firme del mar Oceano, Cōde de Flades y de Tirol &c. Por quāto por parte de vos don Diego Conarruinas de Leyua, Obispo de Ciudad Rodrigo del nro consejo, nos ha sido hecha relacion dixiendo q̄ vos tenades e haviades compuesto vn libro intitulado liber quartus Variarum Resolutionum, que era obra muy vil y prouechosa. Nos supplicastes os diessemos licencia e facultad, para que lo pudiesse-

des imprimir e vender mandando q̄ por el tiempo que nuestra merced y voluntad fuesse, otra persona ninguna le pudiesse imprimir, ni vender so graues penas y como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la prematica por nos agora nueuamente hecha dispone, fue acordado que deniamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon. E nos touimos lo por bien, y por la presente damos licencia e facultad para que qualquier impressor destos nuestros reynos pueda imprimir el dicho libro sin que por ello caygan ni incurran en pena alguna. E mandamos que despues de impresso no se pueda vender ni venda sin que primero se trayga al nuestro consejo juntamente con el original que en el nuestro consejo fue visto que va rubricado y firmado al fin del de Domingo de çauala nuestro Secretario de camara de los que residen en el nuestro consejo, para que se vea si la dicha impresion esta conforme al original, y se de licencia para le poder vender y tasse el precio en q̄ ouiere de vender se cada volumen. So pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha Prematica. E no fagades ende al. Dada en Toledo a treynta dias del mes de Mayo de mill y quiniētos y sesenta años.

El Marques.

El Licenciado Vaca
De Castro.

El Licenciado
Montaluo.

El Licenciado
Arrieta.

El Doctor Diego
Gasca.

El Licenciado
Villa Gomez.

El Licenciado
Morillas.

Yo Domingo de çauala Escriuano de Camara de su Majestad la fize escreuir por su mandado con acuerdo de los del su consejo.

Huius libri Capitulorum summa.



- V** O T, & quæ fuerint olim Romæ tribus: & Scauolæ Iurif-
consulti responsum de legato tribus, quo in sensu sit accipien-
dum. Caput primum.
- Iustiniani, & Celsi Iurifconsulti responsa de Hippocentauri sti-
pulatione, ex variis auctoribus examinantur. Cap. secundum.
- Præfectus calciatus apud Iurifconsultum, quis sit intelligendus, & de militari
calciamento. Caput tertium.
- Hadriani Cæsaris rescriptum de muliere pregnantē ab Aegyptiorum, & Græco-
rum legibus deductum fuisse. Caput quartum.
- An olim apud veteres furcarum supplicium fuerit in usu: & de crucis patibulo.
Caput quintum.
- An liceat conductoribus à conductis migrare domibus, ex eo, quod tetrīs ima-
ginibus, nocturnis illusionibus, & tumultibus inquietentur. Cap. sextum.
- De Nisibi vrbe, & an ea dicta fuerit Antiochia à veteribus auctoribus. Caput
septimum.
- Qua in significatione apud Iurifconsultos, Ciceronem, Varronem, & alios acci-
piantur verba hæc: dicis gratia. Caput octauum.
- Quam originem hoc nomen: Sarracenus: habuerit, & vnde Arabes dicti fuerint
Sarraceni ad interpretationem Regiæ Partitarum legis. Caput nonum.
- Quæ fuerit apud veteres Cretionum solennitas ex Vlpiano, & aliis auctoribus.
Caput decimum.
- Inscriptio quædam apud Gratianum expenditur, veraq; eius lectio restituitur.
Caput vndecimum.
- Apud eundem Gratianum de Iuliano Cæsare quædam obseruatione digna ad-
notantur. Caput duodecimum.
- An vera sint quæ de Anastasio secundo, Romanæ ecclesiæ Pontifice Gratianus
tradit. Caput decimum tertium.
- In Gelasio Papæ responsum obseruationes quædam de canonicis libris, & Apo-
cryphis. Caput decimum quartum.
- Rursus ex Gelasio de quatuor conciliis vniuersalibus, quæ prima fuere. Caput
decimum quintum.
- De libris, qui ex Gelasio Agiographi dici iure poterunt. Caput decimum sextum.
- De libris Apocryphis, & an hi publicè, vel priuatim legi possint ex Gelasio. Ca-
put decimum septimum.
- Expenditur ratio temporis, & Chronologia, quæ in procemio Partitarum tradi-
tur. Caput decimum octauum.
- De festorum dierum apud Christianos celebratione, deq; eorum origine. Ca-
put decimum nonum.

De iuniorum, quæ Catholica ecclesia christianis indixit, obseruatione, & origine. Caput vicesimum.

Ius succedendi ex testamento, & ab intestato, quod plerumque filiis illegitimis à principe conceditur, an includat ius succedendi contra testamentum. Caput vicesimum primum.

Vnde originem habuerit dictio, Missa, qua pro summo Sacrificio auctores ecclesiastici vtuntur. Caput vicesimum secundum.

De criminis purgatione vulgari, quæ fit candenti ferro. Caput vicesimum tertium.

Quæ sint apud Martianum Iuriconsultum principia in tractatu de re militari.

Caput vicesimum quartum.

Fol. 16. libr. 4. cap. 10. col. 3. ibi redderem. Ex quibus apud Gratianum capi. vltim.

1. distin. legendum erit, vel ceterionibus: vbi falso legitur curationibus. nam ego

apud ipsam Isidorum lib. 5. cap. 9. extraxi adhuc vera, & integra lectio.



HOC in opere, quod & in aliis fecimus, libentissimo animo repetere constituimus obtestantes, quidquid in eo scribimus, & quæ in aliis scripsimus, & quæ in posterum scribemus, sanctæ Romanæ ecclesiæ censuræ nos planè submittere ita quidem, vt si quid à nobis scriptum fuerit, quod vel minima ex parte Catholicis de fide diffinitionibus, sacrorum Conciliorum decretis, aut Romanorum Pontificum responsis fuerit aduersum, id nobis reprobum, ac retractatum esse intelligatur: & oscitanter potius, quàm ex iudicio scriptum.

3

Variarum Resolutionum, Appendix, seu Liber Quartus, in quo varia ex varijs locis obseruantur.

AVTHORE DIDACO COVARRV.
uias à Leyua Episcopo Ciuitatensi.

SVMMA R I A

Ex capite sequenti.

- 1 **R**OMANA in tribus rusticis, & urbanas triginta quinque olim diuisa fuit.
- 2 Titi Liuij locus ex Plinio, ac rursus Plinius ex Macrobio expenditur.
- 3 Quæ nomina Romanæ tribus olim habuerint?
- 4 Valerij Maximi, & T. Liuij historia quedam tractatur obiter.
- 5 Quæ fuerit prærogatiua tribus?
- 6 Athenæ quot tribus habuerint? & earum nomina ex Græcis auctoribus.
- 7 Quod ius liberti apud Romanos ex manumissione habuerit, et de Latinis, ac deditiis libertis.
- 8 Liberti olim in tribu Romana censebantur: in eaque suffragium ferebant.
- 9 Legatum tessere explicatur.
- 10 Quam vtilitatem liberto attulerit tribus legatum apud Scæuolam?
- 11 Ius Italicum quid sit apud Iuriconsultos?
- 12 Intellectus ad l. Tutia Seio. & ad l. mortuo bono. §. primo. ff. de legat. 2.
- 13 Viri clarissimi qui dicantur?
- 14 Heres ex testamento ad factum obligatus, cogitur præse facere.

Quot, & quæ fuerint olim Romanæ tribus: & Scæuolæ Iuriscōulti responsum de legato tribus, quo in sensu sit accipendum. CAP. I.



PATRONVS liberto statim tribum emi petierat, libertus diu moram ab hærede patroni passus est, & decedens hæredem reliquit clarissimum virum. Quæsitum est, an tribus æstimatio hæredi eius debeat: respondi, deberi. idem quæsit, an & commoda, & principales liberalitates, quas libertus ex eadem tribu vsque in diem mortis suæ consequutus fuisset, si eia tribus secundum voluntatem patroni sui tunc comparata esset, an verò vsuræ æstimationis hæredi eius debeantur? respondi, quidquid ipse consequutus esset, id ad hæredem suum transnittere. Hæc Scæuola lib. XVII. digestorum. & cap. XXXV. de legat. 3.

Et sanè cum patronus voluerit, ipsius impensa eius libertum in aliquam tribum Romæ adscribi: unde multa commoda ex publicis largitionibus, & Cæsarum liberalitatibus consequutus foret: nec hæres patroni hoc fuerit exequutus, mortuusque sit libertus relicto hærede, qui vir clarissimus erat, & in tribu censebatur, minimeque indigeret emptione tribus: Accursius, & alij non satis intellexerunt, quid in hoc responso Scæuola docuerit. Qua ratione, licet breuius posset compendio quodam huius loci interpretatio explicari, nos tamen conabimur de Romanis tribubus, aliquot hoc in loco adnotare, quo expeditius Iuriscōsulti, & veteres historici, à quibus non raro mentio fit alicuius Romanæ tribus, planè intelligi valeant.

Fuere autem Romanæ tribus numero triginta quinque, ex Cicerone contra Rullum, & Philippica. 6. & in 3. in Verrem actione, atque illic A. Sconio Padiano. T. Liuij lib. 1. & lib. 6. item lib. 3. ac rursus lib. 5. decadis. 5. & Plutarcho in Gracchis. Siquidem Romanus ager primum diuisus est sub Rege Romulo in partes tres, quæ tribus ea ratione appellatæ fuere, quòd tres essent: Tatienfis, Ramnensis, & Luceres: auctore. M. Var-

H 3 rone

Variarum Resolutionum

rone libr. 4. de lingua latina. idem scripsere Dionysius libr. 2. de antiq. & Plutarchus in Romulo. Ex quibus & illud constat, quamlibet ex his partem in alias decem, quæ curiæ dicerentur, diuisam fuisse. Huic nominis rationi accedit, & Columella libr. 5. cap. 1. quo in loco, inquit, sicuti tribus dictæ primum à partibus populi tripartito diuisi, quæ tamen nunc multiplicatæ pristinum nomen possident. idem Asconius obseruauit, qui tamen falso existimat, tribus Romanas à rapto Sabinis nomina accepisse: cum hoc non de tribubus, sed de curiis Liuius libr. 1. scripserit, & ne hoc quidem placuerit Plutarcho in Romulo: sed & tribus à tributo dando nomen accepisse idem Liuius tradidit illud adiiciens, Romulum sanè in triginta curias populum Romanum diuississe: quod & Pomponius Isericon sultus retulit in 12. ff. de orig. iur. ut obiter mirer, Festum, & Budeum scripsisse, Romanæ fuisse triginta quinque tribus, quæ & curiæ dictæ fuerint: quum tribus à curia maximè differret, essetque curia apud Romanos decima tribus pars ex Romuli diuisione, qui tres tribus constituit, & earum quamlibet in decem curias diuisit, quas Græcè dici *κωμὰς*, auctor est Dionysius in dict. libr. 2. tametsi apud Græcos *κωμὰς* tertia tribus pars esset: quod & Homeri interpretes adnotauit Iliad. libr. 9. Cicero tamen libr. 2. de officiis: quos Græci *ἀγορὰς*, id est vicos dixere, curias esse censuit: ita enim de Cimone, qui à vico Lacia Laciades dicebatur, scripsit: Theophrastus quidem scribit, Cimonem Athenis, etiam in suos curiales Laciadas hospitalem fuisse. Ita enim instituisse, ut omnia præberentur, quicumque Laciades in villam suam diuertisset. Hæc Cicero. ea fortassis ratione, quod ex Herodoto in Terpsichore olim quilibet tribus Atheniensis ex decem vicis, qui *ἀγορὰς* dicebantur, constaret: sicut & Romana ex curiis decem. Denum Seruius Tullius urbem in quatuor tribus diuisit, pagos autem rusticorum in triginta & unam: quod idem Halicarnassæus libr. 4. optimè tradidit asseneras à locis quatuor urbanas tribus dictas esse Palatinam, Suburranam, Collinam, & Esquilinam: quorum nominum. M. Varro. T. Liuius, & alij meminere. Reliquas verò tribus præter has quatuor urbanas, extra Romam in pagis fuisse. M. Varro sentire videtur adnotante Petro Victorio libr. 16. Variar. lect. cap. 24. sed & Liuius libr. 9. inquit. Quintus Fabius simul concordia causa, simul ne humiliorum in manu comitia essent, omnem forenses turbam exeretam in quatuor tribus coniecit, urbanasque eas appellauit. Hæc Liuius, non quod tunc primum habuerint initium quatuor urbanæ tribus, quæ ex eodem auctore libr. 1. à Seru. Tullio fuerant institutæ, sed

quod reliquæ tribus essent rusticæ, & laudatissimæ eorum, qui rura colebant. quod Plinius libr. 18. cap. 3. probat dum inquit, iam distinctio, hominesque ciuitatis ipsius non aliundè erat. Rusticæ tribus laudatissimæ eorum, qui rura haberent. Urbanæ verò, in quas transferri ignominia esset, desidia probro. Itaque quatuor solæ erant à partibus urbium in quibus habitabant. Suburrana, Palatina, Collina, Esquilina. Nundinis urbem reuisitabant, & ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs rustica auocaretur. Hæc Plinius, cuius locum obiter expedit lector ex Macrobio libr. 1. Satur. cap. 16. fortassis enim legendum erit. Et ideo comitia nisi nundinis haberi non licebat, ne plebs rustica auocaret. Etenim si comitia fieri possent internundinis, rustica plebs extra ordinem auocaretur. quod Plinius negat. Rursus ex eodem Macrobio forsan videbitur, nihil fore immutandum, ne rustici auocarentur à legibus recipiendis, quæ trinundino dabantur, utque ipsis facultas foret componendi lites, aut denique transigendi. quod explicat Alexand. ab Alex. libr. 4. dier. genial. cap. 3. Adhuc tamen lectioni, quam nos aduersus vulgò receptam obseruauimus patrocinantur ipse Macrobius. Halicarnass. libr. 7. & Columella in præfatione de re rustica. Ex his verò, quæ de tribubus Romanis adnotauimus, intelliges quæ de censoribus scribit Liuius libr. 5. de cad. 5. Hoc, inquit, cum ita seruatum esset, negabat Claudius suffragij lationem iniussu populi censorem cuique homini, nedum ordini vniuerso adimere posse. Neque enim si tribu mouere posset, quod sit nihil aliud, quam mutare iubere tribum, ideo omnibus quinque, & triginta tribubus emouere posse, id est ciuitatē, libertatemque eripere, non ubi censetur finire, sed casu excludere. Non me latet, eundem Liuium libr. 2. memoria prodidisse, consulibus Ap. Claudio, & P. Serulio Romæ tribus unam, & triginta factas fuisse: & libr. 6. anno ferme tertio post Romam à Gallis captam tribus quatuor ex nouis ciuibus additas, easque triginta quinque tribuum numerum expleuisse. Potius tamen sequor Dionysium, ex quo à Seru. Tullio Romam in quatuor tribus urbanas, agrum verò Romanum in unam, & triginta rusticas diuisum fuisse, superius adnotaui. Quod si quis sequi malit Liuii sententiā, non admodum refragabor, modo sit illud ex omnibus ferè auctoribus constitutissimum, Romanam urbem in quinque & triginta tribus olim diuisam fuisse, quarum quatuor urbanæ, reliquæ omnes rusticæ censerentur, nec numerum maiorem unum apud probatæ fidei auctores legi. Nam quod idem Liuius postquam libr. 6. dixerat, triginta quinque tribus eo tempore fuisse hoc numero expletas,

lib. 7.

lib. 7. duas. lib. 8. duas. lib. 9. duas. lib. 10. duas. & Lucius Florus in epitome lib. 19. duas tribus additas esse commemorant, ipse interpretaretur, has tribus iam equidē veteres, ciuibus, & tribulibus autas fuisse, vel ex rusticis pagis in urbem translatas: alioqui plures essent Romæ tribus, quàm trigintaquinque: quod Liuius, Cicero, & aliis probatissimis auctoribus admodum repugnat: tametsi Lælius Taurellus de militiis ex casu, existimet, urbem Romam in tribus diuisam esse, initio quidē vnam, & triginta, deinde & supra quadraginta ex secundo, & sexto, necnon septimo, nono, & decimo Titi Liuij libris, cui⁹ demū ætate ad quinque & triginta redactæ essent: ut primo eius libro in actis Seruij Tullij Regis proditum est. Vbiq; etenim Liuius subindicat, Romam eius ætate, & multo prius, nempe à Tertio anno post urbem captam à Gallis in trigintaquinque trib⁹ tantum diuisam fuisse: quod ex lib. 33. constat. Nam L. Furio Purpureone, & M. Claudio Marcello consulibus, bello Macedonico cum Philippo anno ab urbe condita. D. LVIII. ea, inquit, Rogatio in Capitolio ad plebem lata est, oēs quinque & triginta tribus uti rogatæ iusserunt, idem lib. 1. sentit, post expletū numerū tribuum trigintaquinque, ad eius ætatē nullā in numero isto mutationem cōtigit. Quod ex Cicrone, & Pædiano itidem probat. Sed & L. Florus lib. 9. cōmemorat, tunc adiectas fuisse tribus Velinam, & Esquilinā: cum auctoribus Varrone, & Dionysio, multo ante initū habuerit Esquilina tribus. Quare par est, has duas tribus adiectas esse: non quod tunc initium habuerint, sed quod nouis fuerint ciuib⁹ auctæ: quo in sensu & quæ Liuius post librū sextum scripsit accipienda fore existimauerā priusquam opus elegans Nicolai Gruchij de comitijs legissem: is etenim lib. 2. validis profectō coniecturis censet, apud Liuium lib. 2. legendū esse tribus vnam, & viginti: rursus apud eundē lib. 6. viginti quinque, non trigintaquinque, ex Dionysio lib. 7. in. M. Coriolani iudicio. qui asseuerat eo tēpore vnam & viginti tribus tantū Romæ fuisse. quare ne obseruata omnia conuenire vident, quæ de tribuū numero à veteribus auctoribus traduntur: præter Dionysij locum: etem is auctor lib. 4. Venonio accedit, qui, ut ipse interpretor, scripserat, à Seruio Tullio agrum Romanū diuisum fuisse in vnā, & triginta tribus. Quibus quatuor urbanæ adiectæ trigintaquinque tribus efficiūt. Censet em̄ Gruchius, vel sibi parum cōstare Dionysij, vel locū illum in numeris corruptū esse: atque ita emendandū, ut probet, à Seruio Tullio constitutas fuisse viginti trib⁹ urbanas, & rusticas: vel, ut, ut ipse opinor, agrum ab eo diuisum in sexdecim

tribus: quibus adnumeratæ urbanæ, & Claudia tribus efficiunt numerū vnus, & viginti. Sed et si hæc vera sunt apud Florum lib. 19. non est legendum: Esquilina, quia olim verus erat ex urbanis quatuor: sed Sapia, ut censet Gruchius: vel Veturia, quod mihi magis arridet. Ex quibus lector expendere poterit, quid hac in re sit magis veritati consonum. Sunt etenim multa apud Liuium, Dionysium, ac Florū mutanda. Sed & Diodorus Siculus lib. 19. omnino sentit, & Falerinam, & Ostentinam tribus eo anno his, quæ prius Romæ erant, additas fuisse.

Tribus verò Romanæ propria quædam apud auctores nomina habuere, quæ hoc in loco libentissimè adscribam existimans, illud obseruatione dignum esse, quod Aconius tradit. 2. in Verrem actione. Moris, inquit, fuit cum aliquis ciuis Romanus ostendendus esset, significaretur aut præ nomine suo, aut à nomine, aut à cognomine, aut à cognatione, aut à tribu, in qua censebatur, aut à curia, aut à censura, aut si erat Senator, eques Romanus à curia sua. Sic alibi ait. L. Claudium Palatina. Hactenus Aconius. His ad stipulatur Quintilianus lib. septimo. capit. quarto. Propria liberi, quæ nemo habet nisi liber, prænomen, cognomen, nomen, tribum, habet hæc addictus. His sanè verbis Quintilianus ferè idem cum Pædiano tractat: quæ longius ipse persequar, siquidem Alexander ab Alexandris lib. primo. diagenial. capit. decimo septimo. vir alioqui diligentissimus non satis diligenter remissam mihi indagasse videtur: quæ ratione & Volaterranus notari poterit lib. sexto. capit. primo. Diligenter tamen remissam expendisse mihi videtur Paulus Manutius in Ciceronis familiares epistolas: cuius adnotationes ingennè fateor, anno vno postquam hæc scripseram me primū legisse.

Æmilia tribus. Huius meminere Liuius lib. octauo. decad. 4. & Cicero ad Atticum. episto. 29. Basilicam habeo, non villam, frequentia Formianorum. At quam partē Basilicæ? tribum Æmiliam, sed omitto vulgus.

Anienfis tribus. cuius meminere. T. Liuius lib. vlti. decad. 1. L. Florus in epitome. lib. decimo. Cicero pro Plancio. & ais, inquit, prioribus comitiis Aniensem à Plotio. idem Cicero lib. episto. famil. 8. epist. 8. L. Atticius. L. F. An. Capito. id est. ex tribu Anienfi. rursus illic. L. Atrilius. L. F. An. Capito. quo in loco miserè se torquent Rutilius, & Camerarius. Extat inscriptio apud Vuolphagum Lazium. lib. 5. de Roma. repub. cap. 22. cuius initium est.

M. VIBIVS. C. F. Anienfi.

Et capit. sequenti altera.

A 4

TER.

TER. EX OMNVS. TER. F. AN. VER.
MIL. LEG. XVI. AN. XL. STIP.
XVI. H. S. E. AVRELIVS. D. S. P.

Collina tribus constat ex testimonio. M. Varonis lib. 4. de lingua Lat. Plinij lib. 18. cap. 3. Dionysij lib. 4. Roma. antiqui. L. Flori. in Epitome. lib. 10.

Cornelia tribus. Cuius mentio extat apud. T. Livium lib. 8. decad. 4. & Marmoream inscriptionem, quæ Mathelica apud Italos legitur, eiusque mentio sit in eo libro, qui de inscriptionibus his Fuggerorum impensis typis est traditus.

C. ARIO. C. F. COR.
CLEMENTI. MILI
TI. IX. COH. PRAET.

Reliqua eiusdem inscriptionis missa facimus, ne præter nostrum institutum in his plus æquo immoremur. Caius igitur Arius civis Romanus, significatur à prænomine, à nomine familiae, à patris prænomine, & à tribu, atque cognomine, & alijs, quæ quis poterit ex eadem inscriptione facillimè adnotare, præsertim observabit, eum fuisse ex tribu Cornelia.

Claudia tribus ex Livio, qui lib. 2. de Ap. Claudio inquit. Nam Ap. Clausus, cui postea Appio Claudio fuit Romæ cognomen, cum pacis ipse auctor à turbatoribus belli premeretur, nec par factioni esset, ab Regillo magna clientum comitatus manu Romam transfugit. His ciuitas data, agerque trans Anienem, vetus Claudia tribus, additis postea novis tribulibus, qui ex eo agro venirent, appellata Dionysius lib. 5. de eodem Claudio. Senatus, populusque ipsum in Patritios adlegit, partemque urbis ei concessit quantam voluisset, ut domos sibi, & suis ædificaret: agrumque ei adiecere ex publico inter Fidenas, & Pincen-tiam, ut illum sorte inter suos divideret, ex quibus postea tribus facta est, quæ adhuc hac ætate Claudia vocatur. Hæc Halicarnasseus. Virgilius lib. 7. Aeneidos.

*Ecce Sabinorum prisco de sanguine, Magnum
Agmen agēs Clausus, magnus ipse agminis instar,
Claudia nunc à quo diffunditur & tribus, & gens.*

Crustumina tribus, aut Clustumina: nā & per L. legitur. Huius meminit Cicero in oratione pro Plancio. quid cum Crustumina? idē pro. L. Cornelio Balbo. Obiectum est etiam, quod in tribu Crustumina peruenit. Titus Livius lib. 2. de cad. 3. permissu, inquit, omnium ita loquutus fertur Sp. Ligustinus tribus Crustuminae. Ex eodē inscriptionum libro constat, Interamnæ in platea extare marmoream inscriptionem, cuius hoc sit initium.

A. POMPEIO. L. F. CLV.

Esquilina tribus ex Varrone lib. 4. de ling. la-tina. Livio lib. 5. decad. 3. Dionysio lib. 4. Plinio lib. 18. capi. 3. L. Floro in epitome lib. 19. & Sexto Pompeio. qui & plerumque aliarum meminit.

Falerina tribus apud Livium lib. 9. & duæ Romæ additæ tribus, Ventina, & Falerina idem. L. Florus tradidit. post Diodorum Siculum lib. 19. sic apud Iosephum lib. 13. de antiquit. capit. 17. C. Sempronij. C. F. Falerina. mentio sit expressim. apud Vuolphangum Lazium lib. 3. de Roma. re-pub. cap. 10. extat inscriptio ex Neapoli, cuius est initium.

L. BONVS. L. F. FAL. CELER
Fabia tribus. Ex Horatio lib. primo. epist. 6. ad Numicium.

Hic multum in Fabia valet, ille Velina.

Suetonius in Augusto cap. 40. Fabianis, & Scaptien-sibus tribulibus suis die comitiorum, ne quid à quoquam candidato desiderarent, singula mil-lia nummū asse dividebat. Extat apud Vuolphan-gum Lazium lib. 9. de repub. Rom. capit. 5. inscri-ptio quædam ex Austria, eius est initium.

C. IVLIVS. C. F. FAB. ANTIO-
CHVS.

Galeria tribus. cuius meminit Plinius lib. 7. ca. 49. de vitæ spatiis scribēs. Vnus centum quadra-ginta. M. Mutius. M. F. Galeria. Foelix. ita etenim legendum est, quanvis vulgò legatur Galerius. Huius tribus frequentissima extat mentio in mar-moreis inscriptionibus. Apud novam Cartha-ginem.

GN. CORNELIVS. L. F. GAL-
CINNA. II VIR MVRVM
LONG. P. CIL. EX. D. D. F. F. I.
Q. P.

Tarraconæ in Hispania citeriori.

Q. CAECILIO GAL. RVFINO.
Q. CAECILII VALERIANI. F.
SAGVNTINO OB LEGATIO-
NEM. QVA GRATVITA APVD
MAXIMVM PRINCIP. ADRIA-
NVM AVG. ROMAE FVNCTVS
EST. P. H. C.

Lemonia tribus apud Ciceronem in oratiōe pro Plancio. Quid Plancio cum Lemonia? idem in Philip. 9. & cum Ser. Sulpicius. Q. F. Lemonia Rufus ita de republi. meritis sit. & apud Vuol-phangum Lazium lib. sexto. de Rom. rep. capit. primo. extat inscriptio ex Auxino Italiae, cuius est initium.

L. PRAESENTINO LEM. PAETO.
Moetia tribus, aut Macia, siue Metia ex Cice-rone ad Atticum epist. 84. lib. quarto. tribus, in-quit,

quit, habet Potinam, Velinam, Metiam, pugna-
tur acriter. Liuius libr. octauo. tribus propter hos
additæ Metia, & Scaptia. Est & Caruallia Ge-
nua ad Mediolanum inscriptio, cuius initium tan-
tum adscribam.

Q. ATTIO. T. F. MAEC. PRISCO.

Narniensis tribus. cuius meminere Cicero in
oratione contra Rullum, ab Otriculana vsq; ad
Narniensem nomina vestra proponat. Liuius libr.
6. & L. Florus in epitome. quibus in locis falsò le-
gitur Arniensis, pro Narniensis.

Otriculana tribus apud Ciceronem in dicta
oratione contra Rullum, ab Otriculana ad Nar-
niensem.

Ofentina tribus, quæ & Vsentina, & Ousenti-
na: cuius meminere Liuius libr. 9. & L. Florus in
epitome. tribus duæ additæ Romæ Vsentina, &
Falerina. & Diodorus Siculus libr. 19. Extat Mar-
morea inscriptio, cuius meminit Alciat. in Cor-
nelium Tacitum libr. 16. ex Agro Comensi.

**L. CALPURNIVS. L. F. O. V. F.
FABATVS.**

Item Comi in Aede sanctæ Fidelis.

**P. ATILII. P. F. O. V. F. SEPTI-
TIANI.**

Palatina tribus: cuius M. Varro libr. 4. Plinius
libr. 18. cap. 3. L. Florus in epitome libr. 20. Cicero.
3. in Verrem actione. & Aconius Prædianus in 2.
meminere. Extat inscriptio Tarraconz.

**C. MARIO. C. F. PAL. VERO
GERVNDENS I.** omnibus Honori-
bus functo Flam. Prou. Hispa. Citer.

Illic & altera.

**L. NVMISSIO. L. F. PAL. MON-
TANO** Tarraconen. Omnibus honori-
bus in rep. Sua functo Flam. P. H. C.

Papyria tribus: ex Sexto Pompeio, & T. Liui-
o libr. octauo. tribus omnes præter Polliam anti-
quarunt legem. Polliæ sententia fuit, puberes ver-
beratos necari, coniuges, liberosque sub corona
lege belli venire: memoriamque eius in Tuscu-
lanis in poenæ tam atrocis auctores mansisse ad
patrum ætatem constat, nec quenquam ex Pol-
lia tribu candidatum Papyriam ferre solitum.

Hæc Liuius. Sed & Marmorea inscriptio apud
Astellum huius tribus meminit.

**T. DOMITIVS. T. F. PAP. CLE-
MENS.**

Sed & aliæ inscriptiones illic leguntur, in quibus
huius tribus mentio fit non semel.

Pollia tribus, ex Liuius libr. octauo. proximè cita-
to. & Valerio Maximo libr. nono. capit. 10. qui de
Tusculanis idem quod Liuius scribens, quam ob
causam, inquit, Popilia tribus, in qua plurimum
postea Tusculani in ciuitatem recepti potuerunt,
neminem vnquam candidatum Polliæ tribus fe-
cit magistratum. ex quo loco duo libenter obser-
uabimus. T. Liuium Papyriæ tribus meminisse
in ea re commemoranda, in qua Valerius Maxi-
mus Popiliæ meminere. Item Latinos, aliosque
Italæ populos in ciuitatem Romanam receptos,
in aliquam ex Romanis tribubus adlectos, con-
scriptosque fuisse. Sic Formiani in A. Emilia tri-
bum ex Cicerone ad Atticum epist. 29. T. Liuius
libr. octauo. decad. 4. quo in loco inquit, rogatio
perlata est, vt in A. Emilia tribu Formiani, & Fun-
dani in Cornelia Arpinates ferrent.

Popilia tribus apud Valerium Maxi. in dict. cap.
10. & Ciceronem epist. 8. lib. 8. epistolatum famil.
C. SCRIBONIVS. C. F. POP. CVRIO.

Pontina, siue Pomptina tribus. ex Cicerone
ad Atticum epistol. 84. tribus habet Pontinam,
Velinam, Metiam. pugnatur acriter. idem Cice-
ro in dict. Epist. 8. L. Iulius. L. F. Pom. Li-
uius item libr. 7. Eodem anno duæ tribus Ponti-
na, & Publicia additæ. Extat & inscriptio in Sal-
tu Mariano, quam, quia elegans est, integram
subiiciam.

**C. SVBERIVS. C. F. POMPT.
CALENVS. QVI OCVLOS AB
OCCIDENTE ITALIA AVER-
TENS CVM MVLTIS AMICIS
TRANQVILLITATEM EXPE-
CTANTIB. HISPANIAM VENI-
VBI SAEVISSIMO COORTO
BELLO MORTEM CVM VITA
COMMVTAVL VOS FILII IN
VIV. PARENT. PIENTISS. IN
MORTVVM PIENTIORES PA-
TERN. CINERES EX HISP. EX-
PORTATE, COMMVNQVE SE
PVLCH. CONDITE, QVO AVI-
TIS CINERIBVS IMMIXTI SA-
CRO GAUDEANT ANNIVER-
SARIO PARENTARI.**

A 5 Publicia

Publicia tribus, cuius meminit Linius lib. 7. ex
tat, & de ea marmorea inscriptio Romæ, quæ tra
ditur à Marliano lib. 5. antiq. Rom. ca. 6. quæ qui
dem significat sepulchrum. C. Cestij septemviri
Epulonum, ad portam Hostiensem mœnibus vr
bis inclusa.

C. CESTIVS. L. F. POB. EPVLO.
Pr. Tri. Pl. VII. Vir Epulonum.

Est & altera inscriptio Tergesti in Histria, cuius
meminit Vuolphiagus Lazius lib. 3. de Rom. rep.
capit. 8.

Q. PETRONIVS. C. F. PVB. MODE
STVS.

Pupinia tribus, ex Sexto Pompeio, & Alexan
dro ab Alexandris.

Quirina tribus apud Ciceronem lib. 8. episto. fa
mil. epist. 8. C. Septimius. T. F. Quirina, idē Cice
ro in oratione pro. P. Quintio inquit. L. Albius
Sex. F. Quirina, quo in loco falso legitur Quiri
nas. Extat & Marmorea inscriptio Eboræ in do
mo Lucij Refendij, cuius initium est.

L. VOCONIO. L. F. QVIR. PAVLO.

Item Tarraconæ.

C. ATILIO. C. F. QVIR. CRASSO
Segontino omnibus honoribus in Rep. sua
functo. Flam. Prou. Hisp. Citer.

Aloræ in agro Malacitano.

C. CAECILIO. Q. F. QVIR. BASSO
Ex decreto municipij Mal. V Aleria. Q. F.
Macrina vxor honore contenta impensam re
misit.

Romilia tribus, aut Romilia ex. M. Varrone lib.
quarto. de ling. lat. Cicerone. 2. in Verrem actio
ne. Ex eadem familia. Q. Verrem Romilia. Eo
dem contra Rullum. Respondit à Romilia tribu
se initium esse facturum. Huius & Asconius me
minit in eadem Secunda in Verrem actione.

Sabatina tribus apud Lium lib. sexto. & Sex
tum Pompeium.

Scaptia tribus: cuius meminere Suetonius in
Augusto capit. 40. Linius, & L. Florus lib. 8. item
Sextus Pompeius.

Sergia tribus ex Alexandro ab Alexandris, &
Marmoreis inscriptionibus, quarum vna extat
in Rupe Martenij Tuccitani municipij.

Q. IVLIVS. Q. F. T. N. SERG. CEL
SVS.

AE. II VIR Bis de suo dedit.

Altera in eodem oppido.

L. IVLIO. L. F. SERG. CVlleoni

II Vir Col. Aug. Gem.

Stellatina tribus ex Lio lib. 6. & marmoreis in
scriptionibus, quarum duæ extant Urbini, ea
rumque initia subiiciam.

C. VESINO. C. F. STEL. Vindici.

C. CESTIO. C. F. STEL. Sabino.

Suburrana tribus, cuius meminere. M. Varro
lib. quarto. Sext. Pomp. Plinius lib. decimo octa
uo. capit. tertio. Dionysius Halicar. lib. quarto.
& Lucius Florus in epitome lib. vicesimo. Hanc
verò tribum suburbanā appellavit Varro, quod
ea sic olim dicta fuerit. Sed & idem censet à regio
ne vrbis Succusa, dici Succusanam, atque ideo
scribi tertia litera. C. non. B. quod Quintili
anus explicat lib. primo. capit. decimotertio. scri
bens, Suburra, cum tribus literis notatur. C. ter
tiam ostendere, quo fit, vt his literis. Suc. Subur
ranam tribum intelligamus. Extat inter vrbis
Romæ inscriptiones, & epigrammata inscrip
tio hæc.

D. M.

M. CAECILIO S. P. E. S. V. C. R. V.
FO SOLIARIO ABLVCO SE
MELESEXTESTAMENTO
EIVS CALVISIA ZOSIMA
ET M. CAECILIVS CALIP
PVS HAEREDES FECERVNT.

Terentina tribus apud Ciceronem in oratione
pro Plancio. non enim tribum Terentinam. Li
uium lib. decimo. L. Florum in Epitome. Et rur
sus Ciceronem lib. octauo. episto. Famil. episto.
octava. M. Oppius. M. F. Terad est ex tribu
Terentina.

Tromentina tribus ex Sext. Pomp. & Tito Li
uio lib. sexto. apud quem corruptè legitur Po
mentina: sicut & apud. L. Florum Promentina.
Extat marmorea inscriptio apud Caietam.

L. ATILIO. L. F. TROM.

Et Tarraconæ.

L. GRAVIO ROMANO VIVIO
TROM. SECUNDO, TRIB.
LEG. III. AVG. FLAMINI
PROV. HISP. CITER.
L. AEMILIVS SATVRNINVS.

Velina

Velina tribus, cuius meminerunt Cicero ad Atticum episto. 84. tribus habet Pontinam, Velinā, Meciā. idem Cicero in Bruto. Prudens etiam. T. Annius Velina. Horatius. lib. primo. epist. ad Numiciū.

L. A. V. F. I. D. I. O. Q. F. V. E. L. I. N. A. S. E. C. V. N. D. O. P. A. L. M. E. N. S. I. O. M. N. I. B. V. S. H. O. N. O. R. I. B. V. S. I. N. R. E. P. S. V. A. F. V. N. C. T. O. F. L. A. M. P. H. C.

Volitina tribus ex Cicerone pro G. N. Plancio. tu autē Laterensis quas tribus edidisti Teren-

C. N. N. V. M. E. R. I. V. S. C. N.

Et alio lapide Veronae apud diuum Florianum.

C. L. I. G. V. R. I. V. S. L. F. V. O. L. A. S. P. E. R.

Extat integra inscriptio apud Rhenanum libr. 3. de rebus Germ.

Veientina tribus apud Ciceronē pro G. N. Plancio. Quid, inquit, cum Veientina?

Veturia tribus, quę & inter alias connumerat ab Alexandro ab Alexandris, & Volaterrano, quoniam idē Alexand. lib. 4. diē. genial. cap. 3. scribit, prisci fuisse moris, ut Veturia tribus prerogatiuam haberet suffragiorū, utq; prius in suffragiū iret pro suo cādidato. Prerogatiuę enim sunt tribus, quę primę suffragium ferunt ante iure vocatas: & hę tribus prerogatiuę, quos vellent cōsules dicebāt fieri secundę iure vocatę, quod in his sequente populo, ut sæpē contingit, prerogatiuarum voluntate iura omnia complerentur, auctore Afconio. 2. in Verrem actione. Præterquem multa de prerogatiua Budęus ad legem Iuliam de ambitu. Illud mihi verius videtur, tribus prerogatiuas forte fuisse eductas ex Cicerone Philip. 2. idemq; ex Appiano in historia Gracchorum adnotauit Nicolaus Gruchius lib. 2. de comitiis.

Et hę quidem fuerūt quinque, & triginta tribus Romanę, in quas olim vrbs illa diuisa fuit, quas vel à cōditoribus, vel à locis, à quibus duxere originē, nomina habuisse cōstat. Nec Plutarchus in Romulo scribit, eas nomina propria cōsequutas fuisse à Sabinis Fœminis, quę raptę fuerūt. Tametsi Volaterranus id falsō ex Plutarcho adnotauerit.

Sapiniam verō tribum quidam inter Romanas censere videntur: & tamen Liuius lib. 31. & 33. vmbriam Italię regionē tribum Sapiniā appellat. Quam ob rem locum illum lector expendet diligentius. Nam Paulus Manutius, & Nicolaus Gruchius huius meminere Veturia omittētes. Sed & Cicero lib. 3. epist. famil. epist. 10. ac Ioseph. li. 19. de antiq. ca. 17. Mentinę tribus mentionē fecerunt de Romanis ciuibus tractātes: & fortassis illa est vera tribus, quę omisis Sapinia, & Veturia numerum trigintaquinque tribuum integrum efficit. Extant & inscriptiones quędam de Mentina tribu: quarum & Paulus Manutius in lexi-

Hic multum in Fabia valet: ille Velina.

Persius Satyra. 5.

Libertate opus est, non hac, qua quisq; Velina

Publius emeruit scabiosum tesserula far.

Inscripção item Marmorea Tarraconę.

S. E. C. V. N. D. O. P. A. L. M. E. N. S. I. O. M. N. I. B. V. S. H. O. N. O. R. I. B. V. S. I. N. R. E. P. S. V. A. F. V. N. C. T. O.

tinam credo, aut Volitinam. & ex lapide, qui Venetiis est in æde. S. Vitalis.

F. V. O. L. F. R. O. N. T. O.

co meminit.

Simili prope ratione respublica Atheniēsis ciues habuit in tribus, quas Gręci *φύλεις* vocāt diuifos. Ex multis etenim Atticę pagis, & oppidis vna vrbs Athenarum quasi cōflata est à Theseo, qui Athenas ipsas *ἄστυ* appellauit, quasi nomē hoc omnibus vrribus cōmune, illi per excellentiā quandam cōueniret, auctore Plutarcho in Theseo: itē Isocrate in Helenes Encomio, quibus & Thucydides ad stipulari videt lib. 2. etiam si paulō aliter hoc ipsum scripserit, quod & Cicero lib. 2. de legibus cōmemorat. ut ille, inquit, Cato cū esset Tusculi natus in. P. R. ciuitatē susceptus est, ita cū ortu Tusculanus esset, ciuitatē Romanā habuit, alterū loci patriā, alterā iuris: ut vestri Attici, priusquam Theseus eosdē migrare ex agris, & in Astu, quod appellatur, oēs se cōferre iussit. Hęc Cicero. Athenas siquidē, ut dixi, hoc nomē obtinuisse constat ex Isocrate in oratione de iugo. Lycurgo contra Leocratē, A Emilio Probo in Alcibiade. & Terentio in Eunuchō. actu. 5. scena. 6. inquit em senex. an in Astu venit aliud ex alio malum. Sic & Alexandria dicta est per *ἑξήκοντα*, & Roma, vrbs. Tribus verō Atheniēses fuere decē numero, auctorib⁹ Tito Liuiō lib. 1. decad. 4. Plutarcho in Cimone. Xenophōte lib. de re ditibus. Vlpiano Demosthenis interprete in oratione contra Timocratē. Demosthene ipso in epitaphio. Pausania in Atticis, qui ab initio quatuor tantū Athenis tribus fuisse, sed post earū numerū ad decem auctū ex testimonio Herodoti in Terpsichore tradidit. Earū nomina hęc sunt. Cecropis, Erechtheis, Aegæis, Pandionis, Acamāthis, Leontis, Oeneis, Hippothoontis, Antiochis, Aëantis, ex Demosthene, & aliis præsertim Pausania. Ex quo obseruandū erit, tribus Athenienses hęc nomina à quibuscūq; priscis Heroibus accepisse: qui ex eo dicti fuere Eponymi, quod ab eis Atheniēsiū tribus nomina accepissent, quorumq; statuę Athenis fuere prope quingentorum curiam, quos Latine cognominatores dicere poteris. Hoc præter Pausaniam adnotauit Vlpianus asseuerans, hos Heroes omnes præter Aiace Salaminium Athenienses fuisse. Sunt & quidam,

quidam, qui existiment, postea numerum istum auctum esse alijs duabus tribubus, nempe Antigeniade, & Demetriade: quod Plutarchus tradit in Demetrio, & Diodorus Siculus libr. 20. Quælibet autem tribus apud Athenienses in vicos, quos *ἄγῳ* appellabant, distinguebatur: sicuti ex Demosthene, Plutarcho, Stephano de urbibus, & Suida facillimè percipiet lector. Nam cuius Atheniensis nomine proprio, & patris, atque vici nominabatur, ut inde cognoscetur, quæ ex tribu, & cuius filius, & quod cuius Atheniensis esset, id ipsum constat ex Demosthene in controuersia de nomine. Vicorum verò nomina hoc in loco minimè adscribam exactè, ne longior sit, quàm foras is par est, nostra hæc obseruatio: aliquot tamen ex Græcis auctoribus adducam, ut interim constet, Alexandrum ab Alexandris mirè hallucinatū fuisse, dum vicos Athenienses, tribus esse censet, atque ideo numerum earum maiore multo, quàm à probatissimis auctoribus sit traditus, postea fuisse, falsò crediderit. Demosthenes cum esset cuius Atheniensis non semel his verbis significatur: Demosthenes Demosthenis. F. Pæanienfis. Quibus cognoscitur, Demosthenem ciuem esse Atheniensem, Demosthenis filium, & ex tribu Pandionide, cuius erat vicus Pæanieus ex Suida: & eodem Demosthene in oratione contra Midiam, & in oratione De corona. Prætor, inquit, Mnesiphilo pridie Calend. Quintiles Pandioni de tribu presidente Demosthenes Demosthenis. F. Pæanienfis retulit. vnde apud Suidam, & Plutarchum errare videtur qui latinè scripserunt: Demosthenes Demosthenis. F. & Cleobulæ ex municipio Pæanienfi: cum potius vertere debuissent: ex vico Pæanienfi. Apud Laetium Plato Colyttensis dicitur à vico Athenarum Colytte, qui tribus erat Hippothoontidos ex Demosthene in oratione de corona. quauis Suidas, & Arpocrator, hunc vicum tribus Aegidos, & Lucianus in Timone tribus Erechtheidos esse subindicauerint. Apud Demosthenem in oratione contra Boeotum de nomine, Thoricius vicus tribuitur Acamanthidi tribui: Dic mihi Boeote, quæ ratione nunc in Acamanthidem tribum translatus es, & vicum Thoricium, & factus Mantia filius, & portionem relicta ab eo hereditatis habes? Quo in loco rursus Hieronymus Vuolphius interpretatur municipiū: cum Thoricius vicus sit ipsius urbis Athenarū, nō municipiū. Plutarchus in Pericle: Pericles, inquit, ex tribu Acamathide, vico autē Cholargensis. Apud eundem in Aristide, Aristides Lyfimachii. F. ex tribu Antiochide, & vico Alopece. item in Themistocle. Themistocles Neoclis. F. ex tribu Leotide, & vico Phreario.

idem Plutarchus in Cimone scribit. Cimon Miliadis. F. ex tribu Oeneide, & vico Lacia. Vnde dictus est Laciades. Et eadem ratione qui ex eodem vico erant dicti sunt Laciadæ à Cicerone libr. 2. de officijs, ex Theophrasto. Ex eodem Plutarcho constat, Phocionem Atheniensem fuisse ex vico Melita: & ideo tribus Cecropidos: auctoribus Suida, & Stephano, qui & Laciadarū meminit ex tribu Oeneide. apud Lucianum in meretricio dialogo Doride: Polemon miles Stirienfis dicitur, & tribus Pandionia: siquidem Stiria vicus fuit eiusdem tribus, auctore Suida. Vicos verò nomina habuisse par est à locis, à quibus originem duxere: quæ ratione Phyle vicus tribus Oeneidos, auctore Suida, fortassis nomē habuit à Phyle castello ipsius Atticæ munitissimo: cuius idem Suidas itidē meminit: meminere & Isocrates in oratione de pace. Demosthenes in oratione de corona. AEmilius Probus in Thrasylulo: Plutarchus in Demetrio, idem in Lyfandro. & Xenophon in 2. Hellenicorum. Decelia item vicus, qui auctore Stephano fuit tribus Hippothoontidis, nomē habuit à Decelia oppido ipsius Atticæ, à quo & bellum Decelicum: de quo plerique auctores tractauerunt: præ cæteris Diodorus Siculus libr. 13. Thucydides libr. 7. & Plutarchus in Alcibiade. Hoc ipsum & de SpheRIO, atque Agnatio, vicis tribus Acamanthidos auctore Suida, adnotari poterit, si ea, quæ scribit Plutarchus in Theseo, ubi de Pallantidis agit, obseruauerimus. Nam & Strabo libr. 9. memoria tradit, Cecropem primum multitudinem Atheniensium in duodecim Atticæ oppida habitanda digessisse, quæ Theseus in vnam Athenarum ciuitatem denuò congregauit: atque illic horum oppidorum nomina commemorat, quæ vicis Atheniensibus conuenire videtur: sicuti & quod paulò post idē auctores retulit de numero Atheniensium pagorum ad vicos potius, quàm ad tribus pertinet: cum receptum sit Atheniensium urbē, etiam Strabonis ætate decem tantum, aut duodecim tribus habuisse. idem quod Strabo de Theseo scripsit, tradit & Stephanus in lib. de urbibus ex Characis monumentis, nisi quod vndecim tantum oppida fuisse commemorat, quæ in vnam Athenarum urbem Theseus congregauit, illa ex hoc celebritate instituta, quæ ab Atheniensibus Synocia plurali numero dicitur. Verum ex Isocrate in Arcopagitico illud planè deducitur, veteres Atheniensis Reipub. Institutores, urbē ipsam in tribus, regionem in vicos, aut pagos partitos fuisse: ut hinc liceat non temerè obseruare, hos vicos, aut pagos certa constituta ratione ad ciuitatis tribus pertinuisse. idque Thucydides significare videtur libr. 2. quo in loco vici meminit, qui dicebatur

dicebatur Acharne: & Aristophanis interpres in Ranis scribens, Tithrasum vicum Atheniensem hoc nomē accepisse à Tithrante Pandionis filio, & in Aegida tribum distributum fuisse. Idem & ex Herodoto in Terpsichore libenter ipse adnotauerim: dum is auctor meminit vicorum Atheniensium, qui dicti fuere Oenoe, & Hysia. & ex eodem libr. ult. vbi Dececliae mentionem facit. Sed & Iulius Pollux libr. 9. ca. 1. vicos, qui Græcè dicuntur, etiam extra urbem constituit. Sic sanè Hebræi habuerunt *quodammodo*, quas tribus. & *quodammodo*, quas cognationes, & familias iuxta quadam ratione dixere latini interpretes num. 36. Præter hæc, etiam, & alia, quæ ex variis locis veterum scriptorū adduci poterāt, constat etiā ex sacra historia, Hebræorū gentē in duodecim tribus diuisam olim sacrosanctā provinciam habitasse, atque tribus quilibet vrbes, oppida, & pagos distinctos habuisse.

His sanè prænotatis, quo facilius Iuriconsulti responsum interpretemur, Scholia quædam illi adiciam, ex quibus lector eius intellectum, ac sensum commodius, ac diligentius, quam ex Accursio, Bartholo, Alberico, & aliis percipiet.

Patronus, inquit Sequola, libertio. Serui etenim quauis manumitteretur à dominis non statim ciues Romani efficiebantur. Siquidem hi tantum cum libertate ciuitatem adquirebant, qui vindicta, testamento, aut censu manumittebantur: reliqui verò & si liberi forent per manumissionem, ciues tamen Romani non erant. Vindicta verò manumittebantur apud Magistratum: censu verò ex eo, quod serui iussu dominorum nomen suum in censum vrbis Romæ detulissent: testamento autem qui à Domino vltima eius voluntate in testamento, aut codicillis liberi esse iussi sunt. Hi simul cum libertate ciuitatem Romanam adsequebantur. Liberti autem dedititij, id est qui tempore seruitutis in aliquod vitium incidissent, cuius causa illud confecti notis in fronte, & stigmatibus compuncti, vel in publica vincula coniecti, vel liberibusve affecti, ac deinde gratia cum domino inita manumissi ab eo fuerint, hi nec ciues Romani per manumissionem efficiebantur, nec iure ordinario fieri poterant. Suetonius in Augusto cap. 40. Seruos non contentus multis difficultatibus à libertate iuxta remouisse. Quum & de numero, & de conditione, ac differentia eorum, qui manumitterentur, curiose cauisset, hoc quoque adiecit, ne vindictus vnquam, tortusue quis villo libertatis genere ciuitatem adipisceretur. Latini autem liberti, quorum melior, & honestior fuit conditio, eodem modo ciuitatem non habebant, eam tamen habere poterant. Hæc breuiter adnotauimus ex Caio primo titulo suarum institutio-

num. Theophilo Instit. de libertinis. §. & dedititij. ex Iulio Paulo libr. 4. sent. tit. 11. Angelo Politiano cap. 84. Miscell. Alciato libr. 1. parerg. cap. 14. 15. & 16. Zasio in. 12. ff. de origi. iur. verb. vindictis. & Francisco Connano libr. 2. Commentariorum cap. 4. & 6. Dicebantur & hi liberti Latine conditionis liberti ex lege Iunia Norbana: quod Alciato libr. 10. parerg. capit. 7. admonet, & constat ex Iustiniano in §. libertinorum. Instit. de libert. & Boetio in Topicis. Latini tandem liberti, quibusque solenne manumissionis deerat, fiunt aut per epistolam, aut inter amicos, aut conuiuii adhibitionem, id est cum seruus assidet mensæ Domini: quod erat signum datæ à domino libertatis. Libertis verò dedititij & Latinis hoc commune erat, quod nec testamento capere, nec dare poterant: quia ciues Romani non erant. Quod in specie Caius probat in suis institutionibus lib. 1. tit. de stat. homi. Et alij ex eo tradidere. Latinorum etenim, quorum melior conditio erat, nullæ penitus erant legitimæ successiones. Quia licet ut liberi vitam suam peragebant, attamen ipso vltimo spiritu simul vitam, atque libertatem amittebant, & quasi seruorum, eorum bona iure quodammodo peculiarij ex lege Iunia Norbana manumissores detinebant. §. sed neque. Instit. de success. libert.

Verum & ex his libertis, qui olim ciuitatē adsequebantur sola ipsa manumissione, reliquos ciues ingenuos priuilegijs, & honoribus non æqui parabat. Nam in postremam tribum reiecti, nullam habebant in suffragijs auctoritatem, quod raro accideret, ut ad eos usque descendendum foret. Tullius Hostilius Rex, auctore Dionysio, libr. 4. Libertos omnes, qui à domino manumissi fuissent, ciuitatem statim consequi, & in quatuor urbanas tribus conferri, lege lata sanxit. Idque ad eius usque ætatem obtinuisse, ipse Dionysius scribit. 8. sed & Aconius in oratione pro Milone testis est, libertinos in quatuor urbanis tribubus suffragium tulisse. Lucius Florus in epitome libr. 20. Liberti, inquit, in quatuor tribus redacti sunt, cum antea dispersi fuissent: Esquilinam, Palatinam, Suburbanam, Collinam. Imo ex quatuor his urbanis tribubus in vnam tantum coniecti libertini fuere: Esquilinamque forte in atrio libertatis sunt consequuti, auctore Luitio libr. 5. decad. 5. quauis Vindicio illi, qui primus vindicta manumissus dicitur à populo Romano, ius datum fuerit, in qua vellet tribu suffragari, teste Plutarcho in Publicola, qui & idem ius omnibus libertis concessum esse ab Appio Claudio commemorat: nec tamē id obtinuisse Luitius sentit libr. nono. decad. primæ. quo in loco de libertinorum filiis Appij Claudij actionem, & conatum intelligit, quorum

rum aut liberi fuissent: atq; ex eo à libertis, & libertinis differrent, quod ingenui, licet humilissimi forent, quippe qui auum, etiam libertum, liberum habuissent. Etenim libertini tunc dicebantur non ipsi liberti, sed eorum liberi ex Suetonio in Claudio cap. 24. Fortassis adlectio in Senatum ab Appio Claudio tentata de libertinorum filiis erit accipienda: diuisione vero in omnes tribus de libertinis, & de omnibus libertis: quod Plutarchus existimat. Ex quibus non omnino conuenit veteribus historicis quod Lælius Taurellus censet de militibus ex casu asseuerans, ipsos libertos tribuum nusquam habuisse, nec ipsorum filios, sed ingenitorum ex his, qui manumissi essent, procreatorum, qui tunc libertini dicebantur. Nam & libertinos libertorum filios, etiam si vetustissimam diuisionis significationem sequamur, ex Tito Livio L. Floro, & Alconio, & adhuc ipsos libertos, qui vindicta, censu, vel testamento essent manumissi, ciuitatem Romanam, & ius tribuum consequutos fuisse ex Plutarcho, & Dionysio probauimus.

At Iustinianus Imperator sublata in vniuersum Latina libertate constitutionem edidit, voluitque, & his modis manumissos pro ciuibus haberi, nihilque in eos Dominice potestatis residere: & idem de dedititiis obseruari mandauit in l. vni. ca. C. de deditit. libert. toll. & in auth. vt liberti de cætero aureo non indigant. & in l. vnica. C. de lati. lib. tol. & in §. vlti. Instit. de libert. qui & in §. sed & dedititiorum asseuerat, hoc ipsum & à primis imperij Romani incunabulis institutum fuisse ut ipse opinor, Tullij Hostilij Regis legem illam æquissimam subindicans. Sed & ante Iustinianum Constantinus Imperator seruis manumissis in ecclesia sub aspectu plebis, vel antistitum, ciuitatem Romanam datam censeri, lege lata stabiluit: quæ extat lib. 4. codicis Theodosiani tit. 7. & lib. 1. codicis Iustiniani tit. de his, qui in eccles. manumit. cuius legis mentio fit à Sozomeno lib. 1. eccles. histor. cap. 9. & Nicephoro lib. 6. cap. 46.

Tribum enim.) Vt verus, iustusque, ac legitimus ciuis Romanus fieret: cum liberti hoc ius ex manumissione omnino non consequerentur, nec fierent veri ciues Romani. Vnde oportebat ciuitatem Romanam impetrare à Republica, vel à principe, aut pecunia data in pretium obtinere. Nam & Romanæ ciuitatis ius pecunia quæri, & parari solitum, constat ex Actis Apostolorum cap. 21. accedens enim tribunus dixit Paulo. Dic mihi, num tu ciuis Romanus es? at ille dixit, etiam. Et respondit tribunus. Ego multa summa ciuitatem istam comparaui. At Paulus ait, ego vero & natus sum. Tribus autem legatum ad hoc pertinere, ut quis verè, & omnino ciuis Romanus fieret, tribumque

Romanam ea ratione obtineret, in eaq; censere, satis fit manifestum ex his, quæ ad hoc Scauolæ responsum superius adnotauimus. Qua ratione mera sunt deliramenta, quæ hoc in loco de tribu ab Accursio, & aliis traduntur. Veram tamè, ac genuinam interpretationem, tametsi breui quodam cõpendio tradidere Alcia. lib. 1. parerg. cap. 16. & Lælius Taurellus de militibus ex casu ad Antonio. Augustinum. Nam tribus apud Scauolam nec pro progenie seruorum, ut Accursius somniat, nec pro militia ad heredem, præsertim clarissimum minimè transmittenda: quod Cumanus diuinat, ac veteres quidam, & cum his Alberi. senserunt tametsi hæc vltima interpretatio practica sit comodior in argumentum, & huius responsi inductionem. Quod paulò post iterum admonebimus.

Hic legato, de quo in hoc responso agitur, simile videtur, & illud, quo tessera frumentaria emi legatario testator iusserit. cui? meminere Iurisculti in l. Titia Seio in princip. & in l. mor tuo boue. §. 1. ff. de legat. 2. & in l. sed et si suscep rit. §. si libertis. ff. de iudic. quibus in locis, licet alibi alia multa significet, tessera signum est frumentarium, quo exhibito frumentum à principe, vel republica dabatur populo Romano: vel Symbolum ad accipiendas principum largitiones, quod ciuibus tantum Romanis dari Romæ consuevit quādoque; ad frumentum, quādoque; ad pecuniā, aliquādo ad vestem accipiendā. Qua ratione tessera pro iure percipiendi frumentum, & has largitiones publicas accipitur: quemadmodum Budæus in dict. l. sed & si suscepit, diligenter explicat ex Suetonio in Augusto cap. 40. Populi, inquit, Romanicum vicatim egit, ac ne plebs frumentationum causa frequentius à negotiis auocaretur, ter in anno quaternum mensium tesseras dare destinauit. Sed desideranti consuetudinem veterem concessit rursum, ut sui quisque mensis acciperet. Hæc Suetoni? Tulerat sanè Clodius legem Annonariam, teste Alconio Pædiano, ut frumentum populo gratis daretur. Quibus probari poterit, nihil aliud esse tessera frumentaria, aut tessera emptionem, quàm emptionem iuris percipiendi principales, & publicas largitiones: & sic ciuem verè Romanum per emptionem tribus, in qua Romæ censeretur, fieri. Nec enim alibi, quàm Romæ, nec aliis, quàm Romanis ciuibus, eisdemque; tributibus eius vrbs, publicas largitiones donabantur. Idcirco emptio tribus, & emptio tessera mihi propè idem esse videntur. quod & Andre. Alcia. sensit in dicto cap. 16. lib. primo. parerg. & post eum Antoni. Vacca. in l. foemina. ff. de senator. sed & Imperator in l. vlti. C. de frument. Alex. lib. 11. inquit, & tessera designentur. Seruius item. lib. 1. Georg. in illud.

in illud. aut numeros impressit aceruis. Tesseras interpretatur, quibus frumentorum numerus designatur. Nam numeros pro literis posuit, quibus numeri continentur.

Ceterum illud libenter inquirere minimè cunctabor, qua ratione liberto in Scauola responso opus fuerit, tribum emi? Nam vel hic libertus iusta fuit manumissione manumissus, testamento, censu, vel vindicta: & tunc ciuis erat ex ea manumissione Romanus, tribumque ut ciuis habebat: aut fuit libertus dedititius, vel Latinus: & hi cum ciues Romani non essent, testari non poterant, & tamen hic libertus testamentum fecit, hæredemque instituit. Vnde coniectare licebit, eum ciuem Romanum fuisse, atque ideo non Latinum libertum, nec dedititium: quod rursus Scauolæ refragatur, qui sensit, legatum hoc utile liberto futurum, ut ciuis Romanus fieret, eoque iure publicas, & principales largitiones consequeretur in tribum Romanam adlectus. Et præter hæc alia deinde coniectura difficilem huius loci rationem efficit. Cuius etenim lib. i. institutionum tit. i. Latini, inquit, patronorum beneficio, id est, si iterum ab ipso testamento, aut in ecclesia, aut ante consulem manumitterentur, ciuium Romanorum privilegia consequuntur. Quod si, auctore Caio, liberti Romani, id est, vindicta, censu, vel testamento manumissi, ciues erant Romani, & Latini liberti, si iterum à patrono, testamento, censu, vel vindicta manumitterentur, ciuium Romanorum privilegia, ut ciues Romani consequerentur: quid obsecro patrono opus erat, liberto emptionem tribus legare: cum facillimè ipso in testamento posset illum iterum iusta manumissione manumittere? Scribit etenim Plinius lib. 7. episto. Fabato procoero. Hic nunc procoero provinciam Baticam per Ticinum est petiturus: spero, imò confido, facile me impetraturum, ut ex itinere dessectar ad te, si voles vindicta liberare, quos proximè inter amicos manumissisti. Hæc Plinius. Qui mirè consentit Caio asseuerans, patronum posse Latinum libertum iterum vindicta manumittere apud proconsulem, ut hic libertus iusta manumissione ciuis Romanus fiat. Quam iterationem superuacuum esse, censet Iustinianus in auth. ut de cetero libert. aur. anul. non indig.

Ego verò, illud omnino obseruandum esse censeo, tempore quidem Iustiniani iam ex multis temporibus dedititios liberos in desuetudinè abiisse, Latinorum verò nomen non admodum frequens fuisse: sicuti idem Imperator asseuerat in §. sed & dedititiorum. Insti. de liber. & in l. vnica. C. de dedit. libert. toll. ex Plinio etenim constat, eius ætate Latinam libertatem in usu esse: ut &

par sit, adhuc sub Scauola, Paulo, & Vlpiano eandem in usu fuisse. Quo fit, ut omnino hoc responsum de libertis iusta manumissione manumissis, non de dedititiis, nec de Latinis sit intelligendum: cum hi testari non possent, illi verò, ut ciues Romani testamentum dubio procul facere poterint. Quod si de libertis Romanis est accipienda Scauolæ sententia: quid obsecro opus erat tribum liberto emi? ut is ciuis Romanus fieret: cum iam ex iusta manumissione eam ciuitatem, & idem iussisset consequutus.

Lælius Taurellus his obiectionibus facillimè responderet, Scauolam de liberto iusta manumissione manumisso respondisse, ac de eo, qui testamentum facere poterat: cum ciuis Romanus esset: tribum tamen Romanam nondum haberet, in qua censeretur, principumque, & reipublice largitates obtineret: ex eo, quod libertis, etiam iusta manumissione manumissis, tribus Romana minimè Romanorum legibus concessa foret: & ideo eam sibi etiam, aut beneficio principis, vel reipublice, adquiri oportebat. Nam de libertinis libertorum filiis ipse Taurellus intelligit quæ Lilius. L. Florus, & Ateonius memorie prodidere. Atque ita verum est, hos auctores de Libertinis tractasse. & tamè Dionysius, ac Piatarchus de ipsis libertis scripsere, quæ nos paulò antè retulimus: nisi Græcos auctores de libertinis id est de filiis libertorum velit quicquam intelligere: quod dictionis significationi refragatur, & Tito Livio, qui lib. 5. decad. 5. liberti nos hac in re libertos etiam ipsos significare sensimus inquit. Postremo eo descensum est, ut ex quatuor urbanis tribubus vnam palam in atrio libertatis sortirentur, in quam omnes, qui seruitutem seruissent, conijcerent, Esquilinæ fors exijt. in ea. T. Gracchus pronunciauit, libertinos oēs censeri, placere. Sed & libertinus frequentissimo Latine lingue usu librum ipsum significat, & olim significauit: quod lib. 4. elegiarum Valla probat ca. i. & Iustinianus inquit, Libertinus est, qui ex iusta seruitute manumissus est. in principi. Insti. de libertinis. & in prin. Insti. de ingenuis. Causitè Iuriscōsultus in l. libertini. ff. de itat. homi.

Qua ratione omnino erit obseruandum, non oēs ciues Romanos eiusdem conditionis fuisse, nec ea iura, quæ veri, & natura ciues Romani habuerunt, habuisse. quemadmodum Andre. Alciat. alio in tractatu diligentissimè docet lib. 2. dispunct. ca. 21. Ex quo ipse adnotauerim, Latinis olim, quæ viciniores Romanis essent, indultum fuisse non tantum ius Latij veteris: nempe, ut in legione Romana militare possent, in eaque magistratus gerere: sed & ipsis in societatem adsumptis ius etiam adipiscendi honores in vrbe Romana, utque

cum

cum Romanis tribubus suffragia ferrent. Vnde plerunq; & ipsi Latini, magistratus eligeantur: & ea ex causa ius ciuitatis Romanæ, non tantum ius Latij dicebatur habere: quod & Asconius Pædianus in oratione in L. Pisonem scripserat. Erantq; ipsi Latini, sicut Romani à vectigalibus multis, & tributis, capitatiõibusq; immunes: & hoc est ius Italicum, & ciuitatis Romanæ: cuius Iurisperiti plerunq; meminere: quod & alia iura complectebatur, scilicet, vt ciuis hic Romanus flagris subiici ex delicto non posset. Actor. ca. 22. tametsi qñq; ius Romanæ ciuitatis pluribus nationibus datum fuerit honoris potius causa, & vt aliqua cõsequeretur cõmoda, non tamen ea omnia, quæ veri, & natura ciues Romani obtinebant: quod explicat Vuolphangus Lazijs de Republi. Roma. lib. 12. cap. 1. Nam licet Galli ciuitatem Romanam adepti forent, ius tamen adipiscendi honores, aliquandiu illis detractum fuit: donec Aulo Vitelio, & L. Vipsano Conf. Claudius Imperator vniuersæ Galliæ comatæ illud quoq; indulgit. teste Cornelio Tacito lib. 11. quam ob rem idem Alciatus Pij Antonini constitutionem, cuius meminere Iurisperiti in l. in orbe Romano. ff. de statu homi. & Iustinianus in authen. vt liberti de cætero anul. aur. non indig. & qua ciuitas Romana omnibus Romano imperio subditis tributa est, ita intellexit, vt non censeatur omnibus his data immunitas à tributis, & vectigalibus, quæ verè Romanis, & natura ciuibus competeat, etiam si alia multa iura sub ea cõcessiõe venierint. Suetonius in Augusto ca. 40. ciuitatē, inquit, Romanam parcissimè dedit, & Liviæ pro quodam tributario Gallo roganti ciuitatem negauit, immunitatem obtulit affirmans, se facilius passurum fisco detrahi aliquid, quam ciuitatis Romanæ vulgari honorem. Hæc Suetonius. Ex quo constat, ius ciuitatis Romanæ quo ad omnia eius priuilegia, cõmoda, & honores, parcissimè dari solere. Eadem ratione, vt opinor, quanuis liberti ciuitatem Romanam fuerint ex iusta manumissione consequuti, non tamen ea omnia statim consequiebantur, quæ veris ciuibus Romanis competeant. Nam & ante Iustinianum liberti à principe ius impetrabant aureorum anulorum, & restitutionem natalium: quemadmodum apparet extitulis de iure aureo. anulo. & de natalibus restituendis. Licet hæc Iustinianus in dict. Nouella in vniuersum libertis omnibus concesserit. Sic itidem existimo, libertos, etiam iusta manumissione manumissos, ex eaq; ciues Romanos factos, ciuitatē quidem consequi ad plura profectò cõmoda: non tamen ad ea omnia, quæ veris Romanis ciuibus, & ingenuis cõpetebant: & ideo nec quilibet

libertum in tribu Romana censeri, nec eam habuisse ex sola manumissione, & iure ciuitatis Romanæ: siquidē ærate Vlpiani, Scauolæ, & Pauli Iurisperitorum iam ex Pij Antonini constitutione omnes erant ciues Romani effecti quicunque in orbe Romano erant, & tamē apud hos Iurisperitos legata vel tribus, vel tessera, maximæ utilitatis censebantur. Non enim omnes ciues Romani tribum habuerunt: non illi, qui ex beneficio Antonini Romanam ciuitatem obtinuerunt, nec alij, qui speciali beneficio principum, aut Reipublicæ idem ius antea fuerant consequuti: sed tantum ciues verè Romani, vel qui præter Romanæ ciuitatis ius, etiā tribus à Cæsaribus, vel à Reipub. impetrauerant. Igitur quod Lilius, Florus, & Asconius, Dionysius, & Plutarchus scribere de his libertis erit accipiendum, qui Romæ à ciuibus Romanis manumittebantur, vt veri ciues Romani fierent, & in ea vrbe habitarent, in patriam ad habitationem minimè redituri. Alioqui liberti in prouincijs à Romanis ciuibus manumissi, quanuis ciues Romani essent ex ea manumissione, & testari possent, tribum tamen Romanam minimè adsequebantur, nisi vel emptione, vel beneficio Cæsaris, aut Reipub. eam obtinerent. Plinius lib. 30. Epistolarum, à Traiano ius Quiritium Latinis suis petit: idque à Cæsare illi animo indulgentissimo concessum fuit, vt inde coniectare liceat, Latinos illos, ciues Romanos verè factos fuisse.

Fortassis libertis ante Cæsarem Augustū manumissis tribus competeat cum Romana ciuitate: postea verò, ne maiestas Romanæ ciuitatis libertis ad suffragia, & alia admissis pollueretur, illud obtentum fuit, ne liberti, etiam Romæ manumissi, & ciues Romani effecti in tribus Romanas admitterentur, nisi speciali quodam Cæsaris, aut Reipub. beneficio. quod ex Suetonio in Augusto cap. 40. deduci quodammodo poterit: quāuis nec hoc constanter asseuerare auiam.

Libertus diu moram ab hærede passus est, & decedens hæredem reliquit. Idem erit & si libertus nondum decessisset, habuisset tñ tribum Romanam, ex causa lucratina, & ideo alia tribu non indigeret: quod Paulus respondit in l. Titia Seio. in princip. ff. de legat. 2. Etiam nullam ab hærede patroni moram passus ex eiusdē Pauli Iurisperiti mente: & adnotauit illic Paulus Castrensis, atque senserunt alij. idem est, si ex causa onerosa libertus hic tribum, aut tesseram habeat: quod oēs admittunt eadem ratione, vel maiori. l. planè. §. quod si rem. ff. de legat. primo. Sic sanè idem respondendū foret, etiā si in vita testatoris eo ignoratè tribū, vel tesseram legatarius habuisset,

habuisset, ex eleganti ratione iurisperiti in .l. mortuo. §. i. ff. de legat. 2. Si Titio, inquit Paulus, tessera frumentaria legata sit, & is decesserit, quidam putant, extingui legatum. Sed hoc non est verum. Nam cui tessera vel militia legatur, æstimatione videtur legata. Est & eadem ratio apud iurisperitum in dict. l. Titia: inquit enim. Titia Seio tesseram frumentariam comparari voluit post diem tricesimum à morte ipsius. quæro, cum Seius viva testatrice tesseram frumentariam ex causa lucrativa habere coeperit, nec possit id, quod habet petere, an & actio competat? Paulus respondit, ei, de quo quaritur, pretium tessera præstandum: quoniam tale fideicommissum magis in quantitate quam in corpore consistat. Hæc iurisperitus. Vnde apparet, nihil referre ad horum responsum intellectum: quod testator legauerit tribum, aut tesseram, vel iusserit emi tribum, aut tesseram, licet Bart. Paulus, & alij in dict. l. Titia. hoc discriminem considerauerint, excepto Cumanus, qui ab eishac in opinione iure, & verè dissentit. deinde apparet, Bart. & alios, Cumanum excipio, falso, & maximo errore intelligere iurisperitos in his responsis de legato frumenti, & certa eius mensura, vel de legato vasis, quo frumentum metimur. vtraque enim interpretatio nec rationem habet, nec digna est veteribus iurisperitis: præterquam quod secundum eam minimè constarent sibi nostri interpretes: imo nec sibi constaret iurisperitus, ex quo tot absurda deduci possent. Primum etenim sequeretur, legata certa frumenti quantitate ad mensuram certam, videri legatum, non frumentum, sed frumenti pretium, & æstimationem: quæ alioqui in hac specie legatum videatur frumentum potius, quam eius æstimatione: quod probatur in .l. 2. ff. de vino trit. & oleo legat. Quod secus erit in tribu, vel tessera legata, quæ necessariò, & ex rei natura est ab hærede emenda, nec possit ea res à testatore, nec ab hærede præstari: atque ideo æstimatione legata videtur: siquidem aliter haberi non potest, quam si à principe, vel republica emptione, aliàve ex causa adquiratur. Quæ quidem tribus emi non potest, ac deinde legatario tradi: sed necessariò si mul emenda est ipsi legatario ad eius utilitatem, ei; tradenda. Secundò sequeretur, legato frumento ad certam usque mensuram, vel ipso vase, quo frumentum metimur, quidquam interesse, quod legatarius ante solutionem legati mortuus fuerit: ut aliqui putare potuissent, legatum extingui. Et enim nullus esset adeo stolidus, nedum iurisperitus, qui in hac controuersia dubitaret: cum in .d. l. mortuo bone. §. 1. Paulus scripserit, quosdam existimasse, morte legatarii extingui legatum: nam

dubio procul ad hæredes transmitteretur. Tertiò, si vera est Accursij, Bart. & aliorum interpretatio quæ obsecro causa potuit mouere eundem Paulum iurisperitum in dict. l. Titia. tessera per legatarium ex causa lucrativa adquisita: ut responderet, deberi æstimationem? nonne potuit frumentum aliud ad eandem quantitatem, & mensuram in eodem genere dari legatario? nonne & aliud simile vas? Practicus ergo obseruabit diligentissime, hæc iurisperitorum responsa hodie quo ad eam militiam esse accipienda, quæ emptione haberi possit, nec iure ordinario transmittatur ad hæredes, quæque ab eodè duplex haberi nequeat. Hæredem reliquit clarissimum virum.) Hic rursus cum Accursio, & alijs contendendum erit. Nam si legatum tribus eo modo, quo ipsi interpretantur, foret accipiendum: quid referret, reliquisset libertus hæredem clarissimum virum, an plebeium? cum vtrique idem ius competere posset, nec plus iuris, nec minus clarissimus haberet, quam plebeius? Sed & Lælius Taurellus ideo clarissimi hæredis factam mentionem censet, quod is nihil opus haberet tribu, nec eius emptione: atque ideo tribum consequi non posset. Vnde æstimatione præstanda erat ex dict. l. Titia Seio. Sed eadem ratio plane obtineret, si ciuem Romanum quilibet libertus hæredem reliquisset: cum & is iure Romanæ ciuitatis tribum haberet, in qua censeretur, nec ei opus esset, aliam sibi emi: possetque ea ratione iure proprio principum, & reipublicæ largitiones consequi, quæ populo Romano tributum dari consueuerunt. Verum ipse in hoc responso clarissimum virum accipio quilibet Romanæ urbis senatorem: siquidem senatores Romani clarissimi ætate Sequolæ iurisperiti passim dicebantur: sicuti constat ex .l. Foemine. ff. de senatoriis. l. speciosas. ff. de verb. signif. l. 2. C. de his, qui veniunt impetr. l. custodias. ff. de public. iudic. adnotauit Andre. Alciat. lib. 3. dispunct. ca. 4. & in dicta. l. speciosas. Sed & præter hos etiam dicebantur clarissimi qui senatoria, consularia, proconsularia, aut prætoria ornamenta ex beneficio principis meruerant. l. 2. C. de domesticis. & protettori. lib. 12. l. 1. C. de præp. & cubic. tradit Vuolphagus Lazius lib. 2. de Roma. Repub. cap. 1. Dicebantur & olim clarissimi filij senatorum, & clarissimorum. l. foemine. ff. de senator. l. si senator. C. de dignitat. lib. 12. de quibus multa Antoni. Vacca in rub. de senatoribus. qui in dict. l. foemine. censet, hoc Scæuole responsum ea ratione intelligendum, quod clarissimi foret incapaces quorundam legatorum, & præsertim huius legati, quo tribus eis emenda legaretur: fortassis ex eo, quamuis ipse hoc amplius non explicet, quod licet clarissimi

Roma tribum haberet ex Suetonio in Augusto cap. 40. suffragium tamen in eligendis magistratibus minime ferebat, nec ex reipublica, & principum largitione frumentarias tesseras, quæ plebi Romanae quolibet mense dabantur, poterant habere. Hæc enim & his similia propria plebis erant: non senatorij ordinis, nec clarissimorum, quibus minime conveniebant: uno esset illis probro, ac ignominia, si cum plebeis æquarentur. Quæq; idem Suetonius in Domitiano cap. 4. scripsit: dieq; proximo omne genus rerum miscilia sparsit, & quia pars maior inter popularia deciderat, quinquagenas tesseras in singulos cuneos equestris, ac senatorij ordinis pronunciauit. Hoc etenim ad miscilia pertinet. Sic sane dubium erat apud Scauolam, an vir clarissimus hæres liberti consequi posset, ut illius hæres ea omnia, quæ iure proprio minime habere potuisset, nec honeste habere poterat.

Respondi debere. Tribus etenim legatario eo iam mortuo emi non poterat, ut testator iussit: quod Accursius, & plerique consentiunt; verè his rationibus, quas superius adduximus: nec liberti hæres eo legato indigebat, imo nec poterat nisi quo ad æstimationem, illud obtinere, quia clarissimus erat. Quod si libertus hæredem reliquisset filium, qui commodè posset tribum consequi, & voluntas testatoris aliqua ex causa minime refragaretur, hæredi foret emenda tribus: tamen à iuriconsulto hoc in loco non tractetur, an sit soluenda æstimatio, vel ipsa tribus præcise emenda per hæredem patroni, cum emptio utilis foret hæredi liberti: sed illud tantum in controversiam incidit, an teneatur patroni hæres ad æstimationem, ubi tribus nec emi poterat, nec ei emptio utilis erat heredi liberti. Qua ratione Bart. fallitur, dum existimat, patroni hæredem ad factum ex legato teneri, & ideo post moram ad
14 interesse: quia, ut inquit Cuman. solū deberetur tunc æstimatio tribus, non autem commoda, alique liberalitates. l. si calendis. ff. de re iudicat. l. fundum. ff. de novatio. & quia verè patroni hæres, si libertus viueret, cogi posset præcise tribum emere, argumento deducto ex l. fideicommissa: §. ult. ff. delegat. 3. & ex his, quæ traduntur in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. obligat. à Bart. Alex. & Iason. num. 32. à quibus, & alijs frequentius receptum est, teneri quem ad factum præcise, nec liberari præstando interesse, siue, id quod interest, ubi ex ultima voluntate, & testatoris iussu tenetur facere.

Commoda, & principales liberalitates.) Nempe tesseras frumentarias, numarias, miscilia,

aliaq; reipublica, & principum largitiones. Nā sicut tessera frumentaria symbolum erat plumbeum, æreum, aut ligneum, cui inscripta erat nota, qua summa frumenti significabatur: sic & tessera numaria idem symbolum erat cum nota summam accipiendæ pecuniæ significante: quod ex multis Suetonij locis lector facillimè poterit intelligere.

Respondi: quod quid ipse consequitur? esset.) Nec tamen usura debentur æstimationis: cum sit satis æstimationem dari, & omnia illa comoda, quæ, si statim mortuo testatore solum esset legatum, vel emptum fuisset tribus, legatarius consequitur esset: idem enim est, ac si ab initio data foret tribus æstimatio: & ideo eius quantitatis usura non debentur, nec ut usura olim apud Ethnicos, nec apud Christianos ratione eius, quod interest. Siquidem soluta quantitate quæ debetur, usura ab eo die minime veniunt in condemnationem.

Iustiniani, & Celsi iuriconsulti responsa de Hippocentauri stipulatione ex varijs authoribus examinantur. Cap. 2.



Iustinianus lib. 3. institutio num. tit. de inutilibus stipulationibus, inutilem esse docuit stipulationem, quæ id promittitur, quod natura esse non potest, veluti si quis Hippocentaurum fuerit stipulatus, qui natura quidem esse non potest. Idem Celsus respondit in l. si ita stipulatus. ff. de verb. obligat. quibus Cicero ad stipulatur, qui lib. primo Tusculanarum num. 142. qui enim, inquit, satis viderit id, quod est luce clarius, animo, & corpore consumpto, totoq; animante deleta, & facto interitu vniuerso, illud animal, quod fuerit, factum esse nihil, is planè perspiciet, inter Hippocentaurum, qui nunquam fuerit, & regem Agamēnonē nihil interesse: nec pluris nunc facere. M. Camillum hoc civile bellum, quam illo viuo ego fecerim Romam captā. Idē Cicero lib. pri. de natura deorum num. 145. Nam si tantummodo ad cogitationem valent, nec habent ullam soliditatem, nec eminentiam, quid interest, utrum de Hippocentauris, an de cocogitemus? Idē lib. 2. num. 7. Etenim videmus ceteras opiniones fictas, atq; vanas diuturnitate

exta

extabuisse. Quis enim Hippocentaurum fuisse, aut chimæram putat? Xenophon lib. 4. de prædiis Cyri. Chrsilantæ refert oratione quadam equites laudasse, maximeq; admiratū fuisse, foclixq; existimasse Hippocentaurum animal, si id vsquam fuerit. Quo in loco sensit is autor, animal hoc natura esse non posse. Idem ex Galeno in lib. 3. cap. pri. de vsu partium. probare conatur Andre. Alciatus lib. 9. parerg. cap. 13. diuus Angustinus lib. 18. de ciuitate dei cap. 13. de Centauris fabulam cōfictam fuisse scribit, quod equorum, hominumq; fuerit natura coniūcta. Hoc ipsum & Lucretius lib. 5. de natura rerum ostendere videtur.

Sed neq; Centauri fuerant, nec tempore in ulla

esse queunt duplici natura, & corpore bino

Et rursus:

Ne forte ex homine, & veterino semine equorum

conferri credas centauros posse, nec esse.

Sed hoc esse contra fidem historię affeuerat Ioan. Corasius lib. 5. Miscell. cap. 2. ex eo, quod Plinius Veronensis lib. 7. cap. 3. Claudium Cæsarem scribat, memoriæ prodidisse, Hippocentaurum in Thessalia natum, eodem die interiisse. Et nos, addit Plinius, principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus. Diuus Hieronymus in vita Pauli eremitæ author est, Antonium eremitam Hippocentaurum, & Satyrum in eremo vidisse. Nec plura his, inquit, cōspicit hominem equo mixtum, cui opinio poëtarum Hippocentauro vocabulum indidit. Quo viso salutaris impressione signi armat frontem. Et heus tu, inquit, quam in parte ferus dei hic habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens, & frāgens potius verba, quā proloquens indicat iter. Et sic patentes campos volucris transmittens fuga ex oculis mirantis euauit. Verum hæc vtrum diabolus ad terrendum eum simulauerit, an vt solet, eremus monstruorum animalium ferax, istam quoq; gignat bestiam, incertū habemus. Stupens itaq; Antonius, & de eo, quod viderat secum voluens, ulterius progreditur. Nec mora inter saxosam conuallē haud grandem homunculum videt ad uncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarū pedes definebat. Infractusq; & hoc Antonius spectaculo scutum fidei, & lorica spei, vt bonus præliator arripuit. Nihilominus memoratum animal, palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obfides afferebat. Quo cognito gradum pressit Antonius, & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit. Mortalis ego sum, & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas, faunos, satyrosq; & incubos vo-

cans colit, legatione fungor gregis mei, precamur vt pro nobis communem deum deprecetur quem pro salute mundi venisse cognouimus, Hæc Hieronymus.) Sed & de Satyris Plutarchus in Sylla scribit, prope Apoloniam captum à militibus Satyrum ad Syllam adductū, & quisnam esset per interpretes interrogatū, vix quidquā, quod intelligi posset, pronuntiasse, potiusq; vocem asperam equi hinnitu, hirciq; balatu permixtam emisisse, ab ipsoq; Sylla fuisse dimissum. Sed & Satyros esse idem Plutarchus in Numæ, Plinius lib. 7. cap. 2. & lib. 6. cap. 30. & lib. 8. capit. 54. Mela, & Solinus, Philostratus in Apollonio lib. 6. & pleriq; tradidere. Sed hæc, & quæ Pausanias de Satyrorū insula in Atticis scribit, fabulosa esse existimo, hisq; similia, quæ Lucianus de veris narrationibus venustè quidem, & eleganter confixerit. Illud sanè obseruandum erit, Centauros prope Pelium Thessaliæ montem habitantes primū equos aut subegisse, aut ad equitandum domuisse, autore Diodoro Siculo lib. 5. Nam & Palephat^{us} lib. pri. incredibulum scribit, Ixionem regem, cum tauri præferoces Larissam, & eam Thessaliæ regionem vastarent, præmium proposuisse his, qui tauros arcerent, iuuenesq; & Nephelæ pago equos mansuefactos concessisse, taurosq; illos abegisse. Vnde dicti fuere centaurs ἀνὸ τῶν κεντῶν τοῦ τάπους, à pungendis quidem, & stimulandis tauris. Idem ferè Seruius in illud Virgilij lib. 3. Georgicorum.

Frana Peletrony Lapithæ, & yrosq; dedere.

Ex his dicti Hippocentauri qui inter eos forent estimulandis, & pūgendis equis præstātissimi, quiq; arte equitandi reliquos Centauros præcellerent. Etenim adnotauit Sophoclis interpretes in Aiace, apud Græcos dictionem istam, ἵπποκένταυρος, in compositione magnū, & eximium significare, qua ratione ἱπποκένταυρος hominem infanissimum, & maximè furentem: ἱπποκένταυρος, magno, & excelso præditum animo: & ἱπποκένταυρος, eum, qui in explebiliter venerem consecratur, frequentissimè Græci interpretantur. vt inde par sit Hippocentauros dictos fuisse præclaros, & eximios Cetauros. Sophoclis interpreti præter alios consentit Suidas. idē obseruat Aristophanis scholiastes in nebulis & in ranis. Aut sane dicti fuere Hippocentauri equites præstātissimi ἀνὸ τῶν ἱπποκένταυρων, id est ab stimulandis equis. Quod apud Pindarū in Pythijs Hymno secūdo adnotarūt scholiastæ. Nā & illic Pindarus, cetaurū natum fuisse fabulatur ex coniunctione Ixionis, cum nebula, quæ Græcè Nephelæ dicitur: Centaurum vero commitione Thessalicarū equarum genuisse animalia, quæ paulò antè diximus à veteribus dici Hippocentauros.

ros. Interpretas Apollonij Rhodij lib. pri. scribit, Saturnum transformatum in equum ex Philyra Oceani filia Chironem genuisse, qui ex eo dictus fuerit Hippocentaurus.

Ceterum quod diuus Hieronymus scribit, quantum & ipse hoc incertum esse existimet, potest commode de demonum illusionibus tribui. Nam & sancti viri cum tetrīs spiritibus congressum frequenter habuerunt, ab illisq; diuersis imaginibus, ac multiplici specie propē sunt delusi. Quod passim veteres autores tradiderunt & ex iunioribus Alexander ab Alexandris lib. 4. diu. gen. ca. 19. Sed & diuus Gregorius harum delusionum quandoq; in suis dialogis meminit lib. 4. cap. 37. lib. 3. cap. 7. & cap. 16.

Præfectus calciatus apud iurifconsultum, quis sit intelligendus, & de militari calciamento. Caput. 3.



Aulus lib. singulari de officio præf. vig. cap. 3. de off. præf. vigil. sciendum est, inquit, præfectum vigillum per totam noctem vigilare debere, et coercere calciatū cum hamis, & dolabris, ut curam adhibeant, omnes

inquilinos admonere, ne negligentia aliqua incēdij casus oriatur. Hæc Paulus. Quid sint hamæ ex Plinio, & Iuuenali docuit Andre. Alciatus in lib. 4. & in l. ferri. ff. de verb. signif. Calciatum præfectum multi adnotarunt dici à iuriscōsulto ex eo quod inter vestimenta militaria connumeretur & calciamenta apud Lampridium in Alexandro, & milites calciati apud eundem dicantur. Nos idē obseruauim⁹ & ex Flauio Vopisco in Aureliani militari epistola ad vicarium suum, quam opere pretium me facturum existimo si adscripsero.

Si vistribunus esse, imò si vis viuere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat. Onem nemo contingat. Vuam nullas auferat. Segetem nemo deterat. Oleum, sal, lignum nemo exigat, annonā suā contentus sit. De præda hostis, non de lachrymis provincialiū habeat. arma tersa sint, ferramenta famiata. Calciamenta fortia, vestis noua vestem veterem excludat. Stipendium in balneo, non in popina habeat. Torquent brachialem, & anulum apponat, equum saginarium suum defricet, captum animal non

vendat, mulum centuriarum comiter curet. Alter alteri quasi seruus obsequatur. à medicis gratis curentur. Aruspiciibus nihil dent, in hospitij caste se agant, qui litem fecerit vapulet. Hæc Aurelianus. apud quem fortia calciamenta, quæ fuerint, & qui fuerint calcei militares, nemo quod ipse sciam hucusq; adnotauit. tamen si id cōstet ex Iosepho, qui obiter hac de re lib. 7. cap. 3. de bello iudaico. Iuliani in iustis insignē fortitudinē cōmemorās: calceos, inquit, habens creberrimis, atq; acutis clauis, ut ceteri solēt milites, fixos, dū strato saxeis crassis solo occurreret, labitur, magnosq; cum armorum sono deiectus in tergum fugientes reduxit. Ex quibus sanē verbis intelliges quæ dixerit fortia calciamenta Vopiscus. Eadem de Iuliano scribit Egesippus lib. 5. de excidio Hierosolymitano cap. 30. velut, inquit, hic Iulianus, qui tergo imminēbat hostium dum alios perimit, & claustro coercet ipsa alacritate incautior, confixum clauis calceamentum gerens, vsu militariū virorum: non considerauit polito lapide solum stratum, quod cauendum foret, sed quasi in campo præliaretur securus labitur, & ingentem strage sua sonitum dedit. Hæc forsā ratione Plaut⁹ in captiuis dentes calceatos ioco dixit, quasi ferro munitos, ut & pedes militum calciati fortibus sanē calciamenti. Ergasilus parasitus de conuiuiō.

Nunquam istoc vinces me Aegio, ne possules,
Cum calceatis dentibus veniam tamen.
Sic mulas calceare apud Suetonij in Vespasiano cap. 23. id est ferreis solis munire. Catullus ad Coloniā.
Et supinam animam graui derelinquere cono
Ferream ut soleam tenaci in voragine mulam.
Obiter tamen apud Vopiscum ferramenta famiata intelliges mucronata, & acuta ex Nonio Marcello, qui testis est, verbū hoc famiare apud veteres in hac significatione receptum fuisse. Apud Hieronymum in epistola de Origenis erroribus. Cruciati pedes armati intelliguntur aduersus serpentes.

Adriani Cæsaris rescriptum de muliere prægnante ab Aegyptiorum, & Græcorum legibus deductum fuisse. Cap. 4.



Pregnantis mulieris, quæ dâ nata sit, corporis poenâ differri quoad pariat, & eadem ratione nec eam torquendam esse, respondit. Vlpianus lib. 14. & 27. ad Sabinum. idque ex rescripto Adriani ad Publium Marcellum in l. prægnantis ff. de poenis. & in l. Imperator Adrianus. ff. de statu homi. cuius responsi quamplures interpretationes, & intellectus poterit lector deducere ex his, quæ vtrobiq; à nostris tractantur, & à Guiljelmo Benedicto in capit. Rainurius. verb. & sebolem. nu. 60. de testam. Hippol. Marsilio in l. 1. in princip. nu. 19. ff. de questionib. & in practica. §. nunc videndum. num. 46. Matthæo Afflict. in constitu. Neapol. titu. 3. num. 11. Quibus illud nec temerè addere libuit, quod Plutarchus de sera numinis vindicta scribit asseuerans, hoc à Græcis quibusdam legislatoribus ab Aegyptiaca lege transcriptum fuisse. Ita enim inquit, Aegyptiacam verò legem, quæ gravidam donec pariat, in mortis carcere custodire iubet, nonne Græcorum quidam consultè vobis transcripsisse videntur? Sed & Aelianus auctore, lib. 5. de varia historia. Areopagitæ cum foeminam quandam veneficij accusatam, conuictamq; mortis poenâ damnare constituerent, non prius eam occiderunt, quam peperisset: ipsam matrem, quæ crimen commiserat, & quæ sola culpam contraxerat, punire volentes, infantem conceptum in utero, omni culpa immunem ab eo mortis supplicio liberantes. Legis verò quæ apud Romanos erat, meminit maxima cum laude Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum.

Ex capite sequenti.

1. Quid furca significauerit apud Latinos.
2. Crucis supplicium an idem quod furca fuerit?
3. Litera T. supplicij nota.
4. Crucis supplicium à Constantino Magna abrogatum.
5. Crucis signum, & character olim saluationis nota, Hieroglyphica significatione.
6. Furcarum erectio capitalis, & criminalis iurisdictionis signum.

An olim apud veteres furcarum supplicium fuerit in usu, & de crucis patibulo. Cap. 5.



Famosos latrones in his locis, ubi grassati fuerint, furca figendos copuluribus placuisse, testis est Calistratus Iuriconsultus lib. 6. de cognitionibus in l. capitalium. §. Famosos. ff. de poenis. Eius responsio plerique adnotarunt, olim furcarum supplicium apud veteres fuisse frequentissimum. quorum opinioni suffragatur idem Calistratus eadem l. capitalium in eius initio. Summum, inquit, supplicium esse videtur ad furcam damnatio. Vlpianus item in l. sacrilegij. ff. ad legem Iul. peculatus. scribens, proconsules sacrilegos quosdâ in furcam suspendisse. Eiusdem supplicij meminere Paulus in l. si quis aliquid. §. 1. ff. de poenis. Modestinus in l. 3. §. is qui. ff. de re milit. Titus Livius libro. 1. lex, inquit, horrendi carminis erat. Duumviri perduellionem indicent. Si à duumviris provocaverit, provocatore certato, si vincet, caput obnubito, in foelici arbore Rellè suspendito, verberato, vel intra pomerium, vel extra pomerium. Idem paulo inferius, cum sub furcâ in ætrem inter verbera, & cruciatus videre potestis? Quo in loco infœlicem arborem furcam dixit, in qua quis ob eum laqueo suspēdebatur. Plinius vero lib. 16. cap. 26. quæ dictæ fuerint infœlices arbores explicat. Cicero in oratione pro C. Rabirio perduellionis reo. Namque hæc tua, quæ te hominem clementem, popularemque delectant. Ilictor, colliga manus: quæ non modò huius libertatis, mæfuetudinisque non sunt, sed ne Romuli quidem, aut Numæ Pompilij, sed Tarquini superbissimi, atque crudelissimi regis ista sunt cruciatus carmina, quæ tu homoleis, ac popularis libentissimè commemoras. Caput obnubito, arbori infœlici suspēdito: quæ verba Quirites iam pridem in hac rep. non solum tenebris vetustatis, verum etiam lucē libertatis oppressa sunt. Hæc Cicero. Sed & furcam veteres latini appellarunt lignum curculi, cui superfigebatur temo. Idem temo, seruatorum, qui in familia deliquerāt, humeris per viciniam circumferendum imponebatur contumeliæ causa: atque inde furciferi dicti auctore Plutarcho in Martio Coriolano. Et in problematis Romanis capit. 70. quo in loco & illud adiecit, Græcos nominare lignum istud *σκαυον*, latinos furcā: cum in priori scripsisset à Græcis hoc lignum dici *σκαυον*, *καὶ σκαυον*. Ex quo lector poterit intelligere quæ Macrobius tradit lib. 1. Saturnaliorum cap. 11. & repetit Lactantius Firmianus lib. 2. capi. 8. qui servum sub furca ad supplicium duci dixit: quod Macrobius patibulo constructum dixerat. Livius lib. 2. eandem historiam scribens

sub furca caelum dixit. ex quo & Dionysio lib. 7. & Plutarcho error est apud Macrobiū in an-
nis ab vrbe condita. Illud forsan placuit, furcam
suoq. dici, quasi furca, & crucis supplicium idem
fuerit. Ateruci affigebantur clauis nocentes, fur-
ca verò puniebantur laqueo suspensi: & id frequen-
tius, licet non fuerit hoc discrimen exacte serua-
tum. Cicero lib. 5. de finibus. vbi de infolici exitu
Polycratis Samiorum tyranni disserit, ita inquit,
ne tum quidem miser, cum ab Oroete pratore
Darei in crucem actus est. De quo Herodotus in
Thalia scribit, *ὁρῶντας ἀνθρώπους*. Oroetes cruci affi-
xit. Eusebius verò lib. 8. de preparat. Euangeli. ca-
pit. 14. De eodem Polycrate tractas dixit, *ὁπὸς με-
γάλου βασιλέως ἐκράσθη, καὶ προσάβηται*. id est, à Magno
Rege punitus est, & cruci affixus. Iustinus lib. 22.
de Bomilcare Pœnorum dux. Hoc, inquit, certa-
minis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est,
vt nisi in exercitu Agathoclis orta seditio esset,
transiturus ad eum Bomilcar dux Pœnorum cū
exercitu fuerit. Ob quam noxam, in medio foro
à Pœnis patibulo suffixus est: vt idem locus mo-
nimentum suppliciorum eius esset, qui ornāmē-
tum ante fuerat honorū. Sed Bomilcar magno
animo crudelitatem ciuium tulit, adeo, vt de sum-
ma cruce, veluti de tribunali, in Pœnorum scele-
ra concionaretur, obiectans illis nunc Hannōnē
falsa affectati regni inuidia circumuentum, nunc
Gisgonis innocentis exilium, nunc in Hamilca-
rem patruū suum tacita suffragia, quod Agatho-
clem sociū illis facere, quā hostem maluerint.
Hæc cum in maxima populi concione vocifera-
tus esset, expirauit. Hactenus Iustinus. De cruce
Reguli Silius lib. 2.

Vidi cum robore pendens

He speriam cruce sublimis spectabar ab alta.

Cicero vltima in Verrem actione dum procla-
mat facinus indignum fuisse Gaium Romanū
ciuem à Verre in crucē agi, ita inquit, quid enim
attulit, cum Mamertini more, atque instituto
suo crucem fixissent post vrbe in via Pompeia,
te iubere in ea parte figere, quæ ad fretum specta-
ret: & hoc addere, quod negare nullo modo po-
tes, quod omnibus audientibus dixisti palam, te
idcirco illum locum deligere, vt ille, qui se ciuem
Romanum esse diceret, ex cruce Italiam cernere
ac domum suam p̄scire posset: Itaq. illa crux
sola iudices post conditam Messanā in illo in lo-
co fixa est. Italiae conspectus ab isto delectus est,
vt ille in dolore, cruciatuque moriens, perangu-
sto freto diuisa seruitutis, ac libertatis iura cogno-
sceret: Italia autem alumnū suū seruitutis ex-
tremo, summoque supplicio affixū videret. Hæc
Tullius. Huius Gaius crucis meminit Lactan-

tius lib. 4. diuinarum institutionum capit. 18. vbi
falso legitur Canniniana crux: cum potius sit ex
Cicerone Gaius. L. i. lib. 10. decad. 3. de pro-
fugis grauius, quā defugitiuis consultum. No-
minis latini quierant secuti percussis: Romani in
crucem sublati sunt. Trāquillus in Galba capi. 9.
& tutorem, quod pupillum, cui substitutus hæ-
res erat, veneno necasset, cruce affecit. Imploran-
tique leges, & ciuem Romanum se testificantem,
quasi solatio, & honore aliquo poenam leuatu-
rus, mutari, multoque præter ceteras altio-
rem, & dealbatam statui crucem iussit. Idem in Domi-
tiano capit. 10. Item Hermogenem Tarsensem pro-
pter quasdam in historia figuras, librariis etiam,
qui eam descripserant crucifixis. Rursus capit. 11.
Authorem summarum pridie quā crucifigeret
in cubiculum vocauit, alsidere in toro iuxta cog-
git, securum, hilaremque dimisit, partibus etiam
de coena dignatus est. Lucanus libro. 6. agens de
Enichthone maga vtriusq. supplicij mentionem
fecit, illius inquam, quo laqueo furca suspensi
præcluso spiritu pereunt: & quo in crucem acti
clauis affixi occiduntur.

Laqueum, nodosq. nocentis

Ore suo rupit, pendenti a corpora carpsit,

Abrasitq. cruce, percussaq. viscera nimis

Pulsit, & incollat admissis sole medallas.

Infertur manibus Chalybem, nigramq. per arem,

Stillantis tibi saniem, virusq. coactum

Sustulit, & neruo morsus retinente pependit.

Tranquillus in Cæsare cap. 74. sed & in vleiscen-
do natura lenissimus. Piratas, à quibus captus
est, cum in deditionem redegit, quoniam suffi-
xurum se cruci ante iurauerat, iugulari prius ius-
sit, deinde suffigi. Quod Plutarchus in Cæsare di-
xit, *ἀνὰ πρῶτον* id est cruci affixit: & in Apophthe-
gmatis verbo à clauis deducto *προσέλωσιν* eleganter
significauit. Ex quibus locis apparet, crucis sup-
plicium nimis crudele vel ex eo fuisse, quod foret
lenta in eo mors. Diuus Augustinus super Ioan-
nem tractatu. 31. supplicium, inquit, crucis ideo
durius erat, quia diutius cruciabat, & omnes cru-
cifixi longa morte necabantur. Idem tractatu. 36.
pendentes enim in ligno crucifixi, clauis ad li-
gnū pedibus, manibusque confixi producta
morte necabantur. Non enim crucifigi hoc erat
ocidi, sed diu vivebatur in cruce: non quia lon-
gior vita eligebatur, sed quia mors ipsa proten-
debatur, ne dolor citius finiretur. Genes. cap. 40.
Ioseph respondit pistorum magistro, tria cani-
stra tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pha-
rao caput tuum, ac suspendet te in cruce. Et rur-
sus paulo post alterum suspendit in patibulo, vt
veritas coniectoris probaretur. & capit. 41. Ego
enim

enim redditus sum officio meo, & ille suspensus est in cruce. Deuteronomio. capit. 21. quando peccauerit homo quod morte plectendum est, & ad iudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver eius in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia maledictus a Deo est qui pendet in ligno. Iosue capit. 8. Regem quoque eius suspendit in patibulo usque ad vesperam, & solis occasum: præcepitque Iosue, & deposuerunt cadaver eius de cruce. Extat & de Aman affixio cruci, quam parauerat Mardochæo historia Heester cap. quinto. 6. & 7. Seneca lib. primo. Epistolarum. 7. epistola. Sed latrocinium fecit aliquis, quid ergo meruit? ut suspendatur. Ex quibus probatur, genus hoc supplicij, quo cruci nocentes affigebantur, & suspendebantur in ea, fuisse apud veteres frequentissimum: crucemque ipsam Græcè dictam *σταυρὸν*. Idque evidentius erit ex Luciano in dialogo, cui titulus, iudicium vocalium. Qui finxerit eleganter, literam. T. ut furem, & aliena inuadentem, litera. S. ex multis dictionibus expulsa, dignam videri, quæ in id ageretur supplicium, quod ipse exprimeret figura: nempe crucem, quæ quidem absque ipsius nocentis suspensio corpore, sit omnino litera. T. similis. Ut obiter ad moneam, nihil ad hanc rem pertinere, quod Ludouic. Cælius libro. 6. lect. Antiqu. capit. octauo. adnotauit de litera longa, quæ ad similitudinem. T. figuretur: quoniam, ut is inquit, qui pendet laqueo suspensus eam planè red dit imaginem suspendiosi defuncto obtinente vicem linæ ex superiori parte in imum productæ, trabis verò, unde laqueus destinatur, transuersam elementi portionem fungere videatur. Nam utcumque id sit, & adnotari possit ad Plautinos de literalonga sales, quod lector poterit facilius expendere: ad crucis imaginem, quæ ex litera. T. à Luciano doctissime traditur, nihil opus est ipsius suspensio caduere: cum & sine ipso crux ipsa imaginem. T. referat graphicè. Erat etenim hac ratione apud veteres Tauratque ideo. T. latinum supplicij nota, autore Quintiliano libro. 8. capi. 3. Sed & furcis nocentes affixos olim fuisse, subindicat Calistratus in dicto. §. famulos. Plinius item libro. 29. capit. 4. Eadem, inquit, de causa supplicia annua canes pendunt inter Aedem iuuentutis, & Summani viui in furcas Sambuceæ arbore fixi. Ut tandem ratione communis, & frequentissimi supplicij possimus coniectare, quandoque crucem dictam supplicium illud, quo suspensi præcluso spiritu occidebantur, ac deinde furcam veteres quandoque appellasse crucem, cui affigebantur nocentes. Nam & Suidas scribit *Αἰσχροπυγὴν* dici latine furcam: cum illud

dici etiam crux verè possit: cum sit vnum lignum alteri connexum. His ad stipulatur quod cruces non vnius generis erant: sed aliter ab aliis fabricabantur: sunt etenim qui capite in terram conuerso suspendebant: alii per obsecena stipitem agunt, alii brachia patibulo explicuerunt, sicuti ex Seneca obseruauit Ludouic. Cælius in dicto cap. octauo. tamen ex propria verborum significatione illud sit verius, & frequentiori vsui conueniat magis, crucem dictam fuisse patibulum, cui nocentes expansis brachijs, & clauis affixi, occidebantur. Eusebius martyrium Petri apostoli enarrans lib. 3. de eccles. historia capit. primo. scribit. *ὅς ἐστιν ἐπὶ τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀποστολικῆς καὶ ἀρχιεπισκοπῆς, ὅς ἐστιν ἀπὸ τῶν ἀγίων πατέρων.* id est. Petrus tandè Romæ exilens in crucem actus est, pedibus sursum versum sublati, aut capite in terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, ex Hieronymo in catalogo scriptorum ecclesiast. Vel inuersis vestigijs cruci affixus ex Ambrosio, qui Egesippum è Græco in latinum transtulit lib. tertio. de excidio Hierosolymitano capit. secundo. Idque martyrij genus idem Petrus perierat, quod se indignum putaret, qui itidem ut magister suus recto corporis statu pateretur, quod sensit Eusebius, & palam exponit Nicephorus lib. secundo. capit. 36. idem Eusebius libro octauo. de histor. eccles. capit. octauo. de martyribus agens inquit. *ὁ ἁγιὸς πᾶν ἀποστολικὸς ἐπίσκοπος, ὁ μὲν καὶ τὸ σὺνδεδεμένος τοῖς καὶ ἁγίοις, ὁ δὲ καὶ χειρὶν ἀνὰ πάλιν καὶ πάλιν προσκλινόμενος, τὸ σὺνδεδεμένος τε (ἁγίος, ἵδιος ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἁγίων λαμπρὰ φέρων.* Quæ latinus Nicephori interpres libro. septimo. capit. octauo. ita latine tractat. Et alij quidem eodem, quo malefici modo, supplicio affecti: alij autem inuersi, pedibus videlicet in sublime sublati, vitam diu, grauiterque traxerunt, donec in cruce ipsa ita suffixi fame perierunt. Græcis sanè verba hæc. *ἀνασταυρῶς, προσκλινῶς, & ἀποστολικῶς.* peculiaris sunt in ea significatione, quæ latini crucifigere, patibulo affigere dicunt. Herodianus libro quinto. histor. *ἀνασταυρῶν τε, & δολοῖ, ὅς ἐστιν ἀποστολικὸς καὶ ἁγίων ἀποστολικὸς ἐπίσκοπος.* Calumniatores, & serui quicumque dominos denunciauerant, patibulo affixi fuerunt. Nam & autore Suida *ἐνδολογία* palus erat præcutus, cui nocentes affigebantur: qua tandem dictione Christi crux fuit significata Apollinis Milesij responso, cuius meminit Lactantius Firmianus. libro quarto. capit. 13. Sed & idem Suidas scribit, crucem, aut patibulum Græcè dici *ἰσχυρὸν*, & inquit. *ἰσχυρὸν Ἰουδαῖοι τῶν σωτῆρα προσκλινόμενοι.* Cruci saluatorem Iudæi affixerunt. Addit idem autor, solenne fuisse apud Athenienses ex lege, ut Cenotaphijs, & sepulchris imaginarijs eorum, qui in exilio, aliæue calamitate mortui fô-

Variarum Resolutionum

rent extra patriam, nec Atheniensi in agro sepul-
ti, crux apponeretur lignea in signum illius cala-
mitatis. Quod de Thucydidis sepulchro quidam
referunt, autore Marcellino in eius vita. Ex quo
Suida locus fortassis vitio typographorum de-
prauatus, illustratur. Hinc obseruari poterit in-
terpretatio legis, quæ à Constantino ad Maxi-
mum. P. vrbis lata est de crim. inelæxæ maiestatis
libro nono Codicis Theodosiani titul. quinto.
Cuius duæ priores partes referuntur in Codice
Iustiniani. l. tertia. C. ad legem Iul. maiesta. tertia,
& vltima parte omissa. Cuius hæc est decisio. In
seruis quoque vel libertis, qui dominos, aut pa-
tronos accusare, aut deferre tentauerint, pro-
fessio tam atrocis audaciæ, statim in admissi ip-
sius exordio per sententiam iudicis comprimatur,
ac denegata audientia patibulo adfigat. P. P.
Kalend. Ianu. Volusiano, & Anniano consl.

Laquei vero supplicii quàm sit, & fuerit igno-
miniosum, atque ideo nobiles minimè eo ple-
ctendos fore, obiter ipse adnotauit libr. secundo
Variarum resolutionum capit. 9. nunc. quarto.
nisi famosi latrones, aut grassatores fuerint. Ea-
dem ratione crucis poena ante Iesu Dei optimi
maximi passionem vbique locorum infamisa-
rat, & fuit quidem apud Gentiles adhuc post re-
demptoris mortem: quod Lactantius Firmianus
libr. quarto. diu. Instit. capit. 26. in hunc mo-
dum explicat. Dicat enim fortasse aliquis, cur si
Deus fuerit, & mori voluit, non saltem aliquo
honesto mortis genere affectus est? cur potissi-
mum crucetur infami genere supplicij? Quod
etiam homini libero, quanuis nocenti videatur
indignum. Diuus Augustinus de verbis domi-
ni secundum Matthæum sermone. 18. Si genus,
inquit, mortis exhorrescit infirmitas, nihil illo
tempore fuit ignominiosius, quàm mors crucis.
Non enim frustra commendans eius obedi-
entiam Apostolus addidit dicens, factus est obe-
diens vsque ad mortem, mortem autem crucis.
Sed quia ipse honoraturus erat fideles suos in fi-
ne huius seculi, prius honorauit crucem in hoc
seculo, vt terrarum principes credentes in eum
prohiberent aliquem nocentium crucifigi. Hæc
Augustinus, & his similia rursus sermone pri-
mo in feria sexta parasceues, & Chrysostomus su-
per Paulam ad Philippenfes capi. secundo. quin
& Iurisconsultus in. l. liberorum. §. non solent. ff.
de his qui not. infamia. inquit, non solent luge-
ri suspendiosi. Verùm post Christi Iesu mortem
adeò venerandum, tantæque maiestatis fuit cru-
cis patibulum, vt Diuus Petrus omnino recusa-
uerit eodem modo, quo eius magister id subire
supplicium: quemadmodum paulò antè ex hi-

storicis obseruauimus: sed & Constantinus Ma-
gnus, qui signo, & vexillo crucis ferocissimos,
potentissimosque hostes debellauit, & euerit,
lege lata constituit, ne quis crucis supplicio,
quod frequentissimum tunc erat, puniretur: id-
que ob sanctissimæ crucis venerationem: sicuti
tradidere Cassiodorus libro primo. historia tri-
part. capit. decimo. Sozomenus libr. primo. ec-
clesi. histor. capit. octauo. & Nicephorus libro se-
ptimo. capit. 46. Cæterum & ante Christi pas-
sionem crux, signumque crucis maximæ fuit si-
gnificationis. Nam & Ruffinus libr. vndecimo.
histor. eccles. testatur capit. 29. apud AEgyptios
significatione Hieroglyphica vitam, & futu-
ram saluationem significasse. Etenim cum Sera-
pidis templum solo æquaretur, & Hieroglyphi-
cæ quæ dicuntur formæ, & characteres signo cru-
cis persimiles apparuissent saxis incisæ, earun-
dem literarum interpretandarum periti chara-
cterem sub crucis forma vitam futuram signifi-
care dixerunt: autoribus Socrate libro quinto.
capit. 17. Sozomene libro septimo. capit. 15. Ni-
cephoro libro. 21. capit. 26. & Suida in dictione.
saupis. Ezechielis capit. nono signum Tau, quod
Græcè, & Latinè literam. T. explicat, & præsi-
gnat, vt saluationis signum apponitur: quod il-
lic Diuus Hieronymus, & Tertullianus libr. ad-
uersus Iudæos capit. de vastatione Israel. & libr.
tertio. aduersus Marcionem adnotarunt. plura
de crucis signo, Iustinus Martyr in oratione. 2.
pro christianis. Quo in loco pagi. 31. versum il-
lum psalmi nonagesimi quati. Dicite in genti-
bus, quia dominus regnauit. ita legit. Latamini
in gentibus, dominus post lignum, regalem po-
testatem habuit. Idem Iustinus in Dialogo cum
Triphone pagi. 57. legit. dicite in nationibus, do-
minus à ligno regnauit. Quam lectionem agno-
scit autor ille, quisquis is est, qui hymnum do-
minicæ passionis, quo ecclesia vtitur, scripsit. in-
quit enim.

Impleta sunt quæ concinit

David fidelis carmine

Dicens in nationibus

Regnauit à ligno Deus.

Quod obiter adnotare volui, quia locus hic
in signis est, & non facile quis poterit locum si-
gnare, vbi David dixerit, quod ecclesia ex eius
ore prophetico canit. Siquidem Iustinus ipse te-
statur, verba illa: à ligno, fuisse detracta ab He-
bræis ex psalmo, quod palam passionem Chri-
sti prædiceret diuinus ille psalter. Sed & Faber
Stapulensis in psalmos asseuerat, in psalmodia
Romana legi versiculū prædicti psalmi. Dicite in
nationib⁹ regnauit à ligno De⁹: tametsi existimet
ipse,

ipse, & bailla: à ligno: paraphrastice addita fuisse.

Furcarum autem erectio signum est, & id maximum criminalis, capitalisque iurisdictionis: quod satis probatur ex Iuriconsulto in dicto. §. famosos. & alijs plerisque locis, in quibus de furcarum supplicio Iuriconsulti meminere: idque Baldus censet in capit. primo. quid sit inuestitu. in feudis. numer. sexto. quem sequitur Chassanxus in consuetudinibus Burgundie rubri. prima. §. octauo. idem repetit Bald. in. l. à procuratore. C. mandati. Potest enim qui criminalem in aliquo loco habet iurisdictionem furcas erigere ad poenarum executionem, criminumque punitionem. Quin & id agere poterit, qui cognitionem habet harum causarum criminalium, simul & executionem, licet qui in eodem loco tantum cognitionem habet, earum erectionem prohibere velit, autore Oldrado conf. sexto. probatque Andreas Alciatus libro nono. parerg. capit. 24. erectione furcarum iurisdictionis capitalis, & meri imperij quasi possessionem adquiri, & retineri. Quod passim in his controuersijs, quæ de criminalis iurisdictionis usu tractantur, obseruari diligentissimè solet ab aduocatis, & iudicibus, qui ea de re sententiam sunt pronunciaturi.

An liceat cōductoribus à conductis migrare domibus, ex eo, quòd tetrīs imaginibus, nocturnis illusionibus, & tumultibus inquietentur. Cap. 6.



Posse conductores, habitatoresque timoris causa migrare, si iustus sit periculi timor, quanuis periculum verè nō fuerit, ab eius temporis mercede liberos, quo domū nō habitauerint, respondit Alphenus lib. 2. digestorum. l. habitatores. §. vlti. ff. locat. ex quo loco, & alijs huic similibus multa scribit Franciscus à Ripa in tractat. de peste. parte. 2. nume. 17. Ceterum vidi semel, atque iterum in hoc Regio, & Granatensi prætório controuersum, an hoc Iuriconsulti responsum obtineret in his habitatorib⁹, qui ex eo migrauerint, quod euidentissimis ostentis, tetrīs imaginib⁹, assiduīsque umbrarum illusionibus, & nocturnis tumultibus, singulis noctibus, & quandoque diebus inquietentur. Vix poterant hæc non fabulosa, aut commentitia à iudicibus censeri, nisi tot testibus

integris, ac fide dignis forent planè probata: & ideo in eam itum est sententiam, vt liceret habitatoribus migrare liberos omnino ex eo die à mercedis solutione iuxta ipsius Alpheni sententiam. Sed & Romæ ædes quasdam hoc nomine ita infames fuisse, vt nemo illas incolere fuerit ausus vt rem notam, & vulgatam commemorat Alexander ab Alexandris lib. quinto. dier. genialium capit. 23. diuus Gregorius lib. tertio. dialog. capit. quarto. memoriæ tradidit, Darium Mediolanensem episcopum, quum Corinthum accessisset, domūque ad habitandum vix inueniret, essetque in eavrbē domus multis iam annis habitatoribus vacua, & deserta, quod eiusdem loci incolæ minimè habitare in ea auderēt propter dæmonis illusiones, varia spectra, & quia illic diabolus habitaret, eam domū ingressum, intēpestic⁹ nocte vocibus iminēsis, magnisq; clamorib⁹ leonum rugitus, balatus pecorum, libilos serpentū, & porcorū grunitus imitātibus, vexatū, dæmonem illū diuinis vocibus adloquutum, tandē domo expulisse, eamq; postmodū tutò, & absq; illarum illusionū timore habitatā fuisse. Lucianus in dialogo Philopseude ex narratione Arignoti cuiusdā, licet eum inter mendacissimos cōnumerauerit, tradit, Corinthi domū quandā habuisse Eubatidem, in qua nemo auderet habitare ea ex causa, quòd habitatores spectris quibusdā territi à dæmone quodā ita infestarent, vt eā præ nimio timore, & periculo rursus ingredi nō fuerint ausi donec ipse Arignotus Pythagoricus Magicis, & Aegyptiis quibusdā carminibus dæmonē illū in locū quendā detruserit, à quo primū exierat Arignotū variis imaginibus territare conatus, quāq; vt canis, nūc vt leo, vel taurus ipsum inuadēs: quod idē loco die sequēti defosso corpus hoīs mortui repertū est, eoq; alibi sepulto domus illa his illusionibus libera tutē deinde, ac quierē habitatores habuerit. Ceterū hæc, licet quādoque ac fortassis frequentius falsa sint, posse tñ contingere minimè negauerim, quippe qui legerim apud plerosq; autores pbatisimæ fidei, dæmones nihil operari secundū naturæ suæ potentiā posse, quia & ipsa angelica creatura est, quis sit pprio vitio maligna, nisi quod Deus permiserit, cui⁹ iudicia occulta sunt multa, iniusta nulla: quod Diuus Augusti. tractat in lib. 18. de ciui. Dei. c. 18. diuus Grego. lib. 3. dialog. ca. 21. scribit & ad hæc S. Thom. 1. par. q. 114. art. 1. quāque dæmones mitti à Deo ad puniēdos hoīes, sicuti missus fuit spirit⁹ mēdax ad puniendū Acab. 3. Reg. c. vlt. & id fieri secundū diuinā iustitiā pppter peccata: tametsi dæmon tunc puniat, terret, & infestet hoīes ex odio, & inuidia. Quandoque verò ipsi dæmones,

B 5 vt idem

vt idem Thomas tradit, non equidem missi à Deo, sed permissione diuina, occulta sanè nobis ratione, homines terant, frequenter instigando ad peccatum, aut ipsos teritant, & illudunt variis imaginibus, spectris, terrisque figuris, atq; innumeris illusionibus. Neque his tantum homines sceleris torquentur modis, sed & viri sanctitate vitæ, & adhuc miraculis illustres. Quod nos superius admonuimus capitul. secundo. Non enim est apud Theologos controuersum, demones hanc potestatem ex Dei permissione habere: ex Paulo ad Ephesios capit. sexto. tractauere sententiarum Magister libr. secundo. distinctione. n. Sanctus Thomas in dicta questione. 114. articulo. quarto. textus optimus in capite. episcopi. 16. questione quinta. Auctoris, qui malleum maleficarum edidit, & alii qui de beneficiis, & sortilegijs scribere, ac præceteris Franciscus à Victoria, qui Salmanticæ miro omnium applausu publica lectione, & animi candore in maximam rei publicæ Christianæ utilitatem Theologiam docuit, in relectione de Magia. Sed & ethnici autoresex arcanis philosophiæ decretis hoc ipsum de demonibus aduersus Aristotelem sensere quidem, & quandoque palam, ac manifestò professi sunt: sicuti ex eis eruditè id probat Augustinus Engubinus libr. octauo. de perenni philosophia, à capit. 26. ad vltimum illius libri caput. Nec mirum hæc præstigias, spectra, & illusiones aliquot in locis, non in aliis contingere, atque ideo locis, non personis quandoque accedere: sunt enim hæc ex occulto Dei iudicio, non equidem iudicanda ab hominibus, sed religiose, ac pie præcauenda. Scimus etenim Dei maximi permissione hæc fieri, causam verò ne temerè iudicemus, minimè inquirimus. Temesam Locrensiū in Italia urbem à genio quodam adeò vexatam fuisse constat, vt Temesenses, quo eam pestem effugerent, sæpè patriam relinquere cogitauerint, donec responso Apollinis accepto, placare demoneū illum iussi sunt vnus virginis annua oblatione, quam in templo genio illi dicato deuotebāt: tandem Euthymi cuiusdam animo, & fortitudine genius ille matus deuictus foedissima calamitate liberam urbem illam relinquens ex agro excesserit. Causa verò ab historicis gentilibus ea traditur, quod Vlyssis socius, quem Strabo Politem, Pausanias Libantem appellat, virgine quadam per vinum violata, ab ipsis Temesensibus in poenam fuerit lapidibus obrutus, eiusq; manes finem nullum sauiendi in cuiuslibet ætatis homines in eo agro fecerint: vnde natum pro uerbium est, vt dicerent cauendum, ne Temeseus Genius immineret: cuius rei mentio fit à

Pausania in Heliacorum posteriori. Aeliano lib. octauo. de varia histo. Strabone lib. sexto. & I. conico libr. primo. de varia historia. capit. 42. Sed & Plinius libr. septimo. epistola ad Suram hæc de re multa commemorat, præsertim scribit, Athenis domum quandam fuisse spatiosam, pestilentem tamen, & infamem, quòd per silentium noctis, sonus ferri, strepitus vinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur, mox apparebat Idolon, senex macie, & squalore cõfectus, promissa barba, horrenti capillo, qui cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiēbatque: deinde inhabitantibus tristes, dira que noctes per metum vigilabantur. Narrat deinde domum illam solitudine damnatam, totamque illi monstro relictam, proscriptam tamen, seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti malivellet, publicè fuisse: & nihilominus Athenodorum philosophum, etsi suspecta vilitas pretij erat, omniaque domus vitia comperta haberet, eam conduxisse, noctisque silentio animo ad scribendum intento imaginem illam vidisse, minimèque ea territum, imò ab ea vocatum illam sequutum fuisse, donec in aream domus dilapsa deseruit comitem, desertum philosophum signum loco posuisse, posteroq; die Magistratum adiisse, de fossoque necius mandato loco inuenta esse implicita, & inserta catenis ossa, quæ corpus æno, terraque putrefactum nuda, & exosa reliquerat vinculis: quibus denique ossibus collectis, & publicè sepultis domum postea, ritè conditis manibus, spectris illis, & terroribus caruisse. Hæc Plinius.

De Nisibi vrbe, & an ea dicta fuerit Antiochia à veteribus autoribus. Cap. 7.



Andreas Alciatus in librum Codicis vñdecimum titul. de pascuis publi. & priuat. cum Antiochiæ urbis celebratissime meminisset, constanter ab his discedit, ac dissentit, qui Antiochiam dictam fuisse Nisibin quòdque existimarūt: cum Ammiani Marcellini testimonio libro. 14. constet, Nisibin urbem maximè differre, ac distare ab Antiochia. Nos verò miramur, virum alioqui diligentissimum, varia lectione, & iuris ciuilis disciplina illustrem non satis diligenter rem istam, quam obiter for-

taſis tractabat, expendiſſe. Scimus etem Antiochiam Syriæ urbem, quæ Epidaphne dicitur, & Oronte fluuiò adluitur, quæque maximè celebris olim fuerit, atque adeo inſignis, vt ab ea dicta ſit Antiochena Syria, aliam eſſe, ac procul diſtare à Niſibi vrbe, quæ in Perſarum conſinibus ſita erat, quæq; Migdonio fluuiò ſecabaſ: quod paſſim apud auctores poterit lector obſeruare, præſertim Plinium lib. 5. cap. 21. Strabonem libr. 16. Cornelium Tacitum lib. 15. Iulium Capitolinũ in Gordiano iuniore, & alios, quorũ ſtatim mentionem faciemus. Illud tamen eſt omnino adnotandum, Niſibin iſtam apud veteres etiam dictã fuiſſe Antiochiam: vt tãdem minimè errauerint, qui hoc verum eſſe exiſtimarunt, quippe qui de Niſibi vrbe Migdoniæ, non de Antiochia Syriæ intellexerint. Quod ſi Antiochiam Syriæ dictam fuiſſe Niſibin opinati ſunt, quod ipſe minimè credam, manifeſti erroris notari potuerunt, & iure. Sed Niſibin urbem Migdoniæ dictam fuiſſe Antiochiam probatur ex Plinio libro. 6. cap. 13. Strabone libr. 16. Plutarcho in Lucullo, qui magnæ urbis meminit, quæ à barbaris Niſibis, à Græcis Antiochia Migdonica dicta fuerit. Idem tradidere Theodoritus libr. 1. eccleſ. hiſt. cap. 7. idem lib. 2. cap. 30. Nicephorus libr. 8. cap. 14. & libr. 9. cap. 8. rurfus idem autor lib. 14. cap. 11. meminit & Polybius libr. 5. Antiochiæ, quæ in Migdonia erat. Tametſi Nicolaus Perottus eius interpres non ſatis eum locum intellexerit. Dicta verò fuit à Plinio Antiochia Syriæ Epidaphne, à luco Daphnes, qui erat ſuburbanum ipſius Antiochiæ, locus quidem Apollini ſaceratus, vt ſcribit Iuſtinus libro. 16. & ſerè omnes qui de Antiochia ſcripſere. Erant & in eo ſpectatiſſimæ lauri. Quod Strabo in dict. libro. 16. tradit. & alij, quorum Alciatus meminit in lib. C. u. titu. de cupreſſis. & eleganter Sozomenus libr. 3. eccleſ. hiſt. cap. 19. & Nicephorus libr. 10. cap. 28. Apud quos illud eſt à Chriſtiano, & pio lectore obſeruandum, oraculum Apollinis tunc obmutuiſſe, nec reſponſa de diſſe, quum Babyſas martyr in eodem loco prope ipſum Daphnes ſuburbanum ſepultus eſt, & domus eius reliquæ inibi manſerunt. Idem memoriam tradidere Euagrius libro primo. eccleſ. hiſt. cap. 16. Suidas, & Diuus Chryſoſtomus lib. vno contra gentiles. Socrates libr. 3. cap. 18. & Theodoritus libr. tertio. cap. 9. & 10. Hoc daphnes ſuburbanum amœnum, & ambitioſum appellat Ammianus Marcellinus libro. 19. Extat de hoc luco Arcadij imperatoris lex prima. titu. de cupreſſis. libro. C. u. Si quis, inquit, Daphnes luci in Syria, vel Perſidos in Aegypto arbores comparauerit quinque lib. auri nouerit eſſe mulctandum. Quo

in loco Andreas Alciatus ex Sozomeno libro. 6. conatur exponere, quæ fuerint arbores Perſidos. Verũ Sozomenus libro. 3. cap. 21. & Nicephorus libro. 10. cap. 31. ita ſcripſere. Hermopoli quoque Thebaidis arbor eſſe, quam Perſeam vocant, dicitur, multis morbis medicinam afferẽs, ſi vel feſtuca, vel folium ex ea agris applicetur. De qua illa adhuc fama apud Aegyptios obtinet, Dei genitricem vnã cum Iosepho Herodem fugientem, ductu Iosephi Hermopolim veniſſe: & quam primũ urbis portam attriſſet, arborem eam aduentum Chriſti ferre non potuiſſet: & quanuis procera admodum eſſet, ad ſolum ipſum tamen ſe demiſiſſe, & paradisi olim ſatorem adorauitſe. Hæc, & alia de Perſide arbore Sozomenus, & Nicephorus.

His addere libet, Eusebium in Chronico exiſtimariſſe, Niſibin eam eſſe urbem, quæ in ſacris Bibliis dicatur Ninive. At Hieronymus in adnotationibus Hebraicis in Genefim refragari videtur, quippe qui cenſeat, eam urbem, quæ Achad dicitur Genef. cap. 10. dici eius ætate Niſibin, atque diſtinctam eſſe ab vrbe Nino, quæ Ninive dicta eſt in eodem capite decimo.

Qua in ſignificatione apud Iuſtilconſultos, Ciceronem, Varronem, & alios accipiantur verba hæc: dicis gratia.

Caput. 8.



Hæc Vlpiani reſponſum in l. prima. §. excuſantur. ſi ad ſenat. conſult. Syllani. in hæc verba. Excuſantur ſerui, qui auxilium tulere ſine dolo malo. Nam ſi ſiſxit quis auxiliũ ferre, vel dicitis gratiam tulit, nihil hoc commentum ei proderit. Hæc Vlpianus ex vulgata lectione. Quid ſit dictis gratiam ferre, nec Accuſius, nec alij ibidem explicarunt: cum de mortis poena illic tractetur, oporteatq; intelligere, quo in caſu ſeruus non eſt liberandus à culpæ ſuſpicionem, ſi de domini morte fuerit actum. Næc Ioannes Igneus, homo alioqui doctus ac diligens, id explicat, illud tantum obſeruans, Vlpianum ſenſiſſe, quod nõ excuſetur qui aliud dicto, aliud animo facit, ac gerit. Nos apud Vlpianum legendum fore cenſemus dicis gratia, ex Pan-

etis Florentinis opera Lælij Taurellij in publicū
emissis, & esse veterē dicendi modum opinamur;
quo significatur, quid fieri per fictionē, ac limu-
lationem, per iunctorie quidem id est vt quis de
fungi suo munere videatur, tamēthi verē minime
fuerit eo functus. Olim etenim Salmantica ab
hinc ferē quindecim annis Illustri Joanni Qui-
gnonio illius gymnasij præfecto, cum in quodā
licentiæ priuato examine propter raram apud
autores huius dictionis mentionem, esset de eius
sensu conitrouersia, Varronis locum ostendi, qui
lib. 5. de lingua Latina, ita inquit, dico originem
habet Græcam, & hinc dictator magister popu-
li, quod is a consule dici debeat. Hinc antiqua il-
la dicitur in imo, & dicis causa, & additus hæc
Varro. Petrus Victorius lib. 8. variar. lect. cap. 24.
ex eodem Varrone ad hanc rem locum alterum
citāt, vt in optimo, fidelissimoq; libro legitur his
equidem verbis: Hoc nunc aliter fit, atque olim,
quod uagur consuli adest tūc, cum exercitus im-
peratur, ac prærit, quid eum dicere oporteat, con-
sula uisus imperare solet, vt in liciū vocet, non
accensus, aut præconi, id inceptum credo, cū nō
adesset accensus: & nihil intererat, cui impeta-
ret: & dicis causa fiebant quædam: neque item fa-
cta, neq; item dicta. Hactenus Varro: licet in ex-
cuis omnibus libris locus hic libro quinto pro-
pe extremum aliter legatur. Germanam uero le-
ctionē constantius probasset Victorius, si eius
locum minisset, quem nos paulō antē ex eodem
Varronis libro absq; ulla emendatione adduxi-
mus. Cicero actione. 6. in Verrem. Attamen, in-
quit, vt posset dicere emisse, Artagathō imperat,
vt aliquid illis, quorū argentum fuerat, numorū,
dicis causa daret. Quem locum Lælio Taurellio
de militiis ex casu, & Antonio Augustino lib. 2.
emendat. cap. 2. debemus. quos sequutus est Ioā.
Corasius lib. 4. miscell. cap. 8. Ad eandem signifi-
cationem adducit solet Arnobius lib. 4. aduersus
gentes, ita enim legitur in excuso Romæ libro in
Protenio. An ita, vt assolet, dicis causa ex eo, qd
optamus, & volumus bona ista nobis cōtingere,
superiorum retuleritis in censum? Hæc Arnobi-
cū dixisset, interrogare vos lubet, ipsosq; ante
omnia Romanos dominos rerum, ac principes,
utrū ne existimetis pietatem, cōcordiam, salutē,
honorem, foelicitatē, virtutē, ceteraq; huiusmodi
nomina, quibus aras delubris, vim habere diui-
nam, cœlūq; in regionibus degere? idem Arnobi-
lib. 3. nisi forte dicetis, alias quidem inesse diis for-
mas, & honoris, & dicis causa, species vos eis accō-
modauit mortaliū, quod maioris multo est cō-
tumeliæ, quam erroris aliquid ignoratiōe fecisse.

Sic sanē ex Arnobio hoc adnotarunt idē Petrus
Victorius, & ex eo Franciscus Duarenus lib. 1. di-
sputat. cap. 47. Idem Vlpianus sub titulo. ex qui-
bus caus. maiores. l. & qui data opera. inquit, qui
maturius profectus est, vel dicis gratia cœpit rei-
publicæ causa abesse, ita enim legendum cense-
ipse Duarenus in. l. iuris gentium. §. dolo malo.
ff. de pactis. Tamēthi vulgo, & adhuc in Pandē-
ctis Florentinis legatur: litis gratia, nullo ferē con-
gruo sensu. Caius uero Iuriscultus hac loquu-
tione apertius vt videtur in. l. 4. ff. cōmodat. Sæ-
pē, inquit, ad hoc cōmodantur pecuniæ, vt dicis
gratia munerationis loco intercedant. Sic enim
legitur in Pandectis Florentinis, quodā numeratiōe
Iuriscultus de imaginaria quodā numeratiōe
tractauerit, cuius gratia pecuniæ innox reddendæ
ostentationis causa cōmodantur. Quo in sensu
vulgō illic legebatur: ditis gratia: nempe vt pecu-
niæ fuerint numeratæ ad diuitias ostētandas, &
vt qd diues appareat: quæ admodū Accursi², Bar-
tolus, & alij sensere: quauis ea lectio displicuerit
Alciato, qui lib. 4. disp. cap. 13. legit, dantis gratia,
& à vulgo recepta lectione discedit: quia negat
ditem in singulari numero pro diuite Latine ac-
cipi. Quā in re Ioan. Corasius lib. 4. miscell. cap. 8.
& Stephanus Forcatulus in Necoymantia iuris
Dialogo. 7. ab Alciato dissentiant pluribus auto-
ribus ad id citatis. Sed & Liuus lib. 6. decad. 3. in-
quit, libertatem imparem diti, ac pauperi. Tibul-
lus lib. 2. elegia. 5.

Ille sæpe gregis diti placitura magistro,

Ad iuuenem festa est recta puella diti.

Cæterū Corasius prouerbialē hanc loquutionē
apud Caium eo modo interpretat, vt pecunia de-
tur, non animo cōtrahendi mutuū, licet numera-
tionem creditor facere simulauerit, qui tradebat:
sed eo consilio, vt qui accipit non ea utat, nisi ad
pompā, vel ostentationē: nempe vt possit dici, eū
diuitē esse, cui interpretatiōi suffragat Vlpianus
in. l. si ego pecuniā. verū idem est. ff. si cert. petat.
atq; ideo ipse Corasius admittere, & probare vi-
detur potius lectionē istam: dicis gratia: qd eam,
quæ cōis est, vel quæ ab Alciato recipitur. Sic &
Taurellius, & Antonius Augustin²: dicis gratia:
apud Caium legendam esse verē, & propriē exi-
stimarunt. Forcatulus autem opinatur: ditis gra-
tia: intelligendū esse ad publicam, & manifestam
demonstrationem ex Apuleio in lib. de philoso-
phia, qui de republica Platonis: & hanc quidem,
scribit, vt figmentū aliquod veritatis, ex pli cau-
sa, per se compositam vult esse rem publicam. Sed
& alia optima quidem, & satis iusta, & ipsa quidē
specie, & ditis causa ciuitatis fabricata, non vt su-
prior sine euidentiā. ditis causa, pro eo, quod
est cum

est cum euidencia, interpretatur. Ego verò apud Apuleiū causa ditis ciuitatis: id est opulente, beata, & felicitis, intelligo, vt magis conueniat auctoris sensui hic, & interpretatio. Item Plinius ad idē adducitur lib. 28. cap. 2. si pontifici accidat ditis causa epulanti. Id est publice, & pro populo epulanti. Ipse rursus, & in hoc loco apud Pliniū Pontificem ditis: id est Platonis causa epulanti libentissimè intelligerem. Quamvis Laetius Faurellius, & P. Victorius apud Plinium ditis causa: legendum esse plandē opinentur. Nos id incertum esse confitemur. Origo autem huius prouerbij non potest alia expeditio, nisi fallor, reddi, quā quæ ex Ciceronis oratione deducitur: vt dicere possit se emisse. & ideo: dicis causam veteres intellexere: quū quid fidei, & simulacri, aut causa seruadi veteres ritus potius factum fuerit, quā ex vero animo, ali quare ex causa necessaria: vt dici possit factum fuisse, nec tamē verè, aut ex animo, aut aliqua ex causa necessaria factū sit. Cui equidem interpretationi mirè conuenit ad originem loquutionis inuestigandam quod ex Flauio Solipatro lib. 1. grāmaticarū institutionū, P. Victorius tradit in. d. c. 24. cum enim is auctor doceret, quædam nomina iniustantum casus esse, exemplaq; eorū proferret, in illis etiam, dicis ergo, posuit. Simili fanè prouerbio Modestinus Græcè vsus est in. l. 2. ff. qui pet. tut. & in. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusat. tut. inquit etenim: *τοιας δὲ ἀπορίας χάριν*. Quæ latine sic transtulit Antonius Augustinus. Sufficit tamen in tempus saltem a desse, & si postea inuitas causam omiserit, non erit præscriptioni obnoxius. Vnde si defunctorie ad sit solum, neq; permaneat ad allegandum, post tempus in præscriptionem incidet. Defunctorie a desse est eo animo a desse, vt leui eo sistendi se actū, ansam se excusandi habeat: & vt dicere possit ad fuisse. Sic & in. d. l. 2. etenim mater expellitur à legitima filij hereditate, tanquam indigna ex eius bonis legitimam portionem consequi, cui tutorem quærere neglexerit: neq; solum si nō petat, sed et si quæ petat, defunctorie petat, vt potest, qui se potest excusare. Defunctorie petere dixit Modestinus ex Antoni. Augustini interpretatione, & Græcè *τοιας χάριν*. Si leui petitione mater tutorū petierit, vt petendi munere defungeretur, & dicis causa, vt possit dicere se petiisse. Ex Vlpiano in. l. 2. §. non solum. ff. ad. S. C. Tertul. & §. si mater. eadem. l. 3. & ex. l. vnica. C. qui numero tutel. se excusent. Budæo in. l. ex empto. §. emptorem. ff. de actionib. empt. Quo in loco ex latinis auctoribus docet, quid perfunctorie dici factum, aut defunctorie, quando sit languide, & remisse, non ac in intentione, nō ex animi promptitudine, sed quouis

modo ea tantū gratia ne incusentur obire in ne glestam. Tradit & ex Græcis eodem sensu accipi. *τοιας χάριν, & ἀπορίας χάριν*. Idem repetit diligentissia commentarijs linguæ Græcæ pagina 247. ex editione Ascensiana. His accedit, vt Victorius adnotauit, locus insignis apud Dionē lib. 37. vbi de iudicio. C. Rabiij perduellionis rei agit. Priscū siquidem morem ibidem exponit, vsq; ad eundem seruatiū. *τοιας χάριν*. Quæ verba Leonicus sanctitatis causa interpretatur. Cum eadem ratione sint interpretanda apud Dionem, qua dicis causa apud alios auctores, & hæc eadem apud Modestinum, vt intelligamus morem, ac ritū illum veterē adhuc seruati, non quod sit necessarius, aut utilis, sed religionis ergo, ad exactam ceremoniarū modo inutitum obseruationem. Dicis equidē gratia, vt dici possit veteres ritus, etiam absq; vlla vtilitate, vel necessitate seruati non alia ratione, quā vt superstitiosè seruentur. Quæ ratione Latini Modestini interpretante Antoni. Augustini egregiè fallitur, dum in. d. l. 2. *τοιας χάριν*. latine dixit, pietatis gratia: nullo, aut saltem ineptissimo sensu. Sicut & in Pandectis Holoandri, prauitatis gratia, falso itidem legitur. Quod idem Antoni. Augustinus diligentissimè probat: & constat ex græco Modestini tractatu lib. 1. excusationum, & in Pandectis Florentinis. tit. qui petāt tuto. Eodem propè labitur errore Bulgarus, aut quis quis is est, qui Modestini tractatū de excusationibus tutorū barbarè nobis interpretatus est, in. l. scire oportet. §. sufficit. cū illius locutionis. *ἀπορίας χάριν* interpretationem omiserit: qua Modestinus vtitur lib. 4. excusationum: quod apparet ex eisdē Florentinis Pandectis. tit. de excusat. tutor. cap. 3. ex quibus, quæ nemo hæctenus, quod ipse sciam, in vniū congegit locum, satis lector poterit intelligere, quis fuerit apud veteres auctores sensus germanus, ac verus huius prouerbij: dicis gratia. Quo & iuriconsulti vti fuere, & simili propè modo Græci auctores *τοιας χάριν, & τοιας χάριν*. Dionysius Alicarnas. lib. 2. *τοιας χάριν, & τοιας χάριν*. *τοιας χάριν, & τοιας χάριν*. *τοιας χάριν, & τοιας χάριν*. Hæc ad nostrā vsq; ætatem Romani obseruāt, dicis causa, aut gratia ceremoniarū. Rursus idē auctor lib. 4. de rege sacrorū scribit, nōnē eius sacrū ceseri, & obseruari *τοιας χάριν*. obseruādæ in quā religionis causa. Euripides in Iphigenia Taurica, sacrificiū quoddam cōmemorat, in quo sanguis effunditur, vt vera hominis immolatio videatur ceremoniarū tantum obseruadarum gratia, gladio in hominem imminenti.

τοιας χάριν siges.

τοιας χάριν, & τοιας χάριν

τοιας χάριν

Quam

Quam originem hoc nomen, Sarracenus, habuerit: & vnde Arabes dicti fuerint Sarraceni, ad interpretationem regię Partitarum Legis. Cap. 9.



Inter eas leges, quas prudētissimus Rex Alfonso, huius nominis decimus, opera doctissimorum virorum ex veteribus iuriscōsultorum responsis, Cęsarum referiptis, iuris Pontificij canonibus, ac decretis, edere in pu-

blicam regni Castellani, cui pręerat, vtilitatem diligentissimę curauit, opere septempartito, & vulgari lingua, seruata Castellani idiomatis maiestate, promulgato, extat lex prima. tit. 25. partita. 7. quę probat, Sarracenos dictos fuisse à Sarra vxore libera Abrahę, quanuis ipsi non à Sarra, sed ab Agar ancilla originę duxerint. Hęc quę aliquando legisset, vt ingenuę fatear, existimaui absq; aliquo idoneo autore scripta fuisse: quippe qui viderem, peruersam admodum esse, hanc huius nominis rationem. Ceterum Sarracenos ab Agar originem habuisse, eiusq; gentis primū autorem fuisse Ismaelem Agar ex Abraham filium, & ab eo Arabes, qui & Sarraceni, generis exordium ducere, testis est Iosephus libr. 1. Antiquit. cap. 30. Idē tradit Eusebius in chronico sub temporibus Abrahę, & eos appellari, ac dici scribit Agarenos, & Ismaelitas. Diuus Hieronymus ad Dardanum, Agarenorum meminit, quos, inquit, nunc Sarracenos vocant. Sed & Sarracenorū meminit Socrates libr. 4. hist. eccles. cap. 36. quos eandem historiam tractantes appellant Ismaelitas Theodorus libr. 4. cap. 23. & Sozomen⁹ libr. 6. cap. 38. vt planē hinc constet, Sarracenos dictos fuisse Agarenos & Ismaelitas ex eo, quod originem duxerint ab Ismaele, & Agar. Addit Iosephus moris apud eos fuisse, anno ætatis decimo tertio circūcidi, quia & Ismael eo anno ætatis fuerit circūcisus. De ratione nominis in eodē chronico Eusebij Matthęus Palmerius Florētinus hęc scribit. Mahumetus magnum se æterni Dei prophetam dicens, multos Asię, atq; Africę populos cōmouit, quos noua religione imbuens, Sarracenos ex dei pręcepto vocari dicebat à Sarra legitima vxore Abrahę, quasi legitimos diuinę promissionis successores. Hęc Palmerius. Diuus Hieronymus ante ipsum illud Esaie cap. 21. explicās: auferetur omnis gloria Cedar: inquit, Ismaelitas.

debere intelligi liber generationis docet ex Ismaele Cedar, & Agarenos, qui peruerso nomine Sarraceni vocantur, esse genitos. Sozomenus in dict. lib. 6. cap. 38. hęc diligentius, & apertius tractat. Porro, inquit, Sarracenorū gens primum cognomine ab Ismaele accepto, qui Abrahę filius fuit Ismaelitę ab antiquis de primi eorū patris appellatione vocati sunt. Vt autem maculam illegitimi ortus, & seruitutis notā, serua enim fuit mater illius Agar, à se amolirentur, Sarracenos se ipsos nominarunt, per inde atq; à Sara Abrahę coniuge stirpem ducerent. Ceterum seriem generis inde trahentes eodem cum Iudæis viuēdi more vtuntur. Nam circuncisionem ita vt illi colūt, & à suillis carnibus abstinent, multaq; pręterea illorum instituta seruant. Quod si non ex omni parte iuxta illorū ritus viuunt, aut tempori id ad scribendū est, aut finitimorum populorū, qui se eis immiscuere, confusione. Quę quidē verba ferme repetit Nicephorus libr. 11. eccles. hist. cap. 47. Diuus Hieronymus super Ezechielem. c. 25. Agarenos, inquit, & Ismaelitas, qui nūc Sarraceni appellantur, assumētes sibi falsō nomē Sarę, quod scilicet de ingenua, & domina videātur esse generati. Quo fit, vt & Partitarum lex autores habeat nō contemnendę autoritatis ad probandā Sarracenorū originē, nominisq; rationē. De origine vero minime controuertam, at de nominis ratione illud fortassis rem dubiam facit, quod si à Sara dicerentur, Sarani, non Sarraceni dicendiforent. Deinde Plini⁹ lib. 6. c. 28. Sarracenorū gentē inter Arabes connumerat: & scribit Stephanus de vrbibus Gręcus autor, & is maximę fidei, Sarracenos dictos fuisse à Saraco vrbe Arabię. Idem cōmemorat Paulus AEmilius lib. 7. de Francorum historia. Quod magis aridet. Nā & Saracę vrbis in Arabia meminit Ptolomę⁹ lib. 6. Geographię. c. 7. & Ammianus Marcellinus lib. 23. ita scribit: & in Asia Albanos, mare Rubrum, & Scenitas Arabas, quos Saracenos posteritas appellauit. His addere libet, Maranos, & Maranitas, Arabas esse Diodoro Siculo lib. 4. & Straboni lib. 6.

Erasmus super epistolā Hieronymi ad Chromatium scribit, Diuū Hieronymū in Hebraicis quęstionibus significare, Sarracenos ab Ismaele ortos, dictos à Sarra, quod Hebraica lingua sonat onagram. Quā in re vir aliqui diligentissimus vel memorię lapsus: vel nimis festina Diui Hieronymi lectione prorsus hallucinatur: cū à Hieronymo nihil de dictione Sarra scriptum fuerit. Ita enim scribit. Ismael interpretatur ex auditio Dei. Hic erit, inquit, scriptura, rusticus homo. manus eius super omnes, & manus omnium super eū, & contra faciē fratrum suorū habitabit. Pro rustico scriptum

scriptum est in Hebræo. Phere. quod interpreta-
tur onager. Significat autem semen eius habita-
turum in eremo, id est Sarracenos vagos, incertis
q; sedibus, qui vniuersas gentes, quibus desertum
ex latere iungitur, incurfant, & impugnantur ab
omnibus. Hæc Hieronymus.

Quæ fuerit apud veteres Cre-
tionum solennitas ex Vlpiano,
& alijs autoribus. Cap. 10.



Scrupulosam nimis Cretio-
num solennitatem sublata
esse ab Imperatorib; Theo-
dosio, & Valentiniano con-
stat ex cap. 17. C. de iure de-
liber. Quæ verò fuerit Cre-
tionū hæc solennitas, Vlpia-
nus iuriconsultus egregie
tractat in institutionibus, tit. qui heredes institu-
possint. Ex testimonio viri summe docti Franci-
sci Duarenii lib. 2. disputat. 6. 41. Nani Vlpiani in-
stitutiones nondum nobis licuit videre. Cretio, in-
quit Vlpianus, est certorū dierum spatiū, quod
datur instituto hæredi ad deliberandum, utrū
expediat ei adire hereditatem nec ne. Velut Ti-
tius hæres esto. Cernitoq; diebus centum proxi-
mis, quibus scieris, poterisq; nisi ita creueris, ex
hæres esto. Cernere est verba cretionis dicere, ad
hunc modū. Cum me Mæuius hæredem institue-
rit, eā hereditatē adeo, cernoq;. Sine cretione hæ-
res institutus, si constituerit, nolle se hæredem esse,
statim excluditur ab hereditate, & amplius eam
adire non potest. Cum cretione verò hæres insti-
tutus, sicut cernendo fit hæres, ita non aliter ex-
cluditur, quā si intra diem cretionis non creue-
rit. Ideoq; etiam si constituerit, nolle se hæredem
esse, tamen si super sint dies cretionis, poenitētia
actus cernendo hæres fieri potest. Cretio autem
vulgaris dicitur, aut continua. Vulgaris, in qua ad-
ijciuntur hæc verba: quibus scieris, poterisq;. Co-
ntinua, in qua non adijciuntur. Ei, qui vulgarē cre-
tionem habet, dies illi dati computantur, quibus
sciat, se hæredem esse, & potuit cernere. Ei verò,
qui continuā habet cretionem, etiam illi dies con-
putantur, quibus ignorauit, se hæredem institu-
tum, aut scivit quidem, sed nō potuit cernere. Hæ-
redes aut instituti dicuntur, aut substituti: institu-
ti, qui primo gradu scripti sunt: substituti, qui se-
cundo gradu, vel sequētib; hæredes scripti sunt.
Velut, Titius hæres esto, cernitoq; in diebus pro-
ximis ceterum, quibus scieris, poterisq; nisi ita cre-

ueris, ex hæres esto: tunc Mæuius hæres esto: cer-
nitoq; in diebus, & reliqua. Hæc sunt Vlpiani ver-
ba. Quibus mirè conueniunt quæ Isidorus lib. 2.
etymolog. scribit. cap. 24. Cretio, inquit, est cer-
tus dierum numerus: in quo institutus hæres aut
adit hereditatem, aut finito tempore cretionis ex-
cluditur, nec liberum illi est ultra capiendæ hære-
ditatis. Cretio appellata est, quasi decretio: id est
decernere, & consistnere: ut puta: ille hæres mihi
esto: additurq; cernito intra dies tot. Ad eundem
autem hereditatum ceterisq; statutus erat dies,
quibus non est Cretio addita. Hæc Isidorus, cu-
ius loci meminit Andreas Alciatus lib. 3. dispu. c.
7. Hæc ratione veteres cernere hereditatem dice-
bant, pro adire hereditatem, autore Festo Pom-
peio. Cicero in oratione de lege Agraria in Rul-
lum. Quam hereditatē iam creuimus. Idem lib.
9. epistol. famil. epistola 14. ad Dolobellam. At
autem peto, ut meliorem quasi falsam hereditatē
alienæ gloriæ sinas cernere. Vultur & alibi sepe ea-
dem dictione Cicero: quemadmodum tradidere
Budeus in Pandectas. tit. de origine iuris. & Alcia-
tus in dist. cap. 7. Duarenus item apud Ciceronē
lib. 1. de oratore ita legit. De his credo rebus, in-
quit Crassus, ut in cretionibus scribi solet, de qu-
bus sciam, poterisq;. Tamen si vulgo legatur in co-
ditionibus. Sic & apud Plinium lib. 2. cap. 26. vbi
desyderibus agens ita scribit, an crescerent, moeue-
renturq;, ex celo in hereditate cūctis relicto, si quis-
quam, qui rationem eam caperet, inuentus esset.
Pintianus legendum censet, qui cretionem eam
caperet, expuncta vulgata lectione. Sed & apud
Varronem lib. 6. de lingua latina locus extat hæc
de re atrocem in modum laniatus, genuino ta-
men candori restitutus ex Plauto cura, & diligen-
tia Petri Victorij lib. 7. vari. lect. c. 1. Apud Plau-
tū, inquit Varro, in Cistellaria, vbi legitur. Cū
ante hæc te amari, & mihi amicam esse creui, mea
Gymnasium, valet, constitui. Itaq; hæres cum cō-
stituit se hæredem esse, dicitur cernere, & cum id
fecerit, creuisse. Hæc Varro. qui & lib. quinto. ita
inquit, cerno dictum à creō, id est, à creando, creō
ab eo, quod quum quid creatum est, tunc deniq;
videtur. Hinc fines capillorum descripti, quod fi-
nis videtur discrimen, & qui id testamento, id est
facito videant te esse hæredem. Itaq; in creatio-
ne adhiberi iubent testes. Verum & hic locus, a
nemine, quod sciam, animaduersus, non mino-
rem dilanationem patitur. Ipse quidem ita lege-
rem. Hinc fines capillorum discreti: quod finis vi-
detur discrimen. Et qui id testamento dixerit,
cernito id est, facito videant te esse hæredē. Itaq;
in cretione adhiberi iubent testes.

Sed & lib. 4. codicis Theodosiani titulus extat
primus

primus de cretione, vel bonorum possessione. & in l. prima, inquit Imp. Theodo. & Valentinianus. Et cum legitima successio non modo in matre, verum etiam in successoribus longius constitutis, non bonorum possessionis petitionem, non cretionis solennitatem cogitur custodire, qualicumque contenta aditæ, vel ad eundem hereditatis indicio, quanto magis pater talibus est vinculis excludendus? Quæ quidem verba planè poterunt ex superius traditis explicari: vt & illa Plinij lib. 10. epistola de testamento Largi. Rogauit, inquit, testamento, vt hereditatem suam adirem, cerneremque, ac deinde perceptis quinquaginta milibus nummum, reliquum omne Heracleotarum, & Theanorum ciuitatibus redderem.

Inscriptio quædam apud Gratianum expenditur, veraque eius lectio restituitur. Cap. 11.



Ratianus, omnium, quos illa ætas tulit, vir diligentissimus, ex vniuersalis ecclesiæ, prouinciarumque synodis, nec non ex Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, & alijs aureum decretorum librum non vulgari industria con-

cinnatum nobis reliquens, magnam iuris diuini, & humani professoribus vtilitatem adeo comparauit, vt planè qui eius lectionem vel omiserit, vel negligenter fuerit aggressus, multarum rerum cognitione priuatus, iure sit ex albo eorum delendus, qui iuris diuini, & humani professores censentur. Tot tamen scater liber hic mendis iniuria temporum, vt sit de republica, ac re literaria benemeritissimus censendus, qui huic auctori emendando, ac corrigendo, totque maculis expurgando operam dederit. Nos equidem quandoque id facere constituimus, cuius laboris indicium fortassis, & in his, quæ publica iam fecimus, & quæ dum vixerimus, typis tradentur, satis erit lectori cognitum: & tamen ter centum fere locis iam animaduersis, ac restitutis, super sedendum fore decreuimus: quod nobis fuerit compertum, Antonium Augustinum Romæ, huic negotio egregiam adhuc operam impendisse prope ad vmbilicū. Cuius eruditioni, variæque lectioni, ac diligentia cedere, vt par est, minime veremur aliquot loca expendere, dum plura, difficilioraque ab alijs suo nitore restituta speramus. Extat apud Gratianum inscriptio quædam. 31. q. 2. cap. de neptis. his sanè verbis.

Idem Sacratio Regi Aragonum. Cui titulo, vt & plerisque alijs parum fidendum esse censuit Ioannes Vasa, vir diligentissimus in chronicorum Hispania prior Tomo cap. 18. & merito, cum ex Regibus Aragonum nullus nomē hoc vnquam habuerit, nec alicubi eius mentio fiat. Nos locum istum ita castigandum esse censemus. Item Sanctio Aragonum Regi. Huiusque castigationis ea est non levis ratio, quod Antonius Beuter canonicus Valentinus, res illius ciuitatis memorabiles sermone Hispano eruditè, ac studiose describens, eiusdem historiae meminerit, cuius & a Gratiano mentio fit, commemorans lib. 2. cap. 8. Sanctium Aragonum Regem strenuo cuidam militi, infimæ tamē fortis homini, neptem vel ex fratre, vel ex sorore, uxorem iuramento præstito despondisse, ob insignem regi nauatam operam in rebus militariibus, quas rex ipse præclare gessit aduersus Christiani nominis hostes, qui tunc ex Arabū gente totam ferè Hispaniam occupauerant: ea verò sponsalia omni conatu neptem repudiasse idque contigisse scribit anno ferme à Iesu Christi Redemptoris nostri natiuitate. M. LXXIII. Qua de re cōsultus postea summus ecclesiæ Pontifex Urbanus secundus, qui promotus est ad summum Pontificatum, vt historici tradidere, Anno millesimo octuagesimo septimo, Sanctio Regi respondit, non esse cogendam eius neptem maritum accipere, in quem nec ipsa consensisset, nec consentire vellet. Qua ratione pontificia responsio adscribenda est Urbano secundo non Hormisdæ Pontifici, Nam etiam si eiusdem questionis caput secundum Hormisdæ Pontificis sit ad Eusebium Episcopum, id tamen responsum, quia ex Paleis est, deduci è medio debet, & caput tertium ad Sanctium Aragonum Regem destinatum adscribi debet Urbano, cuius est caput illius questionis primum: idque ratio temporis maximè suadere videtur: siquidē Hormisdæ Pontifex summus ad eam fuerit dignitatem electus Anno domini quingentesimo decimo septimo, quo tempore, & multo post quingentis fere annis nondum habuit initium Regū Aragonensium principatus.

Apud eundem Gratianum de Iuliano Cæsare quædam obseruatione digna adnotantur. Caput. 12.

Vndecima



Ndecima causa, & quæstio ne tertia inquit Gratianus. Item Ambrosius. Iulianus Imperator, quanuis esset apostata, habuit tamen sub semilites: quibus cum dicebat. Producite aciem, p de fensione reipublicæ, obediabant ei. Cum autem diceret eis, producite arma in Christianos: tunc cognoscebant Imperatorem coeli. Hæc inquam Gratianus: nam apud diuum Ambrosium in his operibus, quæ eius titulo modo extant, & publicè typis traduntur, nondum potui locum istum deprehendere. Verum apud Gratianum illud est primum obseruandum, Iulianum Cæsarem dictum fuisse apostatam ex eo, quod quum primum in Cappadocia non longè à Cæsarea cum Gallo cæsare simul educatus, & institutus ita fuisset à præceptoribus, ut non verbis modo, sed & factis studium, ardorem quæ in religione Christiana insigniter ostendisset: demum ariolorum consuetudine adductus, ac Libanij sophistæ, qui tunc Nicomediæ ludum aperuerat, quam in urbem translatus erat Iulianus iussu Imperatoris Constantij, clam libris compatatis, cum ad eum accedere ei foret interdictum, eundem sophistam diligenter imitatus pietatem Christianam primum abiicit: deinde à Maximo philosopho, nō Bizantio, sed Ephesio, non mediocriter ad imperandi libidinem ariolorum sacris initiatus excitatur, & ad Christianismi odium producitur. Quæ ratione in grauium rerum suspicionem, quum Constantio incidisset, capite tonso ad eam suspicionem tollendam monachus factus est: atque ita, quem antea reuera receperat, eum falso præ se tulit Christianismū, atque occultè philosophiæ operam dedit, apertè autem in lectorum Nicomediæ ordinem lectus, sacras publicè legit literas, donec adhuc superstite Constantio, & eo mortuo imperio positus, tā impudenter religionem Christianam abiurauerit, ut ipsum etiam pernegauerit Christum, ac repente simulationi quoque illi, qua Christianum se esse finxerat, nuncio remisso, dæmonum templa frequentauerit sacrificans, simulque pontificem se ipsum appellans Gentilium mysteria, ritus, & sacrificia, diesque festos paganorum agere permiserit. Hæc sanè constant ex Socrate libr. 3. histor. ecclesi. capi. primo. Theodorito libr. tertio. cap. secundo. Sozomeno libr. quinto. capi. secundo. Nicephoro libr. decimo. capit. 1. 2. & 3. Cassiodoro in tripartita capit. 1. 2. & 3. Sed & ipse Socrates libr. tertio. capit. 14. Iulianum expressim apostatam appellat. Et quidem merito, cum & victi

marum gentilium sanguine sacrum baptismi la uacrum sibi abluerit, atque se ipsum à mysteriis ecclesiæ exauthoratum exclusisset. Quod idem autores tradidere præsertim Sozomenus libr. 5. capit. 2. Chrysostomus libro vno cōtra gentiles: Nicephorus, & Cassiodorus in præcitatis locis. Ex quibus intelliges quæ diuus Ambrosius in oratione de obitu Theodosij Imperatoris de Iuliano ita scribit. Inde reliqui principes Christiani, præter vnum Iulianum, qui salutis suæ autorem reliquit, dum philosophiæ se dedit errori, inde Gratianus, & Theodosius. hæc Ambrosius. Sed & impius hic Iulianus eo furoris prouectus erat, ut Christum per cōtumeliam Galilæum appellaret. Hoc etenim nomine Iesum Christum, & Christianos omnes ex conuicio quodam appellasse, autores sunt in histor. ecclesi. Socrates libr. 3. capit. 12. Theodoritus libr. 3. cap. 8. & capi. 21. Sozomenus libr. 5. capit. 4. Cassiodorus in tripartita libr. 6. cap. 44. & 47. Ruffinus libr. 10. histor. ecclesi. cap. 35. Ioannes Chrysostomus libro vno cōtra gentiles. Hieronymus in epistola ad Magnū oratorem. & Nicephorus libr. 10. capit. 4. & 20. Impietatis, & blasphemiæ temerarius hic princeps tandem poenas dedit diuina vltiōe punitus, quippe qui in bello Persico prope Ctesiphontem urbem, incertum an ab hoste, vel à suis fuerit occisus, & ore proprio diuinæ maiestatis iudiciū confessus dixerit, quum è vulnere caua manu sanguinem hauisset, atque eum in cœlum, veluti Christum conspiciens, coniecisset, perinde, atque causam cædis suæ in eum referret, calamitatis autorem intelligens: vicisti Galilæe, vicisti: sicuti commemorant Theodoritus libr. tertio. capi. 25. Cassiodorus in tripartita libr. sexto. cap. 47. & Nicephorus libr. 10. capit. 35. qui & illud refert, Iulianū iam moriturum, anima secedente à corpore, diuinus quodammodo quàm pro hominum captu potuit, oculos intendisse ita, ut Christum viderit, & exclamasse: Saturare Nazarenæ. His equidem rationibus constat, iure dictum fuisse Iulianum apostatam, quo nomine ignominiosè eum appellauit Maris Chalcedonensis episcopus ex oculorum suffusione cæcus manu à puero eò ductus, vbi Cōstantinopoli Fortunæ in Basilica, in qua eius dæ statua collocata fuerat, ipse Imperator sacrificaret, autoribus Cassiodoro libr. sexto. tripartit. capit. sexto. Socrate libr. tertio. capit. 12. Sozomeno libr. quinto. cap. 4. & Nicephoro libr. 10. capit. 20. ex quibus apparet, Iulianum eidem episcopo respondisse, non tantum posse eum, quem ille coleret Galilæum, ut cæcitati eius mederetur. Cui episcopus magna cum dicendi libertate occurrens, gratias, inquit, ago seruatori meo Deo,

C

qui vt

qui vifum amitterem curavit, ne impuriffimū vultum tuum ad impietatem declinantem cōfpi cerem. Verūm & ante Iulianum Imperatorem Chriftianos dictos vulgo fuiſſe à gentilibus Galileos deduci poterit ex Arriano de Epiſteto lib. 4. cap. ſeptimo. Nam & Chriſtus vocatus eſt Galileus Matthæi capit. 26. ex eo, quòd frequenter verſatus eſt in Galilea. Ioan. capit. 4. aut propter Nazareth, & Capharnaum, in quib⁹ habitabat. Luca. 2. & 41.

Secundò obſervandum erit, Iulianum Caſarem apoſtata, & Parabatē, milites Chriftianos habuiſſe, qui pro imperij Romani maiestate ſub eo militarunt: quos tamen dolo ad eorum gentiliū ſacrificia donatio ea de cauſa dato, pelliceret tētauerit, vt accepto donatio ſimul & thus acciperent, idque adolerent ad ipſius Iuliani imagines ex veteri inſtituto, quib⁹ Iouis, Martis, & Mercurij erant inſuper depictæ. Quo quidē dolo cognito pœniterentes milites donatiūū imperatori reſtituunt, & Chriftianiſmum liberri mē cūm martyrij affectatione profitentur: quos Imperator ita quidem commotus à cæde abſtinenſ exauthoratos ex aula imperiali exegit: cuius rei autores ſunt Sozomenus lib. quinto. cap. 17. Caſſiodorus lib. ſexto. tripart. capit. 30. & Nicephorus lib. 10. capit. 13. Iuſtē verò poſſe Chriftianos milites, qui pagano principi ſubditi ſunt, eo imperante militare, modò bellum ſit iuſtum, aut iuſtum præſematur, quod in dubio ita eſt accipiendum. ex eodem capi. adnotarūt illic Domi. Præpoſit. Cardin. ſancti Sixti, Hugutio, & veteres quidam: quibus mirè patrocinator diuus Auguſtinus libro. 21. contra Fauſtum Manichæum capit. 75. à Gratiano relatus in capit. quid culpatur. 23. quæſtione. 1. Cuius verba hoc in loco obiter ſubiiciam, quia penes Gratianum nō planè, ac ſincere leguntur. Cū ergo vir iuſtus, ſi fortè ſub rege, homine etiam ſacrilego militet, rectè poſſit illo iubente bellare, Chriſtæ pacis ordinem ſeruans: cui quod iubetur vel non eſſe cōtra Dei præceptum certum eſt, vel vtrum ſit, certum nō eſt, vt fortæ ſereum Regem faciat iniquitas imperandi: innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruendi. hæc Auguſtinus. Ex quo & in ſpectu idem pbat Paris Puteus in tractatu de re militari lib. 2. quæſtione. 11. quo in loco tractat, an Chriftiani poſſint licitè milites infideles in eorum auxilium, vel vt ſub eorum vexillo, & ductu militent, ſtipendio conducere, & in bellum aduerſus Chriftianos ſibi hoſtes aduocare. Cæterum, Chriftianos frequenter ſub paganis imperatoribus olim militaſſe ſatis cōſtabit lectori ex varia veterum hiftoricorū lectione. Nam & Chri

ſtiā milites ſub Marco Aurelio Antonino meſes in ſumma ſiccitate, rerumque omnium extrema inopia genibus flexis, Dei opem implorantes, hoſtibus fulmina. M. verò Antonini militibus, & exercitui pluuiā precibus à Deo impetrarunt. Ex quo hoſtibus maximè territis, ipſis mirum in modum recreatis, bellum Marcomanicū Sarmatis, Vandalis, & Quadis extinctis, Pannoniis que liberatis conſectum eſt: quemadmodum ſcripſere Tertullianus in Apologetico. capi. quinto. & in libro ad Scapulam. Eusebius lib. quinto. eccleſ. hiftor. cap. quinto. Paulus Oroſius lib. ſeptimo. capit. 15. & Nicephorus lib. quarto. capit. 12. Extat & ipſius. M. Aurelij epiſtola poſt Iuſtini martyris orationem ſecundam pro Chriftianis, in qua ipſemet imperator, victoriam iſtam precibus Chriftianorum ſe obtinuiſſe fatetur. Cuius rei & pſani hiftorici, nempe Iulius Capitolinus, & Dion Nicæus in. M. Aurelio, & ex noſtris Eutropius meminere, miraculum hoc Chriftianorum precibus contigiffe ſerè ſupprimentes: tamenſi Dion idem quod Eusebius tradiderit tribuens id legioni Melitinæ, quo nomine & ab Eusebio Chriftianorum legio iſta vocata eſt, ab vrbe Melitina, in qua forſan ſtationem habuerat: cuius vrbis mentio ſit à Nicephoro lib. ſeptimo. cap. ſeptimo. ſed & is autor in dicto capit. 4. commemorat poſt Eusebium, hanc legionem prærogatiua quadam principem in exercitu obtinuiſſe locum, & ab imperatore nomen *νεπαρωχόβου*. id eſt, fulminatricis habuiſſe. cuiusdem nominis meminit & Dion in. M. Aurelio. tamenſi conſtet, tēpore Auguſti ex Romanis legionibus vnā hoc idem nomen habuiſſe: quod Dion ſive iſ idē eſt, ſive alter memoriæ tradidit in lib. 55. ſub Maximiano imperatore militauit ex Chriftianis Thebanorum legio, quæ à Thebis Aegyptiis miſſa fuerat: & cū Imperator in Sedunorum finibus iuſſiſſet, milites exercitus diis gentiliū ſacrificare, hæc equidem legio à reliquo agmine diſceſſit, ne impiis ſacrificiis intereſſet, quod grauiter tulit Imperator, ipſis que militibus conſtanter reſpondentibus, ſe Chriftianos eſſe, & à talibus ſacrificiis religione, à qua minimè ſibi eſſet diſcedendum, prohiberi, ira, odioque in Chriftianos accenſus, Thebanorum legionem pœnas dare iubet decimo quoque milite trucidato: quam pœnam ſemel, & iterum Chriftiani autore Mauricio ſubire maluerunt, quā imperata facere. Poſtremo Maximiano non ferente Chriftianorū conſtātiā, vniuerſi milites à reliquo exercitu illius imperio conciduntur. Erat etenim apud Romanos vetus militaris diſciplinē inſtitutum, vt quoties legio aliqua, aut militū multitudo deliquiſſet,

ſet,

set, præter centuriones, signiferosq; reliqui, decimo quoq; ad supplicium sorte lecto, punirentur. Quod satis deducitur ex Liuiolibr. 2. decad. 1. Cicerone in oratione pro Aulo Cluentio, Dionysio Halicarnass. lib. 9. Plutarcho in Crasso. Sozomenolib. 5. eccles. histo. capi. 9. & Nicephoro libr. 10. cap. 8. Ex quibus constat quid apud veteres auctores sit, decimare milites, ac rursus decimare populum: cuius punitionis iterum Plutarchus meminit in Marco Antonio. Poterit lector de hac Thebanorum legione, & eius martyrio his addere, quæ scribit Vuolphangus Laziolib. 5. de Roma. rep. cap. 8. apud quem lib. 4. capi. 8. multa de suppliciis militaribus. Etenim Cornelius Tacitus lib. 3. & lib. 18. Appianus Alexandrinus lib. 2. belli civilis, decimationis militum meminere: sicut & centesimationis Capitolinus in Macrino: ac rursus decimationis idem, & Frontinus in quarto, ac Polybius in libello de castrametatione Romana.

An vera sint quæ de Anastasio secundo, Romanæ ecclesiæ Pontifice Gratianus tradit. Cap. 13.



Decima nona distinctio cap. penultimo. hæc Gratianus refert. Ex libro pontificali. Anastasius secundus natione Romanus fuit temporibus Theodorici regis. Eodem tempore multi clerici se à communione ipsius abegerunt, eo quod communicasset sine concilio episcoporum, vel presbyterorum, & clericorum eius ecclesiæ Catholicæ diacono Thessalonicensi nomine Photino, qui communicauerat Acatio, & quia voluit occulte reuocare Acatium, & non potuit, nutu diuino percussus est. Hæc Gratianus. Addit interpres. Quia dum assellaret emisit intestina. Sed & hæc in Anastasio secundo Platina, & Volaterranus lib. 22. tradidere, ex Gratiano, vel ex libro pontificali. Idem Gratianus hoc repetit. 1. q. 1. capit. dictum. ex gestis Romanorum pontificum.

Cæterum Albertus Pighius libr. 4. de eccles. hierarchia capi. 8. multa aduersus Gratianum scandescit in iram, pio quidæ animo, & feruentissimo in Apostolicæ sedis maiestate zelo, quippe qui omni conatu contendat, summos pontifices, qui post Petrum sedem illam obtinere, à labe hæresis prorsus immunes fuisse. Nos nulla modo facim⁹ quæ doctissimus ille vir de aliis pontificibus tractat, ea etenim nunc pertractare nostri non est instituti: hunc tamen Gratiani errorem ipsum sequuti conabimur planè, ac funditus euertere, lectorem admonentes, quod non semel fecimus, in his, quæ ad fidem hi-

storiæ pertinet, non esse oïno Gratiano credendum, imò alios auctores legendos fore, quorum sit fides apud viros doctos in hac re diu probata, & recepta. Etenim falsa esse quæ de Anastasio pontifice Gratianus commemorat, primum ex eo constat, quod quum Felix huius nominis tertius Romanæ ecclesiæ Pontifex Acatio Constantinopolitano presuli condensationis sententiâ, qua dignitas ei abrogaretur misisset, ipseque Acatius mente, sensuque omni captus Papæ nomen à sacro Albo exemisset, animo, & corpore victus, breui post eodem omnibus ingressus est viâ, mortemque obiit adhuc uiuente Felice. Quemadmodum obseruari poterit ex Euagrio libr. 3. cap. 18. & capi. 23. & Nicephoro lib. 15. cap. 17. Atque ideo minimè potuit Anastasius Acatium reuocare iam dudum rebus humanis exemptum. Siquidem Acatius vita functus est sub Felice, cui successit Gelasius, & huic post annos sex Anastasius. Idem probat ex eiusdem Anastasii ad Anastasium Cæsarem epistola, quæ prima est ex Anastasii secundæ epistolis: quo in loco ipse pontifex asseuerat, Acatium iam dudum mortem obiisse.

Deinde illud est obseruatione dignum, ut obiter adnotemus, Gratianum quâdoque eos auctores, quos citat, prauè intellexisse, nihil in epistola ad Cæsarem, Anastasium pontificem in patrocinium Acatij scripsisse: quum omnibus viribus conatus fuerit, tam literis, quàm nuntiis, ut eius nomen, & memoria à Catholica Christi ecclesia aboleretur, imperatori Acatij memoriam defendenti multis rationibus ostendens, ob graues, intolerandosque excessus, & certa facinora iustissime damnatum eum fuisse à se de Apostolica. Quod apertissime deducitur ex epistola Anastasii ad Cæsarem missâ, cuius fragmentum idem Gratianus retulit in cap. secundum ecclesiæ. dist. 19. & in dicto cap. dictum. 1. q. 1.

Sed & quod Gratianus in Anastasio notat, diuus Augustinus sepius tractat ut primum, orthodoxum, & catholicum. Nec enim sacramentum aut baptismi, aut ordinis, nec ius dandi sacramenta quo ad characterem amittit hæreticus, aut schismaticus. Ideo non licet à Catholico sacramentum vel baptismi, vel ordinis repeti: quanuis fuerit ab hæretico episcopo, vel sacerdote collatum. Quare non correctio hæresis, vel schismatis vitio, non est baptismus, vel ordo repetendus. Quemadmodum obtentum, ac receptum est ab ecclesia Catholica. Præsertim non errant infirma, nec irrita sacramenta, quæ fidelis, & orthodoxus populus in vniione manens ecclesiæ Catholicæ acceperit à proprio Episcopo, nec hæretico, nec schismatico, sed qui ob alios excessus excommunicatus fuerat. Est igitur hæc vera, & catholica sententia, quæ probatur, non esse sacramentum ordinis, baptismi, & similia repetenda, licet data fuerint ab hæreticis, & schismaticis, ubi ad ecclesiæ vniionem

C 2 redierint

zedierint qui baptizati fuerunt, vel alia sacramenta ab hereticis accepere. Quod longius tractare gl. & Cardin. sancti Sixti in dic. c. secundum ecclesiam. Alfonso à Castro lib. de hæresibus. verb. baptizatus. heresi. quinta. tex. optimus in. c. à quodam. de consecr. dist. 4. tradit S. Thom. 3. par. q. 67. art. 5. Thomas V Valdensis de sacram. c. 4. 5. 6. & seq. Magister sentent. in. 4. dist. 7. vbi Thomas. q. 2.

Ex quibus palam depræhendit manifesta calania Gratiani, qui, nescio cuius testimonio, ausus fuerit aduersus summum ecclesie præfulc, cum q; catholicum constanter asseuerare, contra Ecclis, & Gelasij decreta, voluisse Anastasium, ad ecclesiam reuocare impiū Acatium, qui iam dudum mortem obierat, & cuius memoriam ab ecclesia catholica deleri in eadē epistola Cæsari persuadere conat, manifesto iudicio, Ecclis sententiā, quæ Acatium dānauerat, egregie laudans, tantum non propria subscriptione sequutus. Eodē sanē iure mera sunt cōmenta, quæ de punitione diuina ipse Gratianus non semel impiū, ac temerē videt effutire, & quæ barbarus interpret adiecit, ex qb⁹ Platina, & Volaterranus eadē fabulā, vt opinor, mutuū accepere.

Ex capite sequenti.

- 1 Canonici libri, qui dicantur, & qua ratione nobis cognitum sit, eos esse Canonicos.
- 2 Ecclesia non potest nouum articulum fidei constituit, nec item ipse Romanus Pontifex.
- 3 Sapientia, & Ecclesiasticus canonici libri sunt, quauis ea de re fuerit olim controuersum.
- 4 Iob liber à quo fuerit scriptus: & Thobia liber, an olim fuerit canonicus?
- 5 Libri Esdræ, Hester, & Iudith, an fuerint apud Hebræos canonici?
- 6 De Persarum Regibus ex Metasthene, Philone, & Græcis historiographis ad Sacre scripture intelligentiam.
- 7 De Machabæorum libris.
- 8 De Prophetarum libris, qui fuerint Canonici.
- 9 Ordo librorum Noui testamenti, & de quibus apud veteres Theologos fuerit olim dubitatum.
- 10 De ecclesia Catholica, & quid hoc nomen significet.
- 11 Primatus Petri, & ecclesie Romanæ à Gelasio ex diuino elogio deducitur.
- 12 Petri, & Pauli Apostolorum Martyrium.
- 13 De quatuor Patriarcharum sedibus, & quo ordine fuerint olim connumeratæ.

In Gelasij Papæ respōsum obseruationes quædam de Canonicis libris & apocryphis. Ca. 14.



Gelasius Summus ecclesie Pōtifex huiusnoīs primus, ad eā dignitatē electus anno ferē quadringentesimo nonagesimoquarto: septuaginta eruditissimis, & Catholicis Epīs ad se vocatis, eorūq; cōsultatione præuia, de recipiendis, vel nō recipiendis libris tractare Romæ conatus, ea de re insigne decretū edidit, in eaq; Synodo Christianā religionē profitentibus exhibuit: quo maxime scirent, quibus libris, quæ ad fidem pertinerent, pbanda foret, & à quibus in his, quæ de fide disputant esset abstinendū. Extat id decretū integrum in primo cōciliorū Tomo, & apud Burchardū Vuormatiensem Episcopū lib. 3. ca. 217. tamen si Gratianus eius. 1. parte omissa idem. 15. dist. tradiderit. Nos ad eius interpretationē: cum & ea sit admodū utilis, & necessaria iuris diuini, & humani studiosis, prænotandū esse cēsemus, scripturas, seu libros de rebus ecclesiasticis tractantes in tria genera distingui. Primi etenim generis libri sunt qui Canonici censent: Secūdi generis sunt Agiographi. Tertij vero Apocryphi.

Canonici libri dicunt omnes scripturæ, quas recipit ecclesia, vt publicè legant in ædificationē fidelium, & ex quibus sumat efficax argumentū ad probandū ea, quæ fidei sunt, & ad fidē pertinent: quibusq; vti debemus ad hæreses, earumq; auctores expugnandos. Sunt etenim huius generis scripturæ diuinæ quidē, quas hoīes quidā Deo inspirante scripserunt: imō quas Deus ipse manibus hominū scripsit, nec eis magis quā Deo earum auctori refragarī licet. Has canonicas appellamus non alia rōne, quā q̄ fuerint hæ scripturæ ab ecclesia pbatæ, & in canonē diuinarū scripturarum receptæ: siquidē ecclesia iuxta sensum, quē statim exponemus, regula est firmissima, & cōstitutissima ad discernendū, ac diiudicandū, quæ sit scriptura canonica: auctore Augustino lib. vno. Contra ep̄m Manichæi. quæ dicitur fundamenti. is enim inquit cap. 5. Ego verò euangelio non credere, nisi me Catholicæ ecclesie comoueret auctoritas. idem ferē tradit lib. 18. contra Faustū ca. 4. quibus verbis satis docet D. Augustinus, nullam scripturā esse authenticam, aut canonicam sine auctoritate ecclesie, cuius mēbra fuerē canonici scriptores. Nec aliūde potest quis scire scripturas esse diuinas, aut canonicas, quā

ex ec-

ex ecclesia, quæ traditionibus Apostolicis, magisterio spiritus sancti, eiusq; lumine edocta decreuit: & pfecta est, canonicū esse euangelium Marci, qui Christū nō vidit, nec tñ admisit euangelium Nicodemi, qui Christū vidit, & audiuit: vt Ioannes ca. 3. testatur. atq; hæc vera esse multis rōnib⁹, & ex veteribus auctoribus, pbare conant, & probāt Ioan. Ecchius in Enchirid. c. 1. Driedonius de dogmatib. eccles. lib. 1. c. 1. & lib. 4. c. 4. ex Irenæo, & Augustino. Alfonsus à Castro lib. 1. de heresib. ca. 5. Illud verò est in hac quæstiōe potissimè obseruandū, propriè, ac simpliciter, nec Canonicā scripturā auctoritatem sumere ab ecclesia, nec ecclesiā à canonicis scripturis. Vtriusq; etem auctoritas est à Christo, cuius spiritu dictatæ sunt scripturæ, & efficax est ecclesia: atq; ideo in hūc sensum opinor accipiendū esse quod modò asseuerauimus: nullā scilicet scripturā esse authenticā, aut canonicam sine auctoritate ecclesiæ: vt intelligamus, penes ecclesiā Catholicā esse ius hoc declarandi, ac denunciandi, quæ scripturæ sint canonicæ, authenticæ, & diuinæ, dictatæq; ab spiritu sancto. Vnde scriptura canonica testimoniū est ecclesiæ ex spiritu sancto testificatis. Nec posset ecclesia dare auctoritatē, & vires diuinæ scripturæ, ei quidē scripturæ, quæ diuina nō est. Hoc em̄ ex ecclesia habemus, vt sciamus, quæ sit scriptura diuina, & tenemur eā scripturā diuinā censere, quā ecclesia diuinā esse diffinierit. Quæ tamē quāuis certò diffiniat, nec falli possit, sua diffinitione non efficit illā scripturā esse diuinā. Nam ideo illā diuinam esse pfecta est, quia verè diuina erat: quod si diuina scriptura nō esset, ecclesia minimè, diuinā esse, pñciaret. Cōperto etenim ex testimonio ecclesiæ, quæ scripturæ sunt Sacræ, & diuinæ, ex se ipsis habent diuinū, ac canonicū librum, vt per oīa eis credere teneamur. Imò catholica, sancta-que Romana ecclesia diuinis scripturis nō tantūm testimoniū exhibuit, testis, qui cogere non pōt, officio functa, & testificata illas esse diuinas: sed & iudiciali auctoritate iudicauit, illas debere recipi, idq; fecit magisterio spiritus sancti, quo pollebat, per traditionem erudita.

Sic pari rōne ecclesia, vel Sūmus Pontifex nō posset nouū articulū fidei constituere, aut efficere, aliquā assertionē esse Catholicā, quæ antea catholica nō fuerit: quod manifesta ratione cōprobant Alfonsus à Castro lib. 1. de heresi. ca. 8. Ioan. Arboreus lib. 5. Theosophia. c. 10. ex nostris Feli. in. c. quæ in ecclesiariū. de cōstitut. nu. 23. quis Abbas contrariū scripserit in. c. cum Christus. de hæret. cuius opinio, licet maximo conatu ab Alfonso de Castro, & Arboreo improbet: fortassis eū sensum habuit ab auctore, quo vera possit cēferi. Potest em̄ esse aliqua de fide assertio, quæ & si ca-

tholica sit, tñ quia non cōstat manifestè ex sacra scriptura, nec est ab ecclesia diffinita, interim dū later, nō efficiat eū hereticū, qui contrariā asseuerauerit, donec ab ecclesia sit diffinitū, illā assertio nem esse verā, & de fide. Solent em̄ esse plures in interpretatione sacræ scripturæ opiniōes, quarum nulla hæretica est, donec ecclesia diuino auxilio contrariā ex recōditis sacræ scripturæ sensibus probauerit. Sic in. c. damnamus. de summa trini. Abbas Ioachim nō damnat, nec censet hæreticus, licet eius dogma ex sacris scripturis ab ecclesia dānetur. Ecclesia verò, licet non possit facere, quod quidā assertio sit hæresis, quæ prius hæresis non erat, quod satis à præcitis auctoribus pbatur: pōt tñ efficere, vt nobis per suā censurā pateat, illud esse hæresim, quod antea nos latebat, an merito hæresis dici possit. Quæ rōne sit, vt verè possumus asseuerare, assertionē istā, quæ modò ab ecclesia tanq̄ fidei Catholicæ cōtraria improbat, & hæresis censet, ante diffinitionē ecclesiæ, etiā hæresim fuisse: tamen si prius q̄ ecclesia hoc diffiniret, eius opiniōis assertores hæretici minimè dicebant: quia nos latebat, an esset ea opinio contraria fidei Catholicæ: modò verò post ecclesiæ diffinitionē hæretici dicent quicunq; eam suā improbauerint, & receperint: non quod eorum opinio prius falsa nō fuerit, catholicæ fidei cōtraria, & hæresis: sed quia nomen hoc hæreticorū infame quidem, & ad crimen istud grauissimū pertinēs exigit pfectò pertinaciam, & rebellionem quandā à catholicæ ecclesiæ diffinitionibus discedentem, quæ verè dici non poterat eo tēpore, quo dubiū erat, nec ecclesia diffinierat, an ea opinio esset religioni, & fidei contraria. Quod est hæc in re semper, ac præsertim adnotandum. Deniq; cum ecclesia possit modò aliquam assertionē pronūciare, ac declarare catholicā esse, & ad fidem pertinere, quæ & antea vera quidem erat, catholica, & ad fidem pertinens, latebat tñ nos hæc de fide veritas, ppter varias opiniōes, recōditum quæ, & arcanum sacræ scripturæ sensum, atq; ideo contrarium asseuerantes ante declarationē ecclesiæ hæretici minimè censebant: dici poterit, penes ecclesiam esse potestatem istam, declarandi catholicam esse aliquam assertionē, & pronūciandi eam ad fidem pertinere ad eum effectū, vt post ecclesiæ diffinitionem ea assertio ita manifestè sit de fide, vt planè hæreticus pertinax sit censendus, qui cōtrariam sequutus ab ea discesserit: tamen ante ecclesiæ diffinitionē, licet verissima fuerit, & catholica ea assertio, propter dubiam eius rei, & cōtrouersam disputationē hæreticus iure dici non poterat qui contrariā probasset, & sequutus fuisset. Vnde ratione, & causa huius declarationis, ex qua hæreticus post ecclesiæ diffinitionem cense-

tur, qui prius nō poterat huius criminis nomine notari, admitti poterit Abb. opinio in hoc sensu, ut ecclesia possit modò, & nouissimè declarare ali quid esse de fide, & catholicum ad effectū, ut nihil ea de re cōtrouersum sit absque hæresis labe: quod tñ prius occultū erat, eaq; ex causa non poterat hereticus cēseri qui vel contrariū asseruisset, vel de ea re dubitasset. Sic sanè D. Thom. 4. par. q. 32. art. 4. scribit, multa nūc cēseri hæretica, quæ prius hoc noīe minimè notabant: ppter ea quod nunc ex ecclesiæ diffinitionibus magis manifestū sit ea esse cōtraria fidei, aut ex eis aliquid fidei cō trarium necessario deduci. idē illic adnotauit Ca ietan. Hinc ab hæresis labe, qua ex parte nomen hoc criminis grauissimi notā inurit, excusari so lent plures Lactantij Firmiani, Origenis, & aliorū veterum errores. Nam quis verè tūc fuerint erro res contra catholicā fidem, eorū auctores ab hæ reticorū noīe plerunq; eximuntur, quod nondū eo tēpore admodum manifesta erāt quæ postea de fide Ecclesia catholica diffiniuit, & in publi cum tradidit. Hinc deniq; poterit lector expēde re, quo in sensu accipienda sint, quæ Card. à Tur re Cremata scribit lib. 4. de ecclesia. cap. 3. secūda partis. asseuerans, ecclesiam nō posse efficere de propositione non hæretica hæreticam. Idem tra dit Alfonso à Castro in. d. c. 8. & Albert. i. rub. de hæreti. q. 1. num. 23. ecclesia etenim non pōt in his quæ ad fidem pertinent, facere assertionē aliquā falsam modo esse, quæ prius vera fuerit: nec ex contrario. Erraret equidem, quod est ab ecclesia Catholica in reb⁹ fidei omnino alienum. Potest tñ ecclesia efficere per eius in re olim ambigua, & controuersa diffinitionem, aliquam assertio nem modo hæreticam esse, & cēseri, quæ prius necerat, nec censebatur hæretica. quod Sanctus Thomas satis docet in dict. art. 4.

Canonicos verò libros ex Gelasio iuxta literā ipsius decreti subiiciam. Primum veteris testamē ti. deinde Noui. Obiter tamē adnotabo, quæ fue rit apud veteres ea de re controuersia: & quid de his libris, & aliis, qui canonici sunt, ab ecclesia ca tholica, à conciliis prouincialibus, à summis eccle siæ Doctoribus sit ad concilium vsque Tridenti num diffinitum. Eisdem, & similibus vtar obser uationibus in explicandis reliquis Gelasiani de creti partibus, in quibus de Agiographis, & Apo cryphis agitur libris.

Ordo veteris Testamēti.

Genesis liber vnus. Exodi liber vnus. Leuitici liber vnus. Numeri liber vnus. Deuteronomij liber vnus. Iesu Na ue liber vnus. Iudicum liber vnus. Regum

libri quatuor. Ruth liber vnus. Paralipo menon libri duo. Psalmorum liber vnus. Salomonis libri quinque. Iob liber vnus. Thobia liber vnus. Hefdre liber vnus. He ster liber vnus. Iudith liber vnus. Macha bæorum libri duo.

Multa poterant hoc in loco adnotari, quædā tñ ceteris prætermisissis adscribam: siquidē lector reliqua faciliè apud Driedonium libr. 1. de dogmatib. eccles. cap. 1. & sequentibus obseruabit. Regum libri quatuor.) Hanc Regum histo riam scripsisse Samuelem & alios Prophetas qui singulis temporibus vixerunt, testis est Athana sius in eo opere, quod de his libris canonicis scri psit libr. vndecimo.

Psalmorum liber vnus. Salomonis libri quinque.) Hæc apud Burchardum. At in pri mo conciliorum Tomo in Decreto Gelasij legi tur. Psalmorum centum quinquaginta liber v nus. Salomonis libri tres. Prouerborum. Eccle siastes, Cantica Canticorum. Quibus satis appa ret, olim cōtrouersum fuisse, an Sapientia, & Ec clesiastici libri fuerint à Salomone conscripti, & canonici. Nam præter Gelasium Clemens sum mus ecclesiæ Pontifex huius nominis primus in canonibus Apostolorum can. 84. tantū inter canonicos libros, tres priores nomine, ac titulo Salomonis recepit, duorum posteriorum nulla mentione facta. Origenes in enarratione primi Psalmi numerum sacrorum librorum, qui ex ve teri testamēto in canonem fuere relati apud He bræos, & demum apud Ecclesiasticos enumerās, eiusdem opinionis est, auctore Eusebio libr. 6. ec cles. histo. cap. 23. cui subscribit Nicephorus lib. 5. capit. 16. concilium Laodicenum sub Liberio Pa pa celebratum Anno ferè C C C L X I I I. prouinciale quidem, sed receptum, ac confirmatum in sexta generali Synodo admonens, qui sint li bri canonici capit. 59. tres tantū priores, qui Sa lomonis sunt connumerat, Sapientiam, & Ec cle siasticum omittit, quasi diffiniens, eos esse extra canonem. quod Damascenus libr. 4. cap. 18. Hi eronymus in Prologo Galeato in libros Regum. & in epistola ad Chromatium, & Heliodorum. ac Rufinus in expositione Symboli, palam asse uerant. Et præter hos Gregorius Nazanzenus in eo carmine, quod de sacris libris scripsit. E cō trario literæ, quæ à Burchardo ex Gelasio refer tur, cōuenit ecclesiæ Catholicæ auctoritas. Nam in concilio Florentino sub Eugenio quarto inter canonicos libros, Sapientia, & Ecclesiasticus rece pti fuere his verbis. Psalmi David. Parabola. Ec clesiastes. Cantica Canticorum, Sapientia. Eccle siasticus.

sasticus. Sed & concilium Prouinciale Carthagine, cui Diuus Augustinus interfuit, confirmatum in sexta Synodo cap. 47. multò antè Florentinum, eisdem libros receperat. Psalterium, inquit, David. Salomonis libri quinq;. Quibus itidem verbis hos libros inter canonicos adnumeravit Innocentius Papa ad Exuperium Tolosanum Episcopum. Synodus item Tridentina sub Paulo Tertio idem probat. Etenim inter canonicos libros ab ea censentur Parabolæ Salomonis. Ecclesiastes. Cantica Canticorum. Sapientia. Ecclesiasticus. Quibus manifestè apparet, non esse hac de re disputandum, nec controuertendum post ecclesiæ catholicæ apertissimam diffinitionem, cui est omnino accedendum. Nam & veteres Theologi, Origenes in quâ, Clemens Alexandrinus, Chrysostomus, Ambrosius, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, & alij passim his libris, vt canonicis, vti fuere: imò & plerumq; titulo, & nomine Salomonis eorum meminerunt. Sed & D. Augusti. lib. 17. de ciuit. Dei. ca. 20. & lib. 2. de doctri. christia. ca. 8. testatur, eosdem libros in auctoritatem canonicorum receptos fuisse. idè asserit Isidorus lib. 6. Etymolo. cap. 1. quod diligenter tractat Ioan. Driedo. lib. 1. de dogmat. eccles. qui & illud inquit, an hi libri fuerint à Salomone scripti. Si quidem constat ex prologo eiusdè operis, librum, qui Ecclesiasticus dicitur, scriptum fuisse à Iesu filio Sirach, & nepote Iesu. Imò par est, & ex eodem prologo, & his, quæ scribit Damascenus lib. 4. cap. 18. sensum deducitur, Iesum Patrem Sirach librum illum Hebraicè scripsisse, eius verò nepotem Iesum filium Sirach eundem in Græcam traduxisse linguam tempore Ptolemæi Euergetis Regis Aegypti, cuius auctor ipse nullam mentionem fecit. cap. tamen vltimo, meminit Simonis Magni Pōtificis Oniæ filij, cuius ætate apud Aegyptios regnabat Ptolemæus, annis ferè ducentis ante Christi natiuitatem. atque ideo de auctore huius libri verè nulla fuit olim cōtrouersia: sicuti ex Damasceno, Hieronymo. Augustino, Isidoro, & aliis constat. De auctore autè libri, qui Sapientia inscribitur, maior fuit apud veteres disceptatio: frequentiori tamen sententia receptum est, eius auctorem non fuisse Salomonem, sed Philonem Iudæum, qui Græcè id opus scripsit. Quod Hieronymus, & Isidorus ex aliorum assertione tradidere. Philonem verò hunc opinamur non esse illum, cuius opera Græcè, & Latine vulgo circūferuntur, quiq; post Christi passionem floruit, & scripsit: quanuis id falsò existimauerit Ludo. Viues in Augustinum dict. ca. 20. Nam præterquam quod Eusebius, Hieronymus, & alij, qui omnium operum Philonis Iunioris meminere, hunc librum eidem minimè adscripserint:

vt patet ex Eusebio lib. 2. hist. eccle. c. 18. Nicephoro lib. 2. ca. 17. & Hieronymo de scriptor. eccles. Ilud profectò maximè cōvincit, Philonem sapientiæ auctorem, multo vetustiorē esse, quàm Iunior Philon, quod Sapientiæ liber inter propheticos, & veteris testamenti libros fuerit semper ab auctoribus ecclesiasticis, ab ipsa deniq; ecclesia Catholica post concilium Carthaginense Tertium connumeratus: vnde necessario fit: eum scriptum fuisse ante Christi aduentum. Cautius igitur Driedo. lib. 1. de dogmat. ca. 2. part. 2. asseuerat, Philonem, qui auctor fuerit huius libri, aliū ab eo Philone fuisse, qui post Christi passionem Græcè, & eleganter præclara opa ediderit, fuisseq; illū hoc vetustiorē ferè ducētis annis. Nam & Philonis senioris, q. & de Hebræis scripserit, meminere à Iuniorē eū distinguēs Iosephus de antiquitatib; & Eusebius lib. 9. de præparat. Euāgelica. ca. vlti. Quē & Hebræū fuisse constat: vt tandē distingua mus duos Philones Hebræos à Philone Byblio, cuius idē Eusebius meminit lib. 1. de præpar. euāge. c. 4. & præter eū Suidas. De his aut libris, nēpe Sapientiæ, & Ecclesiastico D. August. in. d. c. 8. scribit, de quadā similitudine Salomonis dici, & constantissimè perhiberi, Iesum filiū Sirach eos scripsisse. Id ipsum idem Augustinus repetit in. d. c. 20. asseuerās, consuetudinē obtinuisse propter similitudinem, & affinitatē, vt hi duo libri Salomonis dicantur. Vterq; enim, ppter eloquij similitudinem, & cognationem rerum, quæ à Salomone tractantur in prouerbis, frequentissimè à veteribus Theologis, & quādoq; in conciliis ecclesiæ, titulo, & nomine Salomonis citantur. Quod lector facillimè poterit obseruare apud Burchardum, & conciliū Carthaginense Tertium, Origenem super epistolā ad Romanos præsertim ca. 8. Apud Cyprianum in Epistola ad Rogatianum, qui titulo Salomonis citat librum Ecclesiastici. Idem fecit Chrysostomus eū alibi, tum in Homilia super ca. 26. secundi Paralipo. de Ozia, & humilitate. quāuis latinus interpres nomē mutauerit. sic & Ambrosius in lib. de quatuor questionibus difficilibus, & super Psalmū. cxviii. librum Sapientiæ Salomoni tribuit: idem fecit Lactantius lib. 4. cap. 16. tamen si quod Driedo. lib. 1. capi. vlti. ex lib. 4. Eusebij de histor. eccles. cap. 22. tradiderit, non prober, veteres auctores verè existimasse, librum Sapientiæ à Salomone scriptum fuisse. Est enim Eusebij locus, quidqd Driedo. voluerit, intelligendus de prouerbis Salomonis, qui liber & Sapientia dictus est à veteribus Theologis. Ita sanè scripsit Græcè Eusebius lib. 4. cap. 22. de Egeippo tractans. *ὁ μὲν δὲ δὴ δὴ, ἀλλὰ ἡ, ἱστορία, ἡ πᾶς ἡ τῶν ἀρχαίων χάρις παντὶ τῶν ἀσχητῶν τῶν σοφιστῶν παρρησίας ἰνδύει.* Verū non tantum hic, sed &

Irenæus, & ois antiquorū chorus virtute omni re-
fertant Sapientia prouerbia Salomonis vocat. sic
ferè Græca vertenda sunt in Latinā linguam ex
Nicephoro lib. 4. ca. 7. cui interpretationi suffra-
gatur, quod idem Eusebius scribit lib. 4. capi. 26.
vbi ex Melitonis epistola tradens libros canonico-
cos veteris Testamenti, inquit. Psalmi dauid, Solo-
monis prouerbia, quæ & Sapientia. Ecclesiastes.
Cantica canticorū. Iob. Prophetæ, & reliqua. idē
Nicephorus lib. 4. c. 10. vt obiter Græcus Eusebij
codex ita sit intelligendus vbi ca. 26. legitur *οὗτος μὲν
ὁ παλαιός, ὁ σοφία*, vt articulus præpositiuis ad-
sumat significatè ad interpretandū id, quod præ-
cessit. Solomonis in quā prouerbia, quæ & Sapiē-
tia aut fortassis Episcopus ille Sardiensis, licet eccle-
siastici librū omiserit, Sapientia tñ Solomoni tri-
buit. Etenim huic interpretationi Græca litera mi-
nimè aduersat: imò accedit, etiā latino codice re-
fragante: & præterea non desunt ex veterib⁹ qui
idē scripserint. Sed obseruata Eusebij litera quæ
Græcis characteribus vulgo tradit alio in loco, ea-
dem rōne & latinus Eusebij liber est emendandus.
nam capi. 22. scribitur. Verūm & hic ipse, & Ire-
næus, & omnis antiquorū chorus librū, qui inti-
tulus Sapientia, Salomonis esse dixerunt, licet
& prouerbia. Hæc enim Latina translatio aliena
est à Græca lectione, & à vero auctoris sensu: non
melatet, Eusebiū libr. 8. De demonstratione Euā-
geli. ca. 2. constāter asseuerasse, Iesum filiū Sirach
scripsisse, *ἡ γὰρ καθολικὴ περὶ τῶν σοφῶν ἀπορίων*. Sed ipse o-
pinor de ecclesiastico loco illū fore intelligen-
dum: nam illū scripsisse Iesum filiū Sirach cōstat.
fortassis & de Sapientia locus ille poterit intelligi,
vt Eusebius velit, eā scriptam fuisse à Iesu filio Si-
rach, & habuisse nomen illud peculiare: quod in
dict. cap. 22. ex veterū auctoritate adscripserat Sa-
lomonis prouerbiis. Etenim idem Eusebius libr. 11.
de præpar. euang. c. 7. *παλαιὸν τὸ σοφία*. Sapientia
librum intellexisse videtur: & eum Salomoni tri-
buit. vt cōstat ex capi. 7. Sapientia. Tu verò Chri-
stiane lector illud cōstantissime tene, quod eccle-
sia catholica in præcætitis Synodis, & canonibus
diffiniuit.

Iob liber vnus.) De hoc libro nusquam fuit ap-
ud Hebræos cōtrouersum, nec apud Chriane
religionis professores. Nā & ab initio ecclesiæ in
canonū fuit receptus. De auctore verò, licet variæ
fuerint opiniones, illud est frequentiori iudicio
probatū, librum istū, vel ab ipso Iob, vel ab ami-
cis eius sermone Syro scriptū, à Moyse tandē in
Hebræam linguam traductū fuisse. Huic opinio-
ni accessere Origenes in Prologo, Hieronymus libr. 6.
Etyimolog. c. 2. Augusti. Eugubinus in adnotatio-
nibus super Genes. c. 1. nec dissentit D. Gregori⁹,
qui hæc, & alius opinionibus præmissis verè scri-
bit, satis esse quod credamus, hunc librū scriptū
esse ab spiritu sancto. Illud tandē obiter adnota-
bimus, Iob virum sanctissimū genus duxisse ab
Esau, & quintum ab Habraā fuisse. Siquidē Ha-
braā genuit Isaac, Isaac genuit Esau, Esau Rague-
lem, Raguel Zaram. Zaram genuit Iob. quam de-
ductionē probare conatur Origenes in prologo.
Chrysostomus in homil. 2. de patientia Iob, qui
eū appellat pronepotē piecti, repudiatq; Esau.
idē Chrysostomus sermone in Iob, & Habraam.
idem sentit in homil. 80. ad populum. His subscri-
bere videtur D. Augustinus de ciuit. dei lib. 18. ca.
47. qui de Iob scribit, eum ex gēte Idumæa gen⁹
ducere. Nam & Esau dictus est Edom. Genes. ca.
pi. 25. & ab Edom Idumæa terra, auct. oribus Iose-
pho libr. 2. capi. 1. de antiquit. & Augustino libr. 16.
de ciuit. Dei cap. 35. atq; iterū Iosepho libr. 5. capi. 3.
& deducitur ex capi. 1. 3. Regum. & capi. 34. Esau.
ad hæc accedit quod Eusebius libr. 9. de præparat.
euange. ca. 4. refert, Aristæan in iudaica historia
existimasse Iob filium fuisse Esau, & habitasse in
Idumæa, & Arabiæ finibus in Ælufide terra. Sed
& prologus libro Iob adscriptus apud Græcos,
& Latinos, etiā tēpore Hieronymi, & ante ipsum
cōmuniq; cōsensu receptus nem in istā amplius ap-
perit his verbis. Erat aut ipse filius quidē Zare, de
Esau filius filii, de matre verò Bosra, ita vt sit quin-
tus ab Habraam. Hæc in eo argumēto, licet Hie-
ronymus super Iob, & in quæstionibus Hebraicis
ab hac discesserit sōia existimans, Iob non ab E-
sau, nec ab Habraā, sed à Nachor fratre Habraā,
& eius vxore Melcha sorore Saræ, & Hus filio
Nachor originem, ac genus duxisse. Nec accedit
prologo, aut argumēto, quod libro huic adscribit
ex eo, quod apud Hebræos non reperiat. Eidem
deductiōi, ac Genealogiæ accedit Philippus Pref-
byter, qui paulò post Hieronymū scripsit super
hunc Prophetā: cui⁹ opinionē refert Lud. Viues
in. d. c. 47. Sed ipsius prologi auctoritate vt certa,
& probatissima vtunt Chrysostomus, Origenes,
Augustinus, & præter eos Ambrosius libr. 1. de in-
terpellatiōe: vt tandē non liceat contra stimulū
calcitrare. Nam & Eusebius libr. 1. de demonstra-
euangelica, Iob quintum ab Habraam fecit.

Thobiæ liber vnus.) Hic liber olim dubiè fuit
auctoritatis ex eo, quod inter Canonicos apud
Hebræos minimè fuerit numeratus: auctore Hie-
ronymo in prologo Galeato in libros Regum. Et
in prologo in opera Salomonis. fuit & hic liber
omissus quasi ad Canonē nō pertineret à beato
Clemēte in canonibus Apostolorū. c. 84. & à cō-
cilio Laodiceno, cuius superius meminimus sub
Liberio Papa celebrato. Sed & hunc librū omise-
re canonicos oēs veteris Testamenti numerantes
Origenes, Damascenus, & Rufinus, quorū pau-
lò ante

Io ante mentionem fecimus. Meliton etiam Sardien-
 Episcopus apud Eusebium lib. 4. ca. 26. & Nicepho-
 rum eiusdem libri quarti. eccles. histo. ca. 10. Verum
 post concilium Carthaginense Tertium ecclesia, ec-
 clesiasticis; scriptores, librum istum canonicum esse
 minime dubitarunt: siquidem receptus est inter ca-
 nonicos a Synodo Tertia Carthaginensi, a Syno-
 do Florentina. atque item nuper a Tridentino co-
 cilio. Eundem inter canonicos D. Augustinus re-
 tulit lib. 2. de doct. christ. cap. 8. & Isidorus lib. 6.
 Etymolo. cap. 2. adducitur eius historia a Clemen-
 te Alexandrino lib. 1. Stromatum. & inter cano-
 nicos refertur ab Innocentio primo ad Exupe-
 rium Tolosanum Episcopum, ut tandem nihil sit hac
 de re controuertendum. Contigit autem Thobiae hi-
 storia, quod ex eadem apparet, in diebus Salmana-
 sar, & Senacherib Assyriorum Regum, qui regnarunt
 temporibus Ezechiae regis Iude. 4. reg. c. 17. & 18. pau-
 lo post Romam condita: ex Eusebio in chronico.
 Esdrae liber vnus.) Quamuis a Clemente in cano-
 nibus Apost. ca. 84. fuerit hic liber omissus: attamen
 apud Hebraeos olim, & apud Christianos absque vlla
 controuersia, conciliorum, & veterum Theologorum au-
 thoritate in canone fuit receptus: quod Origenes,
 Eusebius, Damascenus, Meliton, Innocentius pri-
 mus, Hieronymus, Augustinus, Rufinus, Isido-
 rus, & alij palam vnanimi consensu testantur. Duo
 vero sunt Esdrae libri apud Hebraeos canonici in
 vnum volumine conexi. Prior scripsit ipse Esdras de
 rebus gestis priusquam ex Babylone in Hierusalem acce-
 deret Neemias: posterior Neemias scripsit de re-
 bus eodem tempore gestis, & de aedificatione Hierusa-
 le. ab Hebraeis hi duo libri in vnum volumine coar-
 ctantur apud Graecos, & Latinos in duos libros di-
 stinguunt: quod Hieronymus adnotauit in Epistola ad
 Paulinum, & in prologo in Esdras, & in praefatione in
 libros Regum. Dicitur autem & secundus liber Esdrae,
 quia continet res gestas sub Esdra, & Neemia. Eave-
 ro, quae in his libris tradunt, corrigisse apparet, sub
 Artaxerxe, cuius anno septimo clauit in Babylone
 Esdras. Neemias vero anno vicesimo eiusdem.
 quod deducitur ex ca. 7. primi Esdrae. & ca. 1. Esdrae
 secundi. Quis autem fuerit hic Artaxerxes controuer-
 titur. Nam Iosephus lib. 11. antiqui. Io. Zonaras in pri-
 mo Annali Tomo. & Caieta. super Esdras. existi-
 mat, fuisse Xerxem, qui fuit filius Darii, & pater Ar-
 taxerxis, qui dictus est Logimachus. haec sane opi-
 nione ratio temporum excludit: cum constet ex ca. 2.
 & 3. atque ultimo Esdrae secundi, illum Artaxerxe, cuius
 tempore fuerunt Esdras, & Neemias, regnasse annis tri-
 ginta, & denique pluribus. Xerxes vero ex fide histo-
 ricorum omnium tantum viginti regnavit annis, aut saltem
 eius regnum ad trigessimum annum non accessit. Io. Drie-
 do lib. 1. de dogmat. eccles. ca. 2. part. 1. & lib. 3. ca. 5.
 part. 3. probare conatur, hanc historiam corrigisse sub Da-

rio Mnemone Magno Artaxerxe post olympia-
 da nonagesimam primam, & annum ab urbe condita tri-
 cesimum, tricesimum octauum: tunc enim regnare coe-
 pit Artaxerxes hic Mnemone, cuius vitam Graece Plu-
 tarchus scripsit. huic opinioni accedit, quod au-
 ctore Philone, Elias Sacerdos Magnus fuit sub
 Artaxerxe magno Mnemone: idque in chronolo-
 gia fatetur Io. Lucius. Constat autem ex sacra scriptura,
 Esdras, & Neemia vixisse ad annum usque tricesimum,
 & vltiores illius Artaxerxis, sub quo sacerdos
 fuit Elias. Esdras. 2. c. 3. Nam & Iosephus Neemia sub
 sacerdotio Eliaf posuit. Verum, quia Philonis scri-
 pta dubia multis videntur, ea fortassis ratio temporum ve-
 rior est, quae ab Eusebio in chronico traditur. Is etenim
 hanc Esdrae historiam adscribit Artaxerxi, qui Logima-
 nus dictus est. idem tradidit Iulius Africanus, & Euse-
 bius lib. 8. de demonstr. euang. ca. 2. Hieronymus in Daniel.
 c. 9. Beda. & Contrafactus in Chronicis Io. Lucius lib. 7.
 de emendat. tempo. c. 3. qua in re illud critico non obser-
 uandum, apud Philonem, Metasthenem, ac alios, haec
 nomina, Artaxerxes, Darius, Assuerus, & alia cetera fuisse
 se regibus Persarum: sicut Romanorum Imperatoribus,
 Caesar, Babylonis regibus, Nabuchodonosor, Aegy-
 ptiorum principibus, Pharaones. Id ipsum, & quicquid ex
 sacris Bibliis deducitur. ut tandem multa hinc possint
 expedite intelligi, quae alioque difficultia ceteri solent.
 Hester liber vnus.) Rursus & de hoc libro nul-
 la apud Hebraeos, & christianos fuit vnquam controuer-
 sia: nam & ab omnibus fere auctoribus ecclesiasticis, & Syn-
 odis ecclesiae, de quibus paulo ante mentio facta est: ita
 & a Clemente in canonicis Apostolorum. c. 84. cano-
 nem fuit receptus: atque ideo nihil opus est, ut hoc in lo-
 co immoremur. Illud tamen erit obseruandum, quod in hoc
 libro narratur contigisse in diebus Assueri, ut patet He-
 ster ca. 1. qui dictus est Magnus Artaxerxes Mnemone,
 auctoribus Eusebio, Beda, Hermanno Contrafacto, Io.
 Lucio in chronicis, Iornade lib. de regnorum succes-
 sione. & Driedo. de dogma. eccles. lib. 1. ca. 2. part. 1. &
 lib. 3. c. 5. part. 3. quorum opinionem sequimur, quibus Io-
 sephus lib. 11. antiqui. c. 6. quae sequi videntur Io. Zo-
 naras in 1. Annali. tomo. & Caieta. in ca. primum He-
 ster. existimant, hunc Assuerum, sive Artaxerxe fuisse
 Cyrum Xerxis filium. Nam ex Xenophonte, Plutar-
 cho, Eusebio, & Hermanno Contrafacto constat, Arta-
 xerxe cognomine Mnemone filium fuisse Darii
 ex Parisatide, ex qua Darius habuit duos filios, ma-
 ioremque natum Artaxerxe hunc Mnemone, minorem
 vero Cyrum nomine. Parisatis autem fuit filia Artaxer-
 xis, qui dictus est Logimachus: quae & praeter duos fi-
 lios, qui de regno contenderunt, duos alios ex eodem Da-
 rio, qui Nothus dicebatur, concepit, & habuit, auctore
 Plutarcho. Etenim ex regibus Persarum primus dictus
 est Cyrus Cambyses filius, cuius mentio fit c. 1. Esdrae, ita
 a Iosepho, Eusebio, atque Augustino de ciui. dei. lib. 8.
 c. 26. & aliis ethnicis scriptoribus, cuius educationem

& institutionem Xenophon Græcè, & eleganter scripsit. Post hunc Græci, & Latini historici Cyrum minorè appellât, fratrem huius Artaxerxis cognomento Mnemonis, Darij Nothi, & Parysatis filium: cuius expeditionè idem Xenophon, qui sub eo militauit, lingua Græca scribit. Ceterum quod Artaxerxes Longimanus dictus fuerit Cyrus, non constat ex probatissimis auctoribus. Imò Metasthenes tradit, Darium Longimanum, fratrè habuisse noie Cyrum Artabanum, qui cū eo de regno dimicauerit. Habet & ratio tēporum, quam in hac historia obseruauimus, auctorem Philonem, cuius de tēporibus breuiariū vulgo legitur lib. 14. inter Ioan. Annij Viterbienfis cōmentaria, quorū fides à multis improbat, eo, quod ferè vetustissimorū auctorū fragmenta, vel ipse Annij confixerit, vel absq; vllō integræ fidei testimonio in publicū emisit. Nam Ludo. Viues in Augustinū de ciuita. Dei. lib. 18. ca. 1. hos libellos friuolos esse dicit, & incertorū auctorū: quosq; ad stupe faciēdos imperitos lectores Græcia lulerit otiosa, nec esse illorū, quorum titulos præ se ostentant. Faber Stapulensis in Aristotelē lib. 1. Polit. existimat, hunc Berofum, atque Metasthenem, quorū fragmenta Ioan. Annij studio tradiderit, scriptores ficticios esse. Idem asseuerat Ioannes Vergara ecclesiæ Toletanæ canonicus, vir omnigena eruditioe Græcè, & Latine insignis in. q. 5. De reparatione tēpli Hierosolymitani. Beatus Item Rhenanus lib. 1. rerū Germanicarum, vbi de Alemanis tractat: sed omnium, inquit, ineptissimus est Annij quidā in Berofum, auctoris fabulosi fabulosior interpret. nam quoties ille hircū mulget, iuxta Prouerbiū, hic cribrū supponit. Hæc Rhenanus. cui suffragari videtur Gregorius Gyrardus de diis gentiū Syntagmate. 4. scribens, Ioannis Annij scripta doctrinā exotacam, & ferè superstitionem redolere, esseq; cōmentitiā. Rursus Guilielmus Postellus in lib. de Herurgia, non semel contendit, fragmenta illa, quæ Berosi nomine Ioānes Annij vulgo tradidit, verè illius esse Berosi, cuius veteres auctores maxima cum veneratione meminerunt. Sed hæc satis de fide, & auctoritate Breuiarij, quod Io. Annij Philonis titulo publicum fecit.

Judith liber vnus.) Liber hic tanquā à Canone alienus, & extraneus, omissus olim fuit ab Origene, Damasceno, Ruffino, Hieronymo. & Melitone Sardiensi: atq; item à Clemente in canonicis Apostolorum, & à Laodicensi concilio. Hi etenim auctores existimarunt, librū istum canonicū non esse: cuius tñ testimonio passim veteres Theologi vsi fuerunt. quin & Augustinus, Isidorusq; inter canonicos eū connumerat: sed & ab

ecclesia catholica in concilio Carthagenensi Tertio, Florētino item, & Tridentino in canonē iam est receptus: vt tandē hac de re non sit dubitandum. Nam & Hieronymus in prologo testis est, à Nicæna Synodo in numerū sanctorū scripturarum relatū fuisse. Et eū inter canonicos refert Innocentius primus ad Exuperiū Tholosanū Episcopum. Eius verò historiam sub tēporibus, Nabuchodonosor Regis Assyriorum contigisse constat: tametsi ambigū fuerit, quis sit hic Nabuchodonosor, vt ex eo sit certior ratio tēporis: & sanè illud videtur verius, hunc Regē Nabuchodonosor fuisse Cambysem, qui Cyro primo Persarum Regi successit: quiq; dictus est Artaxerxes Assuerus Priscus. Huius opinionis sunt Eusebius, & Beda in chronicis. Philon, & Ioan. Annij quos sequit Driedo. lib. 1. & 3. de dogmatib. Eandē historiam Artaxerxi, qui statim post Cyrum maiorē obtinuit imperiū, adscribere. Sed & Eusebiū sequit, eandem rationē probat Hermanus Contractus. Idē ferè sentit D. Augusti. lib. de ciuit. Dei. 18. capi. 26. qui cū meminisset Cyri primi Persarū Regis, scribit, per idē tempus etiā illa sunt gesta, quæ cōscripta sunt in libro Iudith, quem in canonē scripturarū Iudæi non recepisse dicunt. Hæc Augustinus. qui lib. 2. de doctri. christ. ca. 8. hunc librū inter canonicos cōnumerat. quod si auctoribus Eusebio, & Græcis historicis Cābyfes non regnauit vltra sex, vel octo annos, quibus & Iosephus accedit, quo pacto poterit eidem conuenire historia Iudith. cuius cap. 1. & 2. constat, saltem tredecim annis hūc Nabuchodonosor regnasse: cui difficultati, quāuis Eusebius, & quicūq; chronicon sequunt, non possint cōmodè satisfacere, respondunt tñ qui Philonem, & Metasthenē fuerint sequuti. Hi etenim asseuerant, Cambysem post Cyrum Maiorem annis viginti regnasse. idē ex Græcis scribit Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. qui asserit, eum annis vnde viginti regnum obtinuisse. Eidem Valerius Anselmus tribuit viginti annorū principatū. Hi verò auctores, præter Clementē qui eum Cambysem nominat, qui post Cyrum maiorē regnauit, hoc noie minime vtuntur, sed Prisci Assueri. In hoc tñ Regū Persarum Catalogo est necessariò adnotandum, Græcos historicos, Eusebiū item, ac Latinos quosdā potissimum dissentire à Philone, Metasthene, & aliis, quos sequunt Driedo. & Ioā. Lucidus. Apponam hoc in loco libenter vtrāq; chronologiā: quæ & ad intellectu sacre scripturæ, & veterū auctorum plurimū cōducit: nec aliena est hæc obseruatio ab hoc libro, in quo varia cōstituiamus adnotare ad sacra Biblia, ecclesiæ canones, Iuriconsultorum, & Cæsarum responsa interpretanda.

Ex Me-

CYRVS VICTO, & interfecto Babylonio
rum Rege Balthasare, in Persas Assyriorum
transiit imperium, regnavitq; simul cū
6 Dario duobus annis. Solus vero postea duobus,
& viginti. Hæc Metasthenes. cui Philo addit, Da-
rium istū fuisse filium Hytaspis. Huius Cyrimi-
tio fit cap. 1. Esdræ. Sed & præter Metasthenem,
& Philonem Iosephus lib. 10. ca. 13. tradit, Darium
Astiagis filium annū agentē sexagesimum secū-
dum cum Cyro cognato suo Babyloniorum prin-
cipatum evertisse. cum Hieronymus super Da-
nielem sequitur capit. 5. & 6. ac passim in eisdem
Commentariis præsertim capi. 8. quo in loco scri-
bit, hunc Darium à Græcis dici Cyaxarem fra-
trem Mandanes, quæ fuit filia Astiagis Medo-
rum Regis, vxor Cambyxis, & Cyri mater. idque
constat ex Xenophote lib. 1. de Pædia Cyri: id est
de educatione, aut institutione Cyri. & Iornan-
de in lib. de temporum, ac Regnorum successio-
ne. Ex ipsa denique Danielis historia deducitur
manifestè, hunc Darium cum Cyro simul Baby-
loniam, eiusq; Regem Balthasarem coepisse, &
post eum regnasse apud Assyrios: quemadmo-
dum observari poterit ex cap. 6. 9. 10. & 11. ut mi-
rer interim cur apud Philonem dicatur hic Da-
rius Hytaspis: cum potius dicendus foret Darius
Astiagis. Sic & à Metasthene Cyrus dicitur Pa-
truus Prisci Artaxerxis, qui fuit huius Darij fi-
lius: & tamen Cyrus non fuit eius patruus, sed fi-
lius Mandanes, quæ fuit soror Darij, atq; ita ami-
ta Artaxerxis, si is filius Darij verè fuit.

Priscus Assuerus Artaxerxes Cyro Maiori suc-
cessit in regno, secundum Philonem. Hic filius
fuit Darij primi, cum quo Cyrus regnauerat, ob-
tinuitque regnum, ac regnavit viginti annis, au-
ctore Metasthene, quæ Valerius Anselmus, Ioan.
Annius, Driedo, & Ioan. Lucidus sequuntur.

Darius Longimanus filius Prisci Assueri Arta-
xerxis, cum fratre Cyro Artabano septem men-
sibus pro imperio dimicavit: quo obtento, & fra-
tre victo illud obtinuit annis septem, & triginta.
Metasthenes. Io. Annii, Driedo, & Lucido. sed
& Philo testat, hunc Dariū Longimanū filiū fuisse
Prisci Assueri, & cū fratre de imperio certasse.

Darius Nothus Darij Longimani filius annis
vnde viginti regnavit post patrē auctoribus Me-
tasthene, Valerio Anselmo, Driedo, & Lucido.

Magnus Artaxerxes Darius Mnemon post
Longimanum annis quinquaginta quinq; obti-
nuit imperium ex eisdem auctoribus.

Artaxerxes Ochus annis sex, & viginti. Me-
tasthenes, & alij.

Artes annis quatuor, nostra ætate inquit vetu-

stissimus auctor Metasthenes.

Darius ultimus Rex sex annis ex eisdem au-
ctoribus, post quæ Magnus Alexander obtinuit
imperium. Ex quibus constat, hos Reges impe-
rium obtinuisse centū octuaginta, & vno annis.

Ex Græcis Historicis.

CYRVS maior Cambyxis, & Manda-
nes, quæ fuit filia Astyagis Medorum Re-
gis filius, auctore materno subuerso Medorum
principatū, & demum Babyloniorum Rege victo
Assyriorum imperium in Persas transiit: regna-
uitq; annis triginta, auctoribus Eusebio, & Her-
mano Contracto in Chronicis. Iustino lib. 1. & Cle-
mēte Alexandrino in primo Stromat. lib. Hūc ve-
rò Cyrum fuisse primū Persarum Regē, qui Asiæ
monarchiā habuit, tradiderūt præcitati auctores,
& Iosephus libro. 11. capit. 1. Xenophon in Pædia
Cyri. Hieronymus super Danielelem, & Herodo-
tus in primo.

Cambyxes Cyri filius post eum octo annis im-
perium obtinuit, auctoribus Herodoto, Eusebio,
& Hermanno Contracto. quibus ferè cōsentiūt
Iosephus lib. 11. antiq. capi. 2. Ioan. Zonaras in pri-
mo Annali. Tomo. Iornandes, & alij præter Cle-
mentem Alexandrinum, qui lib. 1. Stromat. asse-
uerat, hunc annis vnde viginti regnasse. Hunc ve-
rò Cyro patri successisse passim omnes Græci fa-
tentur Iustinus irem, & Hieronymus, eumque
fuisse Cyri filium scripsere Plato lib. 1. de legibus.
& Thucydides lib. primo.

Magi duo fratres post hunc septem mensibus
regnarunt, auctoribus Eusebio, & Contracto. Ho-
rum Iustinus lib. 1. & pleriq; alij meminere, quo-
rum D. Hieronymus super Danielelem ca. 11. men-
tionem fecit scribens, post Cambysem regnasse
Smerdem Magum, qui Pantampen filiam Cam-
byxis duxit vxorē: quo occiso eandem filiā Cam-
byxis nupsisse Dario, qui statim suscepit imperiū
& ex ea genuit filiū, qui dictus est Xerxes ille Ma-
gnus. Herodotus verò lib. 7. asseuerat, Xerxem
fuisse filium Darij, & Artostæ, quæ fuit filia Cyri
Maioris. idem sentit Iustinus lib. primo.

Darius Imperium habuit annis triginta sex,
auctoribus Eusebio, Herodoto, & Contracto. au-
ctore verò Clemente Alexandrino lib. 1. Stromat.
annis quadraginta sex. idem Iornandes scribit.
Fuit hic Darius filius Hytaspis, ut idem Herodo-
tus, Clemens, Eusebius, Contractus, & Iustinus
lib. 1. Iosephus lib. 11. cap. 3. cōmemorant. idem tra-
dit Ioan. Zonaras. fuisse inquit hunc Darium fi-
lium Hytaspis, & Magis successisse. Frequenter
etenim apud auctores Darius hic Hytaspis à pa-
tre dicitur. Nam & eo tēpore, quo regnavit, hoc
nomen obtinuit, seque ipse ita nominabat: sicuti
constat

constat

constat ex Laertio in Heraclito. Sed & Plato lib. primo. de legibus obseruauit, hunc Darium non fuisse Regis filium.

Xerxes Darij filius annis viginti regnauit, secundum Eusebium, Contractum, Herodotum, Diodorum Siculum lib. n. Iornandē, & alios præter Clementem Alexandrinū, qui viginti sex annis Xerxem regnasse asseuerat. & Ioan. Zonarā, qui eidem tribuit principatū annorum ferē nouem, & viginti. Huius Xerxis meminere Iosephus lib. ii. cap. 5. & Iustinus lib. 2. qui tradit, cum fratre Artamene eum de regno cōtrouertisse, ex eo, quod licet Artamenes foret natu maior, Dario tamē priuato natus fuerat: Xerxes autē postquam Darius regnum habuerat. Eandem historiam refert Herodotus lib. 7. qui filium natu maiorem Artabazanem nominat. atq; hæc fortassis est illa controuersia, quam Metasthenes, & Philon Longimano adscribūt. Hunc Xerxem fuisse Darij filium Plato testatur lib. i. de legib. qui & in Gorgia scribit, hunc Xerxem in Græcos exercitum duxisse, eiusq; patrē Darium in Scythas. Idem in Epitaphio primum Persarum Monarcham cōmemorat Cyrum, secūdam Cambysen eius filium, tertium Darium: eosdemq; Persarum Reges, eodem ordine, & post eos quartum Xerxem lib. i. de legibus repetit. Huius regis meminit & Diuus Hieronymus in Daniele cap. ii. qui Danielis locum de hoc Xerxe intellexit, dū illic scriptum est, & ecce tres adhuc Reges stabūt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimis super omnes, & cū inualuerit diuitijs suis concitabit omnes aduersus regnum Græciæ. Est etenim hic, Xerxes ille Græciæ, & totius Europæ terror.

Artabanus Xerxis præfectus eo occiso regnū inuasit. Et id obtinuit septem mensibus. Eusebius, Iustinus lib. 3. & alij.

Artaxerxes septimus Persarū Rex annis quadraginta regnauit. Eusebius, Hermanus Contractus, Diodorus Siculus, libro. ii. & Iornandes. aut vno, & quadraginta ex Clemente Alexandrino. Dictus est Longimanus, fuitq; Xerxis filius. Plutarchus in Artaxerxe. Eiusdem meminere asseuerantes, eum filium fuisse Xerxis Iustinus libro. 3. Diodorus Siculus lib. ii. & Iosephus lib. ii. cap. 6. qui & illud addit, hunc dictum fuisse Cyrum. quod & Zonarā in primo Annalium tomo scribit. Sed & idem Iosephus lib. i. contra Appionē asseuerat, Artaxerxem Xerxi successisse in Imperio. cuius testimonium referunt Eusebius lib. eccles. histo. ca. 10. & Nicephorus lib. 2. cap. 8.

Xerxes huius nominis Secundus, octauus Persarum Rex habuit, & obtinuit imperiū duobus mensibus ex Eusebio in Chronicis, & Iornande.

Sogdianus Nonus Persarum Rex, nouem mē-

sibus regnat, auctore ipso Eusebio.

Darius Cognomento Nothus decimus Persarū Rex regnauit annis vnde viginti: quē admodū Alexandrinus existimat, cum regnasse annis Eusebius, & Contractus opinant. Clemens verō octo. huius regis, & sequentium vsq; ad Magnū Alexandrum meminit Tertullianus in lib. aduersus Iudeos cap. de passione Christi ab eius primo anno deducens Danielis Hebdomadas: vt quod à Daniele scriptum est cap. 9. in primo anno sub Dario filio Assueri ex semine Medorum: de hoc Dario sic auctore Tertulliano intelligendū: quod à diui Hieronymi interpretatiōe omnino est alienum: etenim is hæc verba Danielis intellexit de Dario Medo, qui cum Cyro primo Assyriorum euerit imperium. Sed & de initio adsumendo ad Danielis Hebdomadas præter Hieronymum, & Eusebium lib. 8. de demonstratione Euangelica. cap. 2. legendi sunt Ioan. Zonarā in primo Annalium Tomo. Ioan. Driedo de dogmatib. ecclesi. lib. 3. ca. 5. quarta eius parte. & Ioan. Lucidus lib. 7. de emendat. tempo. cap. 3. Hunc verō Darium Nothum, filiū fuisse Artaxerxis Longimani præter alios & Thucydides fateri videtur lib. 8.

Artaxerxes Cognomento Mnemon Darij, & Parisatidis filius annis quadraginta Persarū imperium habuit, secūdam Eusebium, Contractū, & Tertullianum in dict. cap. de passione Christi. Iornandem, & alios. At Clemens Alexandrinus eum scribit regnasse annis duobus, & quadraginta. Plutarcho verō auctore, qui eius vitam Græcē scripsit, regnauit annis sexaginta duobus. Sed & eius meminisse videtur Iosephus lib. ii. cap. 7.

Artaxerxes Ochus patri successit, sexque, & viginti annis regnauit, auctoribus Eusebio, & Cōtracto. Tertullianus verō scribit. Deinde Rex Ochus, qui & Cyrus regnauit annis quatuor, & viginti. huius itē meminere Iustinus lib. 10. & Plutarchus in Artaxerxe, fuitque duodecimus Persarum Rex.

Artes Ochi filius decimus tertius Persarū Rex regnauit annis quatuor, secundum Eusebium, Iornandem, & Contractū. Clemēs Alexandrinus cum Persidos Regum ordinē, & successiōē scriberet, post Artaxerxem Mnemona inquit. Artes, vel Ochus tres annos, omisitq; Artaxerxem Ochum, cuius filium Arsem fuisse constat: ex Arriano lib. 1. Tertullianus autē ita scribit. Argus anno vno. tractans de hoc Rege: vnde fortassis legēdum Artes anno vno.

Darius Arsanī filius decimus quartus Persarum Rex, & is quidem vltimus regnauit annis sex, auctoribus Eusebio, Iornande, & Contracto. Huius meminere Plutarchus, Arrianus, Q. Curtius, & oēs, qui res Alexandri Magni memoriz tradi-

tradiderūt. Nā & ab ipso Alexādro Darius hic vi-
ctus fuit, imperioq; priuatus. Preter hoc & Darij
Iosephus meminit lib. ii. cap. 7. & 8. de quo Ter-
tullianus scribit. Darius Melas nominatus annis
duobus, & viginti. Constat verò iuxta hanc Re-
gum, & temporis rationem Persarum in Asia im-
perium ex ducentis ac triginta annis.

Ex his poterit Lector obseruare, maximum
esse discrimen inter Græcorum non tantum hi-
storiorū, sed & Theologorū Chronologiam, &
eā, quæ ex Metasthene, ac Philone à Driedonio,
Annio, & Lucido traditur. Verum apud me ma-
xima est Platonis fides, qui nec de re admodum
sibi incognita, nec insigniter antiqua, quod pau-
lō antè ex eo retulim⁹, scripsit: vt interim missos
faciam eius ætatis auctores: quippe qui tanti æsti-
mem Platonis testimoniū, vt multorū loco pro-
pter eius integritatem illum citare decreuerim:
quo fit, satis esse dubiam eam opinionem, quam
in connumerandis Persarum Regibus ex Philo-
ne, & Metasthene quidam sequuti fuerunt.

Machabæorum libri duo.) Horum primum
Hebraicum legi, secundū verò Græcum testis est
Hieronymus in Prologo Galeato. vterq; omitti-
tur à Melitone Sardiensi apud Eusebiū de histo-
ecclē. lib. 4. ca. 26. & Nicephorū lib. 4. capi. 10. Di-
uus August. de ciui. Dei. lib. 8. cap. 36. de his libris
ita scribit, in quibus sunt & Machabæorū libri,
quos nō Iudæi, sed ecclesia pro canonicis habet:
propter quorundā martyrum passiones vehemē-
tes, atq; mirabiles, qui anteq̃ Christus venisset in
carnem vsq; ad mortē pro lege Dei certauerunt,
& mala grauissima, atq; horribilia pertulerunt.
Hæc Augustinus. Origenes apud Eusebiū lib. 6.
ecclē. hist. ca. 25. & Nicephorū lib. 3. ca. 16. cū libros
veteris testamēti ex canone Hebræorū numeraf-
set, inquit, præter hos sunt libri Machabæorum:
qui apud eos inscribunt Sarbeth, Sabanaiel. Ab
ecclesia verò, quis in concilio Laodicensi fuerint
hi libri omisi, recepti fuere tres de rebus Macha-
bæorū libri, per Clementē in canonicis Aposto-
lorū. At duo tantum Machabæorū libri, primus
scilicet, & secundus, recipiunt inter canonicos in
cōcilio Carthaginēsi tercio, in cōcilio Florētino,
& in generali Synodo Tridentina. & ab Innocen-
tio Papa primo ad Exuperiū Tholosanū Episco-
pum. Sed & Isidorus lib. 6. Etymolog. c. 2. scribit,
eos libros ab ecclesia receptos fuisse. idq; ipse, &
Augustinus ante concil. Florentinū, & Tridenti-
num testati sunt. quā rōne de his duobus libris
Machabæorū disputandū non est, reliqui cano-
nici nō sunt cōfendi. Extat & de Machabæis Io-
sephi liber, cuius meminit Hieronymus aduersus
Pelagianos. Eius verò titulus est de imperatrice
rōne in quo graphicē Martyriū Machabæorum

Iosephus describit. Atq; hæc de Machabæorum
libris, quos non canonicos, sed ecclesiasticos cen-
seri, asseuerat Ruffinus in expositione Symboli.
In primo conciliorū Tomo apud Gelasium legit
hoc in loco. Machabæorū liber vnus. Sed & de
duob⁹ libris ab ecclesia receptis multa tradit Am-
brosius Catharinus aduersus Caietanum lib. 1.

De ordine Prophetarū ex eo- dem Gelasio apud Burchardum.

Esaie liber vnus. Hieremiæ cum Ci-
noth: id est Lamentationibus suis li-
ber vnus. Ezechielis liber vnus. Danielis
liber vnus. Oseæ liber vnus. Amos liber
vnus. Michææ liber vnus. Ioel liber vnus.
Abdiæ liber vnus. Ionæ liber vnus. Naum
liber vnus. Abachuch liber vnus. Sopho-
niæ liber vnus. Aggæi liber vnus. Zacha-
riæ liber vnus. Malachiæ liber vnus.

Hic ordo Prophetarū eodē modo traditur in
primo conciliorū Tomo ex Gelasio. Sed & idem
seruatur in concilio Laodicensi, Florentino item,
& Tridentino. In canonicis Apostolorum, & in
cōcilio Carthaginēsi, apud Origenem, & Melito-
nem, ac deniq; apud Ruffinū in expositione Sym-
boli tantum recipitur duodecim Prophetarū scri-
ptura tacitis eorum nominibus, expressim tamē
nominatis quatuor maioribus prophetis: Esaiæ,
Hieremiæ, Ezechiele, & Daniele.

Hieremiæ cum Cinoth, id est Lamenta-
tionibus suis liber vnus.) Ab Origene liber
hic ita inter Canonicos numerat. Hieremias cū
threnis, & epistola. meminit & Cinoth in prolo-
go Galeato Hieronymus subindicans & cum li-
brum ab Hebræis inter canonicos cōfendi.

Danielis liber vnus.) De historia Susannæ, de
Hymno triū puerorū. De historia Draconis Be-
his, olim fuit equidē cōtrauersia, an haberent pa-
rem auctoritatē cum reliquo volumine Danielis:
cū & Hieronymus in Præfatione scribat, hæc
tria nō haberi apud Hebræos, & de Susannæ hi-
storia Origenes respondēs Africano, qui ad eum
scripserat, eā esse adulterinā, & à Daniele reicien-
dam, ostēdit non illegitimā, sed germanā potius
esse scripturam, quæ plurimum afferat vtilitatis,
auctoribus Eusebio lib. 6. cap. 31. de eccles. histor.
Nicephoro lib. quinto. cap. 21. Suida in dictione.
Africanus. Eandem Susannæ Historiam recepit,
& recipendam esse censet Cyrillus in lib. in Le-
uiticū. Verum de Hymno triū puerorū in cōci-
lio Toletano. 4. cap. 13. dicitur, eū in tota ecclesia
celebrari. Deniq; de histribus, quis olim nō fue-
runt

runt

rint in Canone, tñ ppter auctoritatē septuaginta interpretū, & Sanctorū, Doctorūq; virorū, qui post Christū statim ab initio nascentis ecclesie vñ fuisse testimonio ex huiusmodi scripturis, asseuerandū est, eas ecclesiā recepisse, vt publicē legantur, non tñ vt parem habeant auctoritatem ad demonstranda ea, quæ sunt fidei, cū his libris, qui canonici dicuntur: quæadmodū Ioā. Driedo censet lib. 1. de dogmatib. eccles. parte vltima.

Baruch liber: quia non legitur apud Hebræos, teste Hieronymo in præfatione in Hieremiā, ab Origene eodem Hieronymo, Rufino, Melitone Sardienſi, Augustino, & aliis omissus est: nec palam ecclesia eum recepit vsq; ad Synodū Florentinam, quæ, & post eam Tridentina scripturam hanc receperunt. Atq; ideo non est controuertēdum, an Canonica sit: cum ecclesia Catholica illam in Canonem receperit. Fuit autem Baruch Hieremię notarius, vt idem Hieronymus scribit. ex cap. 3. Hieremię.

Ordo librorum Noui testamēti, quos vniuersalis ecclesia obseruat: ex Gelasio apud Burchardum.

Evangeliōrum libri quatuor: secundum Matthæum liber vnus. Secundum Marcum liber vnus. Secundum Lucam liber vnus. Secundum Ioannem liber vnus. Actus apostolorum. Epistolę Pauli, numero quatuordecim. ad Romanos epistola vna. ad Corinthios epistolę duę. ad Galatas epistola vna. ad Ephesios epistola vna. ad Philippēses epistola vna. ad Colossenses epistola vna. ad Theſſalonicēses epistola vna. ad Timotheū epistolę duę. ad Titum epistolę duę. ad Philemonem epistola vna. ad Hebræos epistola vna. Apocalypſis Ioannis liber vnus. Petri Apostoli epistolę duę. Iacobi Apostoli epistola vna. Ioannis Apostoli epistolę tres. Iudę Zelotis Apostoli epistola vna.

Hæc item litera extat ex Gelasio in primo cōciliorū Tomo. Hi verō libri oēs recepti sunt & in cōcilio Carthaginēſi Tertio, in Florētino, & dein de in Tridēſino. Sed & olim à Clemente in Canonibus Apostolorū in canonem recepti fuere oēs præter Apocalypſim. quā Clemēs omiſſit. Cōciliū vero Laodicenū Ioānis itē Apocalypſim omittit: recipit tñ aſſ? Apſtorū: qđ paulo pōſt tractabim?. Secundum Marcum liber vnus.) Hoc euangeliū Marcū scripiſſe dictāte Petro, testis est O-

rigenes apud Eusebiū lib. 6. eccles. hist. c. 25. & Nicephorū lib. 5. ca. 16. idē Eusebius hoc aſſerit lib. 2. c. 14. & lib. 3. c. vlt. & lib. 6. c. 13. & lib. 3. c. 8. idē lib. 3. De demōſtratione euāgelica. ca. 5. Rursus Nicephorus lib. 2. ca. 45, & ca. 15. idē ex Clemēte Alexandrino lib. 4. c. 33. Nam & Petrus in epſa Marcum filium vocat. Salutat vos, inquit, in Babylone electa, aut ecclesia, quæ in Babylone est, & Marcus filius meus. Sed & Hieronymus Marcū Petri interpretem appellat in libro de ſcripto. ecclesiast. & quanuis teste Hieronymo in epſa ad Edibiam q. 3. olim à quibſdā non fuerit receptū vltimum caput huius euāgelij, ecclesia tñ illud, ſicut & alia vt canonicū recepit: nec est hac de re dubitandū, ſiqđ ab ſcriptorib? ecclesiasticis Latinis, & Grecis inter canonicas ſcripturas cōnumerat. Quod aduerſus Caietanū lib. 1. tradit Ambr. Catharin? Secundum Lucam liber vnus.) Scribit Eusebius lib. 3. c. 24. eccles. hist. Lucam hoc Euāgelij ſcripiſſe adiutū colloquio, conuietū, & familiarī cōſuetudine Pauli, cæterorūq; Apostolorū. idem tradit Nicephor? lib. 2. c. 45. ſed & Origenes paulo antē citat? apud eoſdē aſſeuerat, hoc euāgelij à Paulo laudatū fuiſſe, idq; Paulū gentibus ſcribi curauiſſe: vt tandē verē idem Nicephorus ſcripſerit, in d. ca. 45. Lucam euangeliū iuſſu Pauli cōpoſuiſſe. Sed & Pauli miniſtrū Lucam appellat Ireneus apud Eusebiū lib. 5. eccles. hist. cap. 8.

Secundum Ioannem liber vnus.) Hoc euāgelij Ioānes Apoſtol? ſcripſit ea ex cauſa, quòd publicatiſtrū Euangelistarū libris, quos, & ipſe Ioannes recipiendos eſſe cōſuit, fidē illis veritatis atteſtatus: deſiderari tñ in eis quædā dixit, quæ Saluator noſter initio prædicationis geſiſſet. Etenim tres illi reſtantūmodo Chriſti à vinculis Ioānis exorſi multa omiſerunt, quæ Ioānis vincula præceſſerūt: quæ tñ in euangeliū ſuū Ioannes reſtulit: ſecundū Eusebiū lib. 3. eccles. hist. c. 24. & Nicephorū lib. 2. ca. 45. Et præterea quia Ioānes animum aduertit, quòd ab aliis in euāgelij corpora ſatis eſſent expoſita, diuino ſpiritu vehementius agitatus ſpiritualia, & quæ Theologiæ, atq; diuinitatis ppria ſunt, accuratē protulit, & ſuum euangeliū cōpoſuit. Quod ex Clemēte Alexandrino adnotatū Nicephorus lib. 4. c. 33. & Eusebius lib. 6. ca. 13. idem ipſe ſcripſerat lib. 3. c. 24. Deniq; hoc euangelium ſcriptū fuit ad euertendas Ebionitarum, & Cerinthiorum hæreſes: quarum paſſim veteres Theologi meminere. idque Hieronymus tradit in ipſius Ioannis vita. cōmemorat Nicephorus lib. 10. hist. eccles. cap. 33. tempore Iuliani Imperatoris in ſpecu quodam ſub templi Hieroſolymitani fundamentis librum Euangelij ſecundū Ioannem inuētum fuiſſe. Cæterū de hi-

ſtoria

floria mulieris adulteræ, quæ cap. 8. Ioannis traditur, dubitarunt olim quidā, auctore Hieronymo dialog. 2. aduersus Pelagianos, ex eo quod in plerisque exemplaribus Græcis ea non contineretur. Ecclesia tamen caput hoc Ioannis, & historiā istam pari auctoritate, vt & alia ipsius Euāgelij capita recepit. Nam & Ambrosi⁹ in epistola ad Studiū, semper in ecclesia decantatam fuisse testat. Quo fit, vt aucter nimis Caietan⁹ asseuerauerit nō esse authenticam primam partem capituli octauī apud Ioannē, nec eiusdem auctoritatis, cuius & reliquum euāgelium.

Ad Hebræos Epistola vna.) Hanc epistolam canonicā esse, & ab eodem Apostolo Paulo scriptam fuisse, cōstat testimonio ecclesiæ, & summorum Pontificum. Hoc etenim titulo, & nomine inter Canonicos libros adnumeratur in canonibus Apostolorū in cōciliis Laodicensi, Carthaginensi Tertio, Florentino, & Tridentino. ab Innocentio Papa Primo, ad Exuperiū Tolosanū Episcopū, à Gelasio primo, cuius respōsum interpretamur, & Gregor. Nazanzeno in eo carmine, quod de libris sacris scripsit. Eandem epistolam à Paulo scriptā fuisse, & à Luca ex Hebræo in Græcam linguā translata: testis est, Clemēs Alexandrinus apud Eusebiū lib. 6. histo. eccles. c. 14. & Nicephorū lib. 4. cap. 33. Origenes item, quāuis de autore primū dubitauerit, fatef tñ, eius epistola sentētiā Pauli Apostoli esse: & meritō: non equidē frustra, nec temerē veteres eā Paulo adscripsisse. Et subdit vel à Clemente primo Pōtifice, vel à Luca ex Pauli Apostoli dictis eā editam, ac trāscriptā esse: sicuti ex eodē Origene referunt Eusebius lib. 6. eccles. histo. cap. 25. & Nicephorus lib. 5. ca. 16. idē verō Eusebius lib. 3. cap. 37. & Nicephorus lib. 2. ca. vlti. ex testimonio Clemētis Papæ primi hanc ad Hebræos epistolā Pauli Apostoli esse cēsent. Idem censura Parisiensis ex Damasceno, Athanasio, Chrysostomo, Theophylacto, & Isidoro probat: quemadmodū traditur à Claudio Guillando super eandē epistolā. Et ab Ambrosio Catharino lib. 1. cōtra Caietanū. Nec ipse video, quā rōne absq; temerariæ, & suspectæ opinionis labe post tot Cōcilia, tot Theologorū Decreta, & sentētiās dubitare quis possit, an hæc epistola Canonica sit, & an eius auctor fuerit Diuus Paulus: vt dubitat Caieta. scribens, nō posse ex huius epistolæ auctoritate diffiniri, si quod dubiū in fide Catholica emerferit: quod temerariū est, licet olim dubitauerit Hieronymus, & Caius quidā negauerit, eā esse Pauli: vt cōmemorat Nicephorus lib. 4. cap. 34. post Eusebiū lib. 6. cap. 21. quo teste lib. 3. cap. 3. & alij olim dubitarunt de huius epistolæ auctore.

Apocalypsis Ioannis liber vnus.) Rursus, & hunc librū esse Canonicū, & ab Apostolo Ioanne scriptū, non est nunc dubitandū: siquidē ab ecclesia, hæc cōtrouersia diffinita est in concilio Carthaginensi Tertio, Florentino, item & Tridentino, à Gelasio, & Innocētio summis Pontificib⁹, vt impiū sit hæc de re dubitare. Nam & in cōcilio Toletano Quarto cap. 16. ex cōicationis pœna indicitur ei, qui hunc librū, eiusq; auctoritatē nō receperit: pramittiturq; ibidem præscriptū esse à multis conciliis, & summorū Pontificū decretis librum istum Ioānis esse Apostoli: & quāuis olim fuerit hæc de re à quibusdā dubitatum: nempe à Dionysio Alexandrino Episcopo, auctoribus Eusebio eccles. histo. lib. 7. c. 25. & Nicephoro lib. 6. c. 21. & seq. tamē idē Eusebius lib. 6. c. 25. & Nicephorus lib. 5. cap. 16. ex Origenis testimonio, & ex Irenæo Eusebius lib. 3. c. 18. & Nicephorus lib. 3. ca. 9. ex Iuliano Martyre in dialogo cū Tryphone Iudæo, Eusebius lib. 4. c. 18. & Nicephorus lib. 3. hūc librū esse Ioānis Apostoli cōstātē asseuerant. idē scripserat Eusebius lib. 3. c. 24. tamē si meminerit cōtrouersia, quæ tūc tractabatur de eiusdē libri auctore, & auctoritate. Ruffinus itē in expositione Symboli. Isidorus, & plerique alij cōm ecclesiæ diffinitionē, ac traditionē sequuti librū istū inter Canonicos adnumerant, & Hieronymus de scripto. eccles. tradit, Ioannē Apostolū sub Domitiani persecutione in insulā Pathmum relegatum Apocalypsim scripsisse. idem tradidere Eusebi⁹ in Chronicis, & lib. 3. eccles. histo. c. 18. & Nicephorus c. 9. vt mirū nō sit, Clementē Papam huius libri in Canonibus Apostolorum nō meminisse: quum & is eo tēpore summū Pontificatū Romę obtineret: & fortassis nullā eius habuerit cognitionē. Obijtem Clemēs eo tēpore, quo Traianus Cæsar imperare cœpit. meminit tñ Clemēs euāgelij Ioānis, quod is Ephesi multō antē Apocalypsim scripserat. Conciliū autē Laodicenū etiam omisit Apocalypsim: sed nō est modō de ea re disputandū: cum sit satis librū istū, & olim, & hodie ab ecclesia inter Canonicos receptū fuisse.

Petri Apostoli epistola duæ.) De priori nulla vnq; fuit cōtrouersia: de posteriori verō anceps apud veteres fuit opinio, secundū Eusebiū lib. 3. cap. 3. & cap. 25. & Nicephorū lib. 2. cap. vlt. & Hieron. de scriptor. eccles. Origenem etiā, qui quidē auctores nihilominus eam Canonicā esse, & à Petro scriptā existimarūt. idq; modō dubiū nō est, nec de ea re iure potuit olim dubitari. Nam & à Clemēte Papa primo, ab Innocētio, Gelasio, à cōcilio Laodicensi, Carthaginensi, ac Tridentino, Petri Episcopi duę ei⁹ esse, & canonicę censent. idē Isidor⁹, August. Ruffinus, aliq; veteres Theologi fatent.

Iacobi

Iacobi Apostoli Epistola vna.) Rursus & de hac non est dubitandum: ab eisdem etenim Pontificibus, Conciliis, & auctoribus inter Canonicas titulo Iacobi numeratur: licet olim fuerit controuersum: testibus Eusebio, Nicephoro, & Hieronymo.

Ioannis Apostoli Epistolæ tres.) Hæ tres Ioannis Apostoli Epistolæ à Clemene Primo, Innocentio, Gelasio, & conciliis omnibus, & Theologis, quorum paulò antè meminimus, in Canonem receptæ fuere: licet de Secunda, & Tertia fuerit olim controuersia auctoribus Eusebio libr. 3. capi. 24. & 25. Nicephoro, & aliis modo citatis, ac Hieronymo in libr. de scriptori. eccles. qui hac de re ex auctoritate Papiæ dubitauit.

Iudæ Apostoli Epistola vna.) Hæc & in Canonem ab initio ecclesiæ à Clemente, & aliis, vt & reliquæ, recepta fuit: etiam si de ea fuerit dubitatum: vt Eusebius, Nicephorus, & Hieronymus testantur. Verum de Epistolis Canonicis, & Apocalypsi Nicephorus in dict. capit. vlti. inquit. Sed enim libri hi, tametsi controuersi ab antiquis sint habiti, postea tamen in omnibus, quæ sub cælo sunt ecclesiis, auctoritatem sacrosanctam, & irrefragabilem obtinuerunt, & tanquam principia, & elementa pietatis nostræ sempiterna permanserunt. Hæc Nicephorus de Apocalypsi, & de duabus Ioannis Epistolis adiciens, memor alterius Ioannis, qui post Apostolum Ephesinæ ecclesiæ præfuit: eius igitur presbyteri ecclesiæ Ephesinorum Secundam, & Tertiam Epistolam, & Apocalypsim insuper nonnulli esse somniarunt.

Ex Gelasio.

POST propheticas, & Euangelicas, atque Apostolicas scripturas, quibus ecclesia Catholica per gratiâ Dei fundata est, etiam illud intimandum putauimus, quod quantis vniuersæ per orbem diffusæ Catholicæ ecclesiæ vnus thalamus Christi sit, sancta tamen Romana, & Apostolica ecclesia nullis Synodicis constitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed Euangelica voce domini saluatoris nostri Primatum obtinuit. Tu es Petrus, inquit, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauis regni cælorum. Et quæcunq; ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo. Cui data est etiam

focietas Beatissimi Pauli Apostoli vasis electionis, qui non diuerso, sicut hæretici garriunt, sed vno tempore, vno eodemq; die, gloriosa morte cum Petro in vrbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter sapradictam sanctam Romanam ecclesiâ Christo domino consecrarunt, hancque omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Est ergo Prima Petri Apostoli sedes Romana ecclesia non habens maculam, nec rugam, nec aliquid huiusmodi. Secunda autem sedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius discipulo, & Euangelista consecrata est, ipseque à Petro Apostolo in Aegyptum directus verbum veritatis prædicauit, & gloriosum consummauit martyrium. Tertia verò Sedes apud Antiochiam eiusdem Beatissimi Petri nomine habetur honorabilis eo, quod illic priusquam Romam venisset, habitauit, & illic primum nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est.

Quibus ecclesia Catholica fundata est.)

Id est quibus scripturis, quas semel catholica ecclesia diuinas, & Canonicas esse declarauit, denunciavit, ac diffiniuit per spiritus Sancti gratiam, eadem ecclesia vtitur ad probandum probatione irrefragabili ea, quæ ad fidem, ac religionem Christianam attinent, & ad euertenda, quæ heretici quotidie aduersus Catholicam vniouem, eiusque Canones, ac Decreta comminiscuntur: sicuti explicuimus in huius capituli initio. Hæc etenim ratione diuinæ scripturæ propter irrefragabilem, ac sacrosanctam auctoritatem principia, atque elementa pietatis, ac religionis nostræ dici iure optimo poterunt, ac dicuntur à Nicephoro Græco ecclesiasticæ historiæ auctore libr. 2. capite vltimo.

Vnus thalamus Christi sit.) Ecclesia igitur Catholica dicitur, id est vniuersalis: quod protendat palmites suos in quælibet loca, & tempora, continuata sub vno duce inuisibili Deo, in vniuersitate fidei, & religionis: quæ quidem societas in orbem semper fuit, & erit vsq; in consummationem sæculi. Matth. capi. 14. prædicabitur euangelium re

gnim

gni in vniuerso orbe in testimoniū omnibus gen-
tibus, & tunc veniet consummatio. idem probat-
ur Lucæ cap. 24. & Actor. cap. 1. erit enim, & fuit
Catholicæ, & vniuersalis ecclesiæ per totum or-
bem, omnesque gentes diffusæ vnus thalamus
Christi. Vna inquam fides, vnū baptisma, vnus
Deus, vnum caput Christus. Ex quo totum cor-
pus compactum, & connexum per omnem iun-
cturam subministrationis secundum operatio-
nem in mensura vniuscuiusque membri augmē-
tum corporis facit in ædificationem sui in chari-
tate: teste Paulo ad Ephes. cap. 4. Deinde manife-
stum est, & veteris, & noui testamenti vnam, ean-
demque ecclesiam esse fundatam super fundamē-
tum prophetarum, & Apostolorū, hoc est Chri-
stum, qui vtriusque testamenti, & vtriusque po-
puli fundamentū est, & lapis ille angularis, quo
vterque populus connectitur: iuxta Psalmistam.
Psalm. 117. Ceterū vbi Christus de audiēda eccle-
sia præcipit, vel patres post Apostolos de aucto-
ritate ecclesiæ differunt, ecclesia consideranda est,
vt complectitur omnes, qui habent communio-
nem fidei, doctrinæ, & aliorum, quæ his adhærēt
ex vniōne per fidē, per quam omnes fideles sunt
grex sub vno pastore: vt sit iuxta hunc sensum
ecclesia populus in vnam professionem fidei co-
hærens, saltem secundum vniōnem professionis,
& visibilem quandam Christianæ fidei formam:
in quo cœtu & bonos, & malos dicimus esse per-
mixtos, qui & si non sint colligati omnes vnitate
spiritus, & vinculo charitatis, colligati tamen
sunt secundum vniōnem vnius signaculi fidei, &
corporaliter coniuncti secundum visibilia pieta-
tis sacramenta. Hanc etenim ecclesiam, quæ au-
dienda est, & cuius auctoritas sequenda, nobis o-
portet esse cognoscibilem, atque adeo visibilem.
Hæc denique est illa ecclesia, quæ apud Matthæū
capit. 13. comparatur faginæ missæ in mare, & ex
omni genere piscium congreganti: & apud eun-
dem decem virginibus cap. 25. ē quibus quinque
erant fatuæ, & quinque prudentes. Sunt ergo ma-
li in ecclesia Dei non secus, quā palea in frumē-
to ex Augustino in lib. de baptismo, cap. est vni-
tas. de consecrat. distin. 4. eodem Augustino de
fide ad Petrum. capit. 43. repetitque idem auctor
hanc sententiam, quam de ecclesia adscripsimus
sæpē aduersus Donatistas. & in lib. de vera relig.
cap. 6. & præcipue in lib. vno. contra epistolam
Peculiani de ecclesiæ vniūte. Synodus etiam Con-
stantiensis aduersus Ioannis Hus errores, sessio
no. 15. diffiniuit, bonos, & malos, peccatores, ac
iustos ad ecclesiam, eiusque vniōnem, quæ fide cō-
stat, pertinere: sed & Synodus Tridentina, sessio
ne. 6. cap. 15. & can. 28. contra Lutheranorum hæ-

reses, pronunciauit, per peccatum mortale fidem
non amitti, eamque tunc, quāuis mortua sit, nec
vina dici possit, veram tamen esse fidem, quæ suf-
ficiat, vt quis dici verē possit Christianus. qua de
re ex Iuniorib⁹ tractauere Alfonso Castro lib.
de hæresibus verb. ecclesia. Dominic. Soto lib. 2.
De natura, & gratia. capi. 7. & 8. præter hos con-
cilium Colonienſe in expositione Symboli.

Primum obtinuit.) Probat Gelasius Petri,
11 & Romanorum pontificum, qui ei succedūt, pri-
matū ex diuina institutione vim obtinuisse: non
equidem humanis constitutionibus: id verō de-
ducit ex verbis Christilesu apud Matthæ. capit.
16. idem Nicæna sacrosancta Synodus in præfa-
tione asseuerat. Quæ quidem assertio Catholica
est, multisque aduersus hæreticos testimoniis sa-
cræ, ac diuinæ scripturæ, conciliorum, veterum-
que Theologorum auctoritate stabilitur, ac de-
fenditur à Ioanne Rosenſe contra Lutherum ar-
ticul. 25. Ioanne Ecchio in eo libro, quem de pri-
matu Petri diligentissime scripsit. ab Alfonso de
Castro in lib. de hæresib. dictione. Papa. 1. Remū-
do Rufo in defensione contra Carolū Molin-
ærum. Extat hac de re diffinitio Constantiensis
concilij, sessio. 8. & concilij Florentini sub Eū-
genio quarto. vt tandem hæreticum sit contra-
rium asseuerare. Anacletus Pontifex Romanus,
qui post Linum Petro successit in epistola. 3. ad
omnes Episcopos. eandem assertionem tradit, a-
pud Gratianum. 22. distin. quam hoc in loco ex-
ponit Gelasius. Eusebius lib. ecclesi. histo. 2. capi.
14. Petrum appellat τῶν ἀποστόλων ἀρχιδύναμις πρῶτος, id est omnium Apostolorum principem. Nice-
phorus libro. 2. capit. 14. scribit, Petrum τὸ πρῶτον
καὶ τῶν ἀποστόλων ἱεραρχία τῆς ἐκκλησίας, id est, primas
inter Apostolos consequutum: vt interpretatur
Ioannes Langius, aut, quod parum differt. Petrū
in omnes Apostolos primatum à Deo habentē.
τὸ πρῶτον. Latine quidem rectē primatum dicere
possumus: quemadmodum & primas, aut secun-
das dicimus aliquem obtinere subintelligentes
partes. Plinius libro. 3. capi. 12. inquit. Primatum
mutauit Cæsar. Marcus Varro lib. primo. de re
rustica. capi. 7. alij dant primatum bonis pratis.
quibus in locis, & aliis, quæ missa facio, prima-
tus apud Latinos dicitur Primi, summi que loci
auctoritas. Græcè itidem primatus πρῶτος plura-
li numero dicitur. Nam apud Demosthenem in
oratione pro Phormione. πρῶτος dicitur lega-
tum, quod pater maximo, aut maiori filio dedit.
Et in oratione in Boeotum pro iure præcipuo
maioris filij idem Demosthenes accepit. apud
Suidam λαμβάνειν βασιλείαν καὶ πρῶτος est equi-
dem regnum adsequi iure primogenij, & maiora

D

tus.

tus. Est denique *πρωτεύς* ius praelationis, quod ratione maioris ætatis, aut senectutis, primi, aut summi loci alicui defertur. Plutarchus in eo libro, quem scripsit, vtrum seni sit gerenda respublica: delationem honoris, quæ ratione temporis, aut ætatis, vel ab ipso tempore datur, appellari dixit *πρωτεύς* à multis, sed proprius ac verus dici *πρωτεύς*. in canonibus verò, ut dixi, plurali numero adsumitur hæc dictio, ut significet praelationem, prærogatiuam, aut privilegia, quæ iure summi, primi quæ loci, vel in prouincijs, vel in toto orbe ecclesiasticis principibus conceduntur, aut diuinitus esse cõcessa probatur à summis Pontificibus, vel Synodis vniuersalibus. in concilio Nicæno ca. 6. Græcè *τὰ πρωτεύοντα*, ecclesiæ Antiochenæ, & aliarum, quæ in prouincijs primum locum obtinēt, dicuntur, quæ apud Gratianum. 65. dist. cap. mos antiquus, privilegia Latine appellatur. Quod parum refert, modo privilegia illa intelligas, quæ ad praelationem primatus pertinent. Nam de his canon agitatur; ideo Remundus Rufus verè existimat, potuisse commodè ex Græco canone veriti primatum. Sed & idem Rufus admonet legendum esse apud Gratianum. Mos antiquus perduret imperandi modo: quum ex Græco codice concilium iubeat, consuetudines antiquas valere, vim suam, & robur habere: nec tantum mores narret, sed etiam prober. ita enim scriptum est. *τὰ ἀρχαία ἡμῶν ὑποῖτα*. id est antiquæ cõsuetudines perdurent. Concilium etiam Constantinopolitanum cap. 3. censuit, post Romanam ecclesiam Constantinopolitanam *τὰ πρωτεύοντα τὸς τῶν ἄλλων*, id est praelationem honoris, habere, aut primatum. Græca etenim dictione de primatu Constantinopolitanæ ecclesiæ tractantes etiam vsi fuere Sozomenes lib. 7. ecclesiast. histo. cap. 9. & Nicephorus lib. 12. cap. 13. & Socrates lib. 5. cap. 8. Etenim sicuti diuinitus Romana ecclesia, eiusque Pontifex in toto orbe primatum obtinet: ita & cõcessione ipsius, vel conciliorum canonibus, aliquot episcopi, aut Pontifices in prouincijs primatum in alios Episcopos obtinuerunt: ut tandem similitudo Primatum, Patriarcharum, aut Archiepiscoporum cum Romano pontifice in hoc tantum detur, quod quemadmodum in omnes totius orbis Episcopos summus ecclesiæ Romanæ præsul primatum à Deo obtinuit, ut Petri successor, ita & primates in prouincijs erga Episcopos aliosius praelationis obtineant. Non est tamen concedenda similitudo in radice. & auctoritate huius praelationis, nec in ipsius maiestate, aut extensione: siquidem primatus Papæ competit ex diuina institutione, & in totum Christianum orbem protenditur, ac vires habet: Primatus verò aliorum Ponti-

ficum iure humano. & in prouincijs tantum Episcopos, aut regionis praelatos conceditur: ex quo poterit lector expendere veram interpretationem Nicæni concilij in dist. capi. Mos antiquus.

Sed vno tempore, vno eodemque die.)

12 Vltimo Neronis anno ipse Caesar primam in Christianos persecutionem molitur, in qua Romæ eius iussu Petrus, & Paulus, ille cruci affixus pedibus in sublime eleuatis, & capite in terram verso, hic gladio mortem martyrio subierunt: teste Eusebio in chronicis, cui & Hermanus Contractus, Platina, & alij accessere. Sed hos ecclesiæ principes eodem tempore martyrio fuisse perfunctos ex testimonio Dionysij Corinthiorum episcopi probat Eusebius lib. 2. histor. ecclesi. cap. penulti. & post eum Nicephorus lib. 2. cap. 37. qui cap. præcedenti, scripserat, hoc illustre martyrium eodem tempore, eodemque die contigisse. Id ipsum Eusebius, & Platina sentire videntur. Sed & præter Gelasium, & Nicenam Synodum in præfatione Diuus Hieronymus de scriptoribus ecclesiæ commemorat, Paulum decimoquarto Neronis anno, eodem die, quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatum fuisse, anno post passionem Domini tricesimo septimo. Ex quibus deducitur, Petrum, & Paulum occisos, & martyrio coronatos fuisse Anno à natiuitate Domini septuagesimo. Quod Eusebius, Contractus, & alij fatentur. Sed & Ioannes Zonaras in Nerone tradit, quosdam existimasse, hoc martyrium eodem tempore contigisse: alios verò eodem die, sed anno diuerso. De die verò huius Martyrij præclarissimi præstat nobis irrefragabile testimonium ecclesiastica traditio, quæ probat, id contigisse Romæ Tertio Calendas Iulias: id est vicesimanona die Iunij. Nam & ecclesia Catholica hoc die horum Apostolorum commemorat martyrium. Extat hac de re inter alia, quæ de rebus ecclesiasticis tractantur, Græcæ linguæ fragmentum quoddam, vbi Apostolorum Petri, & Pauli mors ascribitur diei quintæ Panemi mensis, quæ & illic apud Romanos dicitur esse Tertio Calendas Iulias: annus verò numeratur tricesimus sextus à Iesu redemptoris nostri passione. Mensis tamen Panemus apud Macedonas idem est qui apud Romanos Iulius, auctore Suida. cui suffragantur Eusebius lib. 8. ecclesi. histor. Euagrius lib. quarto. capi primo. Nicephorus lib. 17. capit. primo. & Anselmus lib. secundo. de imagine mundi capit. 6. Ut tandem hac ratione obseruata quinta dies Panemi mensis esset quinta dies Iulij, non vicesimanona Iunij. Verum illud est adnotandum, menses, quibus Macedones, Græci, & alij vtuntur, non omnino ad exactam rationem cum nostris

stris conuenire: imò & apud ipsos Græcos variè considerari, & adsumi. Et ideo reprehensione non carèt qui mensem mensi comparare conati sunt: quasi ad scrupulum inter se respondeant. Nec mirum erit, in ea commemoratione huius martyrij, quam ex Græcis fragmentis obseruauimus, Panemum mensem incipere à vicesima quinta die mensis, qui apud nos dicitur Iunius: esseque eius quintam diem nostri Iunij vicesimam nonam. Comparatur verò tunc Panemus mensis Iulio, quia eius maxima parsei conuenit, & iuxta dierum maiorem numerum respondere videatur. Sed & apud Demosthenem in oratione de corona ex epistola Philippi regis Macedonum cõstat, à Corinthiis Panemum mensem dici eũ, qui à Macedonibus Lous, ab Atheniënsibus Boedromion dicitur, qui dubio procul apud Romanos est Augustus. Rursus Plutarchus in Camillo scribit, à Bœotiis Panemũ mensem dici Iulium. Idemque Plutarchus in Aristide, nisi codex fallit, satis probat, apud eisdem Bœotios Panemũ mensem adhuc septem, vel octo dies adsumere ex eo mense, qui ab Atheniënsibus Boedromion, à Romanis Augustus dicitur: siquidem vicesimam septimam diem Panemi mēsis apud Bœotios, quartæ diei mensis Augusti, & Boedromionis apud Athenienses comparat. Tametsi Latinus Plutarchi interpres minus exacte rationem istam ex Græco codice deduxerit. Hinc denique vera interpretatio constat canonis vicesimi ex concilio Antiocheno apud Gratianum. 18. dist. capit. propter. & Iuonem Carnotensem lib. quarto. Burchardum lib. primo. capit. 44. ex vulgari etenim lectione quæ extat in Gratiano, & in concilio ex secunda editione deducitur, diem, qui nobis est idibus Octobris: id est decimus quintus, esse apud Macedonas decimum mensis Hyperberetæi: quod Andreas Alciatus nullo adducto testimonio ad discrimen istud adnotauit lib. primo. parerg. capit. 48. In ipso verò concilio ex prima editione, & apud Burchardum dies decima quinta mensis Hyperberetæi dicitur illa, quæ apud nos est, idibus Octobris: atque ita conuenit omnino Octobri mensi, Hyperberetæus Macedonum mēsis apud Suidam. Ex quo in dict. canone. & capit. propter. vera lectio restituenda est, ubi mensis hic falsò dicitur Hyperbericus: ut & apud Anselmum eodem ferme errore Hyperboreus. Burchardi verò liber veræ lectionis vestigium habet. Sed & Iosephus lib. 3. de antiquit. capit. 10. mensis Hyperberetæi apud Macedones meminit scribens, cum conuenire septimo Hebræorum mensi.

Secunda autem sedes apud Alexandriam.)

Egesippus inter scriptores ecclesiasticos vetustissimus, vicinusque Apostolorum ætati, teste Hieronymo, quiq; floruit sub Pio Antonino, aucto-ribus Eusebio lib. quarto. eccles. histo. capit. 11. & Nicephoro lib. eodem capit. 7. quatuor orbis præcipuas ciuitates connumerans libro 3. de excidio Hierosoly. capit. quinto. scribit, primum locum obtinuisse Romam, secundum Alexandriam, Tertium Constantinopolim, Quartum Antiochiã. Quæ tamẽ, ut illic adiicitur, olim tertium locum obtinuerat, priusquam Constantinopolis ciuitas Byzantium creuisset. Hæc apud Egesippũ ex translatione Diui Ambrosij, quæ ab ipso latino interprete partim addita fuisse vel ex eo existimauerim, quod ætate Egesippi Byzantiũ nondum tanti nominis fuerit, nec Constantinopolis diceretur. Atque ideo ex Egesippo istud erit obseruandum, Primum locum Romam, Secundum Alexandriam, Tertium Antiochiam tunc obtinuisse: qua in re cum Gelasio conuenit Egesippus. Quod verò de Constantinopoli scribitur, Diuo Ambrosio, eiusque ætati tribuendum est. cæterum quod Gelasius hoc in loco tradit, scripserat prius Anacletus Pontifex summus in epistola 3. ad omnes Episcopos. capi. sacrosancta. 22. dist. 11. & profiteretur Nicæna Synodus in præfatione: tametsi Zonaras historicus scribat, Constantinum Magnum, primum Patriarchatus locum post Romam dedisse Constantinopoli. qua in re variat edictum Constantini apud Gratianum in capi. Constantinus. 96. dist. 11. Et in primo conciliorum Tomo. & apud Alber. in. l. 1. §. in initio. ff. de off. præf. vrb. Nullibi tamen Constantinopolitana ecclesia ex eo edicto præfertur Alexandrinæ: imò nec Antiochenæ. qua in re nõ satis certa tradit Eugubinus de donatione Constantini lib. primo. pagina. 55. nume. 43. Verum in concilio Constantinopolitano Primo. can. 5. sub Papa Damaso datus est primatus honoris post Romanam ecclesiam Constantinopolitanæ, ut inter Patriarchas Archiepiscopus Cõstantinopolitanus primum locum post Romanum Pontificem obtineret. Huius canonis meminere Sozomenes lib. septimo. eccles. histor. capi. 9. Socrates libro quinto. capit. 8. Zonaras in. 3. Annalium Tomo in Theodosio. Nicephorus lib. 12. capit. 13. & Gratianus. 22. dist. cap. Constantinopoli tang. Idem statutum fuit in quarta Synodo generali apud Chalcedonem actione. 16. quod & Nicephorus refert lib. 15. capit. 7. & ultimo. post Eua- grium lib. 2. capi. 4. & ultimo. quorum canonum sensum meminit Iustinianus idem priuilegium Constantinopolitanæ ecclesiæ cõmemorans in Nouella. 131. Idem postea repetitum fuit in concilio

D 2 lio sexto

lio sexto generali Constantinopoli celebrato sub Agathone Papa can. 36. capi. renouantes. 22. dist. & ab Innocentio Tertio Romæ in concilio generali capit. antiqua. de priuileg. quo in loco summus Pontifex omnia Romana ecclesia, quæ super omnes alias potestatem, & iurisdictionem habet, quatuor sedes Patriarcharum iuxta ordinem priuilegij, & prælationis connumerat, vt Prima sit Constantinopolitana, Secunda Alexandrina, Tertia Antiochena, Quarta Hierosolymitana: quam & sexta Synodus à Romana incipiens quintam, & vltimam nominauerat inter Patriarcharum sedes. De quibus interpretes iuris Pontificij multa tradidere, & post alios Chassanæus in Catalogo gloriæ mundi. 4. parte. consideratione. 9. Illud tamen mirum videri poterit, cur Gelasius prætulit Alexandrinam ecclesiam Constantinopolitanæ, idemq; fecerit Ambrosius: cum & tunc ex Synodis Constantinopolitana Prima, & Chalcedonenſi data eſſet ecclesiæ Constantinopolitanæ prælatio hæc, vt prior eſſet Alexandrina. Quod si dixeris à Leone primo summo Pontifice illud prælationis ius reuocatum fuisse, & Alexandrinæ ecclesiæ restitutum: cur equidem post Leonem ante sextam Synodum Iustinianus Cæsar ex canonibus ecclesiasticis in dict. Nouella, quæ extat titu. de eccles. titulis. asseuerat, ius hoc prælationis Constantinopolitanæ ecclesiæ, vt prior sit Alexandrina, eidemq; præferatur, competere? Iustinianus tamen animo in Constantinopolim urbem propensissimo, vtque ei beneuolentissimè faueret, Chalcedonenſis Synodi, & Constantinopolitanæ primæ canones sequutus fuit, eoque iure pronunciauit, Constantinopolitanam ecclesiam præferendam fore Alexandrinæ. Gelasius verò & si sciret, quid ea de re in his Synodis fuisset statutum, maluit Leonis Papæ diffinitionem sequi. Iserenim, vt constat ex actis Chalcedonenſis Synodi, & ex epistola. 57. & 59. licet confirmauerit concilij Chalcedonenſis canones ad fidem pertinentes, decretum hoc de prælatione Constantinopolitanæ ecclesiæ noluit admittere, nec probare: imò Alexandrinæ ecclesiæ ius prælationis quo ad Constantinopolitanam restituit. Ex Ambrosio fortassis illud deduci poterit, Primum locum obtinuisse Romam, Secundum Constantinopolim, Tertium Alexandriam, Quartum Antiochiam. Tantum etenim commemorat, olim quartum locum habuisse Constantinopolim, priusquam ipsa urbs creuisset: at postea dat vltimum, & quartum locum Antiochiæ: nec palam explicat, an Alexandria fuerit prælata Constantinopoli, an è contrario Constantinopolis Alexandria: tamen si tempore Ambrosij ex concilio Ni-

cæno Alexandria prælata fuit Constantinopoli: & rursus ex concilio primo Constantinopolitano Constantinopolis Alexandria: sed hoc conciliū an fuerit celebratū priusquam D. Ambrosius è Græco in Latinū verterit Egesippum, dubitari poterit: atque ideo verba Ambrosij poterunt intelligi vel secundum concilij Nicæni diffinitionē, vt habeat secundum locū Alexandria post Romam: cum nondū cōſtet, an ea prælatio fuerit reuocata eo tempore per Synodum Constantinopolitanam primam, vel ea reuocatio fuerit apud occidentales prælatos probata, & recepta. Nec enim de Chalcedonenſi Synodo tractandum est quo ad Ambrosij opinionē, cum dubio procul nondū eſſet celebratū. Quod si Ambrosij verba intellexerim⁹ eo in sensu, vt Constantinopolitana ecclesia sit Alexandria prælata eo tempore: dicemus Ambrosiū scripsisse illud opus post Synodum primam Constantinopolitanam, quæ diuini Ambrosij ætate, & postq̃ is fuerat Mediolanensis Episcopus electus cōgregata fuit. Ex quibus lector satis poterit intelligere, quæ fuerint hac de re vicissitudines, vt parum necessarium sit quod Gratianus in dict. cap. renouantes. voluit adnotare, minimè expendēs, quæ fuerint olim de prælatione inter has ecclesias controuersie. Quæ quidem sunt diligenter obseruanda, quanuis aliter hanc controuersiam, & litem componere conetur Franciscus Torrenſis in lib. de canonibus sextæ Synodi. apud quem præter alia multa & illud obseruandū erit, in capit. renouantes. 22. dist. falsò legi, petimus, vt Constantinopolitana sedes similia priuilegia, quæ inferior Roma habet, accipiat. Imò legendum eſſe, quæ senior Roma habet. ex Græcis codicibus, & vetustissimis exemplaribus.

Ex capite sequenti.

- 1 *Nicæna Synodus, quo tempore fuerit celebrata?*
- 2 *Synodus secunda Constantinopolitana.*
- 3 *Synodus tertia Ephesina.*
- 4 *Synodus quarta Chalcedonenſis.*

Rursus ex Gelasio de quatuor concilijs vniuersalibus, quæ prima fuere. . . Cap. 15.



Quantum aliud fundamentum nemo possit ponere, præter id, quod positum est: quod est Christus Iesus, tamen ad ædificationem nostram eadē Sancta Romana ecclesia post illas

illas veteris, & noui testamēti, quas regulariter suscepimus, etiā has suscipi nō prohibet scripturas. Sanctam Synodū Nicēnam trecentorum decem, & octo patrum mediante Maximo Cōstantino Augusto, in qua Arrius hēreticus cōdemnatus est. Sanctam Synodū Constantinopolitanam mediante Theodosio Seniore Augusto, in qua Macedonius hēreticus debitā damnationē accepit. Sanctam Synodū Ephesinam, in qua Nestorius dānatus est, cum cōsensu beatissimi Celestini Papæ mediāte Cyrillo Alexandrinæ sedis antistite, & Archadio Episcopo ab Italia destinato. Sanctam Synodū Chalcedonensem mediāte Martino Augusto, & Anatolio Cōstantinopolitano Episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychniana hēreses simul cū Dioscoro, eiusq; complicibus damnatæ sunt. Sed etsi quæ sunt cōcilia à sanctis patribus hactenus instituta, præter istorū quatuor auctoritatem & custodienda, & recipienda decreuimus. Hæc Gelasius.

- Sanctam Synodum Nicēnam.) Quauis
 1 Nicēnam Synodū aliquot cōcilia præcesserint, quorū quædam fuere provincialia, quædam ferè generalia, quædam vniuersalia ratione auctoritatis: & conciliorū vniuersalium quo ad auctoritatem origo processerit ab ipsorū Apostolorum tēporibus. Actor. ca. 15. Vniuersalia tñ concilia rōne auctoritatis simul, & congregationis, ætate Cōstantini Magni primum inceperunt, omniūq; prima Synod' verè vniuersalis, & Oecumenica fuit hæc Nicēna, cuius à Gelasio mentio fit hoc in capite. Etenim teste Isidoro lib. 6. Etymol. capi. 16. cuius Gratianus meminit cap. 1. dist. 15. Canones conciliorū generalium à temporibus Cōstantini cœperunt. Cōstantinus etenim Magnus primus omnium permisiit Epīs totius orbis, vt in vnum locum cōuenirēt, ac conuenire possent: cum ante ipsum sequentibus in Christianos imperatoribus minimè possent ecclesiæ Catholicæ præfules in vnū conuenire locū, vt plebē Christianā docerēt, ne in diuersas hēreses scinderetur: quemadmodum & idē Isidorus testatur. qua ratiōe frequentissimè multis in locis Nicēna Synodus omniū prima censetur. cap. qm̄ sanctæ. ca. Sctā. ca. sexta. 16. dist. 1. nos reddentes. §. suscipimus. C. de summa trini. l. quicunque. C. de hēret. Authen. de ec

clesitu. in principio. qua de re diligenter tractat illustis admodū, multisq; titulis obseruatissimus Didacus Alaua, & Esquiuel. olim Abulensis, nūc verò Cordubensis ecclesiæ præful ornatissimus, ex iuris Pontificij, ac Cæsarei disciplina laboreq; indefesso, cui Salmaticæ in celebratissimo sanctissimi Saluatoris collegio operam dederat, ad multam puectus eruditionem, quæ eū tot apud Cæsarem Carolum, eiusq; primogenitū Hispaniarū Regem Philippum magistratibus insigniter, maximaq; cum laude gestis, illustrissimū fecit. Is inquam in lib. 1. de conciliis. capit. 1. plurima tradit de conciliorum origine, deq; eorum antiquitate, ex quibus & nos hoc in loco multa mutuabimur ad Gelasij interpretationem, nonnullaque adiciemus ex veterum historicorū monumētis. Trecentorum decem, & octo Patrum.) Idem constat numerus ex epistola Syluestri Papæ ad Nicēnam Synodum. idem scribere Eusebius & Hermanus Cōtractus, in chronicis, Theodorus lib. primo. cap. 7. Socrates lib. primo. capit. 9. Rufinus lib. 10. histo. eccles. capi. 2. Platina in Syluestro. Isidorus lib. sexto. Etymol. capi. 16. capit. primo. 15. distin. Isidorus item in princip. concil. cap. primo. 16. dist. Beda de temporib. cap. 65. cap. sexta Synodus. 16. distin. Sed & Sozomenes lib. primo. cap. 17. testatur, trecentum, & viginti Episcopos cōuenisse in ea Synodo. Socrates lib. primo. cap. 7. numerum Episcoporum excessisse trecentum scribit, ex Eusebio lib. 3. de vita Cōstantini. apud quem legitur, multitudinem Episcoporum excessisse numerum ducentorum, & quinquaginta. rursus Nicephorus lib. 8. capi. 14. asseuerat, congregatos fuisse circiter trecentum, decem, & octo Episcopos. Præter hæc Damasus apud Gratianum in capi. hanc. 10. quæst. 1. & monachorum regula cap. de contemplatione. huius Synodi facta mentione trecentum Episcopos cōnumerant. quos iure optimo poteris comparare trecentum illis viris iudicio diuino electis, qui duce Gedeone Madianitas: idest Arrianos ecclesiæ infestissimos hēreticos, euerterunt, & profligarunt. Iudicum cap. 7. aut potius trecentum decē, & octo vernaculis Abrahæ, quibus beatus Abrahā tot hostium millia fide debellauit. Genes. cap. 14. quo testimonio vtitur hac in re Liberius Papa in Epistola ad orientales: cuius meminit Nicephorus lib. 11. cap. 8.

Mediāte Maximo Cōstantino Augusto.) Hanc sacrosanctam Synodum congregatā fuisse sub Cōstantino Magno, conueniunt omnes, nec id negari poterit. Quo verò anno fuerit celebrata adeo cōtrouersum est, vt nihil certum hac de re diffiniri possit, quauis constet ex epistola

Osij Cordubensis Episcopi, quæ huius concilij canonibus adiicitur, canones, aliaq; eius Synodi decreta missa fuisse ad Syluestrum Papam Paulino, & Iuliano consulibus. Idem consulum titulus canonibus huius Synodi præmittitur in Primo conciliorum Tomo. Qui quidem consules cõueniunt, auctoribus Cassiodoro, & Haloandro anno decimo septimo Imperij Constantini. Annus verò decimus septimus Imperij Constantini est à Natiuitate Christi tricentismus vice simus sextus iuxta eiusdem Haloandri, Eusebij, & Ioã. Lucidi chronologiam, A Era tamen præscripta his canonibus, & consulibus eisdem tricentesima sexagesima tertia, non omnino conuenit huic numero, sed anno potius Domini tricentesimo vice simo quinto. sed & Socrates libr. 1. cap. 13. & Nicephorus libr. 8. cap. 26. scribunt, hoc concilium incidisse in annum sextentimum tricesimum sextum ab Alexandri Magni principatu, in quo cõsules erant Paulinus, & Iulianus. Ex quibus auctoribus illud adnotauerim, quod de consulibus tradidere, vt conueniant his, quæ paulò antè obseruauimus. Quod verò de annis ab Alexandri imperio scribunt, non satis certum est: quemadmodum statim tractabit. Cæterum Sozomenes libr. 1. cap. vlt. Cassiodorus libr. 2. tripart. capit. 14. & Nicephorus libr. 8. cap. 26. commemorant, Constantinum Magnum Nicææ peracto concilio statim Vicennalia celebrasse, Episcoposq; omnes Synodi conuiuium excepisse. Socrates verò libr. 1. cap. 16. & ex eo Cassiodorus libr. 2. tripart. cap. 18. nulla facta conuiuij mentione asseuerat, statim peracto concilio Vicennalia Constantinum celebrasse. Qua quidem ratione adducor, vt existinem, Synodum hanc Nicænam initium habuisse anno decimo septimo Constantini, vel paulò antè, peractam verò fuisse anno vice simo eiusdem principatus. Nam & ipse Nicephorus scribit, Synodum annis tribus, & paulò longius actam esse. Sic si nẽ Ioãnes Abb. tradit, hanc Synodum celebratam esse anno vice simo Constantini, qui conuenit anno Domini tricentesimo vice simo nono. Potuit enim Abbas Biclariensis tempus, quo Synodus finita fuit obseruasse: atq; hæc mihi certior opinio videtur. Ex qua asseuerari poterit, hanc Synodum finem accepisse anno vice simo Constantini, aut paulò antè ppe anni decimoni exitum: annis verò tribus, vel quatuor actam esse: atq; ideo coeptum vel anno decimo septimo Constantini, vel decimo sexto, vel decimo quinto: præsertim si rationem habeamus eius temporis, quo Imperator decreuit, Synodum istam celebrandam fore. Denique Eusebius in chronicis eius congregationẽ tribuit anno decimo quinto Constantini, & à Chri

sti natiuitate anno tricentesimo vice simo quarto: A Era verò conuenit anno Domini tricentesimo vice simo sexto. Consules anno tricentesimo vice simo sexto. Quod equidem discrimen oriri potuit vel ex varia cõsulum obseruatione: neq; enim chronologi hac in re vbiq; conueniunt: vt constat ex Dionysio Halicar. T. Liuius, Cassiodoro, Haloandro, & Glareano. vel ex tempore, quo Synodus ista Nicææ mansit illic congregata, vel fortassis ex eo, quòd non omnino conueniat inter historicos de initio principatus Constantini. Siquidem Socrates libr. 1. cap. vlt. scribit, Constantinum Anno tricentimo primo Imperij mortem obiisse, anno secundo Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ octauæ, vice simo secundo die mensis Maij Feliciano, & Tatiano consulibus: quos consules, & vice simum primum diem mensis Maij morti Constantini adscribit Nicephorus libr. 8. cap. 54. Annum tamen refert in secũdum Olympiadis ducentesimæ octuagesimæ septimæ. Sed error fuit fortassis scriptoris: & tamẽ Hieronymus, Haloander, & Ioan. Lucidus eius mortem adscribunt anno secundo Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ nonæ. Hieronymus quidem Anno Domini CCCXL. Haloander, & Lucidus Anno domini CCCXXXIX. à quibus etiam differt Hermanus Cõtractus in chronicis. Nicephorus verò libr. 8. cap. vlt. asseuerat, Constantinum mortem obiisse anno Imperij XXXII. & à Natiuitate Domini CCCXLII. ex quo Vicennalia Constantini conueniunt Anno Dñi XXX. aut XXIX. Nos hac in re sequuti sumus eam tẽporisationem, quæ nobis visa fuit apud auctores frequentior, quæq; magis conueniret his, quæ de hac Synodo ab eisdem tractantur. Quam ob rem huius concilij solutionem, & finem tribuimus anno Domini tricentesimo vice simo nono, initium verò anno Domini tricentesimo vice simo quinto, aut vice simo quarto secundu Eusebium. Nam quod Hermanus Cõtractus, & Ioan. Lucidus tradidere tribuentes hanc Synodum anno Domini tricentesimo vice simo secundo, non satis conuenit exactæ rationi temporũ: quemadmodum nec quod Nicephorus scribit de tertia indictione. Ea etenim indictio conuenit Anno domini tricentesimo tricesimo: nec potuit conuenire anno illi, quo cõsules fuere Paulinus, & Iulianus. Sic quod de annis Alexandri idem Nicephorus, & Socrates obseruauit: plurimum dissidet à vera temporum ratione. Nam siue sequamur Eusebium, siue alios, & imperium Alexandri præcesserit annos dñi, eiusq; natale triginta annis supra tercetum, siue triginta quinque, siue viginti tribus, adhuc sexcentismus tricesimus sextus annus Alexandri non

non

non potest aptari Synodo Nicænæ: nisi ea foret congregata Anno Domini tricētesimo decimo quinto. Qui quidem annus minimè conuenit cōsulibus adscriptis, quanuis conueniat indictioni tertiæ. Et licet hic annus fuerit obseruatus in adnotationibus ad acta, & canones huius concilij ex Dionysij Cielo in primo conciliorum tomo, consules tamen, & alia temporis signa minimè possunt huic anno cōuenire. Et ne mihi q̄s obijciat eam chronologiā, qua utitur Rex Alfonso in proœmio Partitarum, respondeo, multum ab historicis, à verāque ratione temporum abesse computationē illam, quæ illic traditur. quod alibi longius explicabimus.

Ex quibus obiter erit obseruandum, Constantinum Vicennalia celebrasse Nicææ, vbi & Synodus cōgregata fuit, si vera sunt quæ Socrates, Sozomenes, & Cassiodorus in tripartita, & Nicephorus tradiderunt: tametsi Eusebius in chronicis, & idem Cassiodorus in catalogo consulū, & Imperatorum scripserint, ea Nicomediæ celebrata fuisse. Vtrāq; verò vrbs ad Bithyniam pertinet. quæ verò sint Vicennalia, ac decennalia nos alibi explicuimus ex Dione lib. 53.

Sed & illud planè apparet, concilium hoc Nicænum congregatum fuisse, vt cūq; sit de ipsius tēpore, sub Syluestro Papahui⁹ nominis primo, qui legatos ad eam Synodū misit Vitum, & Vincetium. Hi etenim fuere legati sedis Apostolicæ: sicuti cōmemorant Socrates lib. 1. cap. 13. Sozomenes lib. 1. cap. 17. Cassiodorus lib. 1. tripart. cap. ult. & lib. 2. cap. 1. & cap. 13. Nicephorus lib. 8. ca. 14. & idem constat ex huius Synodi actis primo conciliorū Tomo, vbi quādoq; Vitus legatus, Victor appellatur, vt & à plerisq;. Et quāuis ex his auctoribus sit certū, hos legatos missos fuisse à Romano Pontifice ad Synodum istā, nec oēs cōueniāt, an à Syluestro fuerint destinati. Imò Sozomenes in dict. ca. 17. & lib. 2. tripart. ca. 1. Nicephorus in dict. ca. 14. asseuerēt, à Iulio Papa primo eos missos fuisse, hisq; consentire videantur Beda lib. de temporib. cap. 65. Gratianus in capi. sexta Synodus. 16. dist. & Hermanus Contractus in chronicis, qui hoc conciliū sub Iulio Papa primo constituerūt. Constanter tñ est asseuerandū, sub Syluestro Papa primo Synodū istā contigisse, cōceptā, & peractam esse. Quod ratio temporū manifestè probat. Nec enim pōt hæc Synodus Iulio cōuenire, qui post Marcum Pontificē, qui Syluestro iā Synodo acta successit, electus est ad summū Pontificatum. Quod oēs historici fatentur: ac potissimum sub Syluestro Nicænam Synodum actam fuisse, testantur Eusebius, Hieronymus, & Ioan. Lucidus in chronicis. Platina in Syluestro. Isido-

rus in principio conciliorū cap. Prima autem. 16. dist. Sed & Iulius Papa primus eā dignitatē accepit mortuo Constantino: sicuti ex Platina, & aliis constat. tametsi Hieronymus in hoc dissentiat: Adeo tñ verum mihi videtur, hos auctores, qui synodum istā Iulio Pontifici tribuere, oīno errasse, vt existimē vbiq;, ne tantū errorem viris diligentissimis tribuā, pro Syluestro scribentiū errore Iulium notari. Quis enim ferat, Hermanū Contraetum in chronicis scribere, Nicænam Synodum congregatam fuisse sub Iulio eo anno, quo secundum eundē adhuc Syluester summus Pōtifex ecclesiā Romanā regebat? Nam & ipsemet auctor postquā meminerat huius cōcilij, eiusq; cōgregationis, annis octo ab eo dinumeratis meminit Marci summi Pōtificis, eiusq; electiōis, ac deinde Iulij primi. Sunt & alia, quæ opinionē istam verissimā esse probant: quæ modò missa facio illud vltimo adiciens quod pertinet ad intelligendū ea, quæ de die huius concilij in primo conciliorū Tomo prænotant. Sic enim scriptū extat. Dicitur autē celebrata hæc Synodus die mēsis secundū Græcos Desij. XIX. hoc est decimo septimo Calend. Iul. consulatu Paulini, & Iuliani. Hæc ibi. Est cōm obseruandum apud Macedonas, quos sequuti sunt hæc in re Græci Alexandrini, mensem Iuniū dici Desium. Quod deducit ex Plutarcho in Alexandro. Suida. & Eusebio lib. 8. eccles. hist. fol. 92. Anselmo lib. 2. de imagine mūdi cap. 6. Sed rursus in adnotationib⁹ eisdē in primo conciliorū Tomo, scribit, conuenisse hoc conciliū, aut canones edidisse postq̄ conuenerat, cōsulatu Paulini, & Iuliani. XIII. Calendarū Iulij, qui est apud Græcos. XVIII. dies mēsis eorum. mensis autē hic, vt opinor, Desius intelligit, qui vt modò dixi, Iuni⁹ est apud Latinos. Est autem dies XIII. Calend. Iul. XVIII. mēsis Iunij. quia secundū Alexandrinos mēsis Desius apud eos habet dies XXXI. sicuti & in dict. primo conciliorū tomo adnotat. Prior etē adnotatio fuit per posteriorem correctā: maximè q̄a prior parum obseruauit congruā Calendarum rationem: cū dies XXXI. Iunij nō sit, nec dici possit XVII. Calend. Iul. Socrates verò lib. 1. cap. 13. diem huius concilij commemorat vicesimam mēsis Maij, & Nicephorus lib. 8. capi. 26. eiusdem mēsis diem vndecimam.

In qua Arius hæreticus cōdēnatus est.) Presbyter enim quidā noīe Arius apud Alexandriā, gloriæ, & nouitatis improbè cupidus, studio perturbādi catholicā ecclesiā, vt ea in partes varias discissa, locū illum honoris hoc in seculo posset cōsequi, quē in ecclesia rectē instituta, catholica, & vnanimi minimè posset ppter fidei, & simulatam religionē obtinere: praua quædam de

Variarum Resolutionum

Christi fide, & quæ prius nunquam in controuersiam venerat, proferre, ac defendere molitur, ab illa æterna, ineffabilique Dei patris substantia, vel natura filium abscindere, & separare conatus. Dedit tamen hic vir impiorum omnium caput, & ductor tanti sceleris ex ultione diuina poenas meritisimas, dignasque tam infando flagitio. Siquidem cum in publicum Constantinopoli ex Imperatoris Constantini Magni, quæ tunc decipere satagebat, palatio satellitibus manitus insolenter prodiret, vrgenteque ventris laxitate in secessum publicum, qui in propinquo erat venisset, ibi animo ei defecto, sua sponte incrementa effluuit, multus sanguis effundit, constitutioque interna corporis omnis, vana cum intestinis, epate, & splene diffuit: atque ita ille Hæresiarcha periit auctoribus Socrate lib. 1. ca. 8. Theodorito lib. 1. ca. 14. Sozomene lib. 2. c. 29. & 30. ac Nicephoro lib. 8. c. 51.

Sanctam Synodum Constantinopolitanam mediante Theodosio Seniore Augusto.)

2. Hæc synodus secunda inter vniuersales congregata fuit Constantinopoli sub Theodosio Seniore anno secundo eiusdem imperij, & à Natiuitate domini CCC LXXXIII. Ex Prospero Aquitanico, & Io. Lucido in chronicis. quibus accedit, quod licet ipse Aquitanicus Syagrium, & Eucherium cōsules tribuat anno octuagesimo quarto, & Tertio Theodosij, Haloander tamen hos cōsules adscribit secundo anno Theodosij, & octuagesimo tertio. His verò cōsulibus hoc conciliū celebratū fuisse cōstat, ex ipsius Synodi titulo, & Cassiodoro lib. 9. tripart. cap. 12. Marcellino Comite in chronico, Socrate lib. 5. ca. 8. sunt qui existimant, hæc synodū celebratam fuisse Anno domini CCC LXXXI. adhuc temporibus Gratiani, & Theodosij: quibus suffragatur Aera huic synodo in primo conciliorum tomo assignata, & adscripta CCC CXI. quæ anno à Natiuitate CCC LXXXI. cōuenit, sicut & in dictio nona, quæ à Marcellino Comite eidem synodo aptat. Sed & Hermanus Contractus in chronicis huic cōputatōi maximè cōsentit, quippe qui hæc synodū tribuat anno tertio Theodosij, & anno domini CCC LXXXI. quod si verū est, auctore Psello, hanc synodum cōtigisse post primam anno quinquagesimo sexto, sitque admittenda temporis ratio ex Aera vtriusque synodo appositā, cōstat planè annū CCC LXXXI. esse huic Synodo adscribendum: siquidem post annos CCC XXV. si addideris quinquaginta & sex, cōstabit verè numerus hic, quæ signauimus. Etenim Nicæna synodus anno domini CCC XXV. fuit celebrata. illud sanè apud omnes absque vlla controuersia est cōstitutissimū, hoc conciliū temporibus Gratiani, & Theodosij principū cōtigisse. Nam omnes paulo antè citati an-

no Secundo, Tertio, vel ad summū Quinto Theodosij hæc synodū tribuendā esse cēset. & Socrates anno Tertio iuxta cōsulatus ordinē eandem tribuere videt ante Gratiani obitū. idem tradit Marcellinus Comes. Etenim Gratianus anno quinto, vel sexto imperij cōiscum Theodosio, occiditur apud Lugdunū iuxta chronologiā Aquitanici, Marcellini, Cassiodori, & aliorum. Ex quibus satis deducit sub Gratiano, & Theodosio hanc Synodū celebratā fuisse. quod & Sozomenes, & Nicephorus fatentur, qui ordinem rerum gestarum obseruantes, huius concilij acta scripsere priusquam Gratiani mortē cōmemorauerint. idem fecere Aquitanicus. Hermanus Contractus, ac Ioannes Lucidus. sic & Isidorus in principio conciliorum cap. prima autē synodus. 16. dist. hoc conciliū sub Gratiano, & Theodosio Seniore cōtigisse scribit. Gelasius verò in hoc loco, & Isidorus lib. 6. Etymol. ca. 16. & cap. 1. dist. 15. ex eo synodū istam imperio tantum Theodosij adscribere, quod cum ipse, & Gratianus imperij cōsortes essent, & Theodosius Constantinopolim, Græciam, Thraciam, & reliquas orientis partes obtineret, Gratianus verò Italiam, & occidentē, visum eisdem historicis fuit in huius Synodi cōmemoratione rationē tantū habere illius imperatoris, qui vrbe illam, vbi celebrata fuit, & eam prouinciā imperatoris titulo, & nomine regebat. Rursus Beda in lib. de temporibus. cap. 65. cap. sexta synodus. 16. dist. hoc conciliū Gratiano tantum tribuit, ex eo forsan, quod Gratianus primū Romanū imperiū obtinuerit, ac demū Theodosium socium imperij fecerit ob insignes viros mores, & fortitudinē. Ex quo Bedæ visum est, imperij nomen potissimū penes Gratianū fuisse. Ceterum quod Psellus, & Faustinus Cretensis in Epitome. de tempore huius synodi tradidere nulla ratione cōgruit his, quæ chronologi frequentiori cōsensu scribunt. Etenim cum Psellus Nicenam synodum anno domini CCC XXIII. adnumerasset, & hanc post eā anno quinquagesimo sexto cōtigisse tradiderit, palam fatetur, hanc synodū esse tribuendā Anno domini CCC LXXXVIII. eidem anno eam tribuit Faustinus, & anno Theodosij quinto. Cōueniunt etenim omnes Gratianū occisum fuisse ante annū domini CCC LXXXVIII. idque deducit ex Paulo Diacono, obseruata diligenter ratione temporis ab vrbe cōdita, & à Natiuitate domini Iesu Christi, ex Eusebio, Henrico Glareano, Haloandro, & aliis. quauis Nicephorus lib. 11. cap. vlti. plurimum ab aliis dissentiat in initio principatus Gratiani, & Theodosij, qui post Valerem imperium obtinuerit: scribit enim Valentem occisum fuisse Anno domini CCC LXXXVI.

Huic synodo, quæ secundum omnes sub Damaso Papa

Papa celebrata fuit, subscribere centū quinquaginta Epī. capi. sexta synodus. capi. prima. 16. dist. ex Isidoro. idē cōstat ex aliis auctorib⁹ ecclesiasticis, qui huius synodi meminere: tamen prater hos Epōs catholicos, præsentes fuerint triginta Epī hæretici ex Macedonianis: quemadmodum Socrates, Sozomenes, & Nicephorus scripsere.

In qua Macedonius hæreticus debitam damnationem accepit.) Macedonius quidā Constantinopolitanus Episcopus tēpore Cōstantij Imperatoris, & Liberij Papæ, fidē catholicā, & Orthodoxos enervare conatus hæresi nefandissima spiritū sanctum impetivit asseuerās, spiritum sanctū esse minore patre, & filio, & non esse eiusdem substantiæ cum patre, sed esse verā creaturā: ab hoc Macedoniana hæresis appellata est, eiusque sectatores Macedoniani. Quorum impium dogma fuit in hac synodo Constantinopolitana oīno improbatū, recepta catholica assertione, secundū quā credimus in spiritū sanctum dñm, ac Deum patri, & filio consubstantialē, coequalē, coeternū, coomnipotentē: quod & synod⁹ Ephesina, synodus Chalcedonēsis, & Innocēti⁹ tertius in cōcilio generali docuerūt cap. 1. de summa trinit. & fide cath. Scripsere cōtra hæresim istam Didymus Alexandrinus à diuo Hieronymo latinitate donatus, Basylius aduersus Eunomium, & D. Ambrosius ad Gratianum imperatorē libros tres de spiritu sancto. de hac synodo D. Gregori⁹ lib. 6. epistol. 195. scribit, ecclesiā Romanā eius canones, vel gesta non habere, nec accipere: reprobationem verò hæresis Macedonianæ, & aliarū probare, & admittere. id verò scripsit Gregorius propter primatum, qui datus fuit in hac synodo Constantinopolitanæ ecclesiæ: prauē etenim à quibuscūq; canon de hoc primatu intelligebatur. Nos equidē eius verū intellectū superius explicuimus. Sanctam Synodum Ephesinam.) Hæc est tertia gñralis synodus, quæ apud Ephesum Asiæ minoris maritimā urbē cōgregata fuit Anno dñi 3 CCCCXXX. secundū Faustini Cretēsem in Epitome. idē deducit ex Aera CCCLXVIII. qua hoc conciliū celebratū fuisse in primo conciliorū Tomo legimus. huic opinioni patrocinat indictio XIII. quæ à Marcellino Comite huic synodo adscribitur, & cōuenit anno CCCCXXX. Hermanus Cōtractus in chronicis hanc synodū scribit celebratā fuisse anno dñi CCCCXXXI. si obseruam⁹ eius synodi mentionē scriptā esse ē regiōe eiusdē anni, vt modo in vulgatis codicibus fertur appolita, & post electionē Sixti papæ, qui Cælestino successit. Et tñ ipse Hermanus Cōtractus fatef, eam contigisse sub Cælestino Papa: vt

apud me non lenis sit coniectura, ordinē mutatū fuisse chalcographorū errore: sitq; hæc synodus ex Hermani sententia tribuenda anno septimo Theodosij, & Dñi CCCCXXX. His accedit, quod Marcellinus comes huic synodo aptat consules Theodosiū XIII. & Valentinianum. III. idemq; in primo conciliorū Tomo ad hanc synodum prænотat. qui consules auctore Cassiodoro, atq; item Haloandro conueniunt anno septimo Theodosij. rursus, vt lector satis intelligat quantum discrimen sit quacūq; in re apud historicos in obseruanda exacte rōne tēporis, erit obseruandum Prosperū Aquitanicū hanc synodū tribuisse anno octauo Theodosij Iunioris, & Anno dñi CCCCXXXIII. cōsulibus Basilio, & Anrioch. quibus consulibus hanc Synodū congregatam fuisse testis est Socrates lib. 7. cap. 34. & post eum Cassiodorus lib. 12. tripart. capit. 5. qui & in chronicis eisdē cōsules aptat anno octauo Theodosij, idem obseruari poterit ex Haloandro, qui tamen his consulibus comparat annum Domini CCCCXXXIII. quo anno Ioā. Lucidus hoc conciliū asseuerat cōtigisse ex Prospero Aquitanico. Psellus verò scribit, post quadraginta annos à secunda Synodo tertiā fuisse celebratam, Nicephorus lib. 14. ca. 34. à secunda ad tertiā Synodum quadraginta, & vnum cōnumerat. Verū apud omnes cōstat, hanc Synodum celebratam fuisse temporibus Cælestini Papæ, & Theodosij Iunioris: quemadmodū ex præcitatis auctoribus facile mē lector poterit deducere, & ex Euagri⁹ lib. 1. eccles. hist. idq; Gelasius hoc in capite de Cælestino testatur. & de Theodosio Iuniore, Isidorus cap. 12. 15. dist. de vtroq; idem Isidorus capit. prima autē synodus. 16. dist. vt planē sit manifest⁹ error apud Bedam de tēporibus. & capi. sexta. 16. dist. hæc Synodū tribueret tēporibus Theodosij Magni. Annos verò Theodosij Iunioris in hac cōputatione intelligo à morte Honorij, quæ cōrigit Asclepiodoro, & Mariano cōsulib⁹: auctorib⁹ Socrate lib. 7. ca. 22. Cassiodoro, & Marcellino. Anno domini CCCCXXV. iuxta chronologiā Haloandri, q̄ parū hac in re à Prospero, & aliis dissentit. Etenim tūc nēpe ab anno CCCCXXVI. incepit Theodosij solius imperiū: quic Nicephorus scripserit, non multo post Arcadiū perisse Honorij hydrope. Honorius verò cōsortē imperij fecerat Theodosium Iuniorem Anno domini CCCCX. iuxta chronologiā Prosperi, Aquitanici, Ioan. Lucidi, & Haloandri, quibus ferē cōsentire videtur Hermanus Cōtractus, & ante ipsum Socrates in dict. lib. 7. ca. 1. qui cōmemorat, hoc actū esse Basilio, & Philippo cōsulibus, qui anno dñi CCCCX. cōueniūt. addit Socrates, eo tēpore mortem obiisse

Variarum Resolutionum

Arcadiū patrem Theodosij, ac eundē Theodosiū reliquisse puerum octo annorū, anno secūdo Olympiadis CCXC VII. qui quidē annus respōdet Anno dñi CCCC XI. & tamen apud Nicephorum lib. 13. ca. vlt. Arcadius moritur anno dñi CCCC XVIII. cū Theodosius octennis esset. Ex his tandē auctorib⁹ cōi consensu receptū est, etiā si Nicephorus in hoc dissentiat, Theodosiū Iuniore cū Honorio XVI. annis regnasse: vt mirer, qua rōne Marcellinus Comes XXII. annos Honorio simul, & Theodosio tribuat: & scripserit, Synodū istam anno Theodosij XXX. contigisse: nisi rationem habeamus eius tēporis, quo Theodosius Iunior anno ætatis secundo Cæsar creatus est, Arcadio. A. V. & Honorio. A. V. cōsulibus Anno dñi CCCC III. hāc etenim rationē tēporis sequi vident Marcellinus, & Haloāder. Quam ob rem consentit Marcellinus Prospero in Anno huius concilij, vt sit à Natiuitate domini XXIII. post quadringentesimum. nisi indictionis numerus repugnet.

In qua Nestorius damnatus est.) Hic Nestorius Episcopus Cōstantinopolitanus in eam incidit hæresim, vt asseueraret, purum hoīem ex sancta virgine Maria natū fuisse, vt aliam personam carnis, aliā faceret deitatis. Huius hæresis dānata fuit in hoc concilio Tertio Ephesino, auctoritate Cælestini Papæ. cōuenere autē in hanc Synodū ducenti Epī, auctoribus Prospero, Marcellino, & Isidoro in dist. c. 1. dist. 15. tamen si Beda in lib. de tēporibus. cap. sexta synodus. 16. dist. & Hermanus Cōtractus centū tantū meminerint. & Isidorus in cap. prima autē. 16. dist. tercentū Epōrum mentionē fecerit. Nicephor⁹ verò scripsit, circiter centū, & triginta Epōs huic synodo præsentes fuisse. Mediante Cyrillo Alexandrinē sedis antistite, & Arcadio Epō ab Italia destinato.) Cyrillum hac in Synodo legatū fuisse sedis Apostolicę, eiusq; Vicarium ex cōmissione, ac delegatione Cælestini Papæ scribūt Euagrius, Nicephorus, & Marcellinus Comes. Hi verò auctores Archadij ab Italia destinati nequaquā meminere. Aduersus hāc Nestorij hæresim scripsere præter alios & huius decreti auctor Gelasius, qui librum scripsit de duab⁹ naturis in vna persona. Et aliorū meminit Alfonsus Castro lib. de hæresibus. verb. Christus. hæresi. 3. cui adde Socratem lib. 7. Græcæ histor. eccles. cap. 32.

Sanctam Synodum Chalcedonensem.) Conueniūt oēs, quotquot huius synodi meminere, eam celebratam fuisse sub Leone Romano Pōtifice, & Martiano Augusto, qui, si ratio tēporis obseruanda sit ab anno, quo Theodosius Iu-

nior mortem obiit, regnare coepit Anno domini CCCC LIII. ex Matthæo Palmerio. Annus verò, quo Theodosius mortuus est, consules habuit Valentinianū VII. & Abienū: auctorib⁹ Cassiodoro Marcellino, & Haloandro, qui eos aptat Anno dñi CCCC LII. qua rōne quidā annos imperij Martiani ab anno primo post mortē Theodosij cōnumerāt, & scripsere ipsum imperiū obtinuisse anno dñi CCCC LIII. consulibus eodē Martiano Augusto, & Adelphio, qui primi cōsules fuere post mortē Theodosij. sic sanē Ioā. Lucius ab anno dñi CCCC LIII. numerat annos imperij Martiani. Quod si Theodosius obiit Anno dñi CCCC LII. & ab eo tēpore statim anni Martiani numerent, idē annus erit primus Martiani. At Hermanus Cōtractus Theodosij mortē aptat anno CCCC XLIX. & primū Martiani numerat annū CCCC L. Paulus Diacon⁹ Martiani primū annū tribuit anno ab vrbe condita. M. CCIII. qui iuxta Haloandru est annus dñi CCCC LIII. Hāc ideo adnotaui, vt iuxta frequentiorē, magisq; receptā tēporis rationē hæc synodus nō potuerit adscribi anno, q̄ præcesserit annū CCCC LII. vnde Palmerius hāc synodū tribuit Anno secūdo Martiani, & dñi CCCC LIII. Faustinus Cretensis in Epitome Anno Domini CCCC LVI. & XXVI. post tertiā synodum. Pfellus verò, & Nicephorus anno XXX. post tertiā, & Ephesinā. Marianus Scotus anno Domini CCCC LII. cōsulibus Opilione, & Vincemalo. qui tñ cōueniunt Anno dñi CCCC LV. ex Haloandro. Marcellinus scribit, hanc synodū celebratā fuisse indictione. IIII. Martiano Aug. & Adelphio cōsulibus, qui cōsules, auctore Haloandro, rñdent anno dñi CCCC LIII. Indictio verò cōuenit anno dñi CCCC LI. eiusdēq; indictionis mētio fit in actiōe prima huius cōcilij, cuius titulus refert ab Aera annū CCCCLXXXVIII. qui rñdet anno CCCC LI. cōsules autē illic adscripti Valentinianus. VII. & Auienus anno CCCC LII. cōueniūt, vt modò obseruauimus: ex quibus satis cōstat, quanta sit tribuēda chronicis fides, his maxime, apud quæ ratio tēporis scribitur numeri notis, in quibus facilis est lapsus, saltē facilius, quā si numerales dictiones integre ex oībus literis scriberent. Nam & Nicephorus lib. 14. cap. vlt. scribit, Theodosium Iuniorem mortem obiisse anno Domini CCCC LX.

In hac verò Synodo legati fuere sedis Apostolicę, eiusque Pōtificis Leonis primi Paschalinus, & Lucentius Episcopi, & Bonifacius presbyter: si cuti constat ex prima actiōe. & Euagrio lib. 2. ca. 4. quāvis Nicephorus lib. 15. cap. 2. Bonifacium tacuerit. Cōuenere autem sexcentum Episcopi ex Matthæo

Matthæo Palmerio, aut sexcentum triginta sex ex Nicephoro cap. 2. Sexcentum triginta ex Isidoro cap. 16. lib. 6. Etymol. capit. 1. dist. 15. ex Beda cap. sexta. 16. dist. & Isidoro in principio conciliorum. cap. prima. 16. dist. Damnata fuit iterum Nestoriana hæresis, & maximo conatu euersum est Eutychis Abbatis Constantinopolitani dogma. Qui asserbat, post verbi diuini incarnationem, & carnis, ac diuinitatis vnionem, statim carnem conuersam fuisse in deitatem: atque inde cogeatur multa contra catholicam fidem nefanda & absurda cõfiteri. de quib⁹ legito Alfonso à Castro libr. de hæresib⁹. distiõ: Christus. hæresi. 4.

Hæc sunt quatuor cõcilia vniuersalia, quæ primum celebrata fuere, & quæ in ecclesia catholica maximum nomen, & maiestatem semper obtulerunt: vt constat ex cap. sicut sancti. & capit. 1. 15. distin. l. nos reddentes. §. suscipimus. C. de sum. trinit. l. quicumq; C. de hæret. & in auth. de eccle. titu. in principio. Sed & Gelasium alia multa cõcilia præcesserunt, quæ ipse recipienda fore censebat, quemadmodum & illa, & quæ ad hanc vsque diem celebrata fuere, Christianæ religionis professores recipere tenemur.

Ex capite sequenti.

- 1 Agiographi libri qui dicantur?
- 2 De beato Cypriano, quo tempore scripserit. & de beato Athanasio?
- 3 De Gregorio Naxanzeno, Basilio, & Chrysostomo.
- 4 De Theophilo, & Cyrillo Alexandrinis.
- 5 De Hilario, Ambrosio, Augustino, Hieronymo, & Prospero Aquitanico.
- 6 De epistola Leonis Papæ, & de epistolis decretalibus.
- 7 De Martyrum historijs, & de Vitis Patrum.
- 8 Actus beati Syluestri, quam auctoritatem habeant. & de baptismo Constantini Magni.
- 9 De inuentione Sanctæ crucis, & capitis Dni Ioannis Baptiste.
- 10 De Ruffini operibus. & de Origenis scriptis.
- 11 De Orosio, Sedulio, & Iuuenico.

De libris, qui ex Gelasio Agiographi dici iure poterunt.

Caput 16.



AM nunc subiiciendū est, inquit Gelasius, de opusculis Sanctorū patrum, quæ in ecclesia catholica recipiuntur.)

Ex his Gelasij verbis libenter ipse adnotauerim, ad di-

stinctionē canonicorū librorū, de quibus in principio huius cap. actū fuit, & deinde Apocryphorum, de quibus in vltima eius parte tractabitur, Agiographos libros dici in ecclesia Catholica eos, quos eadem ecclesia probauit, vt publicè legerentur ad ædificationem fidelium, non tamen haberent canonicam auctoritatem ad probanda ea, quæ ad fidem pertinent in efragabili probatione. Huiusmodi erant olim apud Hebræos ecclesiasticus, & Sapientia: deduciturque hæc librorū Agiographorum diffinitio ex multis, potissimū ex Augustino lib. 18. de ciuit. dei. capit. 38. qui eos distinguens à canonicis inquit, ac sic illa pertinerent ad vbertatem cognitionis, hæc ad religionis auctoritatem: in qua auctoritate custoditur canon. Sed & Ruffinus in expositione Symboli ad hæc scribit de his agiographis scripturis: quæ omnia legi quidem in ecclesijs voluerūt, non tamen proferri ad auctoritatem ex his fidei confirmandam. in hac significatiōe Agiographa Hieronymus accepit in præfationibus in Tobiam, & Iudith, scribens, eos libros olim extra canonem sacrarum scripturarum numerari inter Agiographa: tamen idem Hieronymus in prologo Galeato 11 libros Regum, Agiographos libros dici existimet, eos qui canonici sunt, distinguuntur tamen à quinque libris Moyſis, & ab octo Prophetarum: quasi canonici libri veteris testamenti olim distinguerentur in tres ordines, quorum primus quinque libros Moyſi, secundus prophetas, Tertius Agiographa possideret: qua ratione D. Hieronymus quo in loco vsus est hæc stricta significatiōe Apocryphos libros appellat omnes, qui sint extra canonem: quo vero in loco latiori vtitur dictiōis sensu, Agiographos nominat eos libros, qui licet sint extra canonem, pertinent tamen ad vbertatem cognitionis, legique in ecclesia possunt, & poterant olim apud Hebræos: quos tamen alibi Apocryphos dixit ex eo, quod extra canonem essent, obseruata quadam dictiōis ampliori significatiōe: nam qui dicantur propriè libri Apocryphi sequentia capit. tractabimus. Sic sanè Hieronymi verba sunt intelligenda: quod & Ios. Driedo ad monet. lib. 1. de dogmatib. eccles. cap. 2. & capi. 4. Igitur Agiographi libri dicuntur quilibet sint extra

tra

tra canonem, sine periculo fidei, & cum ædificatione fidelium leguntur publice in ecclesia. quorum de numero sunt hi, qui à Gelasio in hac secunda huius cap. parte nominatim referuntur.

Opuscula beati Cyprianij Martyris, & Carthagenensis Episcopi.) Primas inter scriptores ecclesiasticos, quo ad ordinem, & antiquitatem tribuit Gelasius Cypriano, qui natione Afer primum gloriose Rhetoricam docuit: exinde suadente presbytero Cæcilio, à quo & cognomentum sortitus est, Christianus factus, ac paulò post in presbyteru electus, Episcopus Carthagenensis constituitur, ac demum præclarissimis scriptis operibus passus est sub Valeriano, & Galieno principibus octaua persecutio eadem die, qua Romæ Cornelius Papa: non tamen eodem anno. Hæc Hieronymus de scriptoribus ecclesiasticis idem ferè scribit Eusebius in chronicis adiiciens, martyrio coronatum fuisse anno Dñi CCLIX. annis quinq; post Cornelij Martyrii. tametsi Nicephorus lib. 5. cap. 27. tradiderit, Cyprianu passum fuisse sub Decio in Deciana persecutione, quæ septima fuit, quo in loco & de Cypriani conuersione Nicephorus quædam commemorat, quæ satis differunt ab his, quæ Hieronymus scripserat. Cæterum hic Martyr illustrissimus cum multis Africæ, Numidiæ, & Mauritanicæ Episcopis in illum incidit errorem, vt existimaret, semel ab hæreticis baptizatos, iteru baptizandos fore. Simplex fuit apud Cyprianu error, non ex ambitione, malitiave: sed odio in hæreticos feruentissimo ipse vir sanctissimus concilio apud Africam hac de re celebrato, quod inter eius opera extat, diffiniuit, hæreticos, cum ad communionem redierint, fore rebaptizandos: quia, vt asserbat, inter hæreticos non potest conferri baptismus: paratus sanè propriam mutare sententiam, quam & ipsi Africani Episcopi mutauerunt à Cornelio, Lucio, & Stephano summis Pontificibus edocti. Vnde Cyprianus, & alij, qui eidem accesserunt, propter hunc errorem non sunt hæretici iudicandi, quippe qui pertinaci animo illum non defenderint. Sic diuus Augustinus lib. 5. de baptismo. cap. 17. & sequen. & apud Gratianum cap. quomodo. de consecrat. dist. 4. aduersus hæreim istam scribens, licet in hunc errorem incidisse Cyprianu referat, cum potius laudat, quam

3

hæresis labe notet. idem Augustinus lib. 1. de baptismo capi. vltim. sed & Vincentius Lirinensis in libro. aduersus hæreses de Cypriano inquit: Quis ille tam demens est, qui illud sanctorum omnium, & Episcoporum, & Martyrum lumen beatissimum Cyprianum cum cæteris collegis suis in æternu dubitet regnaturu esse cum Christo?

aut quis contra tam sacrilegus, qui Donatistas, & cæteras pestes, quæ illius auctoritate concilij baptizare se iactant in sempiternum neget arsfuros esse cum diabolo? Hæc Vincentius, qui palam asseuerat, Cyprianum ab errore omnino liberum, & catholicè discessisse. Nam & D. Augustinus lib. 2. contra Donatistas cap. 5. fatetur, Cyprianu prope mortis articulu errorem deposuisse.

Opuscula beati Athanasij Alexandrini Episcopi.) Athanasius Alexandrinus per ludum nondum Ephebus à pueris Episcopus creatus, postea Alexandri Episcopi Alexandrini in episcopatu successor, magnus, fortissimusque hæresum expugnator, Arrianos ecclesiis exigit, eisq; orthodoxos substituit: eaq; ex causa ab eisdem Arrianis grauiter apud Constantinum Magnu, deinde apud Constantium, & Constantem accusatus multis caluniis afficitur: quas, & multa sæpissime pericula diuinitus fugiens, maximè illis, Antonio Heremita charissimus, claruit ad Valentinianum vsq;, & Valentem Imperatores pro Nicæna Synodo, cui inter Diaconos Alexandriæ primarius, ipsiq; Episcopo Alexandro dilectissim⁹, disputator grauis, & acutus præfens fuerat, acerrimè, & animosè pugnans: obiit tandem postquæ Epatu quadraginta sex annis obtinuerat sub eisdem Cæsaribus Valentiniano, & Valente: consulibus Gratiano. II. & Probo. auctore Socrate lib. 4. capit. 20. qui quidem annus conuenit Anno dñi CCLXXIII. iuxta chronologiã Haloãdri. Trithemius mortem Athanasij adscribit Anno dñi CCLXXIX. At ex Eusebio deducit, eã contigisse Anno CCLXXVII. ex Hermano Contrafacto Anno CCLXX. hi siquidè auctores his annis scribunt, Petrum Athanasij successore electu fuisse in Alexandriæ Episcopum: & constat ex ecclesiasticis scriptorib⁹, statim post Athanasij mortem, hanc electionem factam fuisse. reliqua de Athanasio poterit lector obseruare ex Socrate, Theodorito, Sozomeno, Nicephoro, Hieronymo, & Cassiodoro in tripartita, & ex aliis scriptorib⁹ ecclesiasticis, qui res gestas sub Cōstantino Magno, vsq; ad Valente tradidere.

Opuscula beati Gregorij Nazanzeni Episcopi.) Gregorius Nazanzenus Cappadocię parue urbis natus, primu Salimoru eps, deinde patri in Nazanzen episcopatu successor, ob insignem virtutem, præclaramque in Theologia eruditionem, Cōstātinopolitanus Eps constitut⁹ eandem sedem deposuit publicę pacis gratia, & Nazanzum reuersus eadem ecclesia alteri commissā monasticam in quodam agro vitam egit. Dictus est cognomēto Magnus, auctore Nicephoro lib. 12. ca.

11. atq;

matq; postmodū Theologus, vt idem Nicephorus scribit, lib. ii. cap. 19. Fuit hic Gregorius Diui Hieronymi præceptor, eodem Hieronymo teste, qui eius opera commemorat, quorum Suidas, & Trithemius meminere. obiit sub Theodosio Magno anno eius Imperij tertio, & Domini CCC-LXXXIII. ex Prospero Aquitanico. Suidas verò scribit, eū mortē obūisse Anno. XIII. Theodosij: qua in re cōuenire fermē videtur Hieronymo, si obseruemus quæ ipse Hieronymus tradit in vita Gregorij, & in præfatione, & cap. vlti. de scriptor. eccles. ex eo etenim mors Gregorij poterit adscribi anno XII. ferē Theodosij, q ex chronologia Haloandri, & Marcellini, rōneq; habita Consulū, qui fuerūt vltimo anno Theodosij, quorū præter alios & Socrates meminit lib. 5. ca. vlti. respōdet anno dñi CCCXCIII. aut XCII.

Item opuscula beati Basilij Cappadoceni Episcopi.) Basilius Cæsareæ Cappadociæ, quæ prius Mazaca vocabatur, Episcopus, egregius, variosq; libros, eloquentia, sanctitate, multa; eruditione insignes elaborauit. quorum post alios Hieronymus, Suidas, & Trithemius meminere. Fuit Basilius arētissima coniunctus amicitia Gregorio Nazanzeno, vt oēs historici, qui de rebus ecclesiasticis eius rēporis tractauere, cōmemorāt: & ex eius epistolis constat, Fratrem habuit præter alios Basilium noīe Gregorium Nyssenū vrbis Nyssenæ episcopū, doctrina, moribus, & sanctitate spectatissimū, cuius & adhuc opera quædam extant, quāuis non omnia, quorū etiam Suidas, & alij mentionē fecerunt. hunc Gregorium falsō appellat Trithemi⁹ episcopū Emīssenum. Obiit Basilius sub Gratiano Cæsare, auctore Hieronymo, cui adde quæ de eo, eiusq; fratribus, & Gregorio Nazanzeno scripsere Socrates lib. 4. capit. 26. & 27. & Nicephorus lib. ii. cap. 18. & 19.

Item opuscula beati Ioannis Constantinopolitani Episcopi.) Ioannes patria Antiochenus ob sapientissimam eloquentiā, & eloquētissimam sapientiam ab ore aureo cognomento Chrysostomus, concionator insignis, Christi que præco indefatigabilis, criminū censor acerrim⁹, Theologorū omnium eloquentissimus, patrem habuit Secundum, matrem verò Anthusam. Hic vir præstantissimus sub Siricio Papa, mortuo Nestario in eius locum cleri, & populi consensu Episcopus Constantinopolitanus eligitur Cæsaribus Archadio, & Honorio, consulibus Honorio. A. IIII. & Eurychiano, auctore Socrate: q quidē annus ex Haloandro, & Prospero Aquitanico in chronice cōuenit Anno dñi CCCC aut. CCCCI. tandem ob linguæ libertatē, qua in oēs integri

mo zelo utebatur, ab ipso principe Arcadio, Augusta Eudoxiæ priuata indignatione in exiliū vltimò mittitur, duciturq; Cucullum Armeniæ paruulū oppidum, atq; inde Arabissum deportatus, postremò Episcoporū quorundā inuidia Pytiūtem, vbi fines sunt Ponti, regioq; crudelissimis barbaris finitima, ex atrociori rescripto principis deportari iubetur: atq; in itinere prope Coninam vrbē in tēplo Basilisci Martyris sumptis ecclesiæ Sacramentis se ipsum consignans crucis signo expirauit. XIII. die Nouembris, consulibus Honorio. A. VII. & Theodosio. II. teste Socrate, qui annus respondet ex Haloandro, & Aquitanico anno dñi CCCCI. anno vno ante Archadij mortē. Hæc de Chrysostomo ex multis, quæ scripsere Socrates lib. 6. Theodorus lib. 5. à cap. 28. ad vltimū vsq; caput. Sozomenes lib. 8. cap. 2. & sequentib. Suidas, Trithemius, & Erasmus, ac longē Nicephorus lib. 13. cap. 2. & seq. qui cap. penult. scribit, Chrysostomum obūisse mortē die XIII. Septēbris, quo celebrat exaltatio Sanctæ crucis tertio anno ante Archadij mortē, & iuxta ipsius Nicephori computationē Anno CCCCV. De die XIII. Septēbris idē scribit Cassiod. in tripart. lib. 10. c. 18. ex Socrate. apud quē forsā codex Græc⁹ in mēsis noīe vitū patit. Item opuscula beati Theophili Alexandri Episcopi.) Hic est ille Theophilus, cuius artibus D. Chrysostomus est in exiliū actus: fuit etenim Diui Chrysostomi obtreçator, ferum & crudelem illū appellans, auctore Nicephoro lib. 13. cap. 4. post Socrat. lib. 6. capit. 2. & seq. Theodorum, & Sozomenem, atq; Cassiodorū in tripart. lib. 10. Et tamen crucē Hieroglyphicā Serapidis templi Saxis incisam ad religionē nostrā adcommodauit, pio in Chriānā religionē animo, quo & à principe impetravit, vt tēpla Mithræ, & Serapidis in Aegypto euertent: teste Socrate lib. 5. ca. 16. & seq. ac post eum Nicephoro lib. 12. ca. 26. fuit Theophilus hic Cyrilli patruus, & obiit diem suum Alexandriæ Lethargico morbo die. XV. Octobris anno Quinto Theodosij Iunioris, auctore Nicephoro lib. 14. capit. 14. & sic anno Dñi ferē CCCXXX. fuit & alter Theophilus Antiochenus Episcopus hoc multo antiquior, cuius D. Hieronymus de scriptoribus eccles. Eusebius lib. 4. cap. 20. & 24. Nicephorus lib. 4. ca. 9. & lib. 3. cap. 25. meminere eius scripta cōmemorātes, & asseuerantes, fuisse sextum Antiochiæ Episcopū sub Imperatore. M. Antonio Vero.

Item opuscula beati Cyrilli Alexandrini Episcopi.) Cyrillus mortuo patruo Theophilo Alexandrinus Episcopus eligitur, vir insignis eruditionis,

ditionis, quique pro christiana religione aduersus Nestorium egregie pugnaverit. Eius extant præclara opera, quorum meminerunt Nicephorus libro. 14. capit. 14. & Trithemius. claruit sub Theodosio Iunioris: sicuti ex eodem Nicephoro, Euagrio lib. primo. Prospero Aquitanico, & Hermano Contracto constat. ad immortalem transiit vitam anno XXXII. eiusdem Pontificatus, ex Nicephoro lib. 14. capi. 47. Anno Domini fere CCCCLXII. apud Gratianum nulla est mentio Cyrilli, nec Theophili: tametsi ex Epistola & Decreto Gelasii referantur in primo conciliorum Tomo, & apud Burchardum.

Opuscula beati Hilarii Pyætaviensis Episcopi.) Hilarius Pyætavi, urbis Galliarum Aquitanicæ Episcopus, tempore, quo & Diuus Martinus Turonensis ecclesiæ Præful erat, de fide ad persuadendum valde appositos libros scribit: primumque in exilium missus, tandem ab eo reuocatus, Italos, & Gallos, quæ vel experenda, vel scienda dogmata essent, erudiens, multis editis libris Arrianam opinionem differtissimè refellit. Ex Hieronymo de script. eccles. Socrate lib. 3. ca. 10. Sozomeno lib. 5. cap. 13. & Nicephoro lib. 9. ca. 16. & lib. 10. cap. 17. obiit Pyætavi sub Valentiniano, & Valente anno eius Imperij quinto, & à Natiuitate Domini CCCCLXXII. ex Hieronymo in Chronicis, ex Hermano Contracto, & Trithemio annus Domini variat, parum tamen: nam apud Trithemium mors huius viri sanctissimi ad scribitur Anno CCCCLXXI. apud Contractum Anno Domini CCCCLIX.

Opuscula beati Ambrosij Mediolanensis Episcopi.) Ambrosius cum Mediolani sub Valentiniano præfecturam gereret, & mortuo Auxentio Episcopo, dissidium populi in Episcopo deligendo sedasset, ex laico in Episcopum eius urbis eligitur, eamque dignitatem primum reiiciens, libentissimè tamen baptismo suscepto Christianus efficitur, iussuque principis Episcopale sedem accepit. qua equidem accepta, Episcopi officio egregie fungit, & multa aduersus hæreticos præclara edidit opera, scripsitque alia Christianæ religioni admodum utilia: quorum mentio fit à Trithemio, & aliis. Extatque eius vita titulo Paulini ad Augustinum scripta, sed & de Ambrosio multa Socrates lib. 4. cap. 30. Theodorus lib. 4. ca. 6. Nicephorus lib. 11. cap. 32. & lib. 12. cap. 41. Sozomeno lib. 7. c. 24. & Cassiodor. in tripar. lib. 7. c. 8. & lib. 9. c. 30. obiit prope annum domini CCC. Item opuscula beati Augustini Hippone regienis Episcopi.) Diuus Augustinus ecclesiæ Doctor celebratissimus, in quem opulentus

ille spiritus, iuxta ac benignus dotes suas omnes vberimè effudit, ex prouincia Africana Tagastæ parentibus honestis, & Christianis progenitus, Diui Ambrosij discipulus, multa in Christianæ religionis patrocinium edidit opera, in quibus veram Theologiam, mores integerrimos, absolute tamque pietatem docet. Eius vitam Possidonius scripsit, qui latè tradit, qua ratione fuerit Hipponenis Episcopus constitutus, cuius muneris officio sanctissimè functus obiit Anno dñi. CCCCLXXX. ætatis LXXVI. Episcopatus. XL. auctoribus Hermano Contracto, Mariano Scoto, & Trithemio, Quinto Calend. Septembris. Prospero verò Aquitanico de die conuenit, annum autem numerat CCCCLXXXIII. Sigibertus, & Lucidus annum CCCCL.

Item opuscula beati Hieronymi presbyteri.) Diuus Hieronymus patre Eusebio natus, oppido Stridonis, quod Dalmatiae, Pannoniarumque olim confinium fuit, sub Imperatore Constantino Anno domini CCCXXI. Hebrææ, Græcæ, ac Latinæ linguæ peritissimus, sub Gregorio Nazanzeno sacras literas doctus, multos scripsit libros adeò celebres, ut maximam illi famam, & auctoritatem post vitæ integritatem pepererint. Obiit anno Domini CCCCLXXII. auctoribus Prospero Aquitanico, Ioanne Lucido, Trithemio, & Erasmo, quæ eius vitæ diligentissimè scripsit. Itè opuscula Prosperi viri religiosissimi.) Hic est Prosperus Aquitanicus, qui post Eusebium, & Hieronymum chronicò scripsit, cuius & nos in enarratione huius capi. frequenter meminimus. Claruit sub Leone primo Pontifice Maximo, cuius scriba fuisse creditur, à quo Regij Lepidi Episcopus est institutus, ubi cum doctrina, tum sanctitate floruit, in diuorumque numerum suis meritis relatus est. Scripsit verò carmine multa: excelluit enim in Poetica, ut ea ferebant tempora: scripsit & alia pleraque soluta oratione, quorum magna pars extat. Hæc ex Gennadio, Beda, & Gregorio Gyraldo in Dialogo. 5. de poetis. & Trithemio. Qui scribit eius festum celebrari septimo Calendas Iulij. Ex quibus deducit, eum claruisse prope annum Domini CCCCLX.

Item epistola beati Leonis Papæ ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum destinata.) Leo Papa Protogene, & Asterio cõsulibus, anno ex Haloædri chronologia à Natiuitate Dñi CCCCLII. anno equidè nono eius pontificatus, oibus numeris absolutâ, maximisque dignâ laudibus ad Flavianum Episcopum Constantinopolitanum scripsit epistolam cõtra Eutychetis perfidiam

fidiam & errorem in qua multis ratioibus, & auctoritatibus sacre scripturæ, Eutychetis Abbatis hæresim, catholicæ Sanctæ sedis Apostolicæ decreto, & illa in rebus fidei diffiniendis sacrosancta, & irrefragabili maiestate, ac certitudine infallibili, euertit, & damnat: quemadmodum & in Synodo vniuersali quarta apud Chalcedonē eiusdem Pontificis approbatione damnata fuit. Quæ rationem mirum non erit, si à Gelasio hæc Leonis Papæ epistola, quæ diffinitiones sedis Apostolicæ de rebus fidei continet, sic laudetur, ut pronūcietur Anathema, qui non eam in omnibus omnino receperit, vel de ea ad vnum iota disputaue-rit. Atque hæc de Leonis Papæ epistola, quæ ex Aera eidem adscripta cōuenit Anno CCCC. XLVIII. nos tamen rationem consulum obseruauimus. Verum hoc Gelasij testimonium, quod ipse præstat tantum Leonis Papæ epistolæ ad Flavianum, cæteris sanctorum virorum scriptis, quorum ab eo in hac secunda Decreti parte mētio facta est, itidem tribuere, mera est allucinatio, ac temeritas viri parum intelligentis quæ Gelasius de Sanctorum patrum scriptis docuerit. Approbatur enim Gelasius Sanctorum virorum scripta, ut intelligamus ea ratione probari, quod catholicæ fidei minimè repugnēt, ut tandem nihil in eorum scriptis reperiatur, quod manifestè sit religioni Christianæ contrarium: non tamen sic, ut omnia illorum dicta pro lege suscipienda sint, ac necessariò admittenda. Sunt etenim multa, quæ ab Augustino tradunt, quibus contraria placuerunt Hieronymo: & alia, quæ & si fidei non repugnent, non tamen ad ea credenda, ac tenenda catholica fides nos constringit. Rursus & alia, quæ & si ad religionem, ac fidem pertineant, possunt in cōtrouersiam deduci, & examinari, an sint cōtraria veritati, quæ eo tempore latebat, postea verò in lucem prodierit ecclesia catholica diffiniente. Nam & ipse Augustinus libr. 3. de trinitate. in prologo inquit. Noli meis libris, quasi canonicis scripturis deservire, sed in illis, & quæ non credas cum inueneris, incunctanter crede: in istis autem quod certum non habebas, nisi certū intellexeris, noli firmū tenere. cap. noli meis. 9. dist. quo in loco glo. temerè, ac falsò scripsit, postea à Gelasio in hoc Decreto scripta Augustini, & aliorum Sanctorum patrum authentica. censi, ac pronunciari, ut vsque ad vltimum iota necessariò recipiantur. Sic sanè Alfonso de Castro libro. 1. de hæresib. c. 7. huius glo. interpretationē iure optimo improbat, ac refellit: cuiusque opinio probat à Gratiano pluribus testimoniis in dist. 9. dist. Item Decretales epistolas.) Hoc in loco Gelasius inter Agiographa, & Sanctorum patrum

scripta connumerat Decretales epistolas, quas admonet omni cum veneratione recipiendas esse. Eas etenim scripsere beatissimi Papæ pro diuersorum patrum consolatione: eodem auctore Gelasio, cuius, & Innocēti primi testimonio vitur Nicolaus Papa in cap. si Romanorum. 19. distin. Est tamen obiter examinandum quod Gratianus docet in vicesimæ distinctionis initio scribēs, Decretales epistolas canonibus conciliorum pari iure exequandas: quam sententiam veluti manifestum Gratiani errorem omni conatu improbat Alfonso de Castro lib. 1. de hæresib. cap. 2. negans epistolas Decretales, etiam si recipiendæ sint, & ab omnibus catholicis probandæ, conciliorum vniuersalium canonibus exequandas fore. Idem probare conatur Ioan. Arboreus lib. 4. Theosophiar. capit. vlti. Nos verò arbitramur Gratiani opinionem veram esse dubio procul in causarum, & litiū diffinitionibus, in quibus diiudicandis, ac discernendis nō minor est Papæ potestas, quam conciliorum vniuersalium: si mō maior: sicuti tradidere glo. in cap. ad Apostolicæ. de re iudicat. in 6. in princip. Innocent. & Imola. in cap. graue. de præb. Cardia Turre Creinar. in tracta. de ecclesi. lib. 3. cap. 37. Antoni. de Rosellis in tract. de concilijs. quæ st. 12. Aegidius Bellamera consil. 99. q. 16. latè Iacobati. in tract. de concilio libr. 5. articu. 8. Ex quibus, & multis, quæ hi auctores adducunt, constat, concilium, etiam vniuersale in libris, & cōtrouersijs decernendis, & diiudicandis non habere aliam iurisdictionem, quam eam quæ sibi fuerit expressim, vel tacitè à summo Pōtifice delegata. Quod si de rebus fidei tractemus, & Papa per epistolā Decretalem maturo consilio, & præuia deliberatione aliquid responderit eo animo, ut ea responsio sit Apostolicæ sedis de fide diffinitio, cōstanter asseueramus, hoc responsum esse recipiendū omnino, ac tenendum uti certum de fide. Non enim potest summus ecclesiæ Pontifex errare, si in his, quæ ad fidē pertinent, aliquid ut persona publica, & ecclesiæ caput, pontificis summi officio functus diffinierit: quod nos probauimus lib. 1. Varia. resolut. cap. 10. nu. 12. Adhuc tū in pertinētibus ad fidem præstat, aliquid à cōcilio vniuersali legitimè cōgregato diffiniri. Siqui dē promptiori quodā animo recipiunt absq. vlla cōtrouersia diffinitiones, quæ in rebus fidei datæ sunt à cōcilio legitimè cōgregato, quibus ipse Papa, & reliqui Episcopi subscribere, quam illæ, quas solus Pōtifex diffiniuit: ex multis equidem ratioibus, vel ex ea, quod de concilio nemo hætenus ex viris catholicis scripsit, quod possit errare in his, quæ ad fidē pertinent: Papam verò errare posse, tametsi falsò, impiè, & maximo cū errore, multi

multiauctores asseuerarunt: quemadmodum & idem Alfonsus de Castro adnotauit. Sed & in his diffinitionibus, quæ à conciliis vniuersalibus datae sunt extra res ad fidem pertinentes, aliquid poterit maioris vinculi obseruari, quàm in his, quæ à solo Pontifice decernuntur, quo ad derogationem, & dispensationem. Nam, vt alibi scripsimus, dispensatio aduersus concilij decreta, & canones sufficiens non censetur, nisi in specie fiat eorum derogatio his quidem verbis: non obstante aliqua lege, vel constitutione, etiam in concilio generali statuta, auctore Archid. in cap. 1. de consti. in. 6. tex. in cap. ex parte. & in capi. vlti. de capell. monach. capit. eam te. de arat. & qual. cap. non nulli. de rescript. vbi quæstionem istam tractauerunt iuris canonici interpretes, præsertim Feli. col. 4. Alexan. conf. 187. lib. 5. Cardi. Jacoba. in dict. tract. de concilio. lib. 5. art. 18. & tamen in derogandis decretis, aut constitutionibus solius summi pontificis non est necessaria metio ista per verba prædicta specialis, iuxta communem omnium resolutionem.

Præter hæc rursus apud Gratianum de decretalibus epistolis legitur. 19. dist. capi. in canonicis. eas esse scripturis diuinis adnumerandas, & in earum ordinem referendas, ex auctoritate Augustini malè intellecta, corrupteq; citata. Sic enim legitur apud Gratianum. In canonicis scripturis ecclesiarum Catholicarum quamplurimum diuinarum scripturarum solertissimus indagator auctoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sunt, quas Apostolica sedes, & ab ea alij meruerunt accipere epistolas. Hæc Gratianus. ex Augustino lib. 2. de doctrina christia. cap. 8. apud quem ita legitur. In canonicis scripturis, ecclesiarum Catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur: inter quas sanè illæ sunt, quæ apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Hæc Augustinus de libris canonicis hanc regulam nobis tradens, vt illi libri pro canonicis habeantur, qui à pluribus Catholicis ecclesiis recipiuntur, inter quas ecclesias Augustinus credit, eas esse computandas, quæ Apostolicas sedes habuerunt, id est, quas Apostoli, velut earum Episcopi rexerunt: itè illas esse præcipuè Catholicas ecclesias censet Augustinus, quæ Epistolas ab Apostolis accipere meruerunt vt Romana, Corinthia, Thessalonicensis, Colossensis, Ephesina, Hierosolymitana, Antiochena, & Alexandrina, quas omnes Apostoli aut verbis docuerunt, aut scripto. qua ratione fit, maximè absurdum esse quod Gratianus ex Diuo Augustino voluit deducere: eum & ex eo necessario sequeretur: diuinis scripturis esse adnumerandas epistolas, quas Romani Pontifices

ab ecclesiis inferioribus receperint. Quod nemo vsquam nec dixit, nec probauit: atq; ideo hunc Gratiani errorem merito Alfonsus a Castro notat, & improbat in dict. lib. 1. de hæresibus. cap. 2. quem hac de re legito.

Decretales vero epistolæ, quæ à summis Pontificibus datæ sunt, vniuersalis ecclesiæ consensu probantur. Nam præter Gelasij auctoritatem, & aliorum commendationem, quæ in dict. 14. distinctione traditur, in concilio Constantiensi sess. 8. meritisimè damnatus fuit Ioannis VViclephi error inter alios, quo asserbat, Epistolas decretales summorum Pontificum Apocryphas esse.

I T E M gesta Sanctorum martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant: quis ita esse catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpeffos: nec suis viribus, sed Dei gratia, & adiutorio vniuersa tolerasse? Sed ideo, secundum auctoritatē antiquam, vel consuetudinē singulari cautela in Sancta Romana ecclesia non leguntur, quia eorum, qui scripsere nomina penitus ignoratur: & ab infidelibus, aut dictis superflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, scripta esse putantur. Sicut cuiusdam Quirici, & Iulitæ matris eius: sicut Georgij, aliorumq; passionum huiusmodi, quæ ab hæreticis probantur conscriptæ. Propter quod, vt dictum est, ne vel leuis subfannadi oriretur occasio; in Sancta Romana ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta ecclesia omnes Martyres, & eorū agones, qui Deo magis, quàm hominibus notæ sunt, omni deuotione veneramur.

Item gesta Sanctorum Martyrum. (Martyr Græca dictio est, quæ latinè testem significat: & quauis auctore Cypriano in libro. de duplici martyrio ad Fortunatum: omnis piorum vita testimonium reddat Deo, & de Deo: nō quod Deus cuiusquam indigeat testimonio, qui est vera lux illuminans omnem hominem, sed quia ita visum est æterno illius, diuinoque consilio, vt suam bonitatem, sapientiam, potentiamq; apud homines per homines voluerit illustrare: ecclesiastica tamen consuetudo cognominis huius honorem propriè tribuere coepit his, qui in tormentis, agonibus,

nibus, & cruciatibus vsq; ad mortē perdurarunt constantissimē in professione nominis Iesu Christi, & Evangelicum instrumentum sanguine suo velut obsignarunt apud incredulos. Sic sanē licet & ipsi martyres ppter verā fidei, & Christianæ religionis constantissimam confessionem dici possint confessores: quod Gelasius probat, ecclesiastica tamen traditione obtentum est, vt ad martyrum distinctionem confessores dicantur illi, qui absq; sanguinis martyrio, diem postremū obire, moribus, & religione, atq; miraculis adeo illustres, vt iure optimo ecclesia eos in Sanctorū numerum retulerit, ac referendos esse decreuerit. Hinc & negatores dicti qui semel suscepto Christiano nomine tormentorū, ac mortis metu Christum abnegarunt: quum dubio procul tenerentur in persecutionibus potius Christum confiteri, vt confessores, & martyres dici meritō possent, quā illum spe inanis vitæ abnegare. Huic temeritatis, sicut & illius insignis constantiæ, præclara mentio fit ab Eusebio lib. 5. eccles. histor. cap. 1. & Nicephoro lib. 4. cap. 17.

Quia eorum, qui scripsere nomina penitus ignorantur.) Illorum igitur Martyrum historias Gelasius in Romana ecclesia non legi asseruat, quarum auctores prorsus ignorantur. Atque ideo passim videmus in ecclesiis, præsertim in officio Matutino legi multa de Martyribus, & sanctis ex auctoritate doctorum ecclesiæ, Hieronymi in quā, Augustini, Gregorij, Ambrosij, & aliorum, qui ob vitæ integritatē, ob insignem religionis Christianæ professionem digni sunt, vt illorum testimonio vtamur: & præterea ex ecclesiastica historia, maximē Eusebij, qui & de martyribus opus quoddam scripsit, vt is asseruat lib. 4. cap. 16. ex tripartita, ex Theodorito, So crate, Sozomene, Euagrio, & his similibus. Sed & nuper in publicum prodire Simeonis Metaphrastæ Græci auctoris, vitæ sanctorum patrum, & Martyrum, opera, & diligentia Aloy si Lipomani Veronensis Episcopi ē Græco in latinum translata.

Aut dictis superflua.) In primo conciliorum tomo apud Gelasium legitur. Et ab infidelibus idiotis superflua ipse legerem. Et ab infidelibus, aut idiotis superflua.

Quirici, & Iulitæ matris eius.) Horum martyrum cōmemoratio fit in ecclesia Romana die decimo quinto Iulij. at in ecclesia Toletana, & Granatensi die decima sexta Iunij. Sic & diui Georgij festum celebratur vicesima tertia die Aprilis in ecclesia Romana, & in omnibus ferē Christiani orbis ecclesiis. Extat in Iulitam martyrem con

cio quinta Diui Basilij Cæsariensis: atq; vtriusq; martyris vita inter eas, quas Simeon Metaphrastæ scripsit: apud quem itidē & vita beati Georgij legitur.

Quæ ab hæreticis probantur cōscriptæ.) Apud Gelasium in primo cōciliorum tomo, & Burchardum rectius legitur. quæ ab hæreticis perhibentur conscriptæ.

8 Omni deuotione veneramur.) Quāuis Gelasius admonuerat, historias Martyrum, quarū auctores ignorantur, in ecclesia Romana non legi, ipsos tamen martyres venerandos esse, testatur, ac docet. Vnde impium est, ex eo hæreticos Christianum populū auertere à veneratione sanctorum, quod eorum historia, quæ vulgo circumferuntur, ab ecclesia Romana minimē probetur. Ecclesia etenim martyres quosdā, & alios viros, moribus, sanctitate, & miraculis illustres in diuorum, ac Sanctorum numerum diligentissima inquisitione præuia, maturoque consilio præmisso referendos esse decreuit: non tamen ex eo ipso probat, nec recipit historias, quæ à quocunq; fuerint de martyrum gestis conscriptæ: imò eas admonet maximo cum iudicio legendas esse. Tenemur igitur sanctos ab ecclesia in diuorum numerum relatos omnino venerari: siquidem hac in re, iuxta veriorē sententiam errare ecclesia non potest: sicuti & nos scripsimus lib. 1. Variarū resol. cap. 10. Tamen si non cogamur adhibere fidem his, quæ de martyrum gestis fuerint passim scripta: nisi & hæc fuerint ex traditione ecclesiastica planē recepta, aut Apostolicæ ecclesiæ decreto probata.

Item vitas Patrum, Pauli, Antonij, Hylarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni veneratiōe suscipimus.) Diuus Hieronymus in lib. de scriptoribus eccles. asseruat, scripsisse ipsum vitas Pauli, Hylarionis, & Capitiui monachi. Atque ita inter eius opera tomo primo hi tres libri vulgo circumferuntur. Antonij vitam scripsit Athanasius, sicuti tradidere Rufinus lib. 10. histo. eccles. cap. 8. Socrates lib. 1. cap. 21. & Hieronymus in Athanasio, qui in Euagrio scribit, Euagriū id opusculum ē Græco in latinum traduxisse. de eodem Antonio multa lector poterit legere lib. 1. tripart. cap. 11. de Hilarione Sozomenes lib. 3. ca. 14. & cap. 10. qui & de Antonio, & aliis Eremitis tractat: de quibz tractauere Socrates lib. 4. cap. 23. idem Sozomenes libr. primo. capi. 13. ac Nicephorus in historia eccles. Sed & vitas monachorū, & Eremitarum præter alios scri

E pferre

psere Euagrius, eiusque discipulus Palladius, te-
ste Socrate in dict. cap. 23. & Timotheus, vt scribit
Sozomenes lib. 6. histo. eccles. cap. 29.

Item actus beati Syluestri, Apostolicæ se-
dis præfulis, licet eius, qui scripsit nomen
ignoremus, à multis tamē in vrbe Roma-
na catholicis legi cognouimus: & pro an-
tiquo vsu multæ hoc imitantur ecclesiæ.

8 Laudat hoc in loco Gelasius, & probat actus
beati Syluestri: id est historiam de rebus gestis à
beato Syluestro: tamen si asseueret eorum aucto-
rem esse incertum. Laurentius Valla in eo libro,
quem aduersus Constantini donationem studio
calumniandi potius, quam veritatis indagandæ,
in sacrosanctam sedem Apostolicam debacha-
tus scripsit. blasphemus equidem animo asseue-
rat, huius historiæ scriptorem furciferum, & ne-
bulonem fuisse: cui ex aduerso respondens Au-
gustinus Eugubinus libro hac de re edito, censet
Eusebium Cæsariensem actus Syluestri scripsisse:
quod mihi ægrè persuadebit: multa etenim sunt
indicia ex his, quæ Eusebius de vita Constantini
scripsit, quatuor ea de re libris editis ad mortem
vsque ipsius Cæsaris, quibus ipse perpenis facili-
me crediderim, & constanter asseuerauerim, actus
beati Syluestri, nequaquam ab Eusebio scriptos
fuisse. Non enim tacuisset Eusebius vitam Con-
stantini omni conatu scribens, ea, quæ præcipue
hac in historia Syluestri narrantur, & quæ potis-
simùm ad Constantini gesta pertinent: quæ qui-
dem tacuit: imò quandoque contraria asseuera-
uit: quod statim probabitur. Tamen in codice
vetustissimis characteribus scripto, ex Bibliotheca
ca illustis admodum Didaci à Mendoça mihi
commodato, legerim Græcè vitam beati Sylue-
stri, cuius titulus auctorem Eusebium Cæsariensem
significabat. Etenim quinto tomo vitæ, quæ
Aloysius Lipomanus à Græco in latinum
verti curauit, illud opus Simeoni Metaphrastæ
tribuitur. Sunt qui Damasus Pontifici actus beati
Syluestri tribuāt, qui Pontificum omnium à Pe-
tro exorditus vitas, & gesta perstrinxit in eo ope-
re, quod Pontificale appellant: teste Alberto Pi-
ghio lib. 5. de eccles. hierar. cap. vlti. & Trithemio
in Damasus. Hæc tamen missa faciamus: quum, te-
ste Gelasio, actus beati Syluestri Romæ à multis
tunc probati, lectique fuerint, atque ideo & apud
alias ecclesiase eandem habuerint fidem. Inquiramus
tamen quid veteres historici, & alij auctores
de his, quæ ex historia Syluestri, & eius actibus so-
lent videri controuersa, hætenus senserint, & scri-
pserint: quod à me breui quodam examine tra-
ctabitur, vt Gelasij locus eam interpretationem

habeat in huius historiæ mentione, quæ vel utilis,
vel necessaria sit.

Primum etenim in controuersiam incidit Ma-
gni Constantini baptisus ex gestis beati Sylue-
stri. Ex quibus constat, Magnum Cōstantinum
Romæ à beato Syluestro baptizatum fuisse in
eiusdem principatus initio: quum idem Imper-
ator lepra grauer infectus consilio impiorum
medicorū decreuisset balneo vti sanguine infan-
tum pleno, eique nocte Petrus, & Paulus appa-
ruissent tantæ crudelitatis Decretum improban-
tes, ac consulentes, vt Cæsar ipse Syluestrum ad
se vocaret, qui eum lauacro baptismi ad spiritua-
lem, & corporale salutem restitueret. Sic deniq;
historia ista, præterquam quod à Damaso Papa
in Pontificali refertur ex beati Syluestri gestis, &
à Simeone Metaphrastæ quinto Tomo ex editis
cura, & diligentia Aloysij Lipomani Veronēsis
Episcopi extat & in Constantini Magni edicto,
& decreto: quod traditur in primo conciliorum
Tomo. ab Iuone Carnotensi lib. 4. tit. de dignit.
Roma. eccles. à Gratiano. 96. dist. capi. Constanti-
nus Imperator. ab Alberico in l. 1. §. in initio. ff. de
off. præf. præf. vrb. ab Isidoro non Hispalensi, sed
Iuniore in tract. de Synodis tit. de Nicæna Syno-
do, à Castaldo in tract. de imperatore. q. 51. num.
25. & 27. eiusdem historiæ meminere Theopha-
nes, & Zonaras Græci quidem historici non con-
temnendæ auctoritatis. Sed & huius historiæ tes-
timonio vsus est Hadrianus Papa literis datis, ad
Synodum septimam, quæ Constantino, & Irene
imperantibus celebrata fuit aduersus imaginum
oppugnatores: quemadmodum constat in actio-
ne. 2. eiusdem synodi, quæ Nicæna item dicitur.
Et quisquis est, qui nomine Hieronymi vsurpa-
to ad Eustochium scripsit de vinculis beati Petri.
inter Hieronymi opera 4. tomo. Gregorius item
Turonensis Episcopus, qui anno sexcentesimo
tricesimo scripsit lib. 2. capit. 31. Nicolaus tertius
Pontifex Maximus in cap. fundamēta. de electis
in sexto. Idem de baptismi, & lepra Constantini
diligenter narrat Nicephorus lib. 7. cap. 33. 34. &
35. huic opinioni adherens, & asseuerans, eadem
ab ecclesia certò prædicari. idem lib. 8. ca. 54. scri-
bit, ipsum vniuersali ecclesiæ hac in historia con-
sentire, & credere, Constantinum Magnum Ro-
mæ à beato Syluestro ante Synodum Nicænam
facto baptismi lauacro Christi fidem suscepisse.
Eandem opinionem pluribus rationibus, & testi-
moniis probare conatur Augustinus Eugubinus
de donatione Constantini aduersus Valla. nu-
me. 77. & sequentibus, qui & Anselmi testimo-
nio vtitur ad huius historiæ fidem probandam.
Quam nos probam⁹ ex Gelasij auctoritate, quæ
& vsus

& vsus fuit Iuo Carnotensis. Dubia tamen ex eo videtur quibusdam, quod Eusebius Cæsariensis, qui eiusdem Imperatoris Constantini Magni familiaris fuit, quique eius vitam vsq; ad obitum, quodam encomio, quatuor libris complexus est, scripserit, eum in suburbano vico Nicomediæ à Christianis episcopis in extrema ætate ppe mortem baptizatum fuisse: ipso Imperatore coram Pontificibus causam dilati baptismi animo pijsi mo reddente: nempe quod in Iordane fluuio baptizari desiderasset. Hęc Eusebius lib. 4. Idem scripsere Theodoritus lib. 1. cap. 32. Socrates lib. 1. cap. penultimo. Sozomenes lib. 2. cap. vlt. & Euagrius lib. 3. capi. 41. Sed & ipsius Sozomeni testimonio libro. 3. cap. 19. constat, Constantinum Magnum tempore Nicænæ Synodi nondum baptizatum fuisse, sed catechumenum: vt interim mirer, quæ ratione Eugubinus scripserit, baptismum Constantini, cuius Eusebius meminerit, fuisse potius balneum calidarum aquarum, ad quas æger Cōstantinus sanitati consulens accesserit: quàm sacram baptismi lauacrum: cū Eusebius, & qui eum sequuti sunt, apertissimè de sacro baptismate fuerint loquuti: atque ideo potuit Eugubinus negare fidem historiarum: non tamen ei licuit quæ à veteribus historicis scripta sunt, aduersus eorū mentem interpretari. Sed & hanc Eusebij de baptismo Constantini historiam sequitur Diuus Ambrosius in oratione de obitu Theodosij. Et tamen Diuus Hieronymus, & Hermanus Contractus in chronicis quāuis penè idem sequantur, ausi fuere Christianissimo principi hanc inuenerē notam, quod ab Eusebio Nicomediensi episcopo Ariano baptizatus in Arianum dogma declinauerit. Nos hac in re nihil esse certius censemus, quàm quod fuerit communi consensu ecclesiæ Catholice receptum: cuius diffinitioni controuersia istam relinquimus. Obiter etenim ab aliquot summis Pontificibus prior opinio recepta fuit. Quemadmodum & receptum quandoque fuit Constantini edictum, in quo baptismus illius iuxta eandē Historiarum fidem expressim narratur. Atque ideo nobis satis fuerit hæc tetigisse. Nam & Platina in Marco, licet de lepra, & eius per baptismum emundatione, deque sanguine infantum ab aliis scripta, fabulam esse censeat: credit tamen Constantinum Magnum pulsus ab urbe tyrannis Romæ à beato Syluestro cum Crispo filio baptizatum fuisse: nec sibi persuaderi posse asseuerat principem hunc, qui in signo crucis tot hostes deuicerat, qui tot templa in honorem Dei edificauerat, qui sacris concilijs præfens fuerat, qui toties cum sanctis patribus in mysticijs orauerat, baptismi sacri lauacro nondū fuisse

contra hostem humani generis munitum: totq; annis inter Catechumenos voluisse censerī.

Secundo loco eadem ferè controuersia vertitur de Constantini eiusdem donatiōe, qua Pontifici summo Syluestro, eiusque successoribus urbem Romam, Italix vrbes, & totius occidentis, idem Imperator donasse fertur. Hæc etenim donatio probatur ex Constantini decreto, quod integre traditur in primo conciliorū Tomo, ab Iuone Carnotensi: ab Ilidoro, Alberico, Eugubino, & Castaldo, quorum paulo antè meminimus. Eiusdem decreti, & donationis meminit Nicolaus tertius summus ecclesiæ Pontifex in capi. fundamenta. de elect. in. 6. idemq; Constantini edictum extat Græcè, & Latine Romæ in Vaticana bibliotheca, & in aliis Italix bibliothecis: adductumq; olim fuisse à Constantinopoli ex bibliotheca Palatina eiusdē decreti exemplar: quod simile fuit oīno his, quæ Romæ legebantur, probat Castaldus: ac deniq; Eugubinus constanter asseuerat, passim Græcè, & Latine hoc edictum vbiq; seruari. Ex multis tamen coniecturis, & rationibus dubiū est, an verè hæc donatio facta fuerit à Constantino Magno, præsertim ex eo, quod Eusebij, & omnium historicorum consensu idem Cōstantinus in testamento, & vltima voluntate retribus filiis, quos Cæsares iam constituerat, Romanū diuisit imperium, & eorum cuidam Italiam, & quæ fertur ecclesiæ donasse reliquit. Quod profectō nō fecisset, si verè eadem Syluestro donasset. His accedit, quod huius donationis nec Gratianus, nec Damasus in gestis beati Syluestri meminerint. Sed nec historici, qui Græcè, & Latine Constantini Magni res scripsere, vllam hac de re fecere mentionem, procul dubio non omisuri, si vel ea donatio facta fuisset, vel ipsi sciissent, factam esse: quod eos latere non poterat. Diligenter etenim indagauerunt omnia Constantini Magni tempore gesta quod ad ecclesiasticam historiam attinet Eusebius Cæsariensis, Socrates, Theodoritus, Sozomenes, & Cassiodorus. Sed & omnium scriptorum consensu constat, post Syluestrum, & Constantinum quadringentis annis pontifices Romanos ea donatione vfos non fuisse, nec urbis Romæ iurisdictionem temporalem habuisse: quibus, & aliis rationibus, donationem à Constantino Magno factā verè fuisse, negant A Eneas Syluius postea Papa Pius in dialogo, quem ante pontificatum in Germania edidit charta. 21. Georgij Merula Alexandrinus lib. 1. Vicecomitum. Hieronymus Balbus lib. de coronatione. pag. 81. Feli. in cap. solite. de maior. & obed. col. vlt. Ioan. Ignæus in l. donationes. nume. 22. C. de donat. inter virū & vxor. dubitant Barb. in rub. ff. de verbo. obliga.

col. ii. Cagnolus in proemio. ff. num. 79. Andre. Alciat. lib. 7. parerg. cap. 19. & pleriq; alij, quorū prius obtinuerunt Laurentius Valla, qui integro libro probare conatur, donationem istam nunquam factam fuisse, eiusque formulam, quæ circumfertur, fictam, atque commentitiam esse, & hunc sequutus Carolus Molinæus vir sanè nimis audax, parumque modestus erga sacrosanctæ sedis Apostolicæ maiestatis inquam in Alexandri consi. 24. lib. 5. col. vlti. & ad editum Henrici Gallorum Regis nu. 12. fabulam esse censet, quæ de donatione ista vulgo traditur. Nos verò, etiā si videamus plures de fide huius donationis dubitasse, legimus tamen Romanos Pontifices eius meminisse, quanuis id obiter, & cautè fecerint, cum res ad historiam pertineret, quæ quibusdā videtur incerta, atque ideo censemus nemini licuisse, nec licere hac in re aduersus Romanam, & Apostolicam sedem impie loqui, & oblatrare. Potuit enim donatio ista fieri, neque ideo neganda est, quod scriptores antiqui eius nō meminerint: præsertim cum sit communi opinione hominū receptum, hanc donationem à Constantino factam fuisse: quemadmodum asseuerat Andr. Alciat. & deducitur ex his, quæ modò scripsimus, & quæ longè tractauerunt Eugubinus. Cardinalis Iacobatus in tracta. de conciliis lib. 10. arti. 8. & Castaldus in dict. quæst. 51. qui & alios referunt hanc opinionem probantes: quæ probari videtur in Clement. 1. de iureiur. quo in loco gl. verb. Constantinum. quærit, an hæc donatio, si verè facta fuerit, iure potuerit valere: in eaque perseuerat sententia, vt existimet, valuisse hanc donationem: qua in reparum nos immorabimur: si quidem ex veteribus multi hoc argumentum tractauerunt: quorum communior est sententia, quæ asserit, eam valuisse: sicuti constat ex Abb. consi. 82. libr. primo. Cardina. in Clemen. vnica. de iure iurand. 3. Porro. colum. 3. Felin. in dict. cap. solitæ. Barto. in proemio Pandectarum. & sibi Cagnolo. Abb. in capit. inter dilectos. de fide instrumēt. colum. 9. & in capit. venerabilem. qui filij sint legit. Gomecio in. 6. item seruiana. nume. 44. in sti. de actioni. Castaldo in dict. quæst. 51. Remundo Rufo contra Molinæum pagina. 645. Florentino parte prima. histor. titul. 8. capit. secundo. 5. 8. Augustino Anchona in lib. de potesta. eccles. q. 43. arti. primo. & sequentibus. quam opinionem tenuerunt Accursius in. l. i. verbo. pertinere. ff. de off. præf. verb. Speculat. & alij, qui à Iunioribus citantur: tamen idem Accursius in authenti. quo modo oport. episcop. Alberic. in. l. bene à Zenone. C. de quadri. præscrip. nume. 22. & quidam iuris ciuilibus interpretes contrarium probare conen-

tur. Quibus denique omisissis opinamur, summos ecclesiæ præfules præter hanc Constantini Magni donationem, multa iura habere, quibus iure optimo defendi possint iurisdicctio vrbis Romæ, eiusque dominium, atque item aliarum vrbium, quas ecclesia Romana, sacrosanctaq; sedes Apostolica possidet, ex his inquam Christianorum principum largitionibus, quarum meminere Alciatus, Eugubinus, Castaldus, Remundus Rufus contra Molinæum pagina. 644. Albertus Piglius lib. 5. de eccles. hierar. capit. vlti. Blondus, Georgius Merula, & Paulus A. Emilius de gestis Francorum in Pipino, Carolo Magno, & Philippo primo.

His accedit, esse consentaneum ecclesiasticæ auctoritati, inter alias rerum temporalium doctes, & hac quoque insigniri, vt castra, & vrbes cū potestate vtriusque gladii sub eius habeat dominio: sicuti quæstionem istam examinans probat multis rationibus Dominicus Soto lib. 10. de iusti. & iure. quæst. 4. art. 5.

Cæterum apud Gratianum. 12. quæst. 1. in cap. futuram. ex testimonio Melchiadis Papæ traditur, Constantinum Magnum baptizatum Romæ fuisse, & donationem hanc ecclesiæ Romanæ fecisse, cuius in edicto eiusdem Constantini mentio fit, & de qua modò disputauius. Probanimus tamen in practicis quæstionibus capit. 31. nume. 2. illius cap. titulum falsò tribui Melchiadi Papæ ex eo, quod illic relata contigerint post ipsius Melchiadis obitum: & quia Melchiades occisus fuerit, & Martyrium passus est Maximini iussu, qui Constantinum in Imperio præcessit. Quæ quidem ratio est omnino intelligenda vel de Maximino Galerio, qui Cæsar fuit cum Constantino patre Constantini, & orientale imperiū obtinuerit: vel de Maximino, qui tyrānidem in oriente aduersus Licinium Constantini Magni cōsortem exercuerit, & ab eodem Licinio victus est. Quod si Melchiades Papa, & martyr passus est iussu Maximini Galerii, dicemus, hoc martyrium contigisse vltimo anno Imperij ipsius Maximini: quia Eusebius, & Hermanus Contractus mortem Melchiadis, & Maximini Galerii ferè eisdem anno adscribūt. Et eadē ratione dicendū erit, Melchiadem passum fuisse sub imperio Constantini Magni, qui auctore eodem Eusebio, mortuo patre Constantio, in Gallia, & Britannia Imperium Romanū accepit anno Dñi ferè CCCX. & cum Galerio Maximino Constantij patris cōsorte diuisum adhuc id habebat. Addit tamē Eutropius, Constantiū contentum dignitate Augusti Italix, atq; Africæ administrandæ sollicitudinē recusasse, eamq; Galerio Maximino celsisse: atq;

ita ex

ita ex alijs auctoribus deducitur, Italiam, atq; Africae curam habuisse Maximinum Galerium ad eius usq; obitum. Nam in Italiam Seuerus Caesarem misit, qui à Maxentio, aut eius dolo extinctus est. Hæc verò historia de martyrio Melchidis sub Galerio Maximino, & eius iussu, mihi ex eo dubia videtur, quòd ex eisdem Eusebio, & Cōtracto suspicer, prius mortem obiisse Galerium Maximinum, quàm Melchiadem: & quia eo tempore, quo passus est Romæ Melchiades, Romæ, & Italiam obtineret Tyrannus Maxentius filius Maximiani Herculij in christianos crudelissim⁹. qua ratione hoc ipsum Melchidis martyriū adscribi non poterit alteri Maximino, qui in oriēte Tyrannuserat, iidem in christianos feruissimus Galerij fororis filius: quum is in Italia, & occidente nullum imperium haberet. Vt cūq; sit, Melchides ex chronologia Eusebij, & aliorū passus est priusquā Constantinus Magnus victo Maxentio Romam, & Italiam obtinuerit: quanuis in Britannia, & Gallia tunc tribus, aut quatuor annis post patris mortem imperauerat. Et quia facilis fuit apud Platinā, & alios affinitate nominum error, ipse opinor, Melchiadē martyrio coronatum Maxentij, non Maximini iussu. Similis propē constat mutatio nominum in diuæ Catherinæ historia. Siquidem scriptum extat, eam martyrium passam fuisse Alexandriæ iussu Maxentij, eoq; præsentē: quum Maxentius nō Alexandria, nec orientis, sed Romæ, & Italiae imperium per tyrannidem habuerit: eritq; fortassis in ea historia pro Maxentio substituendus Maximinus, qui apud orientē tyrannus, in christianos feruissimus multos ex eis martyrio iussit occidi. Quibusdā tamen videtur, potuisse Melchiadē de Constantini rebus testificari: quum extent apud Eusebium lib. 10. hist. eccles. & Nicephorū lib. 7. cap. 43. epistola Cōstantini Magni ad Melchiadem Papam, quas veras esse confirmat D. Augustinus in epistola. 162. ad Glorium, Eleusium, & Felicem, qui eandē cōtrouersiam tractat, quam epistola Græcæ retulerūt, appellatq; Constantinum imperatorem Christianum tempore Melchidis Papæ, & indicat tunc curam Africae habuisse per proconsulem Anylinum: vt non satis cōuincat Eugubinus prædictas epistolas confictas fuisse. Quod si veræ sunt, vt ipse opinor, respondendum erit, questionem illam inter Cæcilianum, & alios Africae Epōs contigisse sub Melchiade, ab eoq; diffinitam Romæ fuisse ex Constantini Magni solitudine adhuc Maxentio Romā occupante: Africam tū per proconsulem regente Constantino, qui tunc apud Gallos cōmorabatur: ex eo, quòd tot tyrannis prouincias occupantibus, &

inuadentibus Galerius Maximinus non potuerit Africam obtinere, & regere, eamq; Constantinus Magnus ex Gallia constanti animo acceperit sub eius protectione. Occiso verò Melchiade, & Maxentio postea victo, quum Constantinus Romam, & Italiam à tyrānide liberasset, rursus iudicium Melchidis de Cæcilianij causa in controuersiam vertitur: quod Augustinus sensit, & scribit, apud quem christianus dicitur ante Syluestrum Constantinus, vel quia Catechumenus esset, & Christianis impensissimè faueret, vel nomen id tribuit Augustinus imperatori in eius historiarum narratiōe, non quòd eo tempore Christianus baptismo suscepto foret, sed quia postea Christiani fidem baptismi lauacro suscepit. Verum si dixeris, Cæcilianij Episcopi Carthaginensis controuersiam in ea tempora incidisse, & initium habuisse, quibus iam extincto Maxentio Italiam, & Africam obtineret Constantinus Eusebius, & alij refragabūtur, ex quibus Melchides priusq; Maxentius mortem obiecit: & præterea tunc extinctis tyrannis præter Licinium, qui orientē regebat, si Romæ Melchides post Maxentiū fuit superstes, non est veritati consonum, eum martyrio coronatum fuisse: siquidem nullus esset tunc in occidente, saltem in Italia tyrannus, à quo potuerit occidi, cuiusve iussu ad martyriū duci posset. Omnia etenim quo ad ecclesiam, & Christianismum pacatissima fuere in occidente, occisis, & deuictis à Constantino Magno tyrannis, & paulò post in oriente mortuo Maximino tyranno, & Licinio Constantini Magni consorte ab eodem victo, profligato, captoq; & occiso. Item scripta de inuentione sanctæ Crucis Dominicæ, & alia scripta de inuentione capituli beati Ioannis Baptistæ, nouellæ quidem reuelationes sunt: & nonnulli catholici eas legunt: sed cū hæc ad catholicorum manus peruenerint, beati Pauli Apostoli sententia præcedat. Omnia probate: quod bonum est tenete.

Item scripta de inuentione Sanctæ crucis.)
 9 Apud Gelasium, & Burchardum legitur. Nouellæ quidē relationes sunt. Et sanè historia de inuentione crucis Dominicæ à Gelasio nec refellitur, nec omnino recipitur inter Agiographia: admonet tū summus ecclesiæ Pontifex, vt eā cum iudicio, & piè legamus. Etenim Eusebius Cæsariensis lib. 3. de vita Constantini Magni: quū Helenæ meminisset, eaque commemorasset, quæ pietatis Christianæ zelo præclare in religiōis, & diuini cultus, ac templorū ornamētum ab eadem diua Helena

facta sunt: ut quæ de inuentione Dñice crucis meminimus, profecto dignis culpa, si rem adeo seriam scietur omiserit, vel nimis negligenter ignorauerit, minimè veritatis solliciti historici officio functus. Cõmuni tñ ecclesiæ cõsensu festũ hoc inuentionis sanctæ Crucis dñicæ celebramus, in eiusq; diei lectionibus legimus, Helenã Constantinĩ matrem nocturno visu impulsam Hierosolymã perijisse, vt dñicam quæreret crucem. Loens aut vbi ea defossa erat ab impijs gentilibus cõstructo ibidem Veneris tẽplo pollutus, vt memoria passiõis Dñi deleret, rem difficile reddebat, donec diuinis quibusdã in diuinijs loco equidẽ cognito, & tẽplo illo contaminato diruto, aggregatq; exportato, sacrum illud resurrectionis antrum illuxit, repertq; fuere tres (partim dissectæ crucis, & tabula, in qua Pilius Iesum Regem Iudæorũ scripserat. Verum qd difficultas adhuc diuini ligni cognitio erat, quod ordine confuso crucis dissectæ forent, dubia animi Imperatoris mater Deũ obsecrauit, vt ei indicium fieret. Tandem quũ mulier quẽdã honesto loco nata graui oppressa morbo, extremo laboraret periculo, Macarius Hierosolymitanus Ep̃s vnã cum Helena ad ægrotantẽ accessit, crucibusque duabus admotis, eadẽ in eodẽ discrimine maneret, tertiq; & verẽ dñicam crucẽ illi admonisset, subito illa respexit, viribusq; firmiter collectis, lecto statim exiuit: quo signo, & quod lignũ illud diuini sanguinis stillam desluentẽ acceperat, cõperta veritas est, cognitũquẽ lignũ dñicæ crucis. Sacriq; fuere reperti clauis, quibus Christi corpũ transfixũ fuerat. Sed & præter ecclesiæ catholice cõsensum, huius historię meminere Theodorius lib. 2. ca. 18. Socrates lib. 1. cap. 17. Sozomenes lib. 2. ca. 1. Nicephorus lib. 8. ca. 29. Ruffinus lib. 10. eccl. histo. ca. 7. & 8. Cassiodorus lib. 2. tripart. c. 18. Platina in Syluestro. Virgilius Polydorus lib. 2. histo. Anglicæ. Diuus tñ Ambrosius in oratiõẽ de obitu Theodosij, industria, & sollicitudine Helenę inuentã fuisse scribit crucem Dominicam, cognitamque ex titulo eidem affixo, tacuit verò miraculum mulieris à morbo liberatæ.

Et alia scripta de inuentione capitis beati Ioannis Baptistæ. Extrat inter opera diui Cypriani tractatus de reuelatiõẽ capitis beati Ioannis Baptistæ, in quo longẽ describit, ac depingit tota hæc de reuelatiõẽ capitis Ioannis Baptistæ historiam: conaturq; illius operis auctor probare, festũ, quod ecclesiã celebrat. III. Calẽd. Septembris, non esse dependẽ decollationis Ioannis, sed collectionis, aut inuentionis, vel reuelationis capitis Ioannis nominandũ fore. Ceterũ illud opus nõ esse Cypriani Erasimus asseruerat, vel ex eo, quod illic

mentio facta sit Pipini Aquitanorũ Regis. Nam si is est, in quẽ Stephanus Papa transtulit imperij titulos, alios etẽ ab historicis, quod ipse meminimus, non tradidit, immẽsum est annorũ interval lum à Cypriano ad eundẽ Pipinũ, qui regnauit Anno dñi DCCCL. quingentis ferẽ annis post Cyprianũ. Huic rōni & alia, quæ acerrimẽ vrget, accedit: siquidẽ in eo libello mētio fit Theodosij principis, qui annis plus centum post Cyprianũ mortẽ imperiũ obtrinit, etiã si de Theodosio seniore intelligamus quod illic scriptũ extat. quib; tandẽ euidenter probat, libellum istũ, de quo modò agimus, Cypriano falsò adscribi, & eius temere celeri. Historiã verò de inuentione capitis Ioannis Baptistæ, nõ fuisse primũ scriptã ab auctore illius libelli, qui falsò Cypriano adscribit, satis constat ex auctoritate Gelasij, q in hoc decreto aper tissimẽ meminit libelli, q de inuentione capitis beati Ioannis Baptistæ scriptũ eo tẽpore vulgaris erat, vulgoq; legebat. Scripsit verò prædictũ libellum eius auctor quisq; fuerit, bis centũ annis post Gelasium. Vnde ipse opinor tẽpore Gelasij editũ fuisse opus aliquod, in quo scripta erat inuētiõ capitis Ioannis Baptistæ, quæ sub Martiano Imperatore paulò antẽ cõtigerat, cuiusq; meminit auctor is, qui libellum suprà cõmemoratũ scripsit. apud quẽ vbi legit: chronicã Marcelli principis legat: ipse legendũ esse cẽseo: chronicã Martiani principis legat: aut fortassis: chronicã Marcellini comitis legat. Etenim Marcellinus comes in chronico narrat, sub Martiano Augusto inuentionẽ capitis Ioannis Baptistæ contigisse eo ferẽ modo, quo apud Cyprianũ scribitur: die verò XIIII. Februarij Vincomalo, & Opilione cõsulis anno dñi iuxta Haloãdri chronologiã. CCCCLV. Sed & Sozomenes ecclesi. histo. auctor hoc multo verustior lib. 7. c. 21. scribit, à monachis quibusdã sub Valẽte Hierosolymis caput Ioannis Baptistæ repertũ esse, atq; inde illud adlatũ in Pantichiũ, quod est oppidũ parũ non lōgẽ à Chalcedone, repositũq; in vicino vicũ, quẽ incolæ Cositaurum vocabant, donec Theodosius Imperator illud in Constantinopolim attulit, sepulchroq; ab vrbẽ lapide, aut miliario tẽplo magnificẽ cõstructo, eidẽq; diuo Ioãni dicato, ibidẽ reposuit. Eandẽ historiã repetit Nicephorus lib. 12. ca. 49. sub Iuliano autẽ imperatore in Sebasie Palestinẽ prouinciæ vrbẽ diui Ioannis Baptistæ monumentũ paganos inuasisse, ac demũ collecta eius ossa, quæ prius dissipata erant, igne cõcremassẽ, cineremq; per planiciem campi proiecisse, monachosq; quosdã Hierosolymitanos ex monasterio Philippi cautẽ mixtos his, qui ossa colligebat, quidquid potuerũt ex ossibus collegisse, tulisseq; ad eorũ patrẽ Philippũ scribit

scribit Rufinus lib. eccles. hist. l. ca. 28. idē ferē le-
ctor poterit adnotare ex eo libello, quē falso Cy-
priano adscribi diximus: ubi Ioseph⁹, ut opinor
corruptē, dicit qui à Rufino Philippus nomina-
tur. His sanē partim suffragat Theodorus lib. 3.
eccles. hist. cap. 6. sub Iuliano cōmemorans in Se-
baste vrbe paganos, aut gēiles ossa diui Ioannis
Baptistę igni tradidisse, pulueremq; dissipasse:
cetera tū tacer. Hunc sequit Nicephorus lib. 10.
ca. 3. idē describens factum fuisse de ossibus Helisei
Prophete: qui & Sebaste sepulchrū suū habebat.
Prosper tandē Aquitanic⁹ tradit, Anno dñi
CCCXCIII. Theodosiū venerabile Ioannis
Baptistę caput ex vico Coslao Constantinopo-
lim deportasse, ac recōdidisse in tēplo magnificē
cōstructo in eius honorē septimo ab vrbe lapide.

Item Rufinus vir religiosus plurimos ec-
clesiastici operis edidit libros, nonnullas
etiam scripturas interpretat⁹ est. Sed quo-
niam beatissimus Hieronymus in aliqui-
bus eum de arbitrij libertate notauit, illa
sentimus, quę prędictum beatum Hiero-
nymum sentire cognoscimus. Et non so-
lū de Rufino, sed etiam de vniuersis,
quos vir sapiūs memoratus zelo Dei, &
fidei religione reprehendit.

Rufinus Aquileiēsis ecclesię presbyter
non minimā apud veteres laudē est cōsequutus
cū in diuinis scripturis interpretādis, tum in Grę-
cę, & Latine lingvę eruditione non equidē vul-
gari. Habuit em̄, teste Gennadio, elegans inge-
nium in Gręcis operibus in Latinā lingvā ver-
tendis: claruit etate Hieronymi, cum quo graues
exercuit similitudines: quarum memor Gennadius
nimiū Rufino tribuit, Hieronymo plurimū de-
trahens, nō satis intelligens quantū adiuo Hiero-
nymo Rufinus absit: qui, si ecclesiastica historia
Eusebii, & Iosephi opera, quę nūc latine circum-
feruntur ex Rufini translatione, nō mentiunt au-
ctorem, eademq; cōferat lector cū Gręcis codici-
bus, dubio pcul in multa incidet loca, ex quibus
cōperiet, Rufinū nec Gręcę, nec Latine lingvę
exactam cognitionē habuisse. quę verō Hierony-
mus in Rufino notauerit, deduci possunt ex his
libris, qui aduersus Rufinū ab eodē Hieronymo
editi sunt, & in secundo Tomo habent: ad quorū
intellectum legēda sunt quę Rufinus aduersus
Hieronymū scripsit, & fuere typis excusa i quar-
ta operū Hieronymi parte. Ceterū quod Gela-
sius scribit de Hieronymi cēsurā obseruāda in al-
ios ecclesiasticos auctores, ita, ni fallor, est acci-

piendū, vt si quid Hieronymus notauerit, illud
sit cautē legendū, & maximo cū iudicio, ne qua
ex parte offēdat catholicas de fide assertiones:
non tū statim hæreticum erit censendū, nisi id ec-
clesia diffinierit, aut iam fuerit diffinitum, vel sic
adeo diuinis scripturis cōtrariū, vt manifestus
sit in rebus fidei error. Aliquot enim displicue-
runt Hieronymo, quā ab Augustino, & aliis pro-
bantur: nec pręter ecclesiā catholicā, & summū
totius christiani orbis Pontificē, quisquā habet
auctoritatē pronūciandi aliquid hæreticū esse: ta-
methi docere possit id refragari diuinis scripturis,
atq; ideo dignū quōd ab ecclesia hæreticū iudice-
tur: nisi foret adeo manifestus error, vt nulla pos-
sit de ea re apud verē catholicos esse cōtrouersia.

Item Origenis nonnulla opuscula, quę
vir beatissimus Hieronymus non repu-
diat, legenda suscipimus: reliqua autem
omnia cum suo auctore dicimus esse re-
nuenda.

Origenes, qui & Adamātius presbyter,
natione Alexandrinus, Clementis Alexandrini
discipulus magni, & excellentis ingenij vir, Leo-
nidę Martyris filius, claruit sub Alexandro Impe-
ratore Mammę filio: obiit sub Gallo Cesare
post Decium imperante anno ferē etatis septua-
gesimo, auctore Nicephorolib. 5. cap. 33. Anno
dñi CCLVI. vt Hermanus Contractus scribit
de Origene, eiusq; libris tractat Eusebius eccle. hi-
stor. lib. 6. Socrates lib. 6. cap. 12. & 13. Nicephorus
lib. 5. ex quibus Eusebius, & Socrates in eius lau-
des erumpunt animosē: idemq; Eusebius, quod
Geladius hoc in capite cōmemorat, librū vnū in
Origenis laudē edidit, aut sanē apologiā pro Ori-
gene in sex libros distinctam: quemadmodū Hiero-
nymus, & alij tradidere. Fuit verō olim non le-
uis cōtrouersia inter christiani orbis Epōs de li-
bris Origenis recipiendis, aut reprobādis. quā de
re Socrates, & Nicephorus Gręci auctores tracta-
uere non semel, sed maxime Nicephorus lib. 3.
tandē Constantinopolitana synodus, quę quinta
est inter vniuersales, eius impia dogmata nomi-
natim, & auctorē ipsum ea rōne dānauit sub Iu-
stiniano Principe: sicuti idem Nicephor⁹ scribit
lib. 17. ca. 28. & cōstat ex eiusdē synodi actionibus
in 2. conciliorū Tomo. Etenim cū Origenes nihil
non in sacris literis exponere vellet, seipsum in
errorē coniecit: vnde multa nefanda, & exitiosa
protulit verba, ex quibus Arius, eiusq; sectato-
res suorū dogmatum materiā sumpserunt: quod
Suidas, & idem Nicephorus fatent in dict. lib. 17.
cap. 27. ipse aut Origenes Martyrij timore inani,

quod pati recusauit, abiurata fide Satana instigante à diuina sententia, & gratia, quæ primum illi fautrix aderat, omnino delapsus, alienas à religione christiana opiniones induxit, per quas multis à semita recta discedentibus, longo post tempore damnatione ecclesie dignissime passus est, infelixq; tunc obiit, ac miser: teste Nicephoro lib. 5. cap. 32. & 33. Proscriptus sanè ab ecclesia, ignominiam istam non ferens Alexandria relicta in Iudæam profectus mortem obiit, Tyrique sepultus est, auctore Suida. quæ ratione intelliges Lector candide, Origenem à Gelasio schismaticum appellari. Hieronymus verò eiusdem Origenis opus in Cantica Canticorum laudat, & in latinâ linguam vertit: sed & librum edidit, & scripsit ad Autum, in quo docet, quid cauendum sit in libris Origenis *πρὸς ἑρμῆν*, id est de principiis. Epistolam etiam ad Pammachium, & Oceanum de erroribus Origenis, de quibus adhuc disserit in Apologiis aduersus Rufinum: & hæc reperiet lector in secundo Tomo. Extant & de eadem re Rufini quædam scripta, partim ab eo è Græco in Latinum traducta in quarto Tomo operum Hieronymi. quæ quidem lector diligenter examinet ad Origenis errores vitandos, & ad intellectum huius capitis. Nam Hieronymus, Rufinus, & Gelasius ante quintâ Synodum, in qua damnati fuere Origenis opiniones, scripsere. Sed & Vincentius Lirinensis in libro aduersus hæreses plurimum dolet, Origenis libros, vel ab hæreticis corruptos, vel ab ipso auctore ita scriptos, multis blasphemiarum vulneribus scatentes ad errores persuadendos multum olim valuisse.

Caterum de historia Eusebij, de qua Gelasius hoc in cap. meminit, tractabimus in cap. sequenti. ubi de Apocryphis libris agitur. Opinor tñ Gelasium, dum Eusebiū notat, quod librum vnū de laudibus Origenis cōscripserit, fortassis de libro sexto ecclesiasticæ historiæ intellexisse: quod si quis malit, vt nos paulò antè adnotauimus, de Apologia ab eodē Eusebio scripta, in sexq; volumina distincta intelligere, non admodū refragor: tamen hac in re parum diligens videatur Rhenanus in epistola nuncupatoria ecclesiasticæ historiæ.

Item Orosium virum eruditissimum colaudamus, quia valde nobis necessariam aduersus Paganorum calumnias ordinauit historiam, miraq; breuitate cōtexuit.

Orosius presbyter Hispani generis vir eloquens, & eruditione insignis, scripsit aduersus querulos christiani nominis, qui asserebant, Romanū imperium ex eo defecisse, quod Christi fidem, & re-

ligionem Romani, eisq; subditi suscepissent: idq; opus in septem volumina distinxit, sed & ab Augustino missus ad Hieronymū pro discenda animi ratione, rediens reliquias beati Stephani Martyris primi tunc nuper inuentas primus insulit occidenti. Hæc Gennadius, Marcellinus Comes, & Trithemius. Clauit prope annū dñi CCC C. Prosper Aquitanicus, & Hermanus Cōtractus in chronicis. Deniq; Orosius Elogio Hieronymi, & Augustini commendat. fuit verò Tarraconensis auctore Volaterrano. Ceterum de reliquiis beati Stephani aliter scribit Nicephorus lib. 14. ca. 9. ex Theodoro lectore. & Simeon Metaphrastes vitam Tomo sexto.

Item venerabilis viri Sedulij paschale opus, quod heroicis descripsit versibus insigni laude præferimus.

Quauis Petrus Crinitus olim, & nuper Gregorius Gyraldus de poetis diligentissime historiā scripserint, nondū apud eos huius poetæ mentionem cōperio factam fuisse: nisi eorū scripta oscitanter legerim. Verū Trithemi⁹ ex Sigibertho scribit, Seduliū presbyterū Scotum natione fuisse, qui opus insigne iuxta seriem euangelij carmine scripserit: quod vulgo legitur: & incipit. Pasc hæles quicunque dapes cōiuiua requiris. Sed & alia scripsit, quorum idem auctor meminit, & floruit sub Theodosio Seniore Anno ferme Dornini CCCCXXX.

Item Iuuenici nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur.

Ita locum istum ipse legendum esse censeo ex Burchardo, & eodem Gelasio in primo concilio rum tomo. Nam quum Gelasius Sedulij meminisset, par est & statim ipsum Iuuenici mentionē facturū ppter operis, materiæ, & scriptoris similitudinē. Quauis apud Gratianū non Iuuenici, sed Vincentij legatur. Quæquidē lectio etiam si admittenda sit, non est intelligenda de Vincentio, qui opus, aut speculū historiale scripsit: nō enim potuit eius meminisse Gelasius, qui multis annis eum præcesserit. Fuere tamē ante Gelasium duo Vincentij, quorum Trithemius mentionem facit: sed ipse Gelasium intelligo de Iuuenico presbytero, qui Hispanus fuit, & nobilissimi generis, qui quatuor euangelia Hexametris versibus pene ad verbum transferens scripsit, nonnullaque alia de sacramētis, floruitq; sub Constantino Magno, & filiis eius prope annū dñi CCCCXXX. auctoribus Hieronymo de viris illustrib⁹, & scriptoribus ecclesiæ & in chronico. Petro Crinito lib. 5. de poetis latinis. Gregorio Gyraldo dialogo. 4. Trithemio, & Ioanne Bassiao.

Ex capite

Ex capite sequenti.

- 1 Apocryphi libri, qui dicantur.
- 2 Synodus Ariminensis, & Itinerarium Petri.
- 3 De quibusdam actibus, & Evangelij Apostolorum Apocryphis, & de Pastoris libro.
- 4 De parva Genesi, de Centimetro: & de quibusdam reuelationibus, quæ Apocalypses dicuntur.
- 5 De libro, qui dicitur transitus sanctæ Mariæ.
- 6 De canonibus Apostolorum, an sint Apocryphi.
- 7 De historia Eusebii Pamphili Cæsariensis.
- 8 Tertulliani, & Lactantij Firmiani opera.
- 9 Clementis Alexandrini opera. Aphricani, & Commodiani.
- 10 Cassiani, Arnobij, Tyconij, Victorini, & Faustini.
- 11 Epistola Iesu ad Abagarum, & Abagari ad Iesum.
- 12 Philacteria quæ dicantur, & quæ reprobentur.
- 13 De historia tripartita Cassiodori censura.

De libris Apocryphis, & an hi legi publicè, vel priuatim possint ex Gelasio. Caput. 17.



QUæterùm quæ ab hæreticis, & schismaticis cõscripta, vel prædicta sunt, nulatenus recipit Catholica, & apostolica Romana ecclesia. E quibus pauca, quæ ad memoriã venerint, & à Catholicis vitanda sunt, credimus esse subdãda.

Hæc Gelasius. Nos verò ad ea, quæ hoc in capite traduntur, facilius intelligenda opinamur, libros hæreticorum, qui omnino damnati sunt, ab alijs, qui adhuc dici possunt Apocryphi, secernendos fore. Etenim hæreticorum libri, qui damnati fuerint, omnino sunt vitandi, nec legi possunt: imò sunt comburendi, nisi communis consensus ecclesiæ permiserit, aliquod opus ab hæretico scriptum legi quidem ex eo, quod præuio diligenti examine, nihil habet, quod pium offendat lectorem. Quod cautissimè permittendum est, maximè in libris Hæreticorum, qui nò tantum hæretici fuerunt, erroresque aduersus catholicam fidem probarunt, sed & ab ecclesia moniti animo cõtuma-

ci in erroribus perseuerarunt, quorum libri nequaquam legendi sunt: nec id permitti debet, etiam si immunes sint ab auctoris erroribus, nisi id maxima ex causa, & cautissimè fiat. qua de re legito Alfonso Casto in lib. 2. de iusta hæretice punit. capit. 15. 16. & 17. Et quæ nos obiter scripsimus lib. 2. Varia. resol. cap. 10. col. pen. Sic sanè intelligo quæ notat Panor. in capi. Fraternitatis. de hæreticis. & in capi. damnamus. super glo. verb. Florentino. de summa trinitate: contra ipsius gl. opinionem scribens, non esse damnandos, nec vitandos omnes hæreticorum libros, sed eos tantum, qui de hæresibus scripti fuerint: posseque legi illos, qui nihil habent, quod sit catholice fidei aduersum: ipse verò hæreticorum libros omnes absque ulla delectu, prorsus vitandos fore, consultius existimauerim.

Apocryphi verò libri nò sunt omnino in hæc hæreticorum ordinem numerandi: siquidem potest liber aliquis apocryphus dici, cuius auctor nec fuerit hæreticus, nec aliquid catholice fidei contrarium scripserit: saltem iuxta quasdam huius dictionis significationes, de quibus acturi lectorem admonemus, Apocryphum quandoque dici librum, cuius est auctor incognitus, aut cuius auctorem ignoramus: quia incertus est. glof. in summa. 16. distinct. Licet illic in dictionis deductione errauerit ex Græcæ linguæ ignorantia. Huius verò significationis modò nulla nobis est habenda ratio: potest enim aliquis liber incertum habere auctorem, & tamen ab ecclesia non solum non repudiatur, verum & inter canonicos recipitur: ut historia Iob, & sapientia quæ dicitur Salomonis: atque ideo multi libri, quorum auctor incertus est inter Agiographos saltem poterunt numerari. At hæc calamitosi temporibus tot hæresibus christianam religionem oppugnantibus, totque libris ab hæreticis sine auctoris nomine, ut minimè repudiantur, in publicum editis, sanctissimè Tridentina Synodus, ut tot malis obuiaret, statuit, & prohibuit, ne quis imprimat, imprimi faciat, aut in futurum vendat, vel apud se retineat quosuis de rebus sacris libros sine nomine auctoris editos, nisi primum examinati, probatique fuerint ab ordinario. Dicuntur quandoque libri Apocryphi illi omnes, qui sunt extra canonem, & ideo qui non sunt canonici: qua significatione usus est Diuus Hieronymus in prologo in libros Regum, qui Galeatus dicitur. Sed nec de hac significatione modò agendū erit: siquidē plures sunt libri de rebus sacris, & ecclesiasticis, qui dubio procul sunt extra canonem, & tamen inter Agiographos connumerantur: nec dici propriè possunt Apocryphi: de quibus in cap. proximo tracta-

E 5 umus.

vim. Igitur Gelasius Apocryphos libros, de quibus in hoc decreto agit, primū eos appellat, qui ab hæreticis aduersus fidem catholicā scripti fuerint, eosq; omnino dānat, & improbat decernēs legendos nō esse à catholicis: quos quidē p̄prius dicere quis possit, libros hæreticos: vt paulo antē obseruauimus. & quāuis huius cōditionis plures hoc in capite Gelasius referat, ac nō minet, aliorū tñ meminit, qui propriē dici possunt, & dicuntur Apocryphi, qui nec hæretici sunt, nec auctorem incertū habent, nec inter Agiographos cōnumērantur: est tñ eorum auctoritas leuis, minimeque ab ecclesia, sanctisq; patribus probata, propterea, quod falsa quædā in eis veris quādoq; misceatur, peregrina quædā, aut portentosa narrentur, quæ nec p̄p̄e, nec cōmodē credi p̄sūt, vel ex eo denique, quod eorū auctores quædam veterum dogmata fuerint sequuti, quæ postea testimonio sacrarum scripturarū conuicta sint. Atq; ideo hi libri Apocryphi dicuntur, quod non sint publicē in tēplis legēdū licet priuatim, cautē tñ legi possint. Sic & Apocryphi libri dicunt, qui e mentito titulo non censent editi ab his, quorū nomine designantur. Ex quibus plures hic à Gelasio notātur. Ergo libri Apocryphi iuxta has posteriores significationes, quas D. Augustinus explicat lib. 15. ca. 23. & lib. 18. cap. 38. de ciuit. dei. & lib. 4. cōtra Faustū Manichæum col. 2. & lib. 22. cap. 79. licet in ecclesiis legi non debeat publicē, possunt tñ priuatim legi, & cautē, quia eorū auctoritas in obscuro, & abscondito est. Quod adnotatū Rhēnanus in præfatione ad Tertullianū, Erasmus in Hieronymi epistola ad Lætiam. Ladoū. Viues in dict. capi. 23. super Augustinū. Sed & Apocryphos libros, de quibus modō agimus, legi priuatim posse, satis probatur ex Hieronymo in dict. epistola ad Lætiam. Caueat omnia Apocrypha, inquit, & si quādo ea non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere voluerit: sciat non eorū esse, quorum titulis prænotantur, multaque his admixta vitiosa, & grandis esse prudentiæ, aurū in luto quærere. Hæc Hieronymus. Rufinus in symbolo. Cūm canonicorum, & Agiographorū librorum meminisset, addit: Cæteras verò scripturas Apocryphas nominarunt, quas in ecclesiis legi noluerunt. Hoc ipsum passim apud Augustinum lector obseruare poterit: nam & se Apocrypha legisse idem Augustinus testatur sermone. 22. de verbis Domini. Quin & Iudas Apostolus in epistola citat librum Enoch, & eius vtitur testimonio: & tamen hic liber Apocryphus censetur: auctore Augustino in dicto capi. 23. & Hieronymo de scriptoribus ecclesiasticis in Iuda. Rursus Augustino lib. 18. de ciuit. dei cap. 38. Tametsi

Tertullianus refrageretur in libr. de habitu muliebri. Sed & à Gelasio plures libri Apocryphi censentur, quos tamen scimus legisse veteres Theologos, viros equidem eruditione, ac sanctitate insignes, eorumque testimonio vfos fuisse: quin & ecclesia catholica, aut communis Episcoporum, ac prælatorum consensus permittit, etiam nostra ætate legi: quemadmodum in interpretatiōe huius decreti admonebimus. De his verò Apocryphis libris multa Driedo lib. 1. de dogmatibus. capit. 4. & lib. 4. cap. 1. congerit, quæ rem istam explicant, & intellectu faciliorem efficiunt.

In primis Ariminensem synodum à Constantino Cæsare Constantini filio congregatam mediante Tauro præfecto extunc, & in æternum confitemur esse damnatam.

Legendum esse, à Constantio Cæsare: planè constat: siquidem Ariminensis synodus congregata fuit Anno fermè XIII. Imperij Constantij eo tempore, quo vita functis Constantino, & Constante fratribus solus Romanum obtinebat imperium: idque præmittunt ecclesiastici historici, qui huius synodi mentionem fecerūt. Etenim cū grauis esset cōtētio inter catholicos, & Arianos super Nicæni concilij symbolo de filio patri consubstantiali, foretque necessarium concilium vniuersale iterum congregari ad eam cōtrouersiam sedandam, essetque difficilimum, Cōstantius Imperator iussit occidentales episcopos Arimini in Italia cōuenire, orientales verò Seleuciæ Isauriæ: quibus tandem synodis congregatis Seleuciæ nihil actum est propter varias episcoporum opiniones. Arimini verò primum obtinuerunt catholici Nicænam Synodum recipientes refragantibus Vrsacio, & Valente Arianis: miseruntque Constantinopolim decem legatos ad Imperatorem, ad quem & alios decem, vt ab initio conuenerat, Synodus Seleuciensis miserat. Demum dolo, industria Acacij, & violentia propè à Cæsare illata vtriusque Synodi legati fidem à Sirmienfi concilio datam receperunt, consentientes tolli de symbolo Nicæni concilij verba illa, quibus filius asseritur consubstantialis patri, & eorum loco scribi, æqualis patri. Quod palam Arianum dogma præ se fert, & profitetur. Hæc breuiter adnotauimus ex Socrate lib. 2. præsertim capit. 37. 38. & sequentibus. Theodorito lib. 2. capit. 28. Sozomene lib. 4. à cap. 17. Hieronymo in chronicis, & in dialogo aduersus Luciferianos. Rufino lib. ecclesiæ histor. 10. capit. 21. Cassiodoro lib. quinto. tripartit. capit. 22. & 34. Nicephoro lib. 9.

lib. 9. ca. 39. & seq. Taurum autem praefectum pre-
torio ex iussu imperatoris huic synodo Ariminensi
adfuisse, testis est Hieronymus in praecitato dia-
logo aduersus Luciferianos. Sed Romanae eccle-
siae Pontifex, ac summus totius christiani orbis
praeful Damasus synodo Romae congregata, Ni-
cenam fidem recepit, & Ariminensem synodu
dānauit, autore Nicephoro lib. 11. ca. 3. post Theo-
doritū lib. 2. ca. 22. & Sozomenū lib. 6. ca. 22. & 23.

Item itinerarij nomine Petri Apostoli,
quod appellatur sancti Clementis, libri o-
cto Apocryphi.

Ita legendus est hic locus ex Burchardo: & sa-
ne praeter auctoritate Gelasij: extat Eusebij lib. 3.
de eccle. hist. c. 37. & 38. & Hieronymi 1. lib. de scri-
ptoribus eccle. iudiciū de Clemēti Papae operi-
bus, nec vlla ibi fit huius operis mentio: imo Euse-
bius apertissime fatetur, & sensu Hieronymus,
aliquot libros vulgo legi huius auctoris titulo, qui
falso illi fuerint suppositi. Quāuis ea opera, quae
Clemēti dicuntur existimet Nicephorus lib. 3. ca.
18. diui Clemēti esse, ab eoq; scripta fuisse. Sed re-
fragat Gelasius saltē quo ad itinerariū. Et rursus
apud Gratianū Leo Pontifex in cap. Clemēti. 16.
dist. vt tandem Nicephorus clementina dixerit
alia diui Clemēti opera, quae verē eius titulo fue-
reolim à sanctis, doctisq; viris recepta.

Actus nomine Andrae apostoli Apocry-
phus. Actus nomine Thomae apostoli A-
pocryphus. Actus alius nomine Petri A-
postoli Apocryphus. Actus nomine Phi-
lippi Apostoli Apocryphus.

Sancta Romana ecclesia spiritu sancto duce-
te ab initio religionis Christianae, tantum actus Apo-
stolorū à diuo Luca scriptos recepit, ac pbauit:
reliquos Apocryphos esse decernēs. Quae quidē
historiae non tantū Apocryphae censentur, vt pu-
blice in ecclesijs nō legant, sed, vt ipse opinor, vt
nec priuatim legi possint ex eo, quod fortassis
multa illie reperiunt ab haereticis, & gentilibus cō-
ficta in christianae fidei detrimentū. De his, & de
similibus Leo Papa epist. 91. cap. 15. ad Toribium
Astonicensem Epīm ita scribit. Apocryphae autē
scripturae, quae sub nominibus Apostolorū mul-
tarum habet seminariū falsitatum, nō solum in-
terdicende, sed etiā penitus auferendae sunt, atq;
ignibus concremandae. Quauis em̄ sint in illis
quaedā, quae videant speciem habere pietatis, nū-
quam tū vacua sunt venenis, & per fabularū ille-
cebras hoc latenter operant, vt mirabiliū narra-
tione seductos, laqueis cuiuscunq; erroris inuol-
uant. Hae Leo. Quibus cōueniūt quae scribit

August. lib. 15. de ciui. dei ca. 23. & lib. 22. cōtra Fau-
stū Manichaeū. c. 79. De Apocryphis scripturis,
quae sub Apostolorū nominib⁹ ab haereticis, pfe-
runt, idē super Matthēū ca. 27. ex quibus satis cō-
stat, nec actus, nec euangelia, nec alias scripturas
nominib⁹ Apostolorū editas publice, aut priua-
tim legēdas fore praeter eas, quae ab ecclesia catho-
lica fuerē receptae. Id ipsum docet Eusebius lib. 3.
eccle. hist. ca. 25. & post eū Nicephorus lib. 2. c. vlt.
à quibus simul cū alijs Apocryphi censent actus
Petri apostoli, actus Pauli, actus Andrae, actus
Ioannis, & oēs alij Apostolorū nominibus editi,
praeter Lucae euāgelistae actus. scribit Trithemius
in Clemēte. à Gelasio Apocryphū censi opus,
quod editū est inter opera Clemēti Papae, & dici-
tur Petri, & Appionis dialogus. quem librū Euse-
bius lib. 3. c. 38. & Hieronym⁹ in Clemēte, vt Apo-
cryphū repudiari scripsere. Et tū non video qua
huius decreti parte à Gelasio Apocryphus iudi-
cetur, nisi hoc in loco sub nomine Actorū Petri.

Euāgelia Thaddaei nomine Apocrypha.
Euāgelia nomine Thomae apostoli, qui-
bus Manichaei videntur, Apocrypha. Euā-
gelia nomine Barnabae apostoli Apocry-
pha. Euāgelia nomine Bartholomaei apo-
stoli Apocrypha. Euāgelia nomine An-
drae apostoli Apocrypha. Euāgelia, quae
falsauit Lucianus Apocrypha. Euāgelia,
quae falsauit Hirtius Apocrypha.

Apud Burchardū, & in primo cōciliorū tomo
apud Gelasium his addunt euāgelia noīe Petri apo-
stoli Apocrypha. Rursus apud Gelasium: euāgelia
noīe Mathiae Apocrypha. Euāgelia nomine
Iacobi minoris Apocrypha. Sed & euāgelium Pe-
tri, & euāgelium Mathiae, & euāgelium Thomae,
& oīa alia euāgelia praeter quatuor à catholicis
repudiari, velut ab haereticis cōficta, asseuerat Euse-
bius lib. 3. ca. 25. Nicephorus lib. 2. cap. 45. & 46.
Clemēs verō Alexandrinus in Stromat. lib. 2. vtitur
testimonio euāgelij secundum Hebraeos, quod à
quatuor iam receptis diuersum est, & à catholicis
repudiāt, auctoribus Eusebio, & Nicephoro. qui
& lib. 1. ca. 8. post Eusebiū lib. 3. cap. 27. scribit, hoc
euāgelio tantū vfos fuisse Hebraeiōitas haereticos
reliq; improbat. idē Eusebius in dict. c. 25. tradit
Hebraeos, qui Christi fidē suscepērāt, hoc euāgelium
potissimū, ac praeter ceteris admisisse. Quod & Nice-
phorus repetit lib. 2. c. 46. Quin & Hieronym⁹ in
Iacobo iusto hui⁹ euāgelij meminit, & quēdā ex
eo adducit asseuerans, à seipso versum fuisse in
Graecā, & Latinā linguā. Origenemq; ei⁹ testimo-
nio vsum esse. Rursus Clemēs Alexandrinus lib. 3.
Stromat.

Stromat. videtur euangelio secundum Aegyptios non semel, sed aliorum nomine, & ita quidem, ut minimè videatur probare quæ ex eo adducuntur. Hæc sanè, & omnia alia euangelia, quæ præter quatuor ab ecclesia recepta, nomine cuiusquæ Apostoli vulgata fuerint, sunt omnino in tenebras reicienda, nec publicè, nec priuatim legenda: imò igni concremanda ex Leonis Papæ auctoritate, Gelasij decreto, diui Augustini, & aliorum, qui existimant, hæc ab hæreticis fuisse conficta, & falsò supposita. Manichæos autem vsos fuisse euangelium Thomæ Apostoli ante Gelasium tradit D. Augustinus in sermone. 22. de verbis dñi. Quis verò fuerit Lucianus, qui euangelia falsauit, quorum Gelasius meminit, dubium est: sed cum hic agamus de hæreticis admodum conuenienti, existimo, hunc Lucianum fuisse ex sorore nepotem Eunomij hæretici, & episcopum Constantinopolitanum, qui sub Arcadio, & Honorio in episcopatu Eudoxio successit, quiq; hæreticus fuit: quemadmodum scribit Nicephorus lib. 3. cap. 1. Euangelia, quæ falsauit Hirtius.) Apud Burchardum, & Gelasium in primo conciliorum tomo legitur. Yficius: aut Ificius, vel Elicius. Liber de infantia saluatoris Apocryphus. Liber de natiuitate saluatoris, & de Sancta Maria, & de obstetrice saluatoris Apocryphus. Liber, qui appellatur Pastoris Apocryphus. Libri omnes, quos fecit Leuticius discipulus diaboli, Apocryphi. Liber, qui appellatur fundamentum, Apocryphus. Liber, qui appellatur Thesaurus. Apocryphus. Liber, qui appellatur Pastoris.) Hunc librum ab ecclesiasticis scriptoribus, & catholicis extra canonem censerunt, & repudiari, scripsit Eusebius lib. 3. de hist. eccles. cap. 25. & Nicephorus lib. 2. ca. vlti. Eius tñ testimonio vsus est Irenæus, auctoribus eodè Eusebio lib. 5. ca. 8. & Nicephoro lib. 4. cap. 14. ex hoc libro Arianos locum quendam ad eorum hæresim probandam adduxisse testis est Athanasius apud Theodorum lib. 1. ca. 8. Eiusdè libri auctore fuisse Herman, cuius meminit Paulus ad Romanos capit. vlti. ex multorum opinione existimant Origenes in libris *περί ἀρχαίων*. & Hieronymus de scriptoribus eccles. in Herman. quæ rōne opinor, hunc librum citari noīe reuelationis, aut visionis, quæ Hermæ apparuit, à Clemēte Alexandrino lib. 2. Stromatū, atq; alibi non semel in eodè opere. Idq; palam fecit Pius pontifex huius nominis Primus in primo suarū Decretalium, & apud Gratianū cap. nosse vos volumus. de conse-

erat. dist. 3. Sed & Hermæ hunc librum quosdā adscribere testis est Nicephorus in dict. cap. vlti. scribens ex antiquis non paucos eo vsos fuisse.

Leuticius discipulus diaboli.) Apud Burchardum legitur. Leutius. apud Gelasium in primo conciliorum tomo Lucius. qui fortassis est Lucius ille Ariani Alexandria Ep̄s Athanasio refragante electus: cuius ecclesiastici historici meminere.

Liber, qui appellatur de filiabus Adæ, vel Genesis Apocryphus. Liber, qui appellatur Pentametrum de Christo Virgilianis compaginatum versibus, Apocryphus. Liber, qui appellatur actus Teclæ, & Pauli Apocryphus. Liber, qui appellatur Leporius, Apocryphus. Liber Prouerborum ab hæreticis transcriptus, & sancti Sixti nomine signatus Apocryphus.

Liber, qui appellatur de filiabus Adæ, vel 4. Genesis.) Ita enim legitur apud Gratianum, & in primo conciliorum tomo. apud Burchardum verò falsò, & corruptè legitur. de filiabus Adæ Genesis. Fortassis hic liber est illa parua Genesis, quæ citatur à Ioanne Zonara in primo Annalium tomo. Vbi scribit, hoc opus non esse à diuinis patribus inter approbata relatum.

Liber qui appellatur Pentametrum.) Apud Burchardum, & in primo conciliorum tomo rectius legitur. Centimetrum de Christo. Hexametris em̄ versibus Virgilius vsus est, nō Pentametris. Centimetrum verò hoc in loco nō intelligitur poemacētum cōpositum carminibus, sed ex multis, alienisq; hinc inde cōpositis versibus in vnū coagmetatum, & confectū: quod centonē appellamus à veste vili, & rustica variis, & versicoloribus segmentis, filis ve cōfuta. Est igitur, quæ ex parte poetarum attinet, ceto variis de locis, sensibusq; diuersis quedam carminū structura; in vnū versum vt coeant aut cæsi duo, aut vnus, & sequens cum medio. Nam duos iunctim locare, ineptū est, & tres vna serie ieræ nugæ. Agitur etenim ab auctore centonis, vt sensus diuersi congruant, & adoptiua quæ sunt, cognata videantur, aliena ne interluceant, accersita ne vim redarguant, densa ne supra modum protuberent, hinc ne pateant. Hæc graphice Ausonius ad Paulinum in epistola nūcupatoria nuptialis centonis. Cui conueniunt Tertullianus in libr. de præscriptionibus aduersus hæreticos. & illic Rhenanus. Hieronymus in epistola ad Paulinum, quæ prima est tertij tomi. & in adnotationibus Erasmus. Gregorius Gyraldus de poetis dialogo primo. Hinc apud Tertul-

Tertullianum Homero centones, & apud Hieronymum Homero centones, & Virgiliocentones opera ad hunc modum more centonario ex multis hinc inde Homeri, aut Virgilij versibus cōposita. Quæ Suidas ἐκκέντρα vocat in dictione, κέντρα. Veteres quosdā imitata Proba Falconia matrona Romana Adelphi viri proconsularis vxor temporib⁹ Theodosij Iunioris miro artificio hoc genere scribendi vitur. Nam ex virgilianis versibus omnē Christi seruatoris vitam edito hac de re centone explicauit. Sed & ipsius Theodosij Iunioris vxor Eudocia carminū & poetices admodum studiosa, sicuti constat ex Euagrio lib. 1. eccles. histo. cap. 20. & sequenti. Socrate lib. 7. ca. 21. & 47. & Nicephoro lib. 14. capi. 22. & 23. qui eam mirē laudant ingenij dexteritate, & humanarū literarum cognitione. Hæc inquam insignis foemina centonem ex Homeri carminibus de Christo confecit, auctoribus Trithemio de scriptoribus ecclesiasticis, & Gregorio Gyrardo de poetis dialogo quinto, & Ioanne Zonara, qui in Theodosio Iuniore scribit, hoc opus à Patricio quodā imperfectum, & indigestū relictum fuisse, & tandem Eudociam imperatricem illud absoluisse: ve inscriptio versibus heroicis præfixa declarat. Vtrumq; poema vulgo circumfertur Græcè, & Latine, legiturq; priuatim, quanuis latinum à Gelasio inter Apocrypha referatur. Huiusmodi poemata non admodum probare videtur Tertullianus, eaq; aperte improbat Diuus Hieronymus, quia vitiosissimum sit deprauare sentētiās, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem, quasi, inquit, non legerimus Homero centonas, & Virgiliocentonas, ac non sic, etiam Maronem sine Christo possumus dicere Christianum, quia scripserit. Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. Iam noua progenies cœlo dimittitur alto. & patrem loquentem ad filiū. Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce. Talia perstabat memorans, fixusq; manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorū ludo similia docere quod ignores, imò, vt cū sto macho loquar, ne hoc quidē scire quod nescias. Hæc Hieronymus. Ex quibus verbis adnotarunt quidam ante Probam, & Eudociam huiusmodi poemata, etiā de Christo fuisse cōscripta. Quod fortassis verū est, potuit enim contingere. Ipse verò existimo ante Hieronymum ex Homero, & Virgilio centones etiam de rebus pphanis editos fuisse, quod Tertullianus palam asserit scribens Ouidium Tragœdium quandam ex Virgilio plenissimè expressisse. Ex eodemq; Virgilio propinquum quendam ipsius Tertulliani pinacem, & sic tabulam Cebetis explicuisse. Quæ qui

dem opera, & alia huiusmodi legere potuit Hieronymus, qui, ni fallor, dum improbat Virgiliū sine Christo Christianū facere, Eusebium notare videtur, à quo in oratione de Constantino Magno, quæ post quatuor libros de eius vita ab eodem scriptos, nuper græcè prodiit in lucem, tota ferè Virgilij ecloga, quæ incipit: Sicelides Musæ: ad Christi saluatoris aduentū deducitur pia quadam interpretatione ad ea omnia exprimenda, quæ apud gentiles olim de Christo prædixerat Frythroeæ Sibylla, cuius hac de re carmina in eadem oratione refert ipse Eusebius Græcè, & idē plures auctores fecere, præsertim ex Iunioribus Gregorius Gyrardus dialogo. 2. de poetis: Latine verò D. Augustinus lib. 8. de ciuit. dei cap. 23. scribens, ea carmina è græca lingua in latinam translata fuisse à quodam latino: cuius nomen tacuit, tamen hūc interpretem fuisse Ciceronem ex Eusebio constat. Quod est adnotandum ad diui Augustini locum. Id etenim ante nos à nemine obseruatum legimus.

Liber, qui appellat⁹ Lepoti⁹ apochryph⁹.) Apud Burchardum & in primo conciliorum tomo apud Gelasium verè legitur. Liber, qui appellatur Nepotis Apocryphus. Fuit enim olim Nepos quidā apud Aegyptios episcopus, à quo dicti Nepotiani hæretici, qui librum eiusdem Nepotis proferentes, eius auctoritate ostendere, ac probare nitebantur, regnum Christi in terris futurum, designatam quandam mille annorum vitam referentes. Quem equidem librum, & Iudaicam auctoris opinionem duobus de promissionibus libris compositis Dionysius Alexandrinus episcopus euerit: sicuti scripsere Eusebius lib. 7. eccles. histo. capi. 23. & 24. & Nicephorus lib. 6. ca. 21. Hic igitur Nepotis liber dubio procul est, qui à Gelasio inter Apocryphos numeratur, quique nec priuatim, nec publicè legi debet.

Reuelatio, quæ appellatur Pauli Apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Thomæ Apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Stephani Apocrypha. Liber, qui appellatur transitus sanctæ Mariæ Apocryphus.

Præter Apocalypsim Ioānis Apostoli, & Euāgelistæ, nullā aliā ecclesia recepit: quis olim noīe Apostolorum plures Apocalypses fuerint vulgo editæ. Nam & inter illegitima, & adulterina scripta Apocalypsim Petri referunt Eusebius lib. 3. cap. 25. & Nicephorus lib. 2. ca. ult. Qui lib. 12. c. 34. post Sozomenē lib. 7. ca. 19. asseuerat, Petri Apocalypsim subdititiam, & illegitimam à veteribus iudicatam, apud Palestinos semel quotānis in ecclesia

clis quibusdam in die parasceves legi solitam fuisse: & Pauli Apocalypsim, quam ex priscis hominibus nemo vidit, monachos plures atate Sozomeni cum veneratione admirari referentes, Theodosij Magni tempore, librum istum diuina reuelatione repertum fuisse intra marmoream arcam Tarfi Ciliciz in domo ipsius diui Pauli: quod falsum esse Cilix presbyter ecclesie Tarsensis, grandævus homo, & canicie venerandus confessus est ipsi Sozomeni cum hac de re interrogati, qui admiratus est, si non ab hæreticis fama ea conficta esset, id quod in multis aliis libris factum esse, idem Sozomenes, & Nicephorus fatetur. Ex quibus admonemur, quam periculosum sit alios libros de rebus diuinis scriptos legere, quam eos, qui fuerint ab ecclesia, & ecclesiastica traditione probati, & recepti.

Liber, qui appellatur transitus sanctæ Mariæ Apocryphus.) Opinor à Gelasio Apocryphum censerì librum olim editum de morte Mariæ virginis, & de his, quæ tunc in eius obitu, funere, & exequijs contigere. Verum licet in euangelijs, & actibus, epistolisq; Apostolorum nihil scriptum sit de morte diuæ Mariæ virginis, receptum tamen est, eam subisse mortem corporalem: quod Hieronymus, Augustinus, & alij ecclesiastici doctores dicere non reformidant. Tempus verò huius obitus Eusebius in chronicis adscribit anno domini. XLVIII. & sexto Claudij imperatoris: Nicephorus lib. 2. capit. 26. anno quinto Claudij Caesaris hoc tribuit. Demum corpore, & anima in cœlum virginem sacratissimam adsumptam fuisse, licet Hieronymus in sermone de adsumptione, affirmare non fuerit ausus, & primū hæsitauerit Augustinus, tandem hic ecclesiæ doctor celebratissimus scribit, consentaneum esse credere, Mariam secundum corpus, & animam in cœlum adsumptam fuisse. idem Iuuenalis Hierosolymorum episcopus vir magnus sanè, & diuino afflatus spiritu scriptis suis cum fide confirmat, auctore Nicephoro lib. 2. eccles. histo. cap. 23. scribente, hinc famam esse, non ita pridem adsumptionem sanctissimæ virginis celebrari coeptam fuisse. Hoc solenne festum catholica ecclesia. XV. die Augusti magna cum religione celebrat, totiusque Christianæ plebis ingenti alacritate adeo veneratur, & colit Dei genitricis adsumptionem, vt planè impium sit, ac temerarium hac de re dubitare, in graue pientissimorum scandalū. Sed & Eusebius inquit, Maria virgo Iesu Christi mater ad filium in cœlum adsumitur, vt quidam fuisse sibi reuelatum scribunt. Liber autem de hoc transitu diuæ virginis etiam à diuo Hieronymo in dicto sermone, aut epistola de adsumptione

Mariæ ad Paulam, & Eustochiū Apocryphus cœsetur, sicuti & à Gelasio ex eo fortassis, quod in eo libro multa commemorantur eo tempore accidisse, quæ absq; vilo certo testimonio asseuerantur: & ne dubia, p certis in re adeo graui passim, & publicè legatur. Tametsi ex eo libro aliqua retulerit Nicephorus Græcus eccles. hist. auctor, & nostra ætate referant Ioannes Eckius, & alij viri catholici, qui super euangelia, & de solennibus ecclesiæ festis sacras conciones scripsere. à quibus etiam aliquot loci sacræ scripturæ post Augustinum, & alios adducuntur ad probandum diuæ Mariæ resurrectionē, adsumptionemq; in cœlū secundum corpus, & animā, postquam sacratissima virgo mortem obierat corporalem. In primo conciliorum tomo legitur hic locus. Liber, qui appellatur transitus, id est, adsumptio sanctæ Mariæ Apocryphus.

Liber, qui appellatur Pœnitentia Adæ, Apocryphus. Liber, qui appellatur Diogenes nomine gigantis, qui post Diluuiū cum Dracone ab hæreticis pugnasse perhibetur, Apocryphus. Liber, qui appellatur testamentum Iob, aliàs Iacob, Apocryphus. Liber, qui appellatur de pœnitentia Origenis, Apocryphus. Liber de pœnitentia Cypriani Apocryphus. Liber, qui appellatur Iamnes, & Mambre Apocryphus.

Hæc apud Gratianum, apud Burchardum, & in primo conciliorum tomo verius legitur. Liber, qui appellatur de Ogig nomine gigantis. & paulo post, Liber, qui appellatur testamentum Iob. Deinde in primo conciliorum tomo legitur. Liber, qui appellatur pœnitentia Iamnes, & Mambre Apocryphus. Iamnes verò, & Mambres resistunt Moysi, quemadmodum & impij, ac proterui resistunt veritati, teste Paulo. 2. ad Timotheū cap. 3. quo in loco Chrysostom⁹ scribit, hos fuisse magos Pharaonis, qui resistentes Moysi, & veritati, signa in AEgypto fecisse leguntur Exodi cap. 7. quauis horum nomina in veteri testamento nusquam reperiuntur, sed illa Paulus spiritu didicerit. Horum meminere Numerius Pythagoricus lib. 3. & Eusebius de præparat. euangelica. lib. nono. cap. 3.

Liber, qui appellatur Sors Apostolorum Apocryphus. Liber Lufang Apocryphus. Liber canonum Apostolorum Apocryphus. Liber Physologus ab hæreticis conscriptus, sed beati Ambrosij nomine præsignatus, Apocryphus. Historia Eusebij Pamphili

Pamphili Apocrypha.

Hæc apud Gratianum. In primo conciliorum tomo apud Gelasium legitur. Liber, qui appellatur sortes Apostolorum, Apocryphus. Liber, qui appellatur laus Apostolorum, Apocryphus. Et paulò post, Liber Physiologus Apocryphus. Librum autem Physiologum interpretor eum, qui de rerum naturis tractat. Apud Burchardum legitur. Liber, qui appellatur Lusa Apostoli Apocryphus. Sed corruptè, fideliorq; extat lectio in primo conciliorum tomo. Refert tamē Eusebius in dict. lib. 3. cap. 25. librum quendam inter Apocryphos, cui titulus erat. Doctrina Apostolorum. idem tradit Nicephorus lib. 2. cap. vlti.

De canonibus Apostolorum variè ab historicis, & veterib⁹ Theologis tractatur: sed Nicephorus lib. 3. cap. 18. de Clemente primo scribens ait. Hunc autem, & Apostolicarum cōstitutionum, & sacrorum quoq; Canonum auctorem esse credimus. Gratianus verò in principio. 16. dist. existimat, eos translatos fuisse à diuo Clemente: nam Græca lingua primùm fuere editi Apostolorum canones, licuti & nunc circumferuntur cum vulgari, ac veteri atq; item noua Gregorij Haloādrini latina traductione. Ex quorum vltimo capite ducitur quod Nicephorus scripsit. Præter Gelasium hos canones inter Apocryphos cōnumera- ri apud veteres, testatur Isidorus in principio cōciliorum apud Gratianum cap. 1. dist. 16. quo in loco Gratianus ex eodē Isidoro cap. placuit. refert, canones Apostolorum à plurib⁹ receptos fuisse, & à sanctis patribus Synodali auctoritate roboratos esse. Ex eisdem canonibus summos Pontifices Victorē, Damasum, & Anacletum in epistolis testimonia mutuo accepisse, constat. Vt mirū sit, cur à Gelasio hi canones inter Apocryphos libros referantur. Sed & Zepherinus Papa ex eis recepit sexaginta in epistola ad omnes Siciliæ fideles. cap. sexaginta. 16. dist. in ipsa epistola in primo conciliorum tomo, septuaginta legitur. apud eundem Gratianum cap. Clementis. ab Apocryphis eximuntur canones Apostolorum numero tantum quinquaginta, reliq; inter Apocryphos relatis. Ex testimonio Leonis Papæ noni contra epistolam Nicetæ Abbatis, idem tradit Iuo Carnotensis lib. 2. decretorum cap. 124. Extat epistola hæc scripta ad Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum, & Leonem Acridanum Archiepiscopum Vulg. Extat & Vmberti episcopi, & Cardinalis, qui fuit legatus Leonis Papæ noni ad Constantinopolitanos, liber aduersus Nicetā scriptus. Probatur etiam canonum istorū auctoritas, saltem octuaginta quinq; qui vulgo traduntur, ex Canone secundo sextæ Synodi generalis,

quæ apud Constantinopolim in Trullo fuit congregata: qui quidem canon octuaginta quinque canones Apostolorū recepit, & probauit. Quam Synodum ab Adriano Papa primo, & à septima generali synodo in primo Canone receptā esse, apparet. cap. sextam. 16. dist. quibus, & aliis rationibus Gelasij decretum hæc in parte dubium red- ditur: dum canones Apostolorum inter Apocryphos libros commemorat. Eius tamen sententiā defendere conatur Franciscus Torrensis in eo libro, quem de actis sextæ synodi, deq; canonibus, qui eiusdem synodi falsò esse feruntur ad Saluatium Cardinalem scripsit. Eum legito, qui hæc de re latè, ac longè differit.

Historia Eusebij Pamphili Apocrypha.)

Rhenanus in epistola nuncupatoria, quam historię ecclesiasticæ præfixit, exillimat, vel Gelasium sibi ipsi contrarium esse, vel hæc verba ab aliquo a fino adiecta fuisse. Quorū prius falsò, posterius impudenter, ac temerè dici, cōstat ex eo, quod in primo conciliorum tomo in epistola Gelasij, & apud Burchardum virum diligentissimū, & cui⁹ fidem idem Rhenanus non semel probauit, hæc eadem verba reperiātur scripta, quæ à Gratiano ex auctoritate summi, & vigilantissimi pontificis referuntur. Nec Gelasius sibi ipsi aduersus: si quis- dem in secūda huius decreti parte priusquā de Apocryphis ageret, ita scripserit. Item chronica Eusebij Cæsariensis, atq; eiusdem ecclesiasticæ historię libros, quanuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & post in laudibus, atq; excusatione Origenis schismatici vnum conscripserit librum. Propter rerum tū singularem notitiā, quæ ad instructionem pertinet, vsquequaq; nō dicimus re- nuendos. Quibus sanè verbis nec omnino Gela- sius probat horum librorum lectionem, nec om- nino improbat: imò admonere videtur, eos cau- tē legēdos fore. At in hac tertia huius decreti par- te, et hī inter Apocrypha connumeret ecclesiasti- cam Eusebij Pamphili Cæsariensis historiam, ni- hil contrariū tradit his, quæ prius docuerat, si A- pocrypha interpretemur ea, quæ publicè in eccle- siis legi nō debent, priuatim tamen legi possunt: quemadmodum & quo ad plures libros hoc in loco nominatim relatos hæc significatio est pror- sus admittēda. Igitur ex Gelasij decreto legi pote- rit priuatim ecclesiastica Eusebij historia ppter rerum singularem notitiā: quam pulchrè textam clamat Hieronymus. Extat verò Eusebij de eccle- siastica historia libri decē ab ipso græcè scripti, & nuper typis traditi opera Roberti Stephani insi- gnis apud Gallos Typographi: si à Lutheranis quibusdam heresibus typo cudēdis abstinuissent. Latine verò vndecim: quorum nouem in lati-